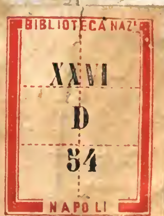

BIBLIOTECA NAZ.
XXVI
D
54
NAPOLI

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXVI
D
54
NAPOLI

VINDICIÆ

POLITICÆ

ADVERSUS

PSEUDOPOLITICOS,

Qui

GASPARE SCIOPPIO

In

PÆDIA POLITICES

Suppetias Pseudologicas ferente,

FINEM ET MEDIA VERÆ POLITICES

corrumpunt,

AUCTORE

HENRICO WANGNERECK SOCIETATIS IESU Theologo.

Cum Priuil. Sac. Cæs. Maiest.

DILINGÆ,

Operis CASPARI SUTORIS.

ANNO M. DC, XXXVI.

EMINENTISSIMO
ET
REVERENDISSIMO
DOMINO, D.

GVIDONI
S. R. E. CARDINALI
BENTIVOLO.

I illi, qui olim ſcripſerunt, hodieque ſcribunt, *Rempublicam regi ſine iniuriâ non poſſe*, eodem omnes animo forent, quo Pilus apud Ciceronem, lib. 3. de Repub. erat, cum ad Iuſtitiam luculentiùs commendandam, iniquitatis partes tuendas ità ſuſcepit, vt ſimul feriò ſe purgaret, ne quod dicebat, ſentire crederetur: nihil cauſſæ habuiſſem, cur in hiſce Vindicijs elucubrãdis deſuda- *S. Auguſt. l. 2. de ciuit. Dei c. 21.*

)(2 rem

rem, easque Eminentiæ Vestræ inclito nomine præmunirē. Quamuis enim Pilus sedulò pro iniustitiâ contra justitiam agere visus est, vt illam esse vtilem Reipublicæ, hanc verò inutilem, verisimilibus rationibus, & exemplis ostenderet: eò tamen disputationem omnem retulit, vt postea Lælius justitiam defendere aggressus, tanto luculentiùs veritatem ex contrarijs erroribus euolueret, illustraretque: nec dubij quidquam superesse pateretur, quin verissimum esse appareret, quod pridie Scipio affirmârat, *sine summâ iustitiâ Rempublicam regi non posse.*

Sed non perinde, vt Pilus aduersùs Scipionis & Lælij sententiam, ità illi erga iustitiam & probitatem affecti sunt, qui ad veritatis virtutisque patrocinium, animum calamumque meum commouerunt. Hoc enim opus illorum,

rum, hic labor eſt, vt ſeriò perſuadeant, euincantq́ue neceſſariam eſſe ſeruandæ Reipublicæ improbitatem, neque Principes, alioſq́; qui in Imperio ſunt, ſaluos eſſe poſſe, niſi ſciant, & in animum inducant eſſe non boni: cum neceſſitas ſeruandi Principatus, aut Imperij, rigidas vti exiſtimant, virtutum diuinorumq́ue præceptorum regulas non admittit. Quaſi pro oraculo credi debeat, illud Poetæ:

Sceptrorum vis tota perit, ſi pendere iuſta incipit. Et illud alterius. *Lucanus. lib. 8.*

Vbicunq; tantùm honeſta dominanti licent, Precariò regnatur. *Seneca Thyeſte.*

Quæ vt abſq; ſcrupulo, pro veris legitimiſq́ue habeantur, non adeò dudum eouſq́; audacia proceſſit, vt Religionis virtutiſq́ue præcepta, à ſcientiâ Politicâ, & Reipublicæ adminiſtratione aliena eſſe, vrbi & orbi, perſuadere laboraret. Quod tanto indignius

perniciosiusque mihi visum est, quanto speciosius eruditionis probitatisq; opinione, malę caussæ patronus se texit. Nulla enim capitalior improbitas est, quàm eorum, qui tum, cum maximè fallunt, id agunt, vt boni viri esse videantur: & seu patrocinium, seu suffragium apud illos dolo malo sibi comparant, quibus si intus & in cute noti essent, nigrum Theta proculdubio referrent. Sed non opus est, vt plura hâc de re addam, cum instituti mei ratione in Præfatione ad Lectorem, & deinceps abundè explicaturus sim.

Nunc id solùm ab Eminentiâ Vestrâ submisissimè postulo, vt amplissimi nominis sui auspiciũ, hisce Vindicijs concedere, pro cæterâ in me benignitate beneuolentiâque suâ dignetur. Pro Summorum Pontificum decretis, Religionis & Virtutis in Politiâ Christia-

ſtianâ ſupremo iure, Ariſtotelis & S. Thomæ in Politicis tractandis innocentiâ, doctiſſimorum virorum ſcriptis, aduersùs Pſeudopoliticorum errores, & fraudes, eorumque patronos certamen ſuſcipio. Eius arbitrum & patronum Eminentiam Veſtram eſſe cupio, cuius erga Politiam Chriſtianã & legitimã amor, eiuſdem tractandæ peritia ſingularis, ſapientia adhæc & virtus eximia, nec malam cauſſam triumphare patietur, neque alteri quàm veritati & virtuti palmam concedet.

Tria ait *Ariſtoteles habere oportet eos, qui præcipua officia geſturi ſunt; primum quidem amorem erga ſtatum Reipublicæ; facultatem deinde maximam ad munia officij obeunda; virtutem denique & iuſtitiam, Reipublicæ accommodatam.* Quæ tria talia ſunt, vt ea Reſpublica non niſi felix eſſe queat, cui eiuſmodi ſeu Principes, (*Lib. 5. Politic. c. 9.*)

ſeu Magiſtratus contigerunt. Non enim periclitari, aut infelix eſſe poteſt, in cuius ſalutem & incolumitatem Principum & Magiſtratuum cura vigilat, nullo alio præcipuè queſtu, vel ſtipendio quàm amoris: cui cum vires, peritia, virtus adſunt, nihil mali eſt, quod non profliget, nihil boni, quod non accerſat.

Iniuriam fecero Eminentiæ Veſtræ laudibus, ſi non tribus hiſce bonis, veluti omnibus numeris abſolutas complexus fuero. Eſt ſuprema in orbe, Reſpublica Eccleſiæ, quam Dei nomine Summus Pontifex gubernat. Is curas ſuas vel maximè cum Eminentiſſimis Cardinalibus partitur, & aliquam Apoſtolici oneris partem in eorum humeros deponit. Felix Eccleſia, cum in ſanctiſſimo illius ſenatu, tales aſſident, quorum purpura amore publici boni diuinæq; gloriæ

gloriæ ardet, & ſapientiæ radijs fulget, & magis virtutibus, quàm oſtro tincta eſt.

Nihil aſſentor. Talem Eccleſiæ ſenatorem eſſe, Eminentiſſimum Cardinalem Bentiuolum, facta loquuntur & ſcripta. Notæ ſunt legationes, quas nomine Nuntij Apoſtolici, pluribus annis Eminentia Veſtra in Belgio; Flandriâ, Gallijs glorioſè obijt: eâque cum Apoſtolicæ Sedis exiſtimatione, & boni publici prouentu, vt neque illius amorem, neque eiuſdem procurandi facultatem appareat defuiſſe.

Virtutem verò inter reliquas Eminentiæ Veſtræ dotes, ſummũ locum & pretium tenere, eadem quæ dixi, oſtendunt. Vaneſcunt alia, cum pondus & ſoliditatem vera in Deum pietas non addit. Audiui ex ijs, quibus coràm tot bona intueri licuit, nihil in Emi-

nentissimo Cardinali Bentiuolo cerni, quod non virtutem præseferat, & cum summâ dignitate suauissimæ humanitatis, modestiæq; concentum. Cuius vel ipse testis sum, quem Eminentia Vestra longè suprà conditionis meæ vilitatem, humanissimis literis sæpiùs dignata est.

Et vt alia deessent, ex Relationibus Belgicis Italicè vulgatis, velut imagine, præstantissimus animus certis argumentis elucet. Judicia in illis sunt crebra & recta; Caussæ euentuum sapienter positæ; Religionis & pietatis vbique ratio habita; remedia quoque illi juuandæ clarè ostensa. *Ex abundantiâ* nimirum *cordis os loquitur*, & latentem in animo sapientiæ virtutisque thesaurum, veluti quædam venæ per calamum in chartas deriuatæ, produnt.

Sed cesso Eminentissime Cardina-

dinalis ingenij mei culpâ, tantarũ laudum dignitatẽ deterere. Hanc modò partem modeſtiæ humanitatiq; ſuæ, Eminentia Veſtra addat & æquis oculis, benignoq; animo haſce Vindicias, nullâ aliâ quàm veritatis virtutiſque defendendæ cauſsâ elaboratas, ſuſcipere dignetur, ſatis claras tutaſque futuras; ſi in ſacræ purpuræ aliquo ſinu, receptum habuerint. Dilingæ XXV. Iunij Anno M. DC. XXXVI.

EMINENTIÆ VESTRÆ

Humillimus ſeruus

HENRICVS WANGNERECK
Societatis IESV.

Facultas

R. P. PROVINCIALIS
Superioris Germaniæ.

EGo GVALTERVS MVNDBROT, Societatis IESV per Superiorem Germaniam Præpositus Prouincialis, potestate mihi factâ ab Admodum R. P. N. Mutio Vitellesco, Præposito Generali Societatis nostræ, *Vindicias Politicas aduersus Pseudopoliticos, qui Gaspare Scioppio in Pædiâ Politices, Suppetias Pseudologicas ferente, Finem & Media vera Politices corrumpunt*, ab HENRICO WANGNERECK, Societatis nostræ Theologo, tribus libris comprehensas, & ab aliquot eiusdem Societatis Theologis lectas probatásque, in lucem edi permitto. Eamque facultatem manu meâ, & officij sigillo confirmo. Monachij 3. Martij. 1636.

L. S.

GVALTERVS MVNDBROT.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Vindicias scribo Amice Lector, aduersùs non adeò recentes iniurias; & more veteri vindicias à te postulo, secundũ libertatem veræ Politices, quam in seruitutem iniquitatis & improbitatis, Pseudopolitici omni studio redigere laborârunt, postquam superiori seculo Nicolaus Macchiauellus, fallaci pestilentiq́ calamo, Pseudopolitiæ pretium & autoritatem fecisse ausus est. Quam ob caussam viri publici boni amantes, editis libris saluberrimum iustissimumq́ bellum, pro verâ Politicâ susceperunt.

Ex his sunt, Ambrosius Catharinus Archiepiscopus Compsanus, Disputatione de libris à Christiano detestandis, Ioannes Molanus, Ioannes Boterus de Ratione Status, Petrus Ribadeneira in Principe Christiano, Scipio Amiratus in Dissertationibus Politicis ad Tacitum, Hieronymus Osorius Episcopus Hispanus lib. 3. de Nobilitate Christianâ, Antonius Posseuinus in Bibliothecâ selectâ, Iustus Lipsius in libris Ciuilis doctrinæ, ad Lectorem, & lib. 2. c. 14. *aliiq́, etiam à* *Macchiauelli oppugnatores.*

Catho-

Catholicâ fide alieni. Qui omnes Macchiauellum, veluti Religionis, virtutis, iustitiæ, ac veræ Politiæ hostem capitalem, bonis plaudentibus oppugnare aggressi sunt.

Scioppius Erostrato similis. *Non tulit hanc Pseudopoliticorum stragem Gaspar Scioppius, sed malo aliquo genio & mentis vertigine actus, afflictas partes rursus erigendas putauit; vt similem credo, nominis celebritatem, qualem Erostratus ex incenso Dianæ Ephesinæ templo affectabat, ipse ex veræ Politices ruinâ, bonorumq; scriptorum calumnijs compararet. Eo fine, vt in orbis Christiani theatro, eò proteruiùs quò speciosiùs, bonis & eruditis omnibus illuderet, Anno M. DC. XXIII. Romæ ex Typographiâ Andreæ Phæi, tractatum emisit cum hâc inscriptione:*

Gasparis Scioppij. Cæsarij & Regij Consiliarij, Pædia Politices, siue Suppetiæ Logicæ scriptoribus Politicis latæ. Aduersus ἀπαιδευσίαν & acerbitatem Plebeiorum quorundam judiciorum. Ad Ludouicum Ludouisium S. R. E. Card. & Camerarium.

§. I.

§. I.

Macchiauelli defensionem in Pædiâ Politices, Scioppio præcipuè propositam fuisse.

HVnc infelicem partum, viginti non amplius pagellas complexum, superiori anno ab amicâ manu accepi, & auidè perlegi. Neq; aliud reperi, quàm quod animus præsagiebat, Macchiauelli defensionem erroribus, imposturis, & arroganti imperitiâ refertam. Etsi verò inauspicatum clientis sui nomen, infelix aduocatus nusquam exprimat, non aliud tamen patrocinium ipsi magis propositum fuisse, claris argumentis liquet.

Nam in Macchiauellum inprimis, velut Pseudopoliticorum Principem, ij autores quos laudaui, alijq; confertim impetum faciunt: reliquos, vt Ioannem Bodinum, Philippum Mornæum, Militem de Lanoue, *aliasq; ciuilis disciplinæ pestes, vix aliqui, nec pugnâ tam decretoriâ adoriuntur. Nulla videlicet duce prostrato, aduersus reliquos pugnandi est necessitas, aut difficultas. Hunc ergo inter optimos perfectissimosque Politicæ Doctores, præcipuè numerat, & ab imperitis Censoribus, vti criminatur, vindicandum suscepit.*

Constat

Scioppius Macchiauelli semper studiosus.

Constat deinde eundem Grammaticum, Pseudopolitici huius semper maximè studiosum fuisse. Memini, cum viginti abhinc annis Ingolstadij, Macchiauelli improbitatem in theatrum iuuentus Academica produceret, Scioppium tum in eâ vrbe commorantem, acriter indignatum, & multa veluti de iniuriâ innocentissimo homini publicè illatâ, questum esse.

Plura pro illo scripsit.

Compertum mihi adhæc est, clarissimi consultissimiq; viri testimonio, eundem antehac in Macchiauelli defensione elaborâsse, & alia pro ipso præter has suppetias scriptitâsse, quæ lucem non aspexerunt. Ea duobus illis libris comprehensa verisimile est, quos operum suorum Catalogo, typis vulgato, ità inscribit: Censura in omnia Nicolai Macchiauelli opera Politica & Historica. Cuius Censuræ vsus est, vt nemo nisi volens & sponte suâ improbus, librorum Macchiauellicorum lectione, ad nequitiam & Pseudopoliticorum imposturas abduci possit. *Item.* Macchiauellica, Hoc est, Apologia duplex. Quarum priore Ecclesiæ decreta de Macchiauelli libris defenduntur. Posteriori innocentia eiusdem Macchiauelli, aduersùs Caluinistas præcipuè, Italici nominis hostes,

ſtes, propugnatur. *Nihil ergo cauſſæ eſt, cur dubitemus idipſum à Scioppio in Pædiâ Politices tectiùs agi, quod in hiſce duorum librorum titulis apertè profeſſus eſt.*

Solutiones præterea, & excuſationes ex ore Scioppij iactari ſolitas, ipſiſsimas hic deprehendi. Vix ſanè Pædia Politices, Romæ in lucem per cuniculos prorepſerat, cum quidam ex Italiâ reduces, eam in Germaniam intulerunt, & velut in Macchiauelli patrocinium ſcriptam, proclamârunt.

Ea quoque verba id perſuadent, quibus in epiſtolâ ad Cardinalem Ludouiſium, Politicorum quorundam præcepta, conſcio atque anuente Pontifice, Romæ primùm edita, ſe tueri ſignificat: *Macchiauelli vtique, cuius ſcripta Romæ primùm prodijſſe aſſeruntur, etſi eam editionem mihi videre non contigerit.*

Validiſsimum denique argumentum illud eſt, quod doctrina à Scioppio hiſce ſuppetijs defenſa, ex Macchiauelli ſententijs, imò & verbis expreſſa eſt, vt ſuis infra locis demonſtrabimus. Ex ore itaque ſuo atque ſenſu Macchiauellus, hic reus eſſe conuincitur, cui aduocationem Scioppius præſtare auſus eſt.

Hanc igitur Pædiæ Scioppianæ ſummam,

 cum

eum esse intelligerem; tam ferreus non fui, vt animum & calamum tenerem: quin aduersus iniquissimas Suppetias, Vindicias optimo iure reponerem. eas ob caussas, quas nemo bonæ mentis non idoneas iudicârit.

§. II.

Scriptionis Caussæ.

Ecclesia violata autoritas.

COmmonuit me primùm Ecclesiæ & summorum Pontificum violata autoritas, quâ cum Nicolaus Macchiauellus in Indicem Librorum prohibitorum, inter primæ classis autores relatus, nec vnquam inde exemptus fuerit: indignum arbitrabar à Grammatico literione, summorum Pontificum sententiam improbi scriptoris defensione conuelli, & iniquitatis vel erroris non obscurè damnari: quod Macchiauellum, qui caussidici huius sententiâ non minus innocenter, quàm Aristoteles & S. Thomas, res Politicas tractauit, in infames veluti Caritum tabulas retulerint.

Vanum verò est, quod Sciopp̄ius, Apologiam duplicem inter libros suos recenset; quarum priore Ecclesiæ decreta de Macchiauelli libris defenduntur; posteriori innocentia eiusdem propugnatur. *Non possunt Ecclesiæ decreta defendi à Scioppio, qui*

qui rectè ea à Macchiauello scripta contendit, quæ damnata, damnandaq; esse demonstrabimus. Neq; aduersus Caluinistas præcipuè pugnat, qui veræ Religionis virtutisq; præcepta ex Christianâ Republicâ proscribit.

Quare cum Indicem librorum prohibitorum, autoritate Concilij Tridentini confectum, a Pio IV. primum editum, à Sixto V. auctum, & Clementis VIII. iussu recognitum, Ecclesiasticæ legis vim hucusq; obtinuisse, non ignorarem: quod res erat suspicatus sum, nonnisi insigni fraude factum esse, vt Suppetiæ æternis tenebris dignæ, in lucem Romæ prodierint. Neq; opinione meâ falsus sum; sed postquam Romanæ Censuræ, debitâ reuerentiâ ductus, rem certius explorare studui; literis Romæ septimâ Iulij, Anno 1634. scriptis, hoc responsum accepi: MAGISTRO SACRI PALATII MINIME INGRATVM FVTVRVM, SI PÆDIA SCIOPPII REFVTETVR; CONTRA ENIM MENTEM IPSIVS, ET SVBDOLE FVISSE EDITAM ET SVBREPTITIE, &c. *Quare tantò magis, ad vindicandā hanc Romanæ etiam censuræ contumeliam exarsi, ne vllum in eius autoritate, erroribus ac fraudibus præsidium aut patrociniū repositum esse, quisquā existimet.* *Pædia Scioppij subreptitia edita.*

 Iisdem

Vt olim Macchiauelli & Erasmi scripta.

Iisdem artibus superiori seculo, ipsius Macchiauelli editio & quorundam Erasmi operum commendatio, Vrbi & Orbi obrepsit. Obreptionis enim fallaciâ, non illorũ quibus diuina veritas suprema lex est, culpâ id contigisse, subsequens eorundem autorum damnatio ostendit. Nouum non est homines improbos, virtutis specie, vel eruditionis famâ ac fallaci sæpe præiudicio, patrocinium & commendationem sibi comparare. Cum enim malefacta fraudibus, & errores nouos præsertim, ambiguis dulcibusq; verbis tegant; in oculos illi animosq; non incurrunt, vel in meliorem partem dicta creduntur, quæ deterrima esse postea apparent.

Nullum inde fidei periculum.

Neq; hinc fidei Catholicæ quicquam decedit, cuius summi Antistites & interpretes, cum decretoriam diuinæ veritatis regulam adhibent, nec falli, nec fallere possunt. Secùs est, cum viri docti, aut vltro, aut ex officio quidem sententiam ferunt: sed non eâ autoritate, quam in fidei decretis, Summi Pontifices & Concilia generalia, certam & indubitabilem à Deo acceperunt.

Non solùm itaq; grauißimi criminis reus est Scioppius, quod speciosis verbis, varijsq; fallacijs improbitati pretium facere, & patrocinium quærere ausus sit, sed ideò vel maxime,

ximè, quod errores à Sapientißimis viris censoriâ virgulâ notatos, damnatosq́; contra ius & fas in publicum protruserit: laudatißimi Cardinalis Ludouici Ludouisij, cuius memoria in benedictione est, *nomine & patrocinio abusus. Cui si Sycophantiæ suboluissent, in malam rem illarum autorem amandâsset, neq; nomen suum infamibus pagellis præscribi passus fuisset.*

Ità S. Augustinus, cum Pelagij Romæ constituti, nomen cum magnâ eius laude cognouisset, eiusdem literis amicißimâ epistolâ respondit, quam in Synodo quatuordecim Episcoporum, in caussæ suæ aliquod subsidiū protulit. Sed cum S. Augustinus inimicum gratiæ Dei absolutum, & Catholicum pronuntiatum esse cerneret, libro de gestis Pelagij *conscripto, Patres ab illo circumuentos esse demonstrauit.* Neq; hoc dicens, *ait c. 21.* iudicium arguo, vel negligentiam, vel conniuentiam, vel quod ab eis longè abhorrere certissimum est, impiorum dogmatum conscientiam: sed eorum iudicio pro merito, approbato atq; laudato, Pelagius tamen apud eos, quibus ampliùs certiusq́; notus est, non mihi videtur esse purgatus.

S. Augustinus à Pelagio deceptus

Alia enim sibi verè obiecta falsò negauit,

Idem Pela-

gium 14. Episcopos decepit.

uit, alia fallaciter explicauit, alia demum ne damnaretur, verbis non animo damnauit. Proinde Pelagius, de quorumlibet sanctorum amicitiâ se iactauerit, quorumlibet de suis laudibus literas legerit, quælibet purgationis suæ gesta protulerit: nisi ea, quæ contra Dei gratiam, quâ vocamur & iustificamur, posuisse in libris suis idoneorum testium fide probatur, confessus anathematizauerit: ac deinde contra hæc ipsa scripserit, & disputauerit, nequaquam his, quibus pleniùs notus est, videbitur esse correctus, *ait idem S. August. ib. c. 29. Quæ quibus mutatis, & quousq; in Scioppium Macchiauelli ab Ecclesiâ damnati, patronum conueniant, cum Sapientes facilè intelligant, non est cur vlterius immoremur.*

Aristoteles & S. Thomas altera scriptionis caussa.

Alteram Scriptioni caussam dederunt Aristoteles & S. Thomas, ex quorum præceptis & exemplo, Pædiam hanc deformatam esse, *ad Cardinalem præfatur. Quæ improba fallacia, talis mihi visa est, vt facilè ferendam non arbitrarer. Cum enim alter naturæ, alter fidei doctrinam summâ cum laude ac gloriâ illustrârit, indignum facinus est, eos cum vtriusq; corruptore Macchiauello, comparari: & vel hunc cum illis innocentem.*

centem, vel illos cum Macchiauello nocentes videri. Huc enim deniq; euadit causidici huius defensio, vt si paria illos scripsisse euicerit, necesse sit vel Aristotelem & S. Thomam, in Indicem librorum prohibitorum referri, vel Macchiauellum inde eximi, & prioris sententia infamia liberari.

Impulit me deinde, illorum quoq; Scriptorum læsa existimatio, quos initio recensui. Quis enim ferat viros dignitate, religione, eruditione celebres, librisq; editis de re Christianâ præclarè meritos, non solùm apadeusia & imperitia, verùm etiam iniqui in Ecclesiam Romanam animi, reos proclamari? Hoc Scioppius egit, cum in dedicatione ad Cardinalem Ludouisium scribere ausus est, se summo Pontifici *Gregorio XV.* patruo ipsius, cum Mediolani superioribus annis fungeretur legatione, non semel in familiari sermone demonstrauisse, *Macchiauelli scilicet aduersarios,* magnam hinc Ecclesiæ Romanæ inuidiam facere conatos esse: quod pestifera, velut ipsi censent, & Regnis Rebusq; publicis exitiosa Politicorum quorundam præcepta, conscio atq; annuente Pontifice Romæ primùm edita, atq; à pluribus deinde Pontificibus tolerata, ingentes in orbem Christianum ca-

Læsa existimatio bonorum scriptorum.

lamitates inuexerint. *Et sub epistola finem iactat*, hanc Artis pædiam ex ipsius Aristotelis & D. Thomæ præceptis, & exemplo esse deformatam, & illorum peritiæ potissimùm oppositam, qui per latus scriptorum Politices, Apostolicam sedem sauciare, & autoritatem Ecclesiæ Romanæ diluere conantur.

Sed nemo, cui cor sapit, credet Gegorium XV. (qui quantus vir ante Pontificatũ fuerit, in Pontificatu ostendit) sibi à Scioppio persuaderi vnquam passum fuisse, scriptores supra laudatos, in Macchiauello oppugnando, Ecclesiæ Romanæ inuidiam facere, *aut* per illius latus Apostolicam sedem sauciare, & autoritatem Ecclesiæ Romanæ diluere voluisse aut potuisse. *Cum enim Macchiauellus Ecclesiæ Romanæ, & veræ Religioni apertè aduersetur, vt libro tertio apparebit: necesse est illis autoritatem Pontificiam & Religionem Christianam, maximè cordi ac curæ fuisse, qui pro vtrâq; aduersus vtriusq; hostem depugnârunt.*

Scioppij & Macchiauelli idem animus in Religionem & Pontifices.

Scioppium contrà cum hæc scriberet, eodem animo in Pontifices & Religionem esse oportuit, quo Macchiauellus fuit; qui Ecclesiam Romanam non solùm de summâ morum corruptelâ incusat, sed Religionis quoq; praece-

præcepta, in ea adulterari & corrumpi, impiè conuitiatur; ipsi verò Religioni Christianæ, quod hæreticorum fecit nemo, Ethnicorum sacrilegam superstitionem, vti fortiorem & Reipublicæ aptiorem sacrilegè antepouit, quæ suo loco ex ipsius verbis ac sententijs plana fient. Non igitur Scioppius seriò, autoritatis Pontificiæ & Religionis Christianæ rationem habuit, quam si vllam habuisset, tanto studio Macchiauellum oppugnâsset, quanto eundem defendit.

Neq; immeritò boni scriptores, hæc aliáq; Macchiauelli placita seu præcepta, pestifera & regnis Rebusq; publicis exitiosa esse *censent,* & ingentes in orbem Christianum calamitates inuexisse, *deplorant. Non tamen ideo Pontifici aut Romanæ Ecclesiæ inuidiam faciunt, aut vllam culpam imponunt.* Conscio & annuente Summo Pontifice, *libri Romæ prodire dicuntur, quia viris Religione & eruditione præstantissimis censuræ officium committit, quod Summâ integritate & seueritate exercent. At enim, cum homines sint & humanâ industriâ vtantur, aliquando error, aut dolus obrepere potest; etsi id tam rarum sit, vt meritò suo Censura Romana, summam autoritatem toto orbe obtineat. Ipse Pontifex libros sin-*

Romana Censuræ seueritas & integritas.

gulos non legit, neque si velit, potest. Neque necesse est, quibusuis rebus diuinam illam autoritatem quâ Pontifices & Concilia Generalia pollent, adhiberi. Si quid igitur humanitus, dolo aut errore accidit, nihil inde Sedi Apostolicæ, aut Ecclesiæ Romanæ, fidei vel autoritatis decedit: quæ errores & dolos, cum innotescunt, damnat & vindicat.

Macchiaueli scripta Pontifices non probârunt.

Quis tam insanit, vt credat vllum Pontificem, si legisset impias voces, quibus Macchianellus Ecclesiam Romanam, veramq; Religionem insectatur, eas toleraturum fuisse? Certè cum iuxta decretum Concilij Tridentini, accuratiùs examinata eius scripta fuerunt, nullus postea Pontificum ea tolerauit; quibus omnibus Scioppius inuidiam facit, & Ecclesiæ Romanæ autoritatem diluit, cum autorem caussâ diligenter cognitâ, ab eâ damnatum defendit. Si qua enim toleratio eam cognitionem antecessit, obreptionis argumentum est, non approbationis.

Vindiciæ nō intempestiua.

Vindicias igitur debere me credidi bonis scriptoribus, quos immani iniuriâ, Scioppius immerentes affecit. Neque intempestiuum, aut serum videri potest, post duodecim demum annos obsoletas chartas inuadere; ipse enim Scioppius post plures etiam annos,

viris

viris laudatißimis piâ morte defunctis, de Macchiauello oppugnato, iniquißimam litem mouere ausus est: vt tanto æquius sit eos defendere, quos veluti Leones mortuos canis viuus *inuadit.*

Cuius arrogantia, & falsa victoriæ opinio, nimiùm quantum excresceret, si non vel serò, triumphum ante victoriam illum cecinisse, aliquis demonstraret. Quod eò magis necessarium est, quo latiùs infelices Suppetiæ manârunt, quibus multi persuasi magno suo, publicoq́; malo Macchiauellum absoluunt. Hos sui iudicij pœnitebit, vbi caussæ iniquitatem cognouerint, & Scioppij in eâ defendendâ pudendam malignamq́; inscitiam, quam in hasce pagellas, velut Epitomen redegisse videtur.

Pædia Politices Scioppiana inscitiæ Epitome.

Ipse deniq; Macchiauellus scribendi caussa est & materia præcipua. Cum enim eius defensione, lauream & triumphum Scioppius Romæ ambiuerit, non potui aduocatum refellere, nisi eiusmodi reum ab illo defendi ostenderem, qui nullo iure defendi poßit. Idque eò libentius feci, quò magis refert Macchiauelli improbitatem esse quàm perspectissimam; tanta enim est, vt maiorem perniciem veræ Politicæ, & grauiorem Christianæ Re-

Macchiauellus præcipua scribendi caussa & materia.

na Religioni contumeliam, nemo vnquam intulerit.

Quæ Pseudopolitici antehac omni æuo, sceleratè factitârunt, ea Macchiauellus in formam artis redactâ, appensâ sceleribus vtilitatis honestatisq; hederâ, pro vera Politica præceptis, orbi tradidit & commendauit. Vt verò propositi compos fieret, Finem & media Politica corrupit, illum in bonis fortunæ collocando, & in horum numerum fanda nefanda, nullo discrimine recipiendo, modò dominationi conducant.

Finem & Media Politices corrupit.

Quæ duo, cum non ita multi aduerterent, sententia apud quosdam inualuit, non adeò publico bono repugnare Macchiauellum, & supra meritum vituperari, multa enim Principibus & Rebuspublicis salutaria tradidisse. Sed vti partibus præcipuis corde & cerebro vitiatis, nihil in humano corpore sanum est: ita nihil sincerum & omni ex parte salutare ea doctrina habere potest, quæ duo actionum humanarum, principia Finem & media deprauat, quod à Macchiauello factum esse, Vindiciæ nostræ monstrabunt.

Cæterum cum vniuersim ea Pseudopolitiæ sit natura, vt Finis & Mediorum legitimas rationes conturbet, Vindicias hasce nostras,

ſtras, generatim aduersùs omnes Pſeudopoliticos, eorumq́ Cauſsidicum Scioppium ſcripſimus & inſcripſimus, etſi Macchiauellus præcipua pars ſit noſtri laboris. Sed qui hunc nôrit, omnes nôrit, cum illo enim reliqui Pſeudopolitici factis & ſententijs, velut in velabro olearij, *conſentiunt. Vt enim vera Politica eſt* vera ars imperandi & parendi, ſecũdum regulam virtutis, *ita Pſeudopolitica eſt* falſa ars imperandi & parendi, ſecundum regulam vanitatis & ſuperbæ dominationis. *Quam qui amplectuntur, eos neceſſe eſt à fine & medijs veræ Politices deflectere, adeoq́ eadem cum Macchiauello ſentire & factitare.*

Qui hunc nôrit, omnes Pſeudopoliticos nôrit.

Cuius præcipuos quoque aduerſus Religionem & Eccleſiam Romanam errores atque calumnias, pleriſque Pſeudopoliticis communes eſſe exiſtimamus: vt videlicet dominationis ſeu ſtatus cauſsâ, ſcelera neceſſaria & honeſta putent, de fato & DEI prouidentiâ non rectè, de Religione impiè, eiuſq́ præſidibus & miniſtris abiectè, ſentiant. Huc enim prolabi eos, qui diligunt vanitatem & quærunt mendacium, *procliue & propè neceſſarium eſt.*

Iiſdem errores contra Religionem communes.

Nam ſi rectè de Religione & virtute ſentirent, validis frænis vtraque improbita-

tem

rem cohiberet, & acribus stimulis conscientia animum ad meliora vrgeret. Quare, vt hâc scelerum remorâ, & molestiâ se liberent, ea, quorum metus aut reuerentia obstare posset, inter fabulas fal ò reponunt, sibiq; infelicium fabularum autores fiunt. Sed quanto in errore versentur, & ipsi olim sentient cum æternitas oculos aperuerit; & præclari scriptores, pro quorum honore pugnamus, antehac demonstrârunt; & nos pro virili, postremo Vindiciarum libro, explicare conabimur.

§. III.

Scriptionis modus & genus.

Vindiciarũ Summa.

HAbes amice Lector scriptionis caussas; nunc modum & genus accipe. Tres Vindiciarum libros fecimus. Primus *Religionis & Virtutis præcepta, a Politicâ aliena non esse ostendit.* Secundus *Pseudopoliticorum, & Macchiauelli inprimis præcepta, à verâ Politica aliena refellit.* Tertius *eadem Religioni & Ecclesiæ Romanæ, aduersari demonstrat.*

Scioppij textus integer positus.

Integrum Scioppij textum, vt in editione Romanâ expressus est, plures in partes prout Methodus poscebat distributum, ex fide inseruimus, ne verbulo quidem dempto, vel

addi-

addito. Scioppij verba Suppetiarum *titulo, nostra* Vindiciarum *inscriptione indicamus. Capita in* Paragraphos *partimur, claritatis gratiâ, & ne prolixitas fastidium pariat.*

Ratione præcipuè pugnamus; autoritate quantum satis est, vtimur, nec aliorum ferè, quàm SS. Scripturæ, S. Augustini, S. Thomæ & Aristotelis; quibus enim isti non sufficiunt, illorum insaniam neque integer testium exercitus expugnabit. Neque Bibliotheca nostra in belli turbis, exilijq́ʒ solitudine alijs ferè, quàm his autoribus continebatur; vt adeò necesse fuerit, sæpiùs nudos veritatis lacertos hosti obijcere, quam tamen non ideo minùs validam, experti sumus.

Dicendi genus placuit facile, quod de plano *ab omnibus legi posset & intelligi.* Si eligerent Manichæi, *ijsq́ʒ deteriores Pseudopolitici*, quos deciperent, eligeremus & nos verba, quibus eis responderemus. Cum verò illi & doctos literis, & indoctos errore suo persequantur, & cum promittunt veritatem, à veritate conentur auertere: non ornato politoque sermone, sed rebus manifestis conuincenda est vanitas eorum. Placuit enim mihi quorundam

Dicendi genus facile, & planum.

vere

Placuit S. Augustino.

verè Christianorum sententia, qui cum sint eruditi liberalibus literis, tamen alios libros nostros, quos aduersùs Manichæos edidimus cum legissent, viderunt eos ab imperitioribus, aut vix, aut difficilè intelligi: & me beneuolentissimè monuerunt, vt communem loquendi consuetudinem non desererem, si errores illos tam perniciosos, ab animis etiam imperitorum expellere cogitarem. Hunc enim sermonem vsitatum, & simplicem etiam docti intelligunt, illum autem indocti non intelligunt, *ait S. Augustinus, ipso exordio libri primi de Genesi, contra Manichæos.*

Cuius celeberrimi quondam Rhetoris, gloriosiq́; Ecclesiæ Doctoris, & eorum quos ipse secutus est, quiq́; hodie idem sentiunt, iudicium si venerer & sequar, nemo æquus rerum æstimator, mirari poterit, aut indignari. Fuit S. Augustino, longa grauisq́; cum Fausto Manichæorum Episcopo concertatio, quam triginta tribus libris complexus est. Neque tamen magnum illum laqueum Diaboli, *vti appellat l. 5. Confess. c. 3.* gratum & jucundum verbis, multoque suauius *& purius latinè* garrientem, *quàm Scioppium, alio dicendi genere dignatus est,*

Quod dicendi genus Doctori Christiano tribueret.

quam

quam quod Doctori Christiano congruere l. 4. de Doctrinâ Christianâ, c. 10. censuit, vbi eum qui docet, vitare jubet omnia verba, quæ non docent, & si pro eis alia integra, quæ intelligantur, possit dicere, *ea vult* magis eligi. Si autem non possit, siue quia non sunt, siue quia in præsentiâ non occurrunt, *præcipit* vti etiam verbis minùs integris, dum tamen res ipsa doceatur, atque discatur integrè.

Multa mihi ex Logicæ spinis, non pauca ex alijs sublimioribus scientijs, complura ex disciplinâ Christianâ & Theologiâ, petenda & explicanda fuerunt: quæ cum verbis minus vsitatis efferuntur, aut molli stylo franguntur, delicias quidem auribus faciunt, sed menti nebulas plerumque offundunt. Etsi non quæcunque disciplinarum vsus recepit, vt inculta aut minus Latina damnari debeant: cum eadem magno numero in Hortis Hesperijs consita reperiantur, vt illi nôrunt, qui Latinitatis viridaria non obiter perlustrârunt.

Non errat verò, qui cum de Religione, virtute, & rebus eiusmodi sermo est, maximam orationis cultum censet esse veritatem; quæ non amat quidem sordes, sed absque phaleris tamen, in proprijs bonis abundè nitet; *Veritas maximus orationis cultus.*

tet; & oculos non præstringit, sed aperit; neque animos fascinat, sed expugnat.

Nos itaque, quibus mens est Grammaticum rebus contundere, non verbis magnopere cum eo contendere, postquam satis præfati sumus, S. Augustini animo & exemplo, quo Faustum aggressus est, Scioppium aggrediamur, in nomine, *vt inquit lib. 1. cap. 1.* atque adiutorio Domini & Saluatoris nostri IESV Christi: vt omnes qui hæc legent, intelligant, quam nihil sit acutum ingenium & lingua expolita, nisi à Domino gressus hominis dirigantur. Quod multis etiam tardioribus & inualidioribus, occultâ æquitate diuinæ misericordiæ præstitum est: cum multi accerrimi & facundissimi, deserti adiutorio Dei, ad hoc velociter & pertinaciter currerent, vt à veritatis viâ longiùs aberrarent. *Quorum numerum, ne augeat Scioppius, ex animo voueo precorq;.*

VIN-

VINDICIARVM POLITICARVM.

LIBER PRIMVS.

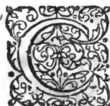
Religionis & Virtutis Præcepta, à verâ Politicâ aliena non esse.

CAP. I.

Suppetiarum Vindiciarumq́ ingressus, & primus congressus.

§. I.

SVPPETIAE. Magnam esse Pseudopoliticorum improbitatem; sed non minorem eorum imperitiam, qui iniquè de Politicis Scriptoribus iudicant.

Vm sine controuersiâ ingens sit plerorumque improbitas & impietas, qui hodie Politici perhibentur, inprimisq; eorum, qui à Regibus ac Principibus singularis prudentiæ opinionem consecuti, consuli ac sententias rogari solent, (horum enim consilijs, si verum quærimus, nullo iusti iniustiq; discrimine res geri, religionem, fidem, iustitiam proprio emolumento posteriora duci, orbem Christianum dissidijs, turbis ac bellis infestari, non dubium deniq; exitium regnis ac prouincijs comparari fatendum est) nullo tamen genere minor complurium videtur ini-

Sæpe frons bona est, mens mala.

quitas & acerbitas, qui de optimo quoq; & perfectissimo artis Politicæ Doctore faciunt iudicia. Cum enim Politica in tradendis ijs, tota occupetur, quæ vtilia sunt condendo & conseruando Imperio, aut statui publico: vix vtilitatem commemorare scriptor Politicus potest, quin nullam iusti & honesti rationem ducere, ab istius notæ censoribus existimetur. Vt autem aliàs, similiter hìc, tantæ Iniustitiæ fons, & origo est Imperitia. Nam vt ait Comicus:

Homine imperito nunquam quicquam iniustius,
Qui nisi, quod ipse facit, nihil rectum putat.

Viris doctissimis Logicæ imperitiam Grammaticus obiectat.

Imperitiæ porro caussa est, quod Logicam non satìs didicêre, quæ rationis ars est, adeoq; in iudicio de subiectis artium fœdè allucinãtur: hoc est, ratione in re maximi momenti, sine vitio vti nequeunt. Quamuis autem hoc inprimis παράδοξον & incredibile visum iri sciam de hominibus, qui non modo se curriculum Philosophiæ confecisse, sed etiam artem Logicam non minùs, quàm cæteras Philosophiæ partes, alijs præcipere posse gloriantur: non tamen vereor, ne fidem apud eos non inueniam, qui suis ponderibus res examinare sciunt, neq; sibi iudicium alienâ autoritate eripi patiuntur. Vt autem res tota fiat planissima, distinctius de naturâ Logicæ quædam monebo; tum quam longe ab eius præceptis recedant, qui notionem censoriam tam acerbè in Politicis scriptis exercent, quàm potero, breuissimè demonstrabo.

§. II.

§. II.

VINDICIAE. A Scioppio eos ipsos accusari, quos defendit, & suggillari optimos Scriptores.

MAlę caussæ patronus est, qui vt beneuolentiam sibi conciliet, ipso defensionis initio, eos quos defendit, reos esse fatere cogitur. Quod Gaspari Scioppio accidit; is enim cum aduerteret, ingenti infamiâ toto Christiano orbe, Politici nominis vsurpatores laborare, & criminum pessimorum non solùm accusari, verum etiam perspicuis argumentis conuinci: atro calculo ipse quoq; ingentis improbitatis ac impietatis, plerosq; damnare exorsus est. Sed meminisse eum oportebat, non posse Magistros rectè defendi, si discipuli ob ea, quæ didicissent, damnarentur: & maiorem esse culpam prauã docentium, quam discentium, quod illi improbitatis horum autores sint, & duces. Defensionem verò Pseudopoliticorum scriptorum, & Machiauelli præsertim, à Scioppio hìc susceptam esse, Lectori jam ante demonstrauimus; ex eiusmodi autem scriptis & principijs, Pseudopoliticos ea consilia haurire, *quibus nullo in-*

Scioppius eos, quos defendit, accusat.

Non rectè Magistros defendit, qui discipulos damnat.

sti iniustiq; discrimine res geri, religionem, fidem, iustitiam proprio emolumento posteriora duci, orbem Christianum dissidiis, turbis ac bellis infestari, non dubium deniq; exitium regnis ac prouinciis comparari. Scioppius verissimâ parenthesi fatetur: inde manifestum est, quod apertis verbis & sententijs, aut necessarijs sequelis hæc eadem Macchiauellum docuisse, eius scripta legenti obscurum esse non potest. Cui veluti præcentori ac præsultori, alij pseudopolitici verbis ac factis succinunt, Scioppio Grammatico, vtrisque patrocinante; non enim serio discipulos in crimen vocat, qui ob eam, quam hausere doctrinam, Magistros laudat.

Macchiauellus pseudopoliticorum præcentor.

Ego id solùm ab æquo Lectore postulo, vt, si quæ sunt fatente Scioppio, Pseudopoliticorum consilia, eadem esse Macchiauelli præcepta ostendero: eundem & simul Scioppium eorundem criminum condemnet, quorum ipse Pseudopoliticos primâ Pœdiæ suæ parenthesi accusat. Est enim criminum reus, qui eorum disciplinam seu apertè, seu tanto nocentiùs, quanto tectius, profitetur, aut tuetur.

Quorum posterius sibi faciendum Scioppius putauit aduersus eos, qui salu-

tari laudabiliq; studio, inundantem in Christiano orbe Pseupolitiam libris editis, veluti obiectis repagulis, coercere laborârunt.

Ad hos calumniandos, post captatam Pseupoliticorum reprehensione probi hominis notam, mox se accingit: cum asserit *nullo genere minorem complurium videri iniquitatem & acerbitatem, qui de optimo quoq; & perfectißimo artis politicæ Doctore, faciunt iudicia.* Quæ verba in Macchiauellum rectè contorsisset. Nam is cap. 15. Principis, *se alienam à communi aliorum ordine, disputationem instituere* professus, de Aristotele cōmunis veriq; ordinis duce, & optimo utiq; perfectissimoq; artis Politicæ Doctore, alijsq; eum ante hac secutis, iniquum & acerbum iudicium fecit: cum eos velut imaginariæ & fictitiæ politiæ magistros suggillare, sibiq; rei veritatem ac vtilitatem arrogare ausus est. Sed non tam felix est Scioppius, vt bonos laudare, & malos vituperare constanter possit. Macchiauellus Summorum Pontificum & Concilij Tridentini autoritate, in Scriptorum prohibitorum primam classem cum hæresiarchis relatus, nec vnquam inde exemptus, illi optimus est, perfectissimusq;

Scioppius Pseudopolitiæ vindicet calumniatur.

Macchiauellus illi optimus Politiæ Magister, eius oppugnatores iniqui & imperiti.

musq; artis Politicæ Doctor: cui infelices has suppetias misit ac scripsit, vti ad Lectorem præfati sumus. Contra *Ioannes Molanus, Ioannes Boterus, Petrus Ribadeneira, Scipio Amiratus, Hieronymus Osorius, Antonius Posseuinus, Iustus Lipsius*, aliiq; similes, qui Macchiauellum iustissime doctissimeq; oppugnârunt: Scioppio iudice, iniustitiæ, ac imperitiæ damnantur, & tanquam plebeij iudicij homines viri celeberrimi infamantur; cum quibus plebeium nomen ferre malim, quàm cum Grammatico Scioppio inter equites, aut patricios, aut comites assidere.

Atqui imperitiæ eam caussam affert, *quod Logicam non satis didicerint, & in iudicio de subiectis artium fœdè allucinentur*; ideò nimirũ, quia discursus Macchiauelli, eiusq; de Principe disputationem, cum rectâ ratione & diuinâ lege consentire negârunt.

Suam autem de hominibus doctissimis, & plerisq; non Philosophiæ solùm, sed Theologiæ etiam curriculum emensis, iudicium παράδοξον, & incredibile visum iri rectè quidem censet: sed fidem eo ipso sibi adimit, quia incredibilia & paradoxa se afferre, vltro fatetur.

§. 3. *Vti-*

§. III.

Vtilitatem cum honestate coniunctam, à probis Politicis non reprehendi.

QVod verò *vix vtilitatem commemorare Scriptor Politicus*, seu veriùs Pseudopoliticus possit, *quin nullam iusti & honesti rationem ducere, ab istius* optimæ *notæ censoribus existimetur*: verum est, si vtilitatem ab honestate seiunctam Scioppius intelligit, non item, si de eo vtili loquitur, quod simul ex se ipso, aut fine honestum est. *Nam etsi honestum & vtile ratione seu definitione differant, nihil tamen potest esse simpliciter & verè vtile, quod repugnet vltimo fini hominis, quod est bonum secundum rationem; quamuis possit esse vtile secundum quid, respectu alicuius finis particularis*, vt ait S. Th. 22. q. 145. a. 3. ad 3. Quo eodem sensu verissimè dixit Cicero lib. 3. de offic. sub finem, *homines peruertere ea, quæ sunt fundamenta naturæ, cum vtilitatem ab honestate seiungunt*. Quod Macchiauello Magistro, & Scioppio Caussidico, faciũt *curuæ in terras* Pseudopoliticorum *animæ, & cœlestium inanes*, qui Rationem status, eaq; quæ illi condendo & conseruando sunt vtilia, nullâ hone-

Nihil verè vtile est, quod repugnat honestati.

Iustitia aduersa probi Politici damnant, non verè vtilia.

ſtatis habitâ ratione ampleƈtuntur, vti deinceps patebit. Eiuſmodi vtilitatem & commoda, quia iuſtitiæ & honeſtati aduerſari ſentiunt, probi Politici merito damnant, ne fundamentis naturæ labefaƈtatis, vera Politica ruinam patiatur. Si quæ autem ad verum propriumq; Politicæ finem, qui juſtitiâ aliiſq; virtutibus moralibus præcipuè continetur, conducentia apud Pſeudopoliticos reperiant, ea non auerſantur: ſed pretioſum à vili, mel à veneno, aurum à luto ſeparant, & Ægyptiorum ſpolia, ad locupletandos bonarum artium theſauros, libenter conferunt.

Qualia cō plura apud Macchiauellum.

Eiuſmodi complura etiam apud Macchiauellum reperiri veriſſimum eſt, quod in Scioppij aliorumq; gratiam vltro fatemur, ne putent cum illis hominibus ſibi rem eſſe, qui æſtimare neſciant, quid Principibus ac Rebuſpublicis conducat.

IV.

Vtilia à Macchiauello, prauo fine, & venenis paſſim inſperſis corrumpi, ideoq; difficulter ſecerni poſſe.

Pleriq; ex Macchiauello noxia ſeligunt.

QVæ igitur in Macchiauello vtilia occurrūt, non damnamus, neq; à Principibus aut Rebuſpublicis negligenda cenſe-

censemus; sed illud deploramus, plerosq; infelici optione, vtilibus neglectis, noxia ex hoc autore seligere. Quod inde euenit, quia noxia verè vtilibus ita permiscet, falsæq; vtilitatis fuco illinit: vt Lector specie boni deceptus, ea discernere nõ possit, aut corruptus non velit. Quare non est tanta vtilitas, vt non maior sit pernicies, quam Macchiauellus infert: tum quia singillatim multa iniqua & impia tradit, tum quia generatim humanarum Actionum principia, finem & media peruertit. Quod posterius vel solum tale est, vt licet particularia vti loquimur, facinora nulla docuisset: ob generalia Pseudopolitiæ omnisque improbitatis fundamenta tum iacta, tum stabilita iure condemnari debeat, neque solidam commendationem mereatur. Quâ ratione Architectum vitioso fragilique fundamento, speciosos parietes studiosè inædificantem, nemo laude, sed vituperio pœnâq; dignum existimabit: si præsertim, ruina inopinata, elegantibus fallacijs, multos postea oppresserit. Generalia principia intueantur, quos particularia aliqua fascinant; meminerint optima quæq; prauo fine, falsâq; mediorum ratione, quam docet Macchiauellus, corrum-

Macchiauellus finem & media Politices peruertit.

Optima quæq; corrumpit.

pi. Ita autem vbiq; corruptelas pestesq; suas inspergit, vt difficillimum sit vtilia ac salutaria excerpere, quin vicino luto, aut veneno manus inquinentur vel inficiantur. Nam si paucis lineis sursum aut deorsum pergas, in scopulos aliquos probitatis, ac veræ Politiæ impinges.

Etsi verò nemo sapiens ambigat, plurimum vtilitatis bono Principi aut Reipublicæ eiusmodi seu præcepta, seu consilia afferre posse, ad iustum imperium tuendum ac stabiliendum: at eadem si Tyrannus in Tyrannidis vsum conuertat, palàm est publico bono maximè nocitura: quod in omnibus ijs contingit, quæ adiaphora seu indifferentia appellamus, & ex bono aut malo fine, legitimo item vsu aut abusu, bona aut mala sunt, & dicuntur. Bona igitur etiam sua Macchiauellus corrupit & salutaria venenauit, quia finem prauum proposuit, & mediorum rationem falsam assignauit. Cuius vtriusque culpæ, ipsum aliosq; Pseudopoliticos reos esse, aduersus Gasparem Scioppium, demonstremus: & quia ita ipsi placet, à Logicâ exorsi, ab eius præceptis Pseudopoliticorum censores accusatoresq;, non recedere ostendamus.

CAP. II.

Secundum Aristotelis & vera Logicæ doctrinam, de vitioso transitu à genere in genus: Religionis & virtutis præcepta à Politicâ non excludi.

§. I.

SVPPETIAE. Scioppius de Logicæ fine, obiecto, officio philosophatur.

LOgicæ igitur, quemadmodum & reliquarum artium perfectio in quatuor rebus spectatur, quæ sunt Finis, Materia (aliter subiectum, siue obiectum) Officium, & Instrumenta. Finis est extremum illud, ad quod omnia præcepta referuntur, cum ipsum aliò non referatur: quod in Logica est differere, ex quo Ars disserendi definitur, id est, Ratio tractandæ cuiusuis rei propositæ. Obiectum est vel internum siue artis, vel externum siue artificis. Internum sunt præcepta, quæ in arte traduntur, vt in Logicâ inueniendi ac disponendi præcepta. Externum est, in quo cognito artis præcepta exercentur, siue ad rem conferuntur, aut ad usum applicantur. Tale Logicæ obiectum est quæstio aut thema, siue id, de quo agitur, aut res ad disserendum aut tractandum proposita: eaq; vel simplex, vel composita, aut coniuncta, ex subiecto nimirum & attributo constans. Officium est opus extremum, quod ab artifice præstari oportet, ut fine proposito potiatur. Sic in

Scioppii doctrina de Logica fine.

Obiecto.

Officio.

arte Logicâ officium est dirigere, & rectificare mentis actiones, siue operationes, ne quid, dum ratione vtimur, vitij faciamus. Artes enim iuuandæ naturæ inuentæ sunt, vt nimirum caueantur vitia, quæ ab ijs admitti obseruatum est, qui naturalem modò artis usum habent: sicut ijs, qui nullis Logicæ præceptis instructi de rebus disserunt, usu venire apparet, vt allucinentur ac velut rationis solœcismum faciant, siue illi simplicia apprehendant, siue componant aut diuidant, siue deniq; argumententur, aut inuenta ordinent. Nam quidquid mens agit, istorum aliquid fit, oportet.

§. II.

VINDICIAE. Non rectè, de fine præsertim, Scioppium philosophari.

Excusatio ad Lectorem.

ILlud te monebo, Amice Lector, ne indigneris, si primo hoc libro cum tribulis & spinis Grammaticis, Logicis & Metaphysicis sæpius me luctari cernas. Maluissem omissis hisce altercationibus, gratiorem hederam suspendere sequentibus libris. Sed in dumeta compellit Scioppius, qui *Suppetias Logicas* scripsit, & hunc Pœdiæ suæ scopum præfixit, ex Logicæ principijs, velut à radicibus veram Politicam conuellere. Hoc igitur mihi incumbit demonstrare, Grammaticum Logicæ principia perperam interpretari, & inter inno-

innocentiſſimas ſpinas, venena publico bono nocitura, ſerere. Id niſi facerem, Chriſtianæ Politicæ iniurias, non aliunde magìs, quàm ex Logicâ à Scioppio petitas, non vindicarem. Neq; verò aliter inter ſpinas, & de ſpinis certare poſſum, quàm illas tractando, ſiue mihi tœdio ſint, ſiue Lectori. Qui ſi meum Scioppijq; inſtitutum intelligat, ipſi, non mihi indignabitur, Si autem de quâ re lis nobis ſit, animaduertere nolit, non ideò præcipua & propria cauſſæ fundamenta negligenda fuerunt. Quæ inſpicere cui non uacauerit, aut perſpicere difficile fuerit, ad alia inoffenſo pede pergat, planiora & cuiuis ſalutaria. Sed Scioppium ſe aliosq; fraudulentis ſpinis implicantem, ſauciantemque perſequamur.

Qui alios à rectâ viâ recedere queritur, ipſe eandem noſſe aut tenere debet. Immeritò igitur Scioppius alios Logicam non ſatis didiciſſe inſimulat, cum ipſe ab hâc ſcientiarum ianuâ non parum aberret. Quatuor in rebus artium perfectionem ſpectari autumat, Fine, Materiâ, ſeu obiecto, Officio, Inſtrumentis: quæ vt in reliquis artibus rectè aſſignentur, in Logicâ non niſi tria diſtingui poſſunt, vt poſtea *Scioppius Logicæ imperitus.*

palàm

palàm erit, cum ad Instrumenta Logicæ ab ipso attributa, deuentum fuerit.

Finem artis non rectè explicat. Finem ait, esse extremum illud, ad quod omnia præcepta referuntur, cum ipsum aliò non referatur. Rectè, si intelligit non referri ad aliquid aliud intra ipsam artem, cuius finis est; malè, si sentit vniuersim non referri ad aliquid aliud extra artem. Nam Aristotele autore 1. Ethic. c. 1. *Cum artes aliquæ vni facultati subiectæ sunt, & famulantur (veluti equestri ea, quæ frænos conficit, cateraq́ instrumentis equestribus occupata, & ipsa equestris, ac omnis bellica exercitatio scientiæ militari, itemq́ aliæ aliis,) fines architectonicarum siue principalium, præstantiores sunt & magis expetendi, quam fines subiectarum & famulantium. Quippe cum isti referantur ad illos.* Referri itaque potest finis artis ad alium finem arti extrinsecum, etsi non intrinsecum. Quod quia Scioppius non distinxit, absq; iniuriâ culpari potest. *Aliud paradoxum.* Vbi etiam illud Paradoxum occurrit, quod rem de quâ agitur licet simplici termino expressam, Quæstionem appellat. Sed de hoc infra pluribus.

§. III. *SVP-*

§. III.

SVPPETIAE. Vitia rationis non minus, quam sermonis quinque esse; Obscurum, Ambiguum, Falsum, Inconsequens, & Alienum, tum genere, tum loco; hac à Logicâ corrigi.

SIcut autem sermonis vitia, quæ puritati aduersantur, sunt omnino quinq;, Barbarismus, Solæcismus, Nouatio, Peregrinitas, & Archaismus, siue obsoleti verbi vsus: similiter Rationis in vniuersum quinq; numerantur uitia, Obscurum, Ambiguum, Falsum, Inconsequens, & Alienum.

Vitia sermonis & Rationis qua Scioppio.

Nam quidquid ad tractandum de re propositâ affertur, aut explicationis, aut demonstrationis gratiâ adhibetur, ex quo argumentum vel Exegeticum siue explicans, vel Apodicticum, siue probans exsistit. Explicare, est quæstionis, seu rei propositæ naturam declarare per definitionem, distributionem, caussas, effecta, subiecta, adiuncta, totum, partes, paria, similia, connexa, maiora, minora, dissimilia, antecedentia, contraria, relata, quæque istis subijciuntur. Probare est aliquid medium afferre, cuius vi prædicatum de subiecto recte affirmetur, aut negetur. Nisi autem intelligatur, quod affertur, nec ad probandum, nec ad explicandum erit idoneum. Obscuritas porro caussa est, vt planè non intelligatur, Ambiguitas verò, vt aliter, atque oportet, intelligatur. Probando verò ineptum est, si sit vel falsum, vel inconsequens: quorum illud in compositione & diuisione, siue in Enuntiatione, hoc autem in ar-

Distinguit argumentum Explicans, & probans.

argumentatione ſpectatur. Quod deniq; alienum eſt, nec explicationi, nec probationi eſt accommodatum.

Item Alienum, aliud loco, aliud genere.

Poteſt autem dupliciter alienum conſiderari. Nam aut eſt prorſus heterogeneon, ſeu diuerſi generis, vt cum quis in Phyſicis argumenta affert Mathematica, & in Politicis, aut Medicis Theologica, quod vulgo vocant *de genere in genus tranſire*. Aut cum ſit eiuſdem quidem generis, & rem propoſitam explicandi aut probandi vim habeat, tamen prius aut poſteriùs, non præſenti loco, afferri debet. Nam methodus doctrinæ ſiue artis, ſuo quidq; loco collocari iubet, vt vitetur confuſio, quâ veritatis cognitio impeditur. Iſta igitur rationis ſunt vitia, quæ ars Logica corrigere, vel cavere docet, obſcuris illuſtrandis, ambiguis diſtinguendis, falſis refellendis, inconſequentibus eneruandis, & alienis excludendis. Cui conſequens eſt, vt qui in quâcunq; diſputatione afferri aliena poſtulat (quod faciũt, qui ſcriptores Methodi Legibus ſeruientes, & aliena circumſcribentes reprehendere non dubitant) eos ratione non ſatis ſincerè vti, ac propterea in ſcholâ Logicâ meritò vapulare fateamur.

§. IV.

***VINDICIAE.** Nec vitia ſermonis quidem, rectè à Grammatico aſſignari.*

CVi nec in ſuâ arte credi poteſt, is nullam in alienis altioribuſq; facultatibus fidem meretur. Sciopplus Grammaticæ Ma-

cæ Magiſterium, imo ſi Dîs placet, Dictaturam, pauculis ab hinc annis, ſub nomine Paſcaſij Groſippi inuaſit: magnâ confidentiâ & multarum rerum ijs in litteris nouatione, eruditis nunquam probandâ, cuius etiam hic ſpecimen habemus. Quinque ſermonis vitia, puritati aduerſantia, numerat, Barbariſmum, Solœciſmum, Nouationem, Peregrinitatem, Archaiſmum. At enim Quintilianus Martiali teſte, *Vagæ moderator ſummus iuuentæ*, & *gloria Romanæ togæ lib. 1. inſtit. c. 9.* tres in oratione virtutes exigit, vt Emendata, vt Dilucida, vt Ornata ſit: & totidem his vitia contraria eſſe affirmat; quæ appellamus Orationem Barbaram, Obſcuram, Inordinatam, quarum quæuis plures ſub ſe vitiorum ſpecies continet. Ab hâc diuiſione deficit Scioppius, nec Obſcuram, neque Inornatam connumerando, cum Oratio Obſcura non minus aduerſetur puræ ac dilucidæ, quàm aqua turbida limpidæ: & Cacophaton quoq; ſiue obſcœnum dictū, Tapinoſis itidem, ac Tantologia, aliaq; eiuſmodi uitia Orationis ornatum inquinent.

Sermonis vitia, & virtutes ex Quintiliano.

Scioppii diuiſio deficit.

Sed neq; quinque illa rectè diſtinguuntur, neq; omnia uitia ſunt. Nam peregri-

Peregrinitas Barbarismus quidam est.

nitas, seu vox peregrina Barbarismi primum genus est, quod genti à Quintiliano *l. e.* tribuitur, quale esse ait, *si quis Afrum, vel Hispanum Latinæ Orationi nomen inserat.* Archaismum definiunt Grammatici, esse constructionem, *quâ prisca vetustas potissimùm vsa fuit*, & non inter vitia, sed Figuras orationis reponunt. *Verba à vetustate repetita non solùm magnos assertores habere*, ait Quintil. *cap. 10. sed etiam afferre orationi maiestatem aliquam, non sine delectatione; opus tamen esse modo; atq; vt nouorum optima sunt maximè vetera, ità veterum optima esse maximè noua.* Ipsa etiam Nouatio vocum, non semper in vitio est, cum magni autores verba subinde nouârint vel necessitate se explicandi, vel aliâ idoneâ ratione. Non est ergo cur multum tribuatur Scioppio qui nec quinque, vti oportet numerare nouit. Nam ex ijs, quæ enumerat, duo solùm orationis vitia verè dici, & distingui possunt, Solœcismus & Barbarismus, cuius peregrinitas species quædam est. Archaismus verò & Nouatio aut vitia non sunt, aut non vniuersim, & leuiora ijs, quæ Grammaticus iste omisit. Quæ cum ità sint, etiam in Grammaticâ Scioppij supercilium meritò

Archaismus figura Orationis.

Nouatio nō semper in vitio.

Scioppius artis suæ vitia ignorat.

con-

contemnimus; est enim imperitus artifex, qui artis suæ vitia ignorat.

§. V.

Vitia rationis vitiosè à Scioppio tradi; omisisse Mutilum & Inordinatum; alia perperam distinxisse.

SEd vti Vitia sermonis perperam numerauit, ita Rationis quoq; imperitè assignat; & inprimis absq; ratione similem utrobiq; numerum esse contendit. Nam vitia sermonis ab hominum, qui eum instituerunt, voluntate dependet, qui si alias leges Latinitatis tulissent, alia eius vitia, plura pauciorâue essent. Quæ autem Rationi aduersantur, non ex hominum arbitrio, sed ipsâ rationis naturâ numerum sortiuntur. Ea quinq; esse Scioppius affirmat, Obscurum, Ambiguum, Falsum, Inconsequens, & Alienum, sed nullum idoneum argumentum affert. Nam, quæ de argumento Exegetico, & Apodictico habet, nihil concludunt, & partim absurda sunt; tum quia Definitionem, Diuisionem, aliaq; prædicata, quibus rei natura extra argumentationem declaratur, argumenti nomine appellat, cum Rhetores ac Logici argumentum id solùm esse con-

Vitiorum in sermone & ratione, non par ratio.

Scioppii diuisio & doctrina incongrua.

ſentiant, quod in argumentatione ad aliquid probandum aſſumitur, tum quia locos argumentis eruendis propriè deſignatos, ipſe potius ſimplici rerum explicationi, extra argumentationem attribuit.

Verùm non minus quinariam hanc diuiſionem, quàm ſuperiorem vitioſam eſſe manifeſtum eſt. Nam cum quis rei alicuius tractationem profeſſus, præcipuam aut aliam notabilem eius partem omittit: id rationis vitium eſſe, neq; tamen Obſcurum, aut Ambiguum, aut Falſum, aut Inconſequens, aut Alienum dici poſſe patet. Aliud ergo illis quinq; addendum eſt, quod Mutilum, ſeu mancum dicere poſſumus, quodq; eo grauius æſtimari debet, quò magis præcipuum, & ad rem intelligendam neceſſarium eſt, quod in mutilâ eiuſmodi, ſeu mancâ tractatione omittitur. Illud quoq; vitium, cum aliqua nec debito ordine, nec ſuo loco tractantur, quinq; enumeratis non continetur: niſi ordinis perturbatio tanta ſit, vt Obſcuritatem pariat, tum enim ſimul ad Obſcurum pertinebit.

Omiſit Mutilum & Inordinatum.

Scioppius verò iſtud vitium incongruè alienum appellat, cum Inordinatum potiùs dici debeat; neq; enim res propria

verè

verè aliena efficitur, quia non ſuo ordine collocatur; ſed quod aliò pertinet, aut diuerſi generis eſt, id ſolùm propriè alienum dicitur. Et ſanè inepta eſt definitio, quâ Scioppius Alienum tum genere; tum loco generatim comprehendit, aſſerens eſſe id, quod nec explicationi, nec probationi eſt accommodatum. Non enim res aliqua explicandi aut probandi vim, quam in ſuo genere ac loco habet, in alieno amittit; ſicut nec aurum furto ſublatum, in manu furis pretium perdit. Quod ipſe Scioppius falſæ definitionis immemor, tribus poſt lineis vltro fatetur, eſſe nimirum *Alienum loco eiuſdem quidem generis, & rem propoſitam explicandi aut probandi vim habere, tamen prius, aut poſterius, non præſenti loco afferri debere.* Neq; ergo Alienum loco, propriè alienum, neque hæc definitio Alieno, ſed Falſo, & Inconſequenti, vti appellat Scioppius, conuenit. Nam falſæ propoſitionis in explicando, vitioſæ autem argumentationis in probando, nullam vim eſſe, apud omnes confeſſum eſt.

Alienum non rectè definiuit.

Enimuerò Scioppiana Diuiſio non ſolùm defectu peccat, ob duo vitia omiſſa, quæ Mutilum atq; Inordinatum vocaui-

Membra diuisionis Scioppianæ non distincta, neq; opposita.

mus, verùm etiam membra non rectè distincta, neque opposita habet, contra leges bonæ diuisionis, quas turpe est eum ignorare, qui imperitiam Logicæ alijs obijcit. Nam Ambiguum sub Obscuro continetur, Inconsequens sub Falso. Quare non minus vitiosa est hæc Scioppij diuisio, quam si dicam: Viuentium genera sunt quinque: Planta, Arbor, Animal, Homo, Brutum; quæ diuisio in Logicâ risum aut stomachum moueret. Arbor enim est species plantæ, homo & brutum animalis; genus autem cum specie numerum non facere, sed in illâ includi, & istam sub illo contineri Logicæ Tirones norunt. Atqui similem rationem esse Obscuri & Ambigui etiam Grammaticis clarum est, qui Orationem ambiguam sub Obscurâ, velut speciem sub genere collocant. Nec quisquam sanus negare potest, quod Ambiguum est, obscurum esse, si enim clarum foret, ambiguum non esset. Omne igitur ambiguum obscurũ est, non tamen omne obscurum ambiguum; adeoq; hoc sub illo, velut genere, non iuxta illud ponitur.

Ambiguum sub obscuro continetur;

Quod idem de falso & inconsequenti dicendum est. Non enim in Enuntiatione dumtaxat, sed in argumentatione quoq;, seu

Inconsequens sub falso.

seu consequentiâ Veritas aut falsitas inest. Et sicuti Enuntiatio vera est, quæ dicit esse, quod non est, aut non esse, quod est, similiter argumentatio vera est, quæ infert esse aut non esse, quod posito antecedente sequitur esse, aut non esse. Falsa è contrario, quæ infert esse aut non esse, quod posito licet antecedente, non sequitur esse, aut non esse. Cuius illud etiam argumentum est, quod Consequentiam bonam concedimus, malam negamus; inest ergo illi veritas, cui assentimur, huic falsitas, à quâ dissentimus.

Atq; id generalis ratio vtriusq; persuadet, nam Theologorum Philosophorumq; consensu veritas est *conformitas rei & intellectus*, Falsitas contrà *difformitas*, vt in Scholis loquimur. Quemadmodum autem Enuntiatio vera est conformis connexioni prædicati & subiecti, falsa eidem difformis: sic argumentatio vera, itidem est conformis connexioni antecedentis & consequentis, falsa eidem difformis. Tam argumentatio igitur, quàm Enuntiatio, veritatem & falsitatem in communi participant, & tam verum, quam falsum, duas sub se species continet, Enuntiationem, inquam, & Argumentationem; quam-

Veritas & Falsitas quid.

Duæ eius species.

vtramque generatim comprehendimus, cum verum & falsum in compositione & diuisione, non autem simplici conceptu inesse affirmamus. Quæ mens est Aristotelis l. 3. de animâ c. 6. & 8. ubi docet verum & falsum esse *in compositione quâdam cognitionum*; hæc autem compositio non solùm in Enuntiatione apparet, verùm etiam in argumentatione. Vt enim illa componitur ex cõceptu prædicati & subiecti, ità hæc ex notitiâ antecedentis & consequentis. Quare non rectè Scioppius compositionem & diuisionẽ, in quâ falsum spectatur, ad Enuntiationem restrinxit.

Vitia Scioppii in Vitiis Rationis numerandis.

Sed satis clarè opinor demonstratum est, ipsum in Vitijs Rationis enumerandis ac diuidendis plurium vitiorum reum esse. Nam nec Ambiguum ab Obscuro, nec Inconsequens à Falso rectè distinxit; & Alienum genere ac loco perperam diuisit, cum posterius non alienum, sed proprium sit; Mutili præterea & Inordinati mentionem nullam fecit; vt adeò ea diuisio & redundet membris superfluis, & deficiat necessarijs. Quam sic censemus legitimam fore, si retento numero, dicamus vitia Rationis esse hæc quinq;: Falsum, Obscurum, Mutilum, Inordinatum,

Vera eorum diuisio.

Alie-

Alienum. Nullum enim vitium Rationis in disserendo occurrit, quod non aliquo horum contineatur, quia vel Veritati, vel Claritati, vel Integritati, vel Ordini, vel deniq; Proprietati dissertationis, seu tractationis aduersatur.

§. VI.

In Vitio Alieni explicando, Scioppium id spectare, Vt Religionis & Virtutis doctrinam, Velut Alienam à Politicâ excludat.

SVpereſt, vt fundamentum, cui iaciendo hanc diuiſionem vitiorum rationis, Scioppius commentus eſt, ſubruamus, illi enim totam ferè Pſeudopoliticorum defenſionem, & proborum Politicorum repræhenſionem, infelix architectus inædificat. Eſt verò fundamentum iſtud non aliud, quam id vitium Rationis, quod Alienum genere appellat, & dicit eſſe prorſus *heterogeneum, ſeu diuerſi generis à re, qua tractatur: vt cum quis in phyſicis argumenta affert Mathematica, & in Politicis aut Medicis Theologica, quod vulgò vocat, de genere in genus tranſire.* Hinc palmarium illud vti putat, ſuæ cauſſæ columen deſumit. Non poſſe Macchiauellum, eiuſdemq; farinæ ac mentis homines culpari,

Alienum genere, ſeu tranſitus de genere in genus, Scioppii fundamentum.

quod non ex principijs Ethicis, Christianis & Theologicis, nec secundum illa, de rebus Politicis disserant ac statuant, cum hæc sint diuersi generis & à Politico instituto aliena: sed reprehendi debere ob Logicæ imperitiam & Apœdeusiam eos, qui scriptores eiusmodi reprehendunt, quod aliena non tractent, & nolint aduersùs Logicam scilicet, peccare.

Sublimiorũ scientiarum præcepta, à Politicis aliena putat.

Hinc sæpius Analyticæ inscitiam obiectat, & in admonitione Lectoris ait, *Alienas quoq; esse Politicorum præceptorum rationes, quamuis veras, quamuis utiles, si ad sublimiores scientias pertineant, neq; πεπαιδευμένον, seu pœdiâ præditum existimatum iri. qui eas vel ipse ad disputandum aduocare, vel ab aliis exigere fuerit ausus.* Sub finem verò, postquam dixit, quâ ratione Theologus & Politicus de pietatis vtilitate præcipere debeat, cum stomacho subdit: *non alterum alterius fines debere inuadere, nisi suspicionem mouere velint, se cum Rationem nobis à Deo datam, tum Rationis Artem à Philosophis inuentam & traditam nihili facere, eaq; inuitâ, nullo discrimine, quiduis quouis loco inculcare velle*; quibus similia in ipsâ Pœdiâ occinit. Vnde manifestè apparet, hoc illi vnicè propositum

situm esse, vt persuadeat virtutis, Christianæq; pietatis doctrinam à Politicâ penitus alienam iudicari debere, eosq; qui inde principia aut argumenta in consilijs & præceptis Politicis accersunt, *contra quam ratio à Deo nobis data dictat, scientiarum artiumq; fines tollere, & apædeusia, confusioni, tandemq; obscuritati, & ignorantia viam munire*, vt infra loquitur. Qui Scioppij sensus ac error pestilentissimus, virtutis ac veræ Politiæ iugulum petit, tantoq; minus tolerari potest, quanto speciosius Aristotelis autoritate, rectæq; Rationis regulâ palliatur: vt adeò necesse sit Aristotelis mentem, reiq; veritatem de alienis principijs, seu *vitioso transitu à genere in genus*, paucis aperire. *Scioppij sensus, & error pestilens.*

§. VII.

Singulis rebus tum naturalibus, tum moralibus, quædam propria esse, quædam cum alijs communia; his explicandis & probandis, non nisi communia principia, ex communi aut superiori facultate conuenire.

DVplex est genus eorum, quæ ijs rebus, de quibus in scientijs & artibus differitur, propria sunt. Aliqua nulli alteri conveniunt, sed ad specificam vti loquimur, *Quædam rebus singulis propria, quædam communia.*

mur, rei naturam pertinent; quo pacto corpori naturali proprium est componi ex materiâ & formâ, mixto ex quatuor elementis, & homini esse rationalem.

Idem cernitur in moralibus.

Alia cōmunia sunt, vel rebus omnibus, vt esse ens, vnum, bonum, verum, vel pluribus aut paucioribus, vt esse substantiam, viuens, sensitiuum. Quod idem cernitur in moralibus. Nam cum vita omnis uel priuatim, vel publicè in Republicâ degatur, quæ pro se quisq; & cum familiâ agit, vel agere debet moribus priuatis: quæ in Republicâ seu parendo seu imparendo gerenda sunt, vitæ publicæ seu politicæ peculiaria dicimus. Præter quæ alia sunt vtrisq; communia, vt esse licitum, illicitū, honestum, inhonestum, Dei, naturæ, hominum legibus, veræ Religioni ac pietati consonum vel aduersum, saluti item ac rationibus æternis, vel temporalibus absque æternarum dispendio, proficuum vel noxium, aliaq; similia; quæ non minus rebus moralibus propria & cōnexa sunt, quàm naturalibus esse vnum vel multa, idem vel diuersum, totum vel partem, substantiam vel accidens, corpus aut Spiritum, corruptibile vel incorruptibile, simplex vel compositum, aliaq; eiusmodi;

modi; quæ vel omnibus rerum generibus, vel pluribus communia ſimul & propria ſunt. Neque enim communitas omnem proprietatem tollit, cum eiuſmodi attributa in ipſis rerum eſſentijs aut naturis includantur, aut inde conſequantur. Non poteſt autem à re alienum eſſe; quod naturæ ipſius intimum, aut coniunctum eſt.

Ex quâ veriſſimâ doctrinâ aliqua conſequuntur, in quibus rei cardo vertitur.

Communiũ cognitio neceſſaria.

1. Non poſſe rei alicuius naturam perfectè intelligi, niſi ea etiam, quæ cum alijs ipſi communia ſunt, intelligantur. Vt igitur hominis naturam penitus cognoſcas, non ſolùm ſcias oportet, eſſe rationalem, verum etiam animal, corpus, ſubſtantiam, ens, vnum, non ſimplex, ſed ex pluribus compoſitum, &c.

Ex ſcientiis communibus petenda.

2. Hæc talia non poſſe demonſtrari, neque perfectè intelligi, niſi ex principijs ſuperioribus aut communibus, quæ ex ſcientiâ aliquâ vniuerſali, aut ſuperiori, aut certè eiuſdem ſcientiæ parte magis generali deriuantur. Sic ſenſus hominis non poſſunt explicari ex ijs, quæ tractantur de animâ rationali, ſed ex tractatu de animâ ſenſitiuâ peti debent. Cognitio verò ſubſtan-

stantiæ, entis, vnius, simplicis, compositi & similium, ex Metaphysicâ pendet: cuius conclusiones in scientijs inferioribus assumuntur pro principijs; quæ sub hâc ratione non aliena, sed propria censeri debent.

Propria, ex proprijs explicanda.

3. Ea quæ ità propria sunt, vt rei secundum specificam naturam conueniant, adeoq; nulli alteri naturæ sint communia, non nisi ex caussis ac principijs tali naturæ, seu speciei proprijs explicari, vel probari posse. Quo pacto hominem esse risibilem non probatur inde, quod sit ens, substantia, corpus, animal, sed ex eo, quia est ratione præditus. Hoc sensu Aristoteles. *1. Rhet. c. 2.* ea propria argumenta vocat, quæ *ex propositionibus de particulari specie aut genere fiunt. Sic de rebus physicis sunt aliqua propositiones, ex quibus neq; Enthymema, neq; Syllogismus fit de rebus Ethicis; & de his alia sunt, ex quibus non fit de physicis.* Similiter verò res habet in omnibus.

Aliena non vsurpanda.

4. Nonnunquam esse plures caussas ac principia eiusdem rei, quæ ad diversas scientias ac facultates pertinent: adeoq; vitiosum esse, si vna scientia alterius principia vsurpet. Sic Ebrietatem & Luxuriam esse

esse vitandam probat Theologus ex lege diuinâ, Philosophus moralis ex lege naturæ, Medicus ex lege sanitatis. Quod si alter alterius fines inuadat, officium suum eâ ratione non faciunt.

Mens Aristotelis de transitu à genere in genus.

Ex his, quæ ita perspicua sunt, vt non sit ambigendi locus, rei veritas & mens Aristotelis de *transitu ab vno genere in aliud*, siue de vnâ scientiâ ad aliam, planè ac plenè intelligitur. Nam eius *l. 1. posteri. Analit. c. 7.* doctrina hæc est: *Non posse eum, qui ex alio genere transit, demonstrare, vt Arithmeticum Geometrica*, si per argumentum Arithmeticum, velit probare conclusionem Geometricam; & *Geometrica non licere demonstrare, quod contrariorum vna sit scientia*, cum id pertineat ad metaphysicam; *sed nec quod duo cubi cubus*, cum hoc sit Arithmeticæ, *neq; alij scientia, quod alterius.* Quæ rectissimè verissimeq; intelliguntur, de ijs quæ alicui naturæ, aut cuiusuis scientiæ obiecto ita propria sunt, ut cum alijs non sint communia. Hæc namq; non nisi per propria principia eiusdem obiecti, ac scientiæ demonstrantur. Sic corpus naturale esse mobile, diuisibile, in loco, non nisi proprijs Physicæ principijs ostendi potest.

Ex-

Excipit scientias subalternas.

Excipit Aristoteles eas scientias, quas subalternas vocamus, quæ *ita se habent mutuo, vt vna sit sub alterâ, veluti perspectiua ad Geometricam, Musica ad Arithmeticam.* Cum enim eiusmodi scientiæ idem subiectum, solo aliquo accidente diuersum habeant, vt Perspectiua lineam visualem, Musica numerum sonorum: fit vt aliqua, sibi licet peculiaria, per principia scientiarum subalternantium, demonstrare possint. In alijs verò scientijs, Aristoteles vniuersim pronuntiat, non posse quæ communia non sunt, per communia, aut propria alterius scientiæ principia probari, quod ipsum nos supra diximus.

Communia ex communibus demonstranda docet Aristoteles.

Communia autem per communia principia rectè demonstrari, non solùm non negat Aristoteles, verum etiam clarè affirmat c. 8. *sunt autem* ait, *quibus vtuntur in demonstratiuis scientiis alia quidem* (principia) *propria cuiusuis scientiæ, alia communia. Communia verò secundum proportionem, quoad vtile est generi, quod subest scientiæ*, siue obiecto illius intelligendo. *Propria quidem, veluti lineam esse talem, & rectum; Communia autem, vt si æqualia ab æqualibus demas, æqualia esse reliqua.* Quo principio vtuntur Geometra & Arithmeticus

ticus, alijq; in suâ quique materiâ. Et sub finem capitis: *Communicant autem*, inquit, *omnes scientiæ sibi inuicem. Communia vero dico, quibus vtuntur, tanquam ex his demonstrantes. Sed non ea, de quibus demonstrant, nec quod demonstrant.* Sensus est, omnes scientias communicare in principijs scientiarum generalium, quales sunt Metaphysica & Logica; non autem in subiectis, de quibus demonstrant, nec in conclusione, quam demonstrant. Etsi enim prædicatum sit commune, à subiecto tamen particulari ad particularem scientiam restringitur; vt si probes ex principio supra posito, ablatis duobus binarijs à duobus numeris æqualibus, numeros qui remanent esse æquales, dubium non est conclusionem esse propriam Arithmeticæ, etsi prædicatum sit commune alijs scientijs.

Communibus principijs vtuntur omnes scientiæ.

Non ergo vitiosus, sed necessarius hic est transitus à scientiâ inferiori ad superiorem, cum inde petuntur vel principia communia pro communibus attributis, vel cōmunissima pro omnibus, qualia teste Aristotele *l. c.* sunt illa duo: *Non potest idem de eodem simul affirmari & negari*, &: *De quolibet vera est affirmatio, vel negatio.*

Hic transitus non est vitiosus.

C quibus

quibus veritas omnium scientiarum & demonstrationum nititur, vt non immerito illarum ostia appellentur.

Quis transitus sit vitiosus.

Quare tum solùm vitiosus transitus est, cum ab aliquâ scientiâ particulari non subalternâ, vsurpantur principia aut probantur conclusiones alterius scientiæ particularis. Aut cum principia & attributa cōmunia nimiùm accumulantur, ac plus quàm necessarium aut vtile est ad cognitionem obiecti, quæ legitimi transitus, seu potius vsus principiorum communium, mensura est, secundùm Aristotelem *l. c. & 3. met. c. 3. t. 7.* Aut cum scientia superior assumit principia inferioris. Aut deniq́ue, cum in scientiâ inferiori examinantur & demonstrantur principia seu communia, seu propria.

Quod de proprijs, adeoq; multò magis de communibus docet Aristoteles *c. 7.* asserens *non esse cuiusuis propria principia demonstrare; sunt enim illa, quæ demonstrātur, principia omnium, & scientia illorum domina omnium*, Metaphysica nimirum, & si quæ alia scientia est ipsi similis.

Non est scientia particularis, principia communia examinare.

Vt enim proprium est scientiarum particularium, communia pro principijs adhibere, siue ex illis concludere: ità maximè

mè alienum est ea examinare & probare, siue de illis concludere, cum tanquam certa supponenda sint.

§. VIII.

Cum Politica sit ars rectè imperandi & parendi, necessariò eam vti principiis moralibus & Christianis.

Atque ex his apparet, quantâ Logicæ imperitiâ, & quàm falsò Scioppius generatim affirmet *transitum de genere in genus* esse vitiosum, ac vitio alieni peccare, qui in Physicis argumenta affert Mathematica, & in Politicis aut Medicis Theologica, aut Christiana, aut Ethica: quæ tria eodem loco illum habere inferius patebit. Nam Physica inprimis etsi non vtatur argumentis Mathematicis, Mathematica tamen, rectè vtitur Physicis. Est enim Physica respectu disciplinarum Mathematicarum scientia communis seu superior, quatenus continui, & indiuisibilium naturam explicando, necessaria Mathematicis principia suppeditat. Quibus cum vtuntur, non quod Alienum, sed quod Proprium & necessarium est faciunt, suoq; calculo, etiam hic Scioppium falsum dixisse comprobant. Diuersa est Medicinæ ratio; hæc enim per se ad sanitatem corpo-

Scioppius non rectè generatim transitum de genere in genus damnat.

Medicina corporis sanitatem spectat.

ris tota refertur, ideoq; non sine vitio ad eas disciplinas transit, quæ salutem animæ & mores curant. Cum nihil ijs commune habeat, nec inde dependeat, nisi per accidens; quando probus medicus artis suæ vsum refert ad virtutem, charitatis præsertim, aut misericordiæ. Vel quando ea medicamenta omittit, quæ corporis quidem saluti proficua, sed animæ noxia esse intelligit; contrà quàm aliquando faciũt, qui vt corpori medeantur, animam perdunt aut corrumpunt.

Politica ad virtutem tota refertur.

At verò Politica est ars *imperandi & parendi in Societate ciuili, secundum regulam rectæ rationis*, ideoq; ad virtutem tota refertur, vt paulo post dicemus; non ergo alienum sed necessarium est eam vti principijs & argumentis ex Philosophiâ morali, & vel maximè Theologiâ, seu disciplinâ Christianâ petitis. Nam vt prima Metaphysicæ principia: *Impossibile est idem simul esse & non esse; Quodlibet est, vel non est*, sunt omnium scientiarum fundamenta, ita hæc principia moralia ac Christiana: *Bonum est faciendum, malum fugiendum; Deus remunerator est virtutum, vindex vitiorum; Fini vltimo, qui est salus & beatitudo æterna, nihil præferri debet;*

Necessario vtitur Ethicá & Theologiá.

sunt

ſunt vitæ humanæ ſeu priuatæ, ſeu publicæ, omniumq; actionum humanarum primæ regulæ, à quibus nec Politicæ, nec Politicis aberrare licet.

Quare ſi rectè Ariſtoteles Metaphyſicam ſcientiarum omnium Dominam, appellauit, eodem potioriq; iure, Diſciplinæ Chriſtianæ, cuius Theologia interpres eſt, & ancilla Moralis Philoſophia, Dominæ appellatio & prærogatiua, in moribus actionibusq; humanis debetur. Cuius Dominæ iuſſa niſi capeſſunt, nec Domini, nec ſubditi officium ſuum faciunt. *Theologia ſciētiarum Domina.*

Neque dicas diſciplinam Chriſtianam ſublimiorem eſſe & ſacratiorē, quàm vt à Politicis attingi debeat. Non dedignantur Domini infimorum etiam ſeruulorũ obſequia, ſed exigunt; & vt exigere poſſint, volunt nutus ſuos obſeruari, & mandata accipi non diſcuti, impleri non violari. Hoc animo niſi erga diſciplinam Chriſtianam ſint Politici, veræ Politicæ rationem ignorant. Intulit Fides Chriſtiana nouam lucem, etiam ſcientijs ſpeculatiuis. Docuit ſuppoſitum à Naturâ diſtingui; eſſe aliqua eadem vni tertio, quæ non ſint eadem inter ſe; Accidens ſine ſubiecto, idem corpus pluribus locis, & totum in toto *Fides Chriſtiana ſcientias illuſtrauit.*

 loco,

loco, ac totum in qualibet parte posse existere; posse aliquid ex nihilo fieri; neque mundum extitisse ab æterno. Hæc ex Mysterijs SS. Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiæ, Creationis, alijsq; deprehensa à Theologis, in principia reuerenter assumunt Philosophi, & ex ijs tum veterum errores corrigunt, tum multa vtilia concludunt.

Eidem mores conformet Politica.

Vt igitur Metaphysica, Physica, Logica, doctrinam suam in obsequium Fidei Christianæ redigunt, sic eidem mores conformet Politica; & vnde illæ sumunt regulam veritatis, inde accipiat præcepta virtutis. Nec de illis disputet, sed ex illis & secundum illa consilia capiat: ac tam Principum imperia, quàm subditorum obsequia componat. Non potest aliena esse, à Philosophiâ morali, (quam aut totam, aut nobiliorem eius partem occupat Politica) disciplina Christiana, vtpote suprema ac necessaria morum regula. Quare facessat Scioppius, qui dum quæ propria sunt, de crimine alieni infamat, veræ Politicæ fundamenta euertit, & fontes obturat, & ostia, quà iustitia & probitas intrare debent, veluti obiecto vecte occludit.

Huic

Huic consilio factoq; suo, vt malus ianitor æqui boniq; speciem & Autoritatem conciliet, in *Admonitione Lectoris* Aristotelem in partes trahere laborat; atq; ex eius scilicet mente, Pseudopoliticorum æquissimis censoribus dicam scribit: illisque ex Græco Philosophi textu apœdeusiæ calumniam impingit, sibi autem & Pseudopoliticis, nescio quam Pœdiam Græcâ Fide arrogat. Quod vt intelligi possit, totam eam admonitionem inserere placet. Etsi enim caussæ nostræ nihil officeret, si vel maximè de Pœdiâ Aristoteles doceret, quod ipsi Scioppius affingit, operæ pretium tamen est Grammatici huius imperitiam, quâ erudito orbi tam audacter illudit, detegere. Neque alio loco commodius facere id potuimus, quàm isto, post explicationem *transitus de genere in genus*, quæ res est vnicum malè feriati Admonitoris negotium.

Scioppii Admonitio ad Lectorem vana & fallax.

§. IX.

SVPPETIAE. Lectoris Admonitio, quam Scioppius Pædiæ suæ præmittit, vt probet ex Aristotele, Pædiam esse facultatem iudicandi ex Analyticis, quid rei proprium, quid ab ea alienum sit.

Reus dicam scribit ex Aristotele, quem non intelligit.

QVo minus nouum aut mirum tibi accidat Lector beneuole, quod multis Politicorum Censoribus Apædeusiæ dicam scribo, ipsũ Aristotelem Ethicorum Eudem *l. 1. c. 6.* prius à te velim consuli. Ibi enim duo quædam inuenies, quæ non in illorum magis temporum æquales, quàm in homines ætatis nostræ dicta videantur. Primùm ait, quibusdam, qui de Politicis rebus differant, non parùm sæpe vsu venire, vt in medium afferant ἀλλοτρίους λόγους τῆς πραγματείας, καὶ κενούς, id est, *rationes à negotio proposito alienas, atq; inanes.* Deinde contingere non rarò, vt homines vsu periti, & in rebus agendis versati ab alijs disputando vincantur, qui artem ipsam ciuilem, siue Politicam, non didicerint.

Vtriusq; verò rei caussam eorum, qui vincuntur aut aliena afferunt, apædeusiæ assignat, quæ quid sit totidem verbis mox declarat: Ἀπαιδευσία ἐστὶ περὶ ἕκαστον πρᾶγμα, τὸ μὴ δύνασθαι κρίνειν τοὺς τε οἰκείους λόγους τοῦ πράγματος, καὶ τοὺς ἀλλοτρίους.

Id est, *Ignoratio Pædiæ est, non posse iudicare in vnaquaq; re, quæ rationes propriæ, quæ alienæ afferantur.* Atq; hinc intelligi potest, vt quis rectè de Politicis differat, nequaquam satis esse, si vel

si vel multo studio, vel hominum rerumq; vsu Politicam didicerit; sed hoc amplius requiri, vt sit πεπαιδευμένος, siue Pœdiâ instructus.

Quod ipsum 3. Politic. c. 7. vel 11. in hunc modum affirmat: ἰατρὸς ὅτι δημιουργὸς, καὶ ὁ ἀρχιτεκτονικὸς, καὶ τρίτος ὁ πεπαιδευμένος, περὶ τὴν τέχνην. εἰσὶ γάρ τινες τοιοῦτοι περὶ πάσας, ὡς εἰπεῖν τὰς τέχνας. Ἀποδίδομεν δὲ τὸ κρίνειν οὐδὲν ἧττον τοῖς πεπαιδευμένοις, ἢ τοῖς εἰδόσιν.

Interpretes Aristotelis iniquè reprehendit.

In his verbis fœdè interpretes allucinantur, existimantes πεπαιδευμένον περὶ τὴν τέχνην, esse vsu peritum artis, siue qui à pueritiâ expertus sit circa artem; cum reuera is sit, qui ex Analyticis didicerit, quid in arte rectè secúsue tradatur, quid proprium sit siue homogeneum, quid heterogeneum siue alienum. Alius nempe Medicinam facit siue exercet, nesciens quare hoc aut illud faciat, qui est velut opifex, siue usu peritus, aut empiricus. Alius artem medendi scit, vt caussam possit reddere, cur quidque faciendum sit, qui velut Architectus præest operi. Alius deniq; quamuis nec vsum, nec scientiam medendi habeat, nouit tamen quid malè aut benè ab eo dicatur, qui Medicinam docet, vel de illâ disserit, qui est πεπαιδευμένος in arte Medicâ, sicut alij in aliis artibus; nonnulli quodammodo in omnibus. Rectè igitur Princeps Peripateticorum Nunnesius, in Physicarum institutionum præfatione, vbi accuratissimè, nec minus eleganter, de Pœdiâ disserit, sic Aristotelis verba conuertit: *Medicus est & Fa-*

 ber,

ber, & Architectus, & tertius, qui Pædiam tenet artis. Sunt enim tales in omni propè arte periti, quibus tam concedimus iudicare de artibus, quàm iis, qui scientiam tenent.

Gaza immeritò culpatus.

Idem ipsum Philosophus de scientiâ & Pœdiâ principio *l.* 1. de partibus Animalium docet, sed quid sibi velit propter locum infeliciter Latinè à Theodoro Gazâ redditum, parum multi percipiunt. Verba eius sunt: Περὶ πᾶσαν θεωρίαν καὶ μέθοδον, ὁμοίως ταπεινοτέραν τε καὶ τιμιωτέραν, δύο φαίνονται τρόποι τῆς ἕξεως εἶναι. ὧν τὴν μὲν ἐπιστήμην τοῦ πράγματος καλῶς ἔχει προσαγορεύειν, τὴν οἷον παιδείαν τινα. Πεπαιδευμένου γάρ ἐστι κατὰ τρόπον τῆς ἕξεως, δύνασθαι κρίνειν εὐστόχως, τί καλῶς, ἢ μὴ καλῶς ἀποδίδωσιν ὁ λέγων.

Putat Gaza; Pœdiam esse Peritiam, siue notitiam ex vsu, cum sit τρόπος τῆς μεθόδου, velut ipse docet Aristoteles in extremo eiusdem *l.* 1. id est ratio, modus, viaq; tractandi, vt ibi rectè ipse Gaza interpretatur; quam aliter Aristoteles in calce primi Metaphysici minoris, τρόπον ἐπιστήμης, id est Scientiæ modum appellat. Proinde nec πεπαιδευμένος, est *probè peritus*, vt Gaza vertit, sed Analyticus, siue Pœdiâ instructus, qui novit, quâ viâ ac modo artes & disciplinæ tradi debeant.

Tandem malè Gazâ Methodum interpretatur *viam & rationem docendi*, quasi eadem esset ac Pœdia, cum Aristoteli solenne sit eâ voce vti pro cognitione, arte, scientiâ; quod & interpres

pres eius Alexander in primo Topicorum testatur. Locum igitur totum rectiùs sic conuerterimus: *In omni contemplatione & disciplina, tam nobiliori quam ignobiliori, duos esse habitus apparet, quorum alterum rei scientiam, alterum Pædiam quandam seu tractandi modum, rectè quis appellauerit. Eius enim, qui Pædiam habet, munus est posse solerter iudicare, quid rectè, aut quid non rectè explicet is, qui dicit.*

Iam cum Pœdiæ sit rei ad tractandum propositæ οἰκεῖα, siue sua ac propria, Apœdeusiæ vicissim ἀλλότρια, siue aliena in medium afferre, non illum modo ἀπαιδεύτως, id est nulla Pœdiâ, nulloq; delectu disserere Aristoteles insimulat, qui ea quæ Loco, sed etiam qui quæ Genere aliena sunt, tractat. De ijs, quæ Loco aliena sunt, totus l. 1. de partibus animalium argumento fuerit; cum in constituenda eius tractationis Pœdiâ hoc potissimùm consilio occupetur, ne sæpius eadem iterare, siue de ijsdem rebus pluribus locis disserere sit necesse. Itaq; vt suo quicque loco diceretur, hunc Physiologiæ limitem siue terminum, id est methodi præceptum fixit, vt à generalioribus ad specialiora fiat progressus. Sic enim fit, vt quæ in Generis tractatione diximus, posteriùs in explicandis eius formis siue speciebus, iterare minimè necesse habeamus.

De Pædiâ & Apedeusiâ sanè nugatur Grammaticus.

Quæ Genere sunt aliena siue alterius Generis, vel ad ipsum artis aut disciplinæ subiectum pertinent, vel ad instrumenta, quorum in subiecto quoq; tractando vsus est, Itaq; in 3. met. 3.

qui-

quibusdam Philosophis, vt ignorarent quid Physico, quid primo Philosopho, seu Metaphysico subiectum sit, δι' ἀπαιδευσίαν τῶν ἀναλυτικῶν, propter Analyticorum Pœdiæ inscitiam vsu venisse affirmat; nec minus Rhetoribus, vt se pro Politicis venditarent, in 1. Rhetor. 2. Quoniam scilicet fines Artium Politicæ & Rhetoricæ, siue quid vtriq; earum proprium, quid alienum esset, ex Analyticis iudicare non didicerint. Illa enim docent Pœdiam, id est artis cuiusq; tractandi modum & viam, cuius inter prima præcepta est, vt demonstrationes sint propriæ, non alienæ; neu de genere ad genus fiat transitus. Quod præceptum à Pythagorâ neglectum fuisse in principio Magnorum Moralium queritur, ὅτι τὰς ἀρετὰς εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἀγάγων, οὐκ οἰκείαν τῶν ἀρετῶν τὴν θεωρίαν ἐποιήσατο; *quoniam virtutes ad numeros referens, nequaquam eâ inquirendi vsui fuerit ratione, qua esset virtuti suæ, aut propria.*

Analytica Pædiam falsò assignat.

Eiusdem culpæ statim reum agit Platonem, partim quod virtutem cum tractatione eius, quod per se bonum est, miscuerit, partim quod cum de humano bono dicere instituisset, de Deorum bono egerit. Rationem sic reddit: οὐ γὰρ οἰκεῖον, *non enim hoc ei disputationi proprium, sed alienum est,* οὐδὲν γὰρ τούτῳ κἀκείνῳ κοινόν, *non enim huic & illi quicquam commune est.* ὑπὲρ τούτου καὶ ἄλλος λόγος, καὶ ἀλλοτρία ἡ σκέψις, *super illos alterius loci sermo, & aliena eius est consideratio.* Eandem Apœdeu-

deusiæ, notam 3. met. 4. Philosophis illis inurit, qui omnium principia, cum certa sint, & probationem habeant nullam, probare nihilominus conantur. ἔστιν γὰρ ἀπαιδευσία, τὸ μὴ γινώσκειν, τίνων δεῖ ζητεῖν ἀπόδειξιν, καὶ τίνων οὐ δεῖ. *Est enim Pædia inscitia, nescire, quorum oporteat quærere demonstrationem, quorum verò non oporteat.* Idipsum habet argumenti, quod principio 4. Politic. Platonem multa quidem præclara de optimâ Republica scribere, ab vtilitate tamen aberrare insimulat.

Nam Politica est vtilitatis publicæ scientia, siue eorum, quibus vti possumus ad condendum tuendumq; statum. Quorum ergo nullus eam ad rem vsus est, sunt censenda Aliena, neq; sine Apœdeusiâ in scholâ Politicâ tractari possunt. Alienæ quoq; sunt Politicorum Præceptorum rationes, quamuis veræ, quamuis vtiles, si ad sublimiores scientias pertineant; neq; πεπαιδευμένος, seu pœdiâ præditus existimabitur, qui eas vel ipse ad disputandum aduocare, vel ab alijs exigere fuerit ausus. Hoc in principio Ethicorum Nicomachiorum Aristoteles his verbis perspicuè docet: Πεπαιδευμένου, id est, *eius qui pædian didicit, munus est eatenus exactam in vnoquoq; genere explicationem requirere, quatenus pati res ipsius natura potest. Simile enim vitium videtur, Mathematicum verisimilibus vtentem approbare, & ab Oratore demonstrationes exigere.*

Politicam sublimiorũ scientiarum principiis malignè spoliat.

Atq; ex istis Aristotelis autoritatibus exploratò iudicari potest, quatenus de Principis pietate

Falsa & nexa plura conglobat.

tate in acroasi politicâ præcipi debeat. Cum enim pietas iustitiæ species sit, iustitia verò Philosophiæ morali subjiciatur, non est dubium Principi à parentibus, & domesticis morum magistris, veram pietatem accuratè instillari debere. Rursus cum eadem sit inter caussas administras, siue instrumenta salutis animæ, eius tractatio ad Theologiam pertinet, adeoque Theologi, eiusq; qui verbum Dei prædicat, officium est Principem ad pietatem inflammare. Politicus & ipse Pietatem ei præscribit, non aliter tamen, quàm quia sit ad conseruandum statum vtilis. Nam finis artis cuiusq; vel disciplinæ, omnium adiumentorum, siue Instrumentorum (vulgo mediorum) ad finem idoneorum mensura, seu norma est. Quicquid ergo in Politicâ præcipitur, nisi vim habeat efficiendi finem eius, qui est status cōseruatio, nequaquam *οἰκεῖον*, siue proprium, sed alienum meritò perhibetur. Pietas igitur cum ingentes ad tuendum statum vires habeat, omnino à Politico præcipi debet.

Sed cùm aliam eius vtilitatem ex Theologiâ, siue sacris literis, aliam ex Politicâ vitæq; ciuilis vsu notam habeamus, Pœdiâ postulat, vt suam vterq; Doctor, non alienam vtilitatem commemoret. Sicut ergo Theologus Principem hortabitur esse pium, vt Deum sibi reddat propitium, eoq; pacto & imperium eius prosperetur, & anima salua fiat, quoniam *Deus glorificantes se glorificat.* 1. Reg. 2. *& pietas ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futura.* 1. Tim. 4. Similiter Politicus Pieta-

tem

tem ante omnia Principi commendabit, quoniam ea hominum animos illi reddat propitios, vt eum cum ament, tum uereantur, quibus duabus rebus imperium conseruari palàm est. Nam qui pius est, Deo reddit debitum, adeoq; iustus est,& vir bonus,vnde aliorum erga illum exsistit Amor. Et cum Deus sit iustus, abesse non potest, quin Principem sui amantem & reuerentem redamet, & aduersus inimicos tueatur, vnde eum ab hominibus respectari, coliq; contingit.

Etiam iustos hostibus Deus permittit.

Sic inquam & Theologus, & Politicus de Pietatis vtilitate præcipere, non alter alterius fines debet inuadere, nisi suspicionem mouere velint, se cum Rationem nobis à Deo datam, tum Rationis artem, diuino beneficio à Philosophis inuentam & traditam nihili facere, eâq; inuitâ nullo discrimine quiduis quouis loco inculcare velle.

Quis dubitet, quin morborũ omniũ caussæ sint peccata? Neq; tamen Medicus ἀπαιδευσίας, imò stoliditatis iustam effugerit repræhensionẽ, si de. caussis Febrium disputans, peccati Originalis & Actualis mentionem inferat, eumq; qui morbis carere velit, peccata fugere iubeat. Vt enim verissima sit eius disputatio, neq; nõ multiplicem hominibus afferre possit vtilitatem, tamen quoniam οὐκ οἰκείαν, non suam aut ptopriam, sed alienam & heterogeneam esse constat, eâ supersedere, nec in alterius artis fines inuadere debuit. Similiter igitur Politicus Pœdiæ legibus parere, eaq; quæ alterius sunt generis, quamuis verissi-

Simile dissimile.

verissima sint & vtilissima, ab Acroasi suâ submouere debet. Cætera Pœdiæ ipsius nostræ Lectio aperiet. VALE.

§. X.

VINDICIAE. Admonitionis Scioppianæ summa.

Quid prior Admonitionis pars contineat.

HÆc monita sunt Scioppij, quibus ne fallatur Lector, admonitione & cautelâ opus habet. Summa est. In priori parte ex Aristotele pugnat, triplicem artificem esse. Vnus est velut opifex, siue vsu peritus, aut empiricus, qui nescit, quare hoc aut illud faciat. Alter ità artem scit, vt caussam possit reddere, qui velut Architectus, præest operi, ideoque Architectonicus dicitur. Tertius deniq; quamuis nec vsum, nec scientiam habeat, nouit tamen, quid artis proprium, aut ab eâ alienum sit; quid malè aut bene ab eo dicatur, qui artem docet, vel de illâ differit. Hunc ab Aristotele πεπαιδευμένον, ipsamq; hanc facultatem Pœdiam, appellari contendit.

Quid posterior.

In posteriori parte negat Pœdiâ præditū esse, qui Politicorum præceptorum rationes ad sublimiores scientias, Theologiam nimirum & Ethicam pertinentes affert. Neq; aliam Pietatis vtilitatem vult in Politicâ commemorari, quàm quod hominum

minum animos Principi reddat propitios, vt eum cum ament, tum reuereantur. Cuius doctrinæ falsitas ex dictis aliquantum patet, & magis deinceps patebit. Nunc hâc parte omissâ Scioppium imperitum & fallacem esse Aristotelis interpretem demonstremus.

§. VI.

Locum ex Libro I. Ethicorum Eudemiorum, à Scioppio falsò, & contra mentem Aristotelis explicari.

Aristoteles lib. 1. Ethicor. Eudem. c. 3. non Politicos speciatim, sed vniuersim, eos Philosophos arguit, qui *vt Philosophi videantur, cum nihil sciunt, nihil dicere, sed debito modo sæpe nesciunt: rationes alienas à re propositâ, & inanes afferentes.* Hic enim sensus est verborum illorum: *εἰσὶ γὰρ τινὲς, οἱ διὰ τὸ δοκεῖν φιλοσόφου εἶναι, τὸ μηδὲν εἰ μηδὲν, λέγειν, ἀλλὰ μετὰ τρόπου πολλάκις λανθάνουσι, λέγοντες ἀλλοτρίους λόγους τῆς πραγματείας, καὶ κενούς.* Quæ & sequentia à Scioppio perperam explicari clarum est ex hisce proximis verbis: *τοῦτο δὲ ποιοῦσιν ὁτὲ μὲν δι' ἄγνοιαν, ὁτὲ δι' ἀλαζονείαν. ὑφ' ὧν ἁλίσκεσθαι συμβαίνει καὶ τοὺς ἐμπείρους, δυναμένους πράττειν ὑπὸ τούτων,*

Quos Philosophos Aristoteles arguat.

τῶν μήτ᾽ ἐχόντων, μήτε δυναμένων διάνοιαν ἀρχιτεκτονικὴν ἢ πρακτικήν. πάσχουσι δὲ τοῦτο δι᾽ ἀπαιδευσίαν. Quæ ità redduntur: *Id verò faciunt, aliquando quidem ex inscitiâ, aliquando ex superbiâ. Quibus vinci contingit etiam expertos, & ad agendum idoneos ab his, qui nec præditi sunt, nec valent intelligentiâ architectonicâ, aut practicâ. Patiuntur verò id, propter imperitiam.*

Scioppii explicatio refellitur.

Non ergo Aristoteles, vt falsò ait Scioppius, *hos qui multo studio, vel rerum hominumq; vsu Politicam, aut aliam scientiam didicerunt*, apædeusiæ insimulat: sed Philosophici nominis aucupes, qui rationes alienas & inanes proprijs ac solidis destituti, imperitè aut arrogãter accumulant, & loquuntur cum tacendum esset, vt ex ipsis verbis perspicuum sit. Neq; dicit illos, ab istis disputando, sed ignorantiâ & arrogantiâ vinci, non rationibus nimirum, sed clamoribus, & iniquis ardelionum eiusmodi, ipsisq; similium iudicijs; à quibus calumniam homines docti & periti, non ob suam, sed ipsorum apædeusiam & imperitiam, frequenter patiuntur. Quæ enim ratio patitur hos, qui cum multo studio rerum hominumq; vsum coniunxerunt, ab illis reuera vinci, qui Aristotele teste

le teste nec præditi sunt, nec valent intelligentiâ architectonicâ, aut practicâ: cum si vincerent, necesse foret alterutro illos valere? Non tanti est Scioppius, vt in illius gratiam credamus Aristotelem tam sibi & veritati contrarium esse; illud potius Aristoteli & veritati dabimus, vt eiusmodi interpretes imperitis, aut arrogantibus Philosophis accenseamus.

§. XII.

Non esse veriorem explicationem eius loci, quem affert ex libro 3. Politic. c. 7. vel 11. de triplici artifice, operario, architecto, experto.

NEque verior est explicatio eius loci, quem ex l. 3. Politic. c. 7. vel. 11. affert. Vbi contendit ab Aristotele per Medicum δημιουργὸν intelligi empiricum siue expertum in Medicinâ; πεπαιδευμένον verò eum esse, *qui ex Analyticis didicerit, quid in arte rectè secusve tradatur, quid proprium sit, siue homogeneum, quid heterogeneum, siue alienum*; quiue, licet *nec vsum, nec scientiam medendi habeat, nouit tamen, quid malè aut bene ab eo dicatur, qui Medicinam docet, vel de illâ disserit.* Verùm Scioppius repugnat inprimis S.

Medicum δημιουργὸν & πεπαιδευμένον malè explicat.

Repugnat S. Thomæ. Thomæ, qui Ariſtotelem, his verbis explicat: *Vlterius dicit, quod Medicus triplex eſt. Vnus quidem eſt, qui non nouit artem, ſed ordinata ab alijs, aliqualiter ſcit applicare ad opus. Alius eſt artifex principalis, qui nouit ſimpliciter omnes cauſſas & principia Medicinæ. Et tertius eſt expertus, qui aliqua nouit, ſed non ſimpliciter. Cum igitur dicimus Medicum iudicare de eo, quem ſanat, intelligimus de Medico ſecundo & tertio modo. Et ſicut circa Medicinam eſt conſiderare triplicem Medicum, ſcilicet practicum, ſcientem & expertum, ſic circa omnes alias artes ferè.* Cum autem Scioppius Pædiam ſuam poſt Ariſtotelem, autoritate S. Thomæ præcipuè fulcire laboret, non debuit in ipſo ſtatim veſtibulo ei repugnare.

Et legibus rectæ diuiſionis. Sed Ariſtotelem cum S. Thomâ aduerſus hunc Grammaticum ſentire, rectæ quoq; diuiſionis ratio oſtendit. Cum enim perſpicuum ſit tria artificum genera à S. Thomâ enumerata, in omnibus ferè artibus ſpectari, ſi πεπαιδευμένον Ariſtoteles vocauit Analiticæ peritum, & δημιουργὸν empiricum ſiue expertum: ergo omiſit merum operarium, quales ſunt, qui ſine vllâ arte, artificum iuſſa faciunt, vt funes

trahen-

trahendo, aut machinas applicando, in architecturâ, alijq; in alijs artibus. Non autem est mutila Aristotelis doctrina, ergo falsa est Scioppij interpretatio.

Quod vlterius sequentia Aristotelis verba confirmant, cum asserit nos tribuere iudicium, de artibus non minùs πεπαιδευμένοις, quam εἰδόσιν, siue scientiâ praeditis. Vbi Aristoteles non debuit omittere δημιουργὺς, si ijdem sunt qui experti. Nam certum est expertos, de artibus & operibus artificiosis, non minus bene iudicare, quam scientiâ pollentes; quin *etiam expertos magis, quàm eos, qui rationem sine experientiâ tenent, propositum finem assequi videmus*, teste ipso Aristotele 1. met. c. 1. Qui 8. Polit. c. 6, censet *vnum quid esse ex ijs, quae fieri nequeunt, aut difficilia sunt, vt qui non participant, sine vsu addiscunt opera artis, boni eorum iudices fiant.*

Refellitur vlterius ex Aristotele.

Nec ergo Aristoteles in arte expertos δημιουργὺς hic appellat, cum inter iudices artis non numeret: nec vsu & scientiâ destitutos, scientibus aequat, cum inexpertos iudices reijciat. Quibus Analytica Scioppiana suffragari non potest.

Sicut enim argumenta ex locis cōmunibus ducta, *neminem faciunt in vllo genere peri-*

Communia particularium scien-

Tiarum pe- ritos non faciant.

peritum, cum circa nullum certum subiectum versentur, vt præclarè docet Aristoteles 1. Rhet. c. 2. sub finem; ita præcepta Analytica, quæ generatim solùm iubent *demonstrationes facere proprias, non alienas*, & vetãt *de genere transire in genus*, nullã de particularibus Politicæ, aliarumq; scientiarum obiectis aut limitibus, rectè sentiendi, aut iudicandi facultatem tribuunt: nisi particularis scientia aut experientia, quæ rei sunt propria aperiat. Quibus cognitis tum demum generales regulæ rectè disserendi, in vnaquâq; materiâ adhibendæ sunt. Quo vno argumento ex ipso Aristotele, contra Aristotelem & veritatem, pugnare Scioppius conuincitur.

§. XIII.

Neque initium libri 1. de partibus animalium Scioppio suffragari; his locis παιδείαν ab Aristotele pro vsu & experientiâ, πεπαιδευμένον pro experto sumi.

Aristotelis mens hoc loco.

NEque l. 1. de partibus animalium c. 1. Παιδείαν aliter quam pro habitu experimentali, & πεπαιδευμένον pro experto ab Aristoteli sumi, eâdem ratione colligimus. Cum enim dicat πεπαιδευμένον posse iudi-

iudicare perspicaciter, quid rectè aut non rectè tractatis, qui disserit, nemo autem ex solis generalibus principijs, recte iudicet de rebus particularibus, vti dictum est: non ergo Aristoteles peritiam comunium præceptorum Analyticæ, sed habitum experimẽtalem Pœdiæ nomine intelligit. Eiusmodi enim habitum præter illum, qui scientia dicitur, in quâuis facultate & disciplinâ rectè constitui, autoritate eiusdem Philosophi planum est. Nam 1. met. c. 1. dicit *experientiam scientia ac arti ferè similem esse, & per experientiam scientiam ac artem hominibus prouenire*; omnis ergo disciplina his duobus habitibus, scientiæ seu artis, & experientiæ nititur ac perficitur. Neq; opus est addere tertium pro meris operarijs, nam cum hi non ex arte suâ, sed alienâ artificiosè operentur, artifices quidem aliquo modo, non autem vllo habitu ad artem spectante præditi dicuntur.

Etsi verò Aristoteles l. 1. de part. animal. methodum illam probet & eligat, quâ à generalioribus ad specialiora fit progressus: nũquam tamen euincet Scioppius, hanc methodi rationem Pœdiam ab eo appellari. Sed figit Aristoteles tractationis suæ terminos methodicos, eosque ad *Rationem Methodi Pædiam non appellat.*

ad faciliorem intelligentiam accommodat, vt tanto facilius is, qui expertus eſt, de dicendis iudicare poſſit. Cum adhæc doctrina de partibus animalium, ex eorundem diligenti notitiâ, inſpectione, ſectione, multisq; adeò & meris ferè experimentis dependeat: euidens eſt Ariſtotelem Pœdiam, quam facultatem rectè iudicandi de doctrinâ aliquâ interpretatur, non niſi expertis attribuere; nec AnalyticosScioppianos, nullâ præterea ſcientiâ aut experientiâ præditos, meliùs de talibus, quàm cœcos de coloribus iudicare.

Ariſtoteles verborum ſuorū optimus interpres.

Optimus deniq; verborum ſuorum interpres eſt ipſe Ariſtoteles, qui vocis deriuationem ſecutus, puerorum quidem educationem ſeu diſciplinam παιδείαν, eoſque educare ſeu inſtituere, παιδεύειν paſſim, & præcipuè l. 8. Polit. vocat. Cum verò de adultis eas voces vſurpat, experientiam ſiue vſum non incongruè intelligit: nam vt pueri educatione, ſic adultiores rerum experientiâ inſtituuntur. Exemplum clarum eſt 1. Ethic. c. 3. vbi hæc habet: ἕκαστος δὲ κρίνει καλῶς, ἃ γινώσκει, καὶ τούτων ἐστὶν ἀγαθὸς κριτής. καθ' ἕκαστον ἄρα πεπαιδευμένος. ἁπλῶς δὲ, ὁ περὶ πᾶν πεπαιδευμένος. Id eſt: *Quæ autem quisq;*

Pædia quid.

nouit,

nouit, de iis rectè iudicat, eorumq́ est bonus iudex: singularum quidem rerum, qui in singulis, simpliciter, qui in omnibus est expertus.

Esse verò πεπαιδευμένον idem quod expertum, ipse Aristoteles sequentibus verbis exponit: διὸ τῆς πολιτικῆς οὐκ ἐστὶν οἰκεῖος ἀκροατὴς ὁ νέος. ἄπειρος γὰρ τῶν κατὰ τὸν βίον πράξεων. Id est, *Quare Politicæ non est idoneus auditor iuuenis; inexpertus enim est actionum humanæ vitæ*, non Analyticorum, quibus iuuenes in Logicâ imbuuntur. Cum ergo Aristoteles ideo reijciat iuuenem à Politicâ, quod non sit πεπαιδευμένος, huiusq; caussam assignet inexperientiam, necesse est πεπαιδευμένον hic eum dici, qui rerum actionumq; humanarum experientiam habet. Vnde colligo Pœdiam quoq; initio l. 1. de partibus animalium pro habitu, seu notitiâ experimentali accipi, debere; eo etiam argumento, quod vti l. 1. Ethic. c. 3. ità & hìc quosdam dicit, de omnibus rectè iudicare, quosdam de certo genere. Analyticus autem de omnibus quidem generatim rectè iudicat, non item in particulari: nisi particularem sciêntiam aut experientiam habeat. Non ergo ille ad mentem Aristo-

Πεπαιδευμένος expertus.

telis est; sedis, quem expertum vocamus.

XIV.

De alterâ Admonitionis parte, quâ Scioppius apadeusia eos damnat, qui in Politicâ rationes ex sublimioribus scientiis, Theologiâ nempe, & Philosophiâ morali accersunt.

Pædiæ significatio ad summam rei nil confert.

SEd hæc satis sint, ad Grammatici in Aristotele intelligendo, interpretandoq; imperitiam coarguendam, qui etsi hanc de verbis litem obtinuisset, nihil ad caussæ summam id referret. Nam siue Pœdiæ nomine notitiam experimentalem, siue doctrinæ methodum intelligamus: nihil alienum ab ea faciunt, qui principijs Christianis & moralibus in Politicâ vtuntur ac nituntur. Nos verò post euictionem veræ significationis, à te Amice Lector hoc petimus, vt Pœdiæ titulum Pseudopoliticis & Pseudologicis hisce pagellis, immerito à Scioppio inscriptum esse pronunties: & inscitiæ priorem Admonitionis Scioppianæ partem condemnes. Neq; de alterâ eius parte, quâ pietatis iustitiæq; principia Politicis eripit, mitius censebis, vbi totas Vindicias perlegeris. Hic obiter ista aduerte.

1. Pietatem & iustitiam perperam à Politi-

liticâ ad Philoſophiam moralem ablegari, cum Politica aut totam Philoſophiam moralem, aut nobiliorem eius partem complectatur, vt infra dicemus. Ariſtoteles certè 5. Ethic. c. 6. *Ius Politicum ſeu ciuile, ius ſimpliciter*, reliqua autem, *iura ſecundùm quid* vocat, & 3. Politic. c. 8. *bonum ciuile eſſe iuſtum ipſum*, pronunciat; quare ex mente Ariſtotelis Scioppius Politicæ prædo cenſeri debet, cum illam bono ſuo ſpoliet. *Pietas & Iuſtitia ad Politicam pertinent.*

2. Etſi verum ſit à Politico Pietatem non aliter præſcribi, *quam quia, ſit ad conſeruandum Statum vtilis*, qui tamen re non nomine Status eſt, cœlum & repoſitam ibi nobis ſalutem, velut finem vltimum, erectus reſpicit: nec quæ ei contraria ſunt admittit. Ideoq; conſeruatio Status, non à bonis dumtaxat fortunæ, ſeu externis, vt falsò autumat Scioppius: ſed multò magis à vigore iuſtitiæ aliarumque virtutum, religionis præcipuè, dependet. Neq; norma ac menſura mediorum Politicorum, eſt incolumitas Status quæcunq;, ſed à rectâ ratione & virtute profecta. *Quis verè ſit Status.*

3. Falſum eſt eam vnam eſſe Pietatis vtilitatem in Politicâ, quod amorem & reuerentiam conciliet. Nam vtilitas Pieta-

tis

Prosperitas Reipub. ad Politicam spectat.

tatis generalis est, imperium prosperare. Malè ergo eam in Theologiâ solùm commemorari vult Scioppius, cum ad Politicam nihil tam pertineat, quàm prosperitas Reipublicæ aut principatus. Deinde victoria & tutela aduersus hostes, aut rebelles subditos, diuinitus pijs Principibus concessa, non ex amore & reuerentiâ oritur: sed inter alias, ab his diuersas pietatis vtilitates referri debet. Malè ergo Scioppius præcipuas pietatis vtilitates omisit, aut exclusit, vt deinceps manifestius erit.

§. XV.

SVPPETIAE. Scioppius Instrumenta Logica assignat.

Scioppiana Logica Instrumenta Inuentio & Dispositio.

POstremò instrumenta artis ea sunt, quorum adiumento, siue ope, præstat artifex, quæ sui sunt officij. Et Logicæ quidem Instrumenta sunt *Inuentio & Dispositio*, sicut Rhetoricæ propria, *Elocutio* & *Actio*. Inuentio est ratio excogitandi argumenti ad quæstionem tractandam, id est vel explicandam, vel probandam. Dispositio verò est apta inuentorum collocatio; cuius tres sunt species, Enuntiatio, siue Axioma, Argumentatio & Methodus. Cum enim argumentum explicans collocatur cum quæstione, vel themate simplici: vocatur *Enuntiatio*, aut *Propositio*; in quâ thema simplex est id, de quo argu-

argumentum dicitur, argumentum verò explicans est id, quod de themate dicitur: vt si dicam, *Virtus est habitus: Virtus est* quæstio, siue thema simplex, *habitus* est argumentum explicans. Cum verò argumentum probans, collocatur cum themate coniunctо, dicitur Argumentatio, vt si dicam, *Virtus est habitus, cum crebris actionibus acquiratur.* *Argumentatio.*

Cum denique certâ ratione alia argumenta, & argumentationes priore, alia posteriore loco collocantur, dicitur *Methodus.* Verbi gratiâ. *Methodus.* Inueni virtutis definitionem, diuisionem, caussas, effecta, adiuncta, partes, consentanea, dissentanea: Sed aliud horum prius, aliud posterius colloco, quoniam eius rei certas habeo caussas; nimirum aut veritatem, vt natura thematis rectè cognoscatur (quæ *Methodus doctrina* vocatur) aut personas, tempora, loca, aliasque rerum appendices, siue attributiones, aut circumstantias, quæ iam *Prudentia est Methodus.*

§. XVI.

VINDICIAE. Inuentionem & Dispositionem instrumenta Logica non rectè statui, neque Rhethorica solam Actionem, & Elocutionem.

ERrat Scioppius & secum pugnat, cum Inuentionem & Dispositionem pro instrumentis Logicæ assignat. Instrumenta enim esse ait, *quorum adiumento, siue ope præstat artifex, quæ sui sunt officij*; atqui *Scioppius secum pugnat.*

qui ſupra dixit *Officium artis, eſſe opus extremum, quod ab artifice præſtari oportet,* quodq; ſi facit, non habet vltra quod faciat, alioqui enim extremum non eſt. Logicæ autem Officium eſſe cenſuit, *dirigere & rectificare mentis actiones, ſiue operationes*, inter quas & hic, & ibi numerat Inuentionem ac Diſpoſitionem. Vnde ex ipſo contra ipſum ità concludo. Quæ diriguntur & rectificantur per artem, non ſunt inſtrumenta artis; inuentionem & diſpoſitionem Logica ex Officio per præcepta ſua dirigit & rectificat; pertinent ergo ad materiam & finem, non ad inſtrumenta artis. Horum enim per ſe non eſt dirigi nec rectificari, ſed adiumento eſſe ad directionem & rectificationem.

Inſtrumenta Logica eadem cum præceptis.

Si dicas non inuentionem & diſpoſitionem, ſed inueniendi & diſponendi præcepta, ab eo intelligi: primum ratio loquendi eſt incongrua. Deinde apparet quod initio dixi, illa quatuor non rectè in Logicâ diſtingui. Inſtrumenta enim Logicæ diuerſa non ſunt à præceptis, quorum ope operationes mentis dirigit & rectificat, adeoq; Officium ſuum præſtat: quod in inſtrumentis artis proprium eſſe ipſe Scioppius definiuit.

Cui

Cui Grammatico in assignandis Rhetoricæ quoq; instrumentis, Elocutione & Actione, Clarissimus Rhetor Quintilianus fortè litem moueret, si audiretur. Nam is l. 12. Instit. c. 5. inter Oratoris instrumenta, refert quidem etiam *verborum figuramq; facilem copiam, & actionis gratiam*, verùm initio capitis ità ait: *Hæc sunt, quæ me redditurum promiseram instrumenta non artis, vt quidam putauerunt, sed ipsius Oratoris.* Quod ideo dixisse videri potest, quia hæc aliaq; partes Rhetoricæ esse, l. 3. c. 3. statuit. Verùm cum non repugnet eadem esse instrumenta & partes rei, (artifices enim ipsosq; adeo Rhetores, dum perorant, manibus, brachijs, linguâ, oculis, alijsq; membris seu corporis sui partibus, pro instrumentis vti manifestum est) Scioppium hinc non accuso: sed inde, quod Elocutionem solùm & Actionem, non autem Inuentionem & Dispositionem, aut memoriam saltem, inter instrumenta Rhetoricæ numerârit. Cum non minus horum, quam illorum adiumento, siue ope Orator præstet, quæ sui sunt officij. Sed hoc proprium est tumultuariæ & arbitrariæ doctrinæ, nihil certum ac stabile afferre.

Neq; Rhetorica instrumenta rectè assignat Scioppius.

§. XVII.

tum, aut quæstio dicitur. Quod de quæstione apertè docet Aristoteles l 1. Topic. c. 3. vbi quatuor genera prædicatorum tradit: *Nemo nos, ait, existimet dicere, quod aliquod horum* (proprium, definitio, genus, accidens,) *per se prolatum, propositio aut problema sit. Sed quod ex his & problemata, & propositiones fiant.* Tam propositionem autem quam problema sub quæstione Aristoteles comprehendit, & ipso quærendi modo ibidem distinguit. Audi ergo Grammatice Philosophorum Principem, & disce ab eo thema simplex, seu terminum simplicem, non esse quæstionem, sed quæstionem ex illo fieri.

Argumentationis definitio inepta. Argumentationis quoq; definitio obscura & inepta est. Ait argumentationem esse, cum argumentũ probans collocatur cum themate coniuncto. Quid est thema coniunctum? an conclusio? sed quis ità loquitur? aut quis ista audit: & non Grammaticis nugis ferulam imprecatur?

Diuisio Methodi non incongrua. Methodi diuisioni non reluctor. Habet suam procedendi rationem & dispositionem ars, ac suam itidem prudentia: diuersam quidem, si finem & alia spectes, non tamen repugnantem. Cum enim pruden-

 tia

tia arte aliquâ vtitur, & prudens artifex eam tradit, Methodum artis obseruat: neque eius naturam peruertit, nec falsi quidquam admiscet. Id verum est, prudentiæ leges non permittere, vt omnibus omnes artes aut scientię, aut omnes earum partes tradantur, vel permittantur: quia non omnia omnium indoli, ingenio, infirmitati, aut statui conueniunt. Eam ob caussam sacri Canones Clericos & Religiosos à quibusdam scientijs arcent, cap. 1. & vlt. *Ne Clerici, vel Monachi secularibus negotiis se immisceant.* Inde etiam sacrarum litterarum lectio imperitis passim non permittitur, ne suâ culpâ pharmacum in venenum vertant. Quam prudentiæ cautionem, & scientiarum seu artium veluti dispensationem, si Scioppius prudentiæ Methodum appellat, nihil quidem falsi dicit, sed caussæ nihil id prodest. Atq; hactenus ostensum est perspicuè, nisi fallor, Scioppium Logicum non esse, sed in ipso scientiarum omnium ostio ac limine, turpiter impegisse, adeoq; eius suppetias non nisi Pseudologicus & inanes haberi debere.

CAP. III.

CAP. III.

De vera Politices fine, obiecto, officio, instrumentis.

§. I.

SVPPETIAE. Finem Politica esse beatitudinem, seu felicitatem ciuilem.

VIdeamus nunc, in quibus artis Politicæ constet perfectio, vt de iudicio istorum, qui tam inclementer de scriptoribus Politicis statuunt, id quod dixi, fiat perspicuum.

Finis ergo Politicæ est Beatitudo, seu felicitas ciuilis, quæ αὐταρκεία definitur, id est copia rerum omnium, ad viuendum commodè, & ex sententiâ necessariarum. Nam hæc res est, quæ homines impellit, vt in Societate velint viuere, quoniam mutuis iuuamur officijs. Nec quisquam inuenitur, qui solus sibi præstare possit, quæ vitæ vsus requirit.

§. II.

VINDICIAE. Felicitatem ciuilem à Scioppio in bonis externis constitui, & ideò pietatis virtutisq; doctrinam & curam, alienam à Politicâ iudicari.

SÆpius in suâ Pædiâ Scioppius de fine Politicæ loquitur. In Admonitione ad Lectorem, ait esse *status conseruationem*; paulò ante appellat Politicam, *vtilitatis* *Quis finis Politica Scioppio.*

publicæ ſcientiam, ſiue eorum, quibus vti poſſumus ad condendum tuendumq́; ſtatum. Deinde aſſerit Politicam *in tradendis ius totam occupari, quæ vtilia ſunt condendo & conſeruando Imperio aut ſtatui publico. Eius finem eſſe publicam felicitatem. In eâ tractari debere ſalutem, ſeu incolumitatem ſtatus.*

Felicitas ſtatus illi in bonis externis.

Beatitudinem autẽ ſeu felicitatem, & incolumitatem Status ciuilis, collocat dumtaxat in bonis externis, Imperio, gloriâ, potentiâ, opibus, rerumq́; huius vitæ affluentiâ. Quod inde manifeſtum eſt, quia doctrinam de virtute, eiusq; curam alienam à Politicâ putat, quam maximè propriam eſſe fateri deberet, ſi eam finem Politicæ eſſe agnoſceret.

Eius hâc de re pronunciata.

Hinc velut ex tripode pronuntiat: in Admonitione ad Lectorem; *quorum nullus ad eam rem vſus eſt, cenſenda eſſe aliena à Politicâ, talia autem eſſe omnia, quamuis vera, quamuis vtilia, ſi ad ſublimiores ſcientias pertineant.* Et paulò poſt: *Politicum quoq; Principi pietatem præſcribere, non aliter tamen, quam quia ſit ad conſeruandum ſtatum vtilis &c.* Et: *deterrere hominum animos ab affectandâ, vel tuendâ Tyrannide, ad Ethicam pertinere &c.* Et *cum Honeſtum & turpe ad Ethicam pertineant, fateri*

teri oportere, de Tyrannidis turpitudine non in Politicâ, sed in Ethicâ tractari debere. Anima Principis, aut salutē animæ non esse subiectū Politicæ, sed Theologiæ. Opinionē, seu famam pietatis conseruare imperium, sicut pietas seruat animam: ac propterea, sicut in acroasi Theologicâ Princeps, vt animam seruet, iubetur esse verè pius, item in Politicâ Scholâ, vt Statum seruet, doceri existimari pium. Imperium sine amore, sine reuerentiâ, aut respectu stabiliri: illa autem non effici virtute, sed opinione virtutis; sicut è diuerso odium & contemptum non effici vitiis, sed opinione vitiorum. Falsi arguendum politicum, si dicat principatum maximè communem, & plerisq; Principum accommodatum, rigidâ iuris & æqui ac fidei conseruandæ religione conseruari. Quorum omnium falsitatem, & noxiam fallaciam, ex nostris hisce vindicijs cognoscere licebit.

§. III.

Esse hoc primum Pseudopolitiæ fundamentum; sed Aristotelem clarè aduersari.

EST verò hoc primum omnis Pseudopolitiæ fundamentum, Rationem Status bonis externis, siue Imperij stabilitat-

tate potentiâ, gloriâ, opibus circumscribere: animi bona in virtutibus sita aut negligere, aut excludere, tanquam à Politicis rationibus & arte imperandi aliena.

Pseudopolitici vtile ab honesto diuellunt.

Hinc vtile ab honesto diuellunt, multa enim bonis externis parandis, conseruandisq; conducunt, quæ cum honestate pugnant; quâ opinione *nullam pestem maiorem in vitam hominum inuasisse* cum Panætio sensit Cicero lib. 3. de officijs. Inde manat pestilens illa distinctio quam si non verbis, re certè magna pars imperantium profitetur: dum aliqua non quidem Christiane & Theologicè, attamen Politicè fieri posse ac debere existimant, quia conseruando statui conducunt, quidquid reclamet Theologica & Christiana doctrina; cui Scioppius in Curiâ Politicâ nec locum, nec suffragium permittit. Necessarium igitur est, etsi id alterius maiorisq; operæ foret, verum Politicæ finem, paucis Lectori explicare: vt rei cardo, & Scioppij apædeusia, ac quæ deinceps dicenda sunt, possint intelligi.

Illis Autoritas & Ratio aduersa.

Repugnat hoc Pseudopolitiæ infelix Principium autoritati & rationi, siue naturæ, siue fidei & gratiæ lumen sequamur. Autoritatem Aristotelis in primâ acie statuo,

tuo, eâ enim, ad bonos scriptores calumniandos abutitur Scioppius, eiusq; patrocinium simulat, ut adeo illam repudiare non possit. Aristoteles igitur 1. Ethic. c. 2. probat Summum bonum esse Politicæ finem. Illud autem non consistere in bonis externis, ostendit c. 5. 7. 8. 10. vbi Beatitudinem in actionibus virtutis collocat, eiq; bona externa pro instrumentis assignat. Vnde c. 13. *Videtur* ait, *verè Politicus huic* (virtuti scilicet,) *maximam operam impendere: studet enim ciues bonos efficere, legumq; obseruantes.* Similia habet l. 10. c 6. 7. 8. 9. & l. 1. Magnorum moralium c. 1. *Aristoteles inprimis.*

Neq; aliud docet in Politicis. Nam l. 1. c. 1. asserit communitatem ciuilem spectare bonum præcipuum. Ibid. c. 6. quæ ciuitas verè, non nomine tenus appelletur, de virtute inprimis debere esse sollicitam. Et: Ciuitatem non esse Societatem loci, nec belli, nec commerciorum, sed rectè viuendi. Et: finem ciuitatis esse beatè viuere. Et: Societatem ciuilem non esse conuiuendi, sed honestarum actionum gratiâ, in quibus beatitudinem constituit l. 1. & 10. Ethic. Sic l. 7. c. 1. docet Bona externa, diuitias, potentiam, famam esse

instrumenta, & ad bona animi, tanquam finem referri debere. Ibid. c. 2. probat felicitatem ciuitatis non consistere in dominando alijs. Et, c. 14. addit nec in arte militari & victoriâ, sitam esse.

Finem Politicæ statuit in virtute.

Ex quibus alijsq; similibus locis, manifestũ est Aristotelem finem Politicæ non constituisse in bonis externis, sed in Societate beatè viuendi, id est secundum regulam rectæ rationis, seu virtutis: neq; per αὐταρκείαν intellexisse primariò sufficientiam siue copiam rerum ad vitam corporis necessariarum, sed ipsas virtutis actiones; in quibus tum singulorum hominum, tum Reipublicæ beatitudinem sitam esse censuit. Summum enim bonum esse aliquid per se sufficiens, siue αὔταρκες docet 1. Ethic. c. 7. etsi tum ibi, tum alibi bonorum externorum adiumenta illi adiungat. Neq; aliâ autoritate nunc nobis opus est; sequuntur enim summum istum Naturalis veritatis Magistrum omnes, quibus veritas & virtus cordi est. Sed iam rationis lucem adhibeamus, eamq; priùs, quam natura, tum alteram diuiniorem, quam fides accendit.

§. IV. Fi-

§. IV.

Finem Politicæ proprium, esse vitam socialem secundùm regulam rationis & virtutis, bona verò externa eius instrumenta, Natura docet.

FInem Politicæ proprium ac præcipuum esse vitam socialem rectæ rationi & virtuti congruam, Natura, quæ hominem animal sociale siue Politicum fecit, claris argumentis docet.

I. Cuiusque rei finis est bonum ipsius præcipuum ac proprium, ad hoc enim reliqua referuntur. Societatis autem humanæ quam considerat & dirigit Politica, præcipuũ ac proprium bonũ est, vita Socialis ordinata secundum rectã rationem & virtutẽ, (hoc enim discrimine à Societate belluarũ, eorumq; hominũ, qui belluarũ ritu viuunt, discernitur,) ergo hic est finis Politicæ præcipuus. Reliqua autẽ, vt Imperij potentia, gloria, stabilitas, opes & rerũ omniũ affluentia, instrumenta sunt & adminicula virtutum, quæ humanæ Societatis sunt propriæ. *Hac enim animi gratiâ expeti apta sunt, & oportet omnes expetere, qui rectè sapiunt, non autem illorum gratiâ animum,* ait Aristoteles 7. Politic. c. 1.

Societatis humanæ proprium bonum virtus, adeoq; & finis.

II. Is est finis cuiusque rei, quo obtento bene

bene habet, nec malè habere poteſt. Atqui bonis omnibus externis ſuppetentibus Reſpublica aut Imperium, niſi virtus accedat, bene non habet: ſed vitijs ſceleribuſque fædata, in ſummâ licet potentiâ, gloriâ, opulentiâ, malè habet, tantoque peius, quanto maior eſt harum rerum exceſſus. Ergo humanæ Societatis, & Politicæ facultatis finis, non eſt bonorum externorum copia. Ideoque florentiſſima licet potentiſſimaque Barbarorum, Turcarum, & quorumuis Tyrannorum imperia, vituperamus ac deploramus: quia bonorum eiuſmodi putamina, & exanime veluti corpus ſectantes, ſtatus Politici nucleum & animam, juſtitiam dico aliaſque virtutes, aut negligunt, aut contemnunt.

Bona externa ſine virtute nocent.

III. Is eſt finis Politicæ, quem lex naturæ mentibus noſtris inſita, & pro Societate hominum potiſſimum lata reſpicit. Hæc autem non præcipit Imperium ſuum augere, alienum minuere, neque potentiam, & opes immodicè cumulare. Sed alijs facere, quod ſibi quis fieri velit, non facere quæ ſibi fieri nolit, neminem lædere, ſua cuique tribuere & reddere, non eripere; quæ virtutis, juſtitiæ præſertim

Lex naturæ virtutem præcipue ſpectat.

tim

tim actiones sunt. Ergo illis finis Politicæ continetur, non bonis externis, quæ natura voluit esse adiumenta virtutis, non impedimenta. Eundem finem præ oculis habuerunt, quicunq; legibus bonis Rempublicam aliquam laudabilem fundârunt. Vnde Aristoteles 5. Ethic. c. 1. docet Iustitiâ legali, quæ leges obseruat, omnes virtutes contineri, quia legibus omnes virtutes præcipiuntur, & omnia vitia prohibentur. Cuius ea ratio reddi potest; quod pleræque virtutes, aut præstantissimæ, vt iustitia, fortitudo, liberalitas, Caritas siue Amicitia, ad vitam socialem referantur, in eaque exerceantur; earum ergo cura ac disciplina, proposita esse præcipue debet Politicæ ac Politico.

Pleræque virtutes Sociales.

IV. Eandem esse felicitatem, siue eundem finem singulorum hominum, & ciuitatis siue Reipublicæ omnes consentiunt, teste Aristotele 7. Polit. c. 2. sed manifestum est felicitatem ac finem singulorum hominum consistere in virtute, non in bonis externis, ergo neque felicitas & finis Societatis humanæ siue Reipublicæ consistit in istis, sed in virtute, eiusque actionibus. Neque refert plerosque homines & plerasque Respublicas ac imperia,

Singulorum hominum finis virtus, ergo & Reipublicæ.

ria, virtutem post gloriam, opulentiam, potentiam collocare, & infra hæc æstimare. Non enim is finis naturæ congruit, quem sibi plerique præfigunt, sed quem præfigere deberent. Quare *in illis, qui secundum naturam se habent, considerare oportet, quid natura conueniat: non in iis, qui corrupti sunt*, ait magnus Aristoteles 1. polit. c. 3.

Natura quid conueniat.

§. V.

Idem vera Fides confirmat; & Politicam præterea, ad finem vltimum æternæ Beatitudinis refert.

AD eundem finem bene viuendi, Fides vera Politicos ducit, tum iisdem rationibus altiori lumine collustratis, tum validioribus magisque proprijs argumentis.

I. Fides Christiana docet perfectam felicitatem non in hâc vitâ mortali, sed alterâ, eaque æternâ obtineri: vbi *regnum paratum sibi à constitutione mundi* teste Christo Matth. 25. v. 34. *accipient & possidebunt*, qui illud obseruatione præceptorum DEI, & virtutum exercitio, meruerunt. Hæc felicitas, hæc vita æterna, ideoque verè beata: est finis vltimus vitæ mor-

Vita æterna finis vltimus hominum, & priuatim, & publicè.

mortalis, & singulis hominibus, priuatim, & omnibus communiter propositus. Ad eam ergo obtinendam referri necesse est tum priuatam viuendi rationem à singulis, tum publicam in Republicâ ab omnibus, & maximè à Principibus, ijsque, qui in imperio sunt. Ne Societas humana, quam ad beatitudinem facilius assequendam DEVS instituit, fiat salutis impedimentum, & exitij occasio.

Perspicuum autem est non potentiâ, nec gloriâ, nec opibus, & vitæ huius commodis, sed mandatorum DEI obseruatione, quæ actibus virtutum continetur, æternam salutem ac felicitatem parari, iuxta illud: *si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Matth. 19. v. 17. Virtus igitur, huius vitæ finis est, tum publicè, tum priuatim, per quã peruenitur ad vitam beatam, quæ est finis vltimus & non habet finem. Huic fini congruere oportet, veram Politicum & Politicam: ac in eius obsequium redigi, quidquid potentiæ, gloriæ, & cuiuscunque terrenæ felicitatis, quæritur vel tenetur. *Obtinetur Virtutibus.*

II. Imperia, principatus, Respublicas peculiari ratione à DEO prouenire & dispensari Sacræ literæ affirmant, Sap. 6. v. 2. & 4. *Imperia & principatus à Deo.*

2. & 4. *Audite ergo reges, & intelligite, discite iudices finium terræ, &c. quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altißimo.* Dan. 2. v. 21. *Et ipse mutat tempora, & ætates, transfert regna, atque constituit.* Idem Daniel c. 4. v. 22. Regi Nabuchodonosor ait: *Eiicient te ab hominibus, & cum bestiis ferisq; erit habitatio tua, & fœnum vt bos comedes, septem quoq; tempora mutabuntur super te: donec scias, quod dominetur excelsus super regnum hominum, & cuicunq; voluerit, det illud,* quæ repetit ibid. v. 25. & c. 5. v. 21. Adstipulatur Doctor Gentium ad Rom. 13. v. 1. iubens *omnem animam potestatibus sublimioribus subditam esse, non est enim potestas nisi à Deo.*

Ergo finis illorum non sunt bona externa.

Vnde sic colligo. Omnes potestates à DEO ordinatæ sunt teste S. Paulo, ergo ipsarum finis præcipuus non sunt bona externa, sed gubernatio legi diuinæ & virtuti congrua; alioqui à DEO ordinatæ non essent. Repugnat enim sapientiæ & bonitati diuinæ, bonum maius ordinare ad minus. leges nimirum suas, & curā virtutis ad imperij potentiā, gloriā, opes. Cum ista illis seruire conueniat, *semper enim deterius melioris est gratiâ*, ait sapientissimus Aristoteles 7. Polit. c. 14. Cum

Cum adhæc homines naturæ deprauatæ vitio, in eiusmodi bona immoderatè ferātur, ipse Deus vitiorū scelerumq; necessitatem Principibus, iisq;, qui in sublimitate constituti sunt, videretur imposuisse: si pro fine ea bona præfixisset, quæ sine vitijs & sceleribus nec obtineri, nec retineri, nec augeri possunt, nisi ad virtutem & diuinæ legis normam referantur. Quam licet præ oculis habeant, qui volunt gloriosi, potentes, & diuites fieri: facilè tamen *incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem*, vt ait Apostolus 1. Tim. 6. v. 9. *Idem patet ex absurdo.*

III. Reges, Principes, magistratus in sacris litteris ministri Dei appellantur, & ad iustè iudicandum, bonum subditorum procurandum, ac vindictam malorum constituti dicuntur. Roman. 13. v. 3. & 4. *Vis autem non timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illâ, Dei enim minister est, tibi in bonum. Si autem malum feceris, time; non enim sine causâ gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit.* Sap. 6. v. 4. 5. *Interrogabit* Altissimus *opera vestra, & cogitationes scrutabitur; quoniam cum essetis mini-* *Principes & Magistratus ministri Dei.*

ministri regni illius, non rectè iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neq; secundùm voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & cito apparebit, quoniam iudicium durissimum, his qui præsunt fiet.

Similibus comminationibus & increpationibus abundant Prophetæ aduersus impios Reges ac Principes Israel & Iudæ, qui hoc officium neglexerunt. Finis ergo præcipuus imperiorum & Rerumpublicarum, adeoq; & Politicæ, à Deo præfixus, est iustitiæ aliarumq; virtutum cultus, & vitiorum extirpatio, non bonorum externorum copia & amplitudo; quæ Principibus *quærentibus inprimis regnum Dei & iustitiam eius*, vltro *adiiciuntur.*

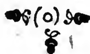
Finis ergo illorum virtus.

Intellexit huncPoliticæ finem Salomon, ideoq; 3.Reg.3.v.9.&.2.Paralip.c.1.v.10. nullâ potentiæ, gloriæ, opum curâ tactus, petiuit à Deo, *cor docile, & sapientiam ac intelligentiam, vt populum ipsius iudicare posset, & discernere inter bonum & malum.* Quæ optio quia Deo placuit, bona externa non esse Principis finem ostendit; si enim finis essent, Salomon qui ea neglexit, ob eorum neglectum Deo non placuisset. Deus autem non solum *sapientiam & scientiam, quam petiuerat, sed etiam diuitias, sub-*

Salomon id intellexit.

substantiam & gloriam, qua non postulauerat dedit: ita, vt nullus in regibus, nec ante nec post fuerit ipsi similis. Qui cum hæc peteret, diligebat Dominum *ambulans in praeceptis Dauid patris sui*, ideoque tanto desiderio iustæ gubernationis exarsit. Neque aliter deprauatum est cor eius, quam nimiâ felicitate & tranquillitate, bonis externis ad votum & voluptatem fluentibus, quod multis Principibus contingere solet. *Bona externa deprauant.*

Sed sufficiat indicâsse potius quàm explicâsse rationes, quibus demonstratur Politicæ finem esse Societatem bene viuendi, secundùm virtutem & leges diuinas ac humanas: bona autem externa instrumentorum instar, cura solùm secundariâ procurari & curari debere, neq; aliter, quàm vt iustitiæ aliisq; virtutibus famulentur. Atq; hæc est vera felicitas ciuilis & Politica, quam Scioppius cum aliis Pseudopoliticis exclusâ virtutis curâ, corrumpere & euertere conatur.

§. VI.

SVPPETIAE. Statum esse Politicæ Obiectum; Officium eum condere & conseruare; Instrumenta vtilia & publicè noxiè.

MAteria subiecta, vel obiectum huius artis est status, aut Respublica. Officium partim condere aut instituere, partim conseruare & corrigere Rempublicam. Instrumenta sunt, vtilia & noxia publicè. Nam conditurus aut conseruaturus Rempublicam, necesse habet effugere, quæ statui nocent, præstare verò, quæ statui conducunt, vt fiat, quod vniuersè Spiritus Sanctus monet: *Qui vult dies videre bonos* (siue, cui velut finis proposita est felicitas) *declinet à malo, & faciat bonum.*

§. VII.

VINDICIAE. Statum verè non dici, nisi eam Rempublicam, in quâ Iustitia alieq; Virtutes, supremum locum & pretium habent.

REctè dicit statum siue Rempublicam esse obiectum Politicæ, quod autem status siue Reipublicæ formam ac veluti animam facit imperij potentiam, gloriam, opes, & vitæ huius commoda, ac veram virtutem ipsi adimit, solâ eius opinione relictâ, fallit & fallitur vt ex dictis patet. Quem errorem ipsa status Nomenclatura re-

ra refutat. Nam ſtatus propriè ſignificat, *ſitum maximè naturalem animalis immoti*, vt ſentit S. Thom. 22 q. 183. a. 1. Sic homo ſtare dicitur, cum capite & toto corpore erecto, pedes in terrâ figit. Cætera animalia quoque ſtant, cum partium diſpoſitionem ſuæ naturæ congruam ſeruant immotam. Simili ratione alia ſtare dicuntur, velut arbores, cum radicibus in terrâ fixis ramos ſurſum erectos habent; & domus, cum fundamentis nixa, ac parietibus ad perpendiculum rectis compacta, tecto ſupernè clauditur. Cum autem animal capite reliquoque corpore humi procumbit, aut arbor proſternitur, aut domus corruit: non amplius ſtare, ſed jacere dicuntur.

Status nomenclatura & natura Scioppium refellit.

Vt ergo ſtatus nomen Reipublicæ conueniat, neceſſe eſt in eâ Iuſtitiam virtuteſque alias ſupremum locum ac pretium habere reliqua infra illas æſtimari & propter illas; *ſemper enim deterius, eſt melioris gratiâ.* Si verò ordine inuerſo & peruerſo ad potentiam, gloriam, opes, omnia referantur: virtute aut neglectâ, aut non maiori eius ratione habitâ, quàm fortunæ bonis ſeruandis augendiſque conducit, ea Reſpublica ſtatus dici nullo jure poteſt

Reſpublica ſine virtute non eſt Status.

aut debet. Iacet enim omnibus vitijs sceleribusque oppressa, quæ libido dominandi dictauerit. Vnde non rectè Pseudopolitici Rationem status sibi vendicant, & perpetuo in ore habent. cum Ratio ruinæ temporalis & æternæ, ipsis propria sit & peculiaris.

§. VIII.

Triplex discrimen quoad vltimum finem, inter Politicam, & Theologiam, ac potestatem Ecclesiasticam.

QVod verò dicit Officium Politicæ esse, *partim condere aut instituere, partim conseruare & corrigere Rempublicam*, si ad legitimum finem referatur, quem paulò ante explicauimus, verum est; falsum, si finis falsus & prauus statuatur; qualem Scioppius alijque Pseudopolici comminiscuntur. Vbi illud animaduertendum est, quod perperam intellectum multis errandi ansam præbet, nimirum etsi scientia Politica, & potestas ciuilis finē vltimum, seu Beatitudinem alterius vitæ communem habeat cum disciplinâ Christianâ & Theologicâ, ac potestate Ecclesiasticâ: medijs ac modis eò tendendi, longè ab his discrepare.

Nam

Nam I. Politicæ facultatis & potestatis finis proximus, sunt virtutes morales iustitia maximè: sine quibus Societas humana rectæ rationi conuenienter consistere & gubernari non potest. Finis autem proximus disciplinæ Christianæ, Theologiæ item & potestatis Ecclesiasticæ, sunt Virtutes Theologicæ, Fides, Spes, Charitas: sine quibus salus æterna non obtinetur, nec ad Societatem beatorum peruenitur. *Discrimen primum ex fine proximo.*

II. Politica finem vltimum beatitudinis æternæ proximè non attingit, neque immediatè procurat, sicuti disciplina & potestas spiritualis. Quod discrimen ex primo sequitur. Virtutes enim morales, siue ciuiles, vt ad salutem æternam conferant, vim & efficaciam à fide, spe, & præcipuè charitate, habere debent: quibus acquirendis, conseruandis, & si amissæ fuerint, recuperandis, Sacramentorum maximè beneficio, adeoque facultate & potestate spirituali opus est. Cuius finis internus est salus & beatitudo æterna. Politicæ autem duntaxat externus. Quo pacto habitatio est finis Architecturæ, nam etsi ea ad habitationem humanam tota referatur: non est tamen Architecti vt archi- *Secundum ex fine interno.* *Simile.*

tectus est, domum quam fabricat, inhabitare, nisi alio titulo suam faciat. Ita & Politica hominum Societas in hâc vitâ, refertur quidem ad Societatem beatam alterius vitæ: ad eam verò obtinendam non sufficiunt virtutes morales, seu Politicæ, nisi justum titulum ac necessarium valorem trahant à fide, spe, & charitate, quibus proximè salutem nostram obtinemus & consequimur.

Tertiam, ex bonorum externorum curâ & necessitate.

III. Politicæ est bona externa, potentiam, gloriam, rerum copiam, pacem item ac tranquillitatem, in quantum sunt adiumenta & instrumenta necessaria Societatis humanæ, ac virtutum moralium seu ciuilium, procurare, conseruare, & amplificare. Disciplina autem Christiana & Potestas Ecclesiastica per se hæc non attingit, neque his opus habet, etsi ea non excludat. Nam Apostolorum & primorum fidelium tempore Ecclesia Christi solâ fide, spe & charitate fundata, ac Sacramentorum & Spiritualis Hierarchiæ communione colligata: nulla temporalis potentiæ aut potestatis præsidia habuit. Sed longè post à Principibus Christianis ea accepit, quorum beneficio Pontifices & Episcopi, multis locis potestatem ciuilem

cum

cum Ecclesiasticâ coniunctam habent.

§. IX.

Inde tria eruuntur, ad officium Politica pertinentia. Scioppius in instrumentis Politicis ineptit.

EX triplici hoc discrimine, tria eruuntur, Politicæ officium magis illustrantia.

I. Cum constet finem vltimum illius esse beatitudinem cœlestem, quæ sine verâ fide ac Religione non obtinetur, in omni Politiâ bene constitutâ, præcipua debet esse veræ religionis cura. Etsi enim eius administratio ad Ecclesiasticos & doctrina ad Theologos pertineat; at Politicorum est, in rebus sacris obsequium & debitam venerationem illis deferre, ac in Dei cultu curando conseruandoq; assistere. Quam ob caussam potestas ciuilis *brachium seculare* appellatur; & inuocatur, cum potestas spiritualis, veluti alterum *dextrumq;* Ecclesiæ *brachium*, ad sui defensionem, vel improborum coercitionẽ non satis virium habet. *Cura Religionis sit præcipua.*

II. Eadem hæc salus & beatitudo æterna, mensura esse debet & regula honorum externorum, seu consiliorum, quæ de ijs ca- *Salus æterna sit mensura consiliorum.*

capiuntur. Nihil itaque de imperij amplitudine, potentiâ, gloriâ, opibus statuatur Deo & religioni, eiusq; legibus aduersum, vnde Princeps aut subditi culpam contrahant. Nam vt præclarè dicit Autor opusculi, de regimine Principum, lib. 2. c. 15. *Cuicunq; incumbit aliquid perficere, quod ordinatur in aliud, sicut in finem, hoc debet attendere, vt opus suum sit congruum fini. Sicut faber sic facit gladium, vt pugnæ conueniat, & ædificator sic debet domum disponere, vt ad habitandum sit apta.* Quod principium lumine naturali notum est, nec à quoquam sanæ mentis in dubium vocari potest. Cum ergo Reipublicæ legitimæ finis vltimus, sit æterna beatitudo, huic repugnare nô debet illius administratio. Sed præ oculis Politicos semper habere oportet illud Christi monitum: *Quid enim prodest homini*, Principi, Reipublicæ, *si mundum vniuersum*, nedum vrbem, aut prouinciam *lucretur*, *anima verò sua*, & salutis subditorum *detrimentum patiatur?* Matth. 16. v. 26. Marc. 8. v. 36. Luc. 9. v. 25.

Politicæ principia

III. Etsi doctrina fidei & Theologiæ ad Politicos non pertinet, vt examinanda, explicanda, demonstranda, oportet tamen

men inde principia in consilijs & Reipublicæ gubernatione assumere, præsertim ex præceptis Dei, & secundum ea concludere. Quo pacto omnes facultates & scientiæ assumunt & supponunt principia ex scientijs vniuersalibus, vt Metaphysicâ & Logicâ. Quod nisi fieret, scientiæ eiusmodi nihil demonstrare possent, vtpote destitutæ primis principijs, & doctrinæ suæ fundamentis, quæ ex altioribus, aut vniuersalibus scientijs pendent. Cum ergo doctrina Christiana & Theologica, omnium sit suprema & maximè Architectonica: vtpote quæ circa vltimum finem proximè versatur, ac diuino lumine multa ante obscura illustrauit, aut ignota aperuit: necesse est non minus Politicum, quam alias scientias inde principia & leges accipere, quando de ijs agitur, quæ saluti æternæ officere, & Deum offendere possunt. Si dubia occurrant, ad Religionis Antistites & interpretes Theologos, confugere oportet: more & olim, & nunc Christianis bonisq; Principibus ac Rebuspublicis vsitato. *Labia enim Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius.* Malach. c. 2. v. 7.

& præcepta ex fide Christianâ petenda.

Atque hæc de naturâ & Officio Politi-

cæ, ex puriſſimis naturæ & gratiæ fontibus, rectâ ratione, verâ fide, Ariſtotele & SacrâScripturâ delibaſſe ſufficiat: vt ſtatus controuerſiæ, & quæ contra Pſeudopoliticos, ac Scioppium dicenda ſunt, tanto facilius intelligantur.

Gramatici ineptia de Politia instrumentis.

Aduertat hoc denique loco Lector, Grammatici huius ineptiam, aſtruentis, Inſtrumenta Politicæ eſſe *vtilia*, *& noxia publicè*. Etſi enim ſequentia declarent, illum per noxia intelligere eorum fugam, euitationem ac remedia, at modus loquendi abſurdus, & ſecundùm ſe falſus eſt: cum quæ alicui rei noxia ſunt, inſtrumenta eius conſeruandæ eſſe non poſſint. Non rectius igitur Scioppius dixit Politicæ inſtrumenta eſſe vtilia & noxia, quàm ſi quis diceret, inſtrumenta ſanitatis eſſe ſalubria, & inſalubria, aut inſtrumenta ſalutis æternæ, eſſe virtutes & vitia. Quamuis hic Pſeudopolitiæ Magiſter, eâ ratione verum dixiſſe cenſeri poteſt: quia verum eſt Pſeudopolitiam, quam docet, rebus ſaluti & veræ Politiæ noxijs, conſeruari.

CAP. IV.

Cap. IV.

Vitiosas Reipublicæ formas in Politicâ explicari debere, tanquam errores & vitia artis.

I.

SVPPETIAE. Politicorum Censores nolle tractari, quæ sunt artis propria, Vitiosas nimirum Reipublicæ formas.

DVpliciter igitur errant isti Politicorum Censores, cum quod in arte nolunt tractari, quæ sunt οἰκεῖα, siue artis propria: tum quod postulant ea tradi, quæ sunt aliena. De priori hinc existimari poterit. Proprium artis esse obiectum, siue obiecti tractationem, nemo nisi palàm insanus negauerit. Respublicæ igitur, eiusque formæ omnes, siue species, quæ Politicæ obiectum sunt, à Politico tractari debent: ita vt præcipiat, quæ cuique formæ sint vtilia & noxia, siue quæ sint caussæ, siue modi instituendi, conseruandi & euertendi singulas Reipublicæ species At enim isti vitiosas Reipublicæ formas, præcipuè verò Tyrannidem ab arte exclusam volunt, quod Tyrannidis condendæ, aut conseruandæ præcepta tradi piaculare censeant.

Duplicis erroris innocentes accusat.

§. II.

VINDICIAE. Non culpari Politicum, si de Vitiosis Rebuspublicis agat, vt de vitiis & erroribus artis: secus, si eas pro legitimis obtrudat.

Non

NOn errant boni Politicorum censores, quorum Scioppius malus censor est. Propria non excludunt, nec aliena postulant. Vltro fatentur ad perfectam scientiæ tractationem requiri, vt omnes obiecti species, earumque etiam opposita explicentur: ideoque non censent piacularem esse, sed necessariam Tyrannidis aliarumque vitiosarum. Rerumpublicarum in Politicâ explicationem. Id solùm iure suo postulant, vt vitiosæ Respublicæ non pro legitimis obtrudantur, neque animi earum amore imbuantur, sed odio easque emendandi desiderio. Quod præstat Politicus, si Pseudopolitiæ vitia, damna ac remedia exponit, & præcipuam curam veræ Politicæ docendæ impendit.

Tyrannidis explicatio necessaria in Politicâ.

Quâ ratione Grammatici agunt de Solæcismo & Barbarismo, Logici de Sophismatibus, Medici de morbis, Theologi de vitijs & peccatis, eâdem lege Politico agendum est de Tyrannide alijsque vitiosæ Reipublicæ formis. Vt nemo ferret Grammaticum, qui emendatæ orationis prætextu, Solæcismos & Barbarismos doceret; aut Logicum, qui veram disserendi doctrinam professus, Sophismatum falla-

Quâ lege explicari debeant vitiosæ Respublicæ formæ.

ciam pro & præ illâ instillaret; aut Medicum qui morbos non curaret, sed dulcibus venenis accerseret & foueret; aut Theologum, qui vitia virtutum pallio inuoluta vel excusaret, vel pro virtutibus obtruderet: ità probi Politici ferendos nō putant, in Republicâ Christianâ eos Politicos, qui Pseudolitiam miris artificijs fucatam, pro legitimâ necessariâque Reipublicæ formâ tradunt, & commendant. Hanc ob caussam iustum necessariumque bellum cum Macchiauello, alijsque ipsi & Scioppio similibus, boni clarique nominis scriptores susceperunt: quorum nemo legitimam Tyrannidis aut alterius Pseupolitiæ tractationem, vnquam damnauit, aut ex Politicâ proscripsit.

§. III.

SVPPETIAE. Scioppius autoritate & exemplo Aristotelis & S. Thomæ contendit, plùs Politico de Vitiosis Reipublicæ formis laborandum, easque magis proprium Politicæ obiectum esse, quàm regnum, aliasque rectas & laudabiles formas.

IN quo quantum eos ratio fugiat, non modò disputatio, sed & exemplum Aristotelis ac D. Thomæ luculentè demonstrauerit. Quod ad disputationem eorum attinet, de Politicæ sub-

Etiam lupi pellibus omnium se vestiunt.

ſubiecto cum abſolutè, tum comparatè agunt. Abſolutè quidem, dum demonſtrant, Politici eſſe, non tantum de optimâ, ſed etiam de qualicunque Reipublicæ formâ, quamuis deteriori, & vitioſâ præcipere. Comparatè autem, dum Politico plus de vitioſis, quàm de rectis & laudabilibus Reipublicæ formis laborandum eſſe affirmant. Quod nihil eſt aliud dicere, quàm Tyrannidem cæteraſque vitioſas formas eſſe artis Politicæ obiectum, & quidem magis proprium, quàm regnum, aliaſque rectas & laudabiles formas.

De abſolutâ Pſeudopolitica tractatione agit Scioppius.

De priori inueniet Lector principio 4. Politic. accuratam Ariſtotelis, & D. Thomæ in eius libri commentario diſputationem, quâ quod veri Politici munus & officium ſit, quamque parum Plato illud cuſtodierit, operosè demonſtrant. Quatuor porro partibus id deſcribunt. Quarum Prima eſt noſſe, quæ Reipublicæ forma ſit abſolutè ac ſimpliciter optima, maximeque optabilis. Altera noſſe, quæ ſit optima pro conditione rerum copiarumque præſentium; nam quorundam populorum ingenia ad optimam illam minimè ſunt accommodata, ſicut Aſiaticos Ageſilaus in ſeruitute bonos, in libertate peſſimos eſſe aiebat; apud alios verò rerum ad commodè feliciterque viuendum neceſſariarum, inopia, optimam Rempublicam, quæ αὐταρχείαν, id eſt, rerum illarum copiam requirit, inſtitui non patitur. Tertia pars eſt, noſſe Rempublicam quamcunque ſibi oblatam corrigere ad ſalutem, & conſeruare, quod genus Ariſtoteles Rempublicam ex hypotheſi vocat.

cat Postrema nosse, quæ forma Reipublicæ sit maximè communis, & plerisque hominibus accommodata.

Ratio huius sententiæ hæc ab illis affertur, quoniam omnes artes, quæ de genere aliquo tractant: omnes etiam eius generis species explicare debent, quod Inductione nonnullarum artium probant, ex quibus est Medicina. Nam Medicus cum circa valetudinem, quæ genus est, occupetur, non vnam modò, sed omnes valetudinis species tractare, adeoque non modo, quæ optima sit valetudo, aut corporis constitutio, sed etiam quæ minus firma, quæque deterrima, quæcunque denique ipsi offeratur, eam nosse, & restituere ac conseruare debet. Atqui Politica est Ars, quæ de genere tractat, nimirum de Republica. Itaque omnes Reipublicæ species explicare debet, non modò eam, quæ simpliciter sit optima (quæ nunquam fortasse nec fuit, nec erit) sed etiam quæ pro conditione rerum sit optima, & quæcunque tandem ipsi offeratur, scire debet, quomodo ea instituta fuerit, quibusq; modis corrigi & conseruari possit. Itaque Platonem errâsse, nec Politici munere satis functum insimulant, qui tantùm de optimo Reipublicæ statu præceperit, nullum enim eius doctrinæ vsum esse, quod conditio rerum humanarum non ferat, vt optimâ Republicâ vtantur: Politicus verò præcipere ea debeat, quæ hominibus vtilitatem afferant.

Probat, quod nemo negat.

Paradoxum.

Verba Aristotelis in Platonem sunt: *Etiamsi cætera præclarè dicat, à rebus tamen vtilibus aberrat; non enim videnda est optima tantùm Reipublica forma, sed ea etiam, quæ potest esse.* Et infra:

infra: *Oportet Politicum etiam iis, quæ iniustæ sunt, Rebuspublicis mederi, & opitulari posse.*

Item ex S. Thomâ, sed malâ fide. Sed quoniam multi D. Thomæ verba audire malunt, eorum partem appingemus. *Politicus* inquit, *debet considerare Politiam optimam simpliciter, & optimam ex suppositione, & quæ pluribus ciuitatibus congruit. Sicut Medicus non solùm considerat sanitatem simpliciter, sed sanitatem, quæ competit isti. In hoc autem multi loquentium de Politicâ defecerunt; etsi in aliquibus dicunt bene, tamen in iis Politiis, quæ non quidem sunt optimæ, opportunæ tamen aliquibus ciuitatibus, defecerunt. Quia Politicus non solùm debet considerare Politiam simpliciter optimam, sed etiam optimam ex suppositione, & eam quæ cuique congruit, & quæ possibilis est. Similiter debet Politicus considerare Politiam faciliorem, & communiorem omnibus. Isti autem solùm de optimâ Politiâ determinauerunt, quæ multis indiget, ad quam pauci pertingere possunt. Et ideò solùm de illâ, quæ vix aut nunquam esse potest, considerauerunt. Et ideo manifestum est, quod errauerunt.*

Insignis in Aristotele producendo fraus. Iam quod vitiosas & imperfectas Reipublicæ formas, plus quam rectas, ad Politici curam pertinere docuerint, hic Aristotelis locus 6. Politic. c. 6. argumento esse potest: *Ea* inquit, *Oligarchia, quæ Tyrannidi simillima, vt nequissima est, ita maiorem curam & cautionem desiderat. Quemadmodum enim corpora bene constituta, & ad bonam valetudinem probè conformata, similiter autem & nauigia ad nauigationem opportuna, bonisq; nautis instructa, plura incommoda sine*

sine læsione vel interitu sustinent: corpora verò morbosa, ac nauigia fatiscentia, malisque instructa nautis, ne parua quidem incommoda ferre possunt, ità & pessima quæq; Reipublicæ forma, plurimam cautionem desiderat.

Porrò D. Thomæ in huius Aristotelici loci explanatione verba sunt: *Sicut corpora animalium, quæ bene disposita sunt ad sanitatem, propter bonam ad inuicem primorum compositionem, vel proportionem: & naues, quæ bene compaginatæ sunt in ordine ad nauigationem, possunt sustinere plures errores, vt puta ictus, vel passiones ab extrinsecis, ità vt non facilè corrumpantur propter illa. Illa autem corpora animalium, quæ malè disposita sunt propter malam dispositionem humorum: & naues non bene compaginatæ, sed quasi resolutæ, habentes prauos nautas, non possunt sustinere etiam modicos errores: imò corpora animalium talium, à modicis passionibus corrumpuntur, naues verò huiusmodi ad modicum impulsum venti, vel vndæ, ad ictum rupis franguntur: ità est de Rebuspublicis. Illæ, quæ optimè ordinatæ sunt secundum rationem, multos impulsus & magnos sustinere possunt. Malè autem ordinatæ, à modicis corrumpuntur, & ideo maiori indigent cautelâ.* *Item in S. Thomâ.*

Quàm denique exemplo etiam suo, Aristoteles & D. Thomas, hanc suam de Politicæ subiecto doctrinam, stabiliuerint: nemini qui librum quintum Politicorum, in eumque D. Thomæ commentarium legerit, obscurum esse potest. Ibi enim de vitiosis Reipublicæ formis, earumq; conseruandi modis, accuratissimè præcipitur. *Exemplum vtriusque falsò & fallaciter adducit.*

Et capite quidem 11. de modis conseruandi regni, seu boni Principatus paucis verbis disputationem absoluunt, sed in præscribendis modis, quibus Tyrannis conseruari debeat longè sunt copiosissimi: ità vt si quis versus numeret, quos in docendâ vtriusq; formæ conseruatione expleuerunt, duodecies tantum, & eò plus, Tyrannidi quàm Regno, ab eis impensum esse comperiat.

Et adhuc quidem satis planùm fecisse videor, eos qui tam iniqui sunt scriptorum Politicorum iudices, contrà quàm Ratio, ac Methodi leges ferunt, in arte Politicâ ea, quæ artis propria sunt, tradi nolle. Reliquum est, vt eosdem ἀλλότρια, siue aliena tractari velle, similiter demonstrem.

§. IV.

Non in tractandis, sed emendandis vitiosis Rebuspublicis plus laborandum esse Politico; neque eas ideo magis proprium obiectum Politicæ esse; neque id Aristotelem & S. Thomam sensisse, aut Platonem idcirco reprahendisse.

NOuum non est errorum fraudumq; architectos, à veritatis, virtutisque Magistris, autoritatē sibi testimoniumq; arrogare. Idem Scioppius hic facit, sed quia supra ostendimus illum Aristotelis autoritate fædè abusum, eo præiudicio meruit, vt nec in Aristotele, nec in S. Thomâ

mâ ei fides haberi debeat; quam nemo cordatus posthac illi adhibebit, si cognouerit, quàm malignâ falsitate etiam hìc tantos testes adducat. Quod inprimis dicit, *de Politicæ subiecto eos cum absolutè agere tum comparatè. Absolutè quidem, cum demonstrant, Politici esse nō tantùm de optimâ, sed etiam de qualicunq; Reipublicæ formâ quamuis deteriori & vitiosâ præcipere,* hoc jam supra concessimus. Etsi vocis *præcipere* ambiguitas cauenda est. Aliter enim probus Politicus præcipere debet de vitiosâ Republicâ, aliter de legitimâ: de illâ vt fugiendâ, aut emendandâ, de istâ, vt amplectendâ. Quia autem Scioppius Pseudopoliticos defendendos suscepit, qui non de sceleribus fugiendis, sed faciendis præcipiunt, meditatæ & improbæ ambiguitatis suspectum se facit.

De Politicæ subiecto tū ab[s]olutè, tum comparatè agi potest.

Quod verò de comparatâ tractatione illis imponit, fallax & falsum est. Nam cum Aristoteles & S. Thomas dicunt Politico plus de vitiosis, quàm de rectis Reipublicæ formis laborandum esse, non intelligunt plus de vitiosis explicandis, instituendis, aut conseruandis, sed fugiendis aut emendandis laborandum esse. Hoc enim labore, aut non indigent legitimæ Res-

De Pseudopolitiâ quomodo plus laborandum.

publicæ, aut si vitij aliquid contrahunt, leuiori operâ emendantur. Hoc autem nullo modo est dicere, vitiosas formas esse artis Politicæ obiectum magis propriũ, quàm regnum, aliásque rectas & laudabiles formas. Quod tam falsum est, vt his veritatis Duumuiris, nec in mentem venire potuerit.

Non est Politica obiectum magis proprium.

Nam vt Aristoteles 1. Ethic. c. 1. & sæpe alibi docet, *Ars omnis, & omnis disciplina, item actio & electio, bonum aliquod appetunt*, tanquam finem & obiectum suum proprium. Atqui in Politicâ, praua Reipublicæ forma est malum quoddam, & error artis, siue scientiæ, non minus, quam Barbarismus & Solæcismus in Grammaticâ, sophisma in Logicâ, monstrum in rebus naturalibus, peccatum in Theologiâ, non ergo est finis, neque obiectum proprium, aut propriè dictum Politicæ. Hæc enim intendit Politicam rectam, vitiosam autem auersatur.

Pseudopolitia tractanda, vt vitia artis.

Vnde sequitur vitiosas Reipublicæ formas, perinde vt vitia & errores in alijs artibus, posse solùm dici obiectum considerationis siue contemplationis: non autem actionis, seu operationis Politicæ, & artificiosæ, quia à regulis artis deuiant. Cumque

que scientiæ practicæ & artes ad actionem præcipuè referantur, magis proprium illorum obiectum esse apparet, quod facere docent, quàm quod fugere: etsi vtrumq; considerent, ideoque etiam in practicis oppositorum esse eandem scientiam, omnes consentiant.

Non solùm verò in hâc comparatâ tractatione, fallit Scioppius, sed in referendâ quoque disputatione Aristotelis & S. Thomæ de officio veri Politici, ex lib. 4. politic. c. 1. cum affirmat illos, *quàm parum Plato illud custodierit, operosè demonstrare.* Neuter enim Platonem nominat, neque aduersùs ipsum eos disputare, inde liquet, quod illos redarguunt, qui de optimâ solùm Republicâ tractant, quosqs Aristoteles ait *rectè quidem dicere, sed à rebus vtilibus aberrare.* *Alia fraus in Aristotele & S. Thoma citando.*

Platonis autem Rempublicam, valde vitiosam esse docuit l. 2. polit. c. 1. 2. 3. 4. non ergo inter eos est, quos rectè de optimâ Republica disputâsse hic dicit, cum tot ipsius errores ibi commemoret, & operosè refellat. Sed Scioppius imperitiam fraude cumulat, nam quæ Aristoteles numero plurali scripsit: καὶ οἱ τἄλλα λέγουσι καλῶς, τῶν δὲ γε χρησίμων διαμαρτάνουσιν,

 ipse

ipse vt in Platonem dicta credantur, in singulari ita reddit: *Etiamsi cætera præclarè dicat, à rebus tamen vtilibus aberrat.* Vnde rursus apparet, quid fidei hic homo mereatur.

§. V.

Quæ Aristoteles principio libri IV. Politicorum à Politico exigit, non rectè à Scioppio explicari; nec omnes Respublicas imperfectas, vitiosas esse.

QVatuor illa, quæ à Politico Aristoteles exigit, lubricè itidem, nec candidè adnumerat, quam ob caussam, tum etiam ob ea, quæ postea sequentur, aliqua monenda sunt.

Quæ Respublica sit legitima. I. Non solum ea Respublica, quæ simpliciter optima est & maximè optabilis, legitima est: verum etiam illa, quæ pro conditione hominũ, locorum, aliarumq; rerum optimè constituta est, etsi melius constitui potuisset, si maiora animi fortunæque bona, eiusmodi hominibus contigissent. Huc etiam eæ Respublicæ pertinent, quarum institutio non quidem optima, bona tamen est, non vitiosa. Non enim optima duntaxat, sed bona quoque, legitima, & à vitijs aliena sunt.

II. Rem-

II. Rempublicam ex hypothesi, non recte interpretatur Scioppius *quamuis oblatam*, sic enim omnes Respublicæ non simpliciter optimæ, ex hypothesi vocari possent. Sed intelligit Aristoteles, vt exemplum ostendit, Rempublicam vitiosam, quæ nec pro conditione hominum, nec aliarum rerum, rectè ordinata: nec ex natura veræ Politiæ, sed arbitrio instituentium talis est. Ideoque meritò Respublica ex hypothesi, siue suppositione talis finis, aut institutionis, non ex naturâ rei dicitur; nihil enim vitiosum secundum naturam aut artem est. *Respublica ex hypothesi, vitiosa.*

Quamuis verò Aristoteles eius solùm Reipublicæ exemplum ponat, quæ nec pro conditione suâ rectè constituta est, nec ob defectum aliquarum rerum optima simpliciter esse potest, nos tamen omnes vitiosas formas huc reuocamus. Et simul monemus, etiā Respublicas pro rerum conditione legitimè institutas, ab Aristotele eod. l. 4. polit. c. 11. ex hypothesi appellari, quia non simpliciter, sed posito tali rerum statu, vel optimæ sunt, vel bonæ.

III. Eius quoque Politiæ forma, quæ ab Aristotele omnibus ciuitatibus maxi- *Politia forma cōmunis legitima*

 mè

mè congrua, facilior item & communior dicitur, legitima, non vitiosa est. Quod ex c. 11. eiusdem libri 4. perspicuum fit, vbi eam Rempublicam prolixè describit, & in mediocritate ciuium ac fortunarum constituit. *Si enim* ait, *rectè in Ethicis dictum est, beatam vitam esse ex virtute non impeditâ, virtutem verò esse mediocritatem: necesse est vitam optimam, esse mediocrem, eâ mediocritate, quæ singulis potest contingere.* Hoc autem inde probat, quod homines mediocres alieni sint à vitijs, quibus communiter indulgent, valde sublimes & opulenti, aut admodum viles & pauperes. Etsi enim in quâcunque fortunâ, virtutis mediocritas locum habeat, facilius tamen est eam tenere, cum ipsâ rerum mediocritate, animus ad æquilibriũ ducitur.

In mediocritate consistit.

Quare rectè concludit Aristoteles, Societatem ciuilem eam optimam esse, quæ est ex mediocribus, quia nimirum ratione materiæ seu hominum, maximè idonea est ad virtutem; & quia vbique pars hominum mediocrium, maxima est, hinc eiusmodi Respublica, plurimis communis esse potest. Quod obseruari necesse est aduersus Scioppium, qui sub finē

Respublica ex mediocribus quare optima.

Pædiæ

Pædiæ capitalem fraudē committit, dum asserit Politiæ formam maximè communem & plerisque Principibus accommodatam vitiosam esse: ideoque velut autoritate Aristotelis excusat eos, qui in eâ docendâ toti occupantur.

IV. Respublicæ aliæ vitiosæ sunt ex formâ, seu vitiosis legibus, aliæ ex bonarū legum transgressione vitia contrahunt; quæ si puniantur, & emendentur, simpliciter vitiosæ, dici non possunt; non enim vitia, sine quibus vita humana non degitur, sed eorum impunitas malam Politiam arguit. Ideoque laborandum est, vt quod culpa corrumpit, pœna ac cautela resarciat; eâque ratione bonas Respublicas conseruare est boni Politici. Quæ autem ex formâ malæ sunt, vt Tyrannis, aut euertendæ sunt, aut in bonas vertendæ: nec de ijs conseruandis laborare est boni politici. *Respublicæ vitiosæ sunt ex legibus, aut earum transgressione.*

Quare fallit Scioppius, cum iubet Politicum Respublicas ex hypothesi, quas vitiosas esse diximus, conseruare, & helleboro indiget, cum asserit *Medicum quamuis valetudinem etiam deterrimam, nosse & restituere, ac conseruare debere.* Aliud est nosse, quibus modis conseruetur, seu alatur Tyrannis aut febris, aliud eam conser- *Scioppij fraus.*

uare & alere, vt diu duret, illud est boni Politici ac Medici, istud hominis scelerati aut insani. Eligat quod vult Scioppius, aut si malit, vtrumq; fateatur.

Tyrannis, Oligarchia, Democratia, non vniuersim vitiosa.

V. Etsi Aristoteles 5. Politic. c. 5. & alibi Tyrannidem, Oligarchiam & Democratiam, vniuersim statuat esse παρεκβάσεις, siue transgressiones, aut aberrationes à rectâ Reipublicæ formâ, & de Oligarchiâ ac Democratiâ, multa disputet lib. 4. 5. 6. nusquam tamen asserit esse simpliciter, & vniuersim iniustas aut vitiosas. Sed l. 3. c. 10. & l. 7. c. 7. docet Barbaros, præsertim eos, qui Asiam incolunt, naturâ aptos esse ad seruiendum, ideoq́ue ferre volentes regnum Tyrannidi simile, non tamen iniustum, cum sit secundum leges, & non in inuitos, quod repetit l. 4. c. 10. Ac postea c. 12. censet multitudinem hominũ mediocrium maximè idoneam esse statui populari; cui eidem valde idoneos judicat agricolas, & post hos pastores, l. 6. c. 4.

Legitima, si absit vis & iniuria.

Quare status eiusmodi absque vi & injuriâ, ex populorum consensu, & accommodatè ad indolem illorum instituti, aut iure belli legitimi introducti, minus quidem perfecti sunt, non autem proprie vitiosi,

tiosi. Nam quod ij qui imperant, comm odum suum potius spectant, quàm subditorum, aut certè magis illud, quàm istud: si id absq; iniuriâ faciant, præsertim erga homines seruiles, vitiosum simpliciter non est; etsi à perfectione Regni, Status optimatum, & Reipublicæ, in quibus commodum subditorum præcipuè spectatur, aberret. Quâ ratione cætera animalia comparatione hominis imperfecta æstimantur, licet sui generis perfectionem quandam, absq; vitio habeant.

Atque has omnes Reipublicæ formas ab eo, qui perfectam Politicæ tractationem profitetur, seu legitimas, seu vitiosas, explicari debere fatemur, eamq; Aristotelis & S. Thomæ mentem esse non negamus. Sed locum S. Thomæ Scioppius integrè non retulit; omisit enim ista verba: *Alij considerauerunt Politiam magis communem, & nihil de optimâ dixerunt. Vnde reprobabant quasdam Politias Laconicorum, & si qua alia est, quæ approbanda est, & quam laudamus.* Post quæ S. Thomas demum subiungit: *& ideò manifestum est, quod errauerunt.* Hæc verba Scioppius omissis intermedijs, de Republicâ optimâ & Laconicorum, fraudulenter cum superioribus contexuit,

Omnes Reipublicæ formæ tractandæ.

Scioppius S. Thomam fraudulenter allegat.

xuit, ne cogatur fateri ex mente S. Thomæ manifestum esse, quod errauerint Macchiauellus, aliique Pseudopolitici, qui nihil de optimâ Republicâ dixerunt, & reprobant Politias rectas, quæ approbandæ sunt, quasque S. Thomas & boni Politici laudant. Fallit ergo Scioppius non solùm in Aristotele, sed etiam S. Thoma allegando, & toties fallax, ostendit se fraudum Magistros, fraudibus defendere.

Quæ verò ex l. 6. Polit. c. 6. affert, vt ostendat vitiosas & imperfectas Reipublicæ formas plus, quàm rectas ad Politici curam pertinere, nobis non repugnant, & ex ijs, quæ suprà de comparatâ tractatione respondimus, intelliguntur. Modo obserues Grammaticum fraudulenter à curâ & emendatione Reipublicæ vitiosæ, quâ maiori opus habet, quàm recta: transire ad tractationem & conseruationem, quæ præcipuè ac propriè ad Politiam rectam, referri debet.]

§. VI.

Exemplum Aristotelis & S. Thomæ, à Scioppio falsò & fallaciter allegari.

NEq; magis exemplum, quam doctrina Aristotelis & S. Thomæ, Scioppio patroci-

patrocinantur, sed æquè illud, atque ista doli mali illum conuincit. Ad lib. 5. Politicorum nos vocat, eiusq; caput 11. vbi ait Aristotelem & S. Thomam *de modis conseruandi regni, seu boni Principatus, paucis verbis disputationem absoluere, sed in præscribendis modis, quibus Tyrannis conseruari debeat, longè esse copiosissimos: ità vt, si quis versus numeret, quos in docendâ vtriusque formæ conseruatione expleuerunt, duodecies tantum, & eo plus Tyrannidi, quàm Regno ab eis impensum esse comperiat.*

Non tantùm Grammaticus, etiam Arithmeticus est Scioppius, ita versus accuratè numerat. Sed iubeo ego illum numerare non versus, sed libros Politicorum Aristotelis. Et affirmo, nec vnum reperturum, in cuius potiori parte de Rebuspublicis vitiosis conseruandis agat. Imò fallaciam demonstro. Aristoteles & Sanctus Thomas paucissimis, si ea cum totis Politicorum libris conferas, conseruationem Reipublicæ vitiosæ ob plenitudinem doctrinæ explicant, & tam hæc ipsa quam reliqua Politicis, ac Ethicis libris comprehensa, ad legitimam Politiam referunt; ergo exemplo suo ostendunt eam esse proprium Politicæ obiectum.

Aristoteles & S. Thomas de Pseudopolitiâ, præcipuè non agunt.

Neque

Ex toto opere iudicandum de materiâ.

Neque ex vno capite, sed toto opere, quid potissimum scriptor aliquis tractandum sumpserit, judicandum est. Alioqui dicendum erit, *consilia & cogitationes impiorum, aduersus iustum*, esse magis propriam Sacrarum literarum materiam, quàm Fidei mysteria, & virtutum præcepta, quia totum caput, 2. Sapientiæ, si paucas lineas dempseris, consumitur ijs, quæ *dixerunt impij, cogitantes apud se non rectè*, recensendis. Fallacia hæc est à dicto secundum quid, ad dictum simpliciter; veluti, si ex eo, quod quis dentes nigros habet, esse Æthiopem concludas.

Vnde rursus apparet Scioppium non Logicum, sed Sophistam esse, neque planum fecisse, quod æquissimi Pseudopoliticorum judices, quæ artis propria sunt, tradi nolint: sed quod ipse, quæ Politicæ propria sint ignoret, & alijs quoque ignorantiæ fraudumq; nebulas offundat.

CAP. V.

CAP. V.

Quæ ad Ethicam, seu Philosophiam moralem pertinent, à Politicâ aliena non esse.

§. I.

SVPPETIAE. Tyrannidis turpitudinem describi in Ethicâ debere, non in Politicâ.

CVm igitur supra aliud genere, aliud loco alienum esse ostenderim, quorum illud semper methodo artis ac doctrinæ, alterum etiam Prudentiæ methodo aduersatur, vtriusque generis Alienum ab istis requiri videmus. Primùm enim hoc nomine Politicos scriptores grauiter accusant, quod non occupentur in describendâ Tyrannidis fœditate seu turpitudine, vt ab eâ vel occupandâ, vel retinendâ hominum animos deterreant. Hoc autem à Scholâ Politicâ alienissimum esse, & ad Ethicam vel Moralem pertinere, etsi nemini verè Philosopho potest esse dubium, tamen propter eos, quibus disciplinarum fines non æquè noti sunt, distinctius probare volo. *Calumnia.*

§. II.

VINDICIAE. Vitia artis declarare, cuiusuis artificis, adeoq; etiam Politici proprium esse.

NOn rectè Scioppium duplex Alienum, vnum genere, alterum loco, assignasse supra ostensum est. Pseudopoliti-

cos

cos scriptores à probis Politicis grauiter accusari, quod vitiosæ Reipublicæ fœditatem non exponant, nec ab eâ deterreant, verum est, nec iniquum.

Boni artificis est errores artis nosse, & detegere.

Est enim cuiusuis boni artificis, peccata siue errores artis nosse ac detegere, quod dum facit, turpitudinem eorum in recessu à regulis artis sitam, eo ipso declarat. Neque opus est Oratorijs declamationibus aut inuectiuis. Vt Grammaticus solœcismos & Barbarismos, Logicus sophismata, Theologus peccata cauere ex officio docet, ità Politici officium est ostendere Tyrannidem, aliasq; vitiosas Respublicas cauendas, aut corrigendas esse.

Hoc Scholæ Politicæ proprium esse, nemo verè Philosophus dubitare potest. Neque enim est ab eâ alienum, quod cuiuis arti proprium est, aut quod ad Ethicam, seu Philosophiam moralem pertinet, quæ aut est ipsa Politica, aut nobiliorem eâ partem non habet. Fines disciplinarum legitimos Scioppius frustra promittit, cum fines veritatis tam audacter transiliat.

Sed quâ patientiâ illum in Logicâ audiuimus, etiam in Ethica audiamus.

§. III.

§. III.

SVPPETIAE. Varia Ethica, seu Philosophia moralis diuisiones.

Ethica, seu moralis Philosophia; quæ *ars bene viuendi* definitur, partim Regularis est, partim Exemplaris; & illa quidem vel Dogmatica, vel Parænetica seu Pædagogica: hæc autem vel Characteristica, vel Historica, vel Fabularis. Non minus enim quàm cæteræ artes, Moralis partim regulis, partim exemplis docetur. Regulæ verò sunt vel generales, vel speciales. Illæ dogmata seu decreta, hæc Præcepta vocantur, vel Parænesés aut cohortationes. *Diuisiones Ethica Scioppiana.*

Decreta sunt generales sententiæ, quæ non ad certum aliquam, sed ad omnem vitæ partem diriguntur, & vniuersè hominis animum informant: ac partim intradendo fine hominis, seu summo bono, partim in ijs, quorum adiumento finem consequimur, in eorumque contrarijs occupantur. Cuius generis sunt, quid sit Felicitas hominis, quid miseria, quid bonum, quot sint virtutes, separatæne sint, an connexæ: vt qui vnam habeat, & cæteras habeat Atque hoc ferè librorum Moralium Aristotelis argumentum est. *Decreta.*

Præcepta singulis vitæ partibus inseruiunt, & cum Actiones hominis, quæ officia vocantur, secundùm temporum ac locorum varietatem ordinant ac disponunt: tum Passiones, siue affectus, aut perturbationes moderari, & vel excludere, vel corrigere docent. Ex hâc nota *Præcepta.*

 sunt

ſunt, quid facere debeat qui vitam beatam traducere, qui metu vacare, qui cupiditate, ſpe, amore, inuidiâ, omninoque ijs, quæ mala ſunt, animum liberare velit: quid pater filio, filius patri, vir vxori, vxor viro, ſeruus domino, dominus ſeruo, ciuis ciui præſtare debeat.

Ciceronis Moralia. Atque hæc Philoſophiæ moralis pars à Cicerone in libris de officijs, & Tuſculanarum diſputationem vberrimè pertractatur, quorum illi regulas Actionum tradunt, hi verò paſſionum, ſiue affectuum regimen, id eſt, quomodo vitioſos animi affectus medicari vel moderari oporteat. Quod quidem *Internum* officium diſtinctionis gratiâ vocare poſſumus, ſicut *externum* illud, quod DEUM & homines ſpectat. Libri verò de Finibus bonorum & malornm ſunt Dogmatici, & in tradendis Decretis occupantur. *Plutarchi & aliorum.* Plutarchi etiam Moràlia opuſcula, maximam partem præceptis vitam hominis ordinant, quemadmodum & Theognidis, Phocylidis, quæq; Pythagoræ vocantur, aurea carmina, & Diſticha Catonis nomen præferentiæ. Seneca Philoſophus etiam, ipſe Præceptiuam Moralis partem potiſſimum coluit, planeque in eâ regnat, cui proximus eſt Epitectus ſtoicus.

Officium perfectum, & medium. Cum autem officium ſit vel perfectum, quod κατόρθωμα vocant, vel Medicum, quod καθῆκον perhibetur: quorum illud eſt actio vel conſtituens Heroicam virtutem, vel ab eâ proficiſcens, hoc autem in communi ac velut ordinariâ hominum virtute ſpectatur: apud Gentiles à Chriſtianâ doctrinâ remotos, (Epicteto & Senecâ

necâ exceptis) vix vllam perfecti officij regulam inueneris. Itaque si quis virtutis perfectionem adamet, sacrarum literarum ac librorum verè κατορθωματικῶν lectioni dedere se necesse habet, qui à Theologis Practicis, quorum alij Casistæ, alij Spirituales vulgò dicuntur, magno numero sunt editi.

Exemplaris seu Paradigmatica Philosophiæ moralis pars, faciendum fugiendorumq; exempla suppeditat. Nec enim tantum, quomodo quidque faciendum, sed etiam quomodo non faciendum sit, exemplo rectissimè docemur. *Tam hac cogitanda sunt exempla, quæ vites, quã illa è contrario, quæ sequaris.* Sic Ismeniam clari nominis tibicinem Plutarchus autor est, cum discipulis suis non eos modò, qui bene, sed etiam qui secus tibijs canerent, ostendisset, monere eos solebat: *Ità canendum est*, &, *ita canendum non est*. Et Horatius 1. Satyr. 4. se à Patre suo proponendis virtutum ac vitiorum exemplis, quid in vitâ agendâ fugere, quidque facere deberet, edoctum fuisse, pereleganter narrat: quem quidem locum hisce verbis concludit. **Exemplaris Ethica.**

---- auidos vicinum funus vt ægros
Exanimat, mortisq; metu sibi parcere cogit:
Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterrent vitiis.

Cum autem exempla vel vera sint, vel ficta, & vera vel in genere omnium, vel in specie huius aut illius, siue singulorum: eò fit, vt pars ista Philosophiæ, quæ exemplis docet, sit partim Characteristica, partim Historica, partim Fabularis.

Characteristica. Characteristica est, quæ in genere homines virtutibus ac vitijs præditos, dictis ac factis suis quotidianis, velut signis ac notis quibusdam describit, *quæ res* (ait Seneca) *eandem vim habet, quam præcipere. Nam qui præcipit, dicit:* Illa facies, si voles Temperans esse: *qui describit, ait*: Temperans est qui facit illa, qui illis abstinet. Similiter qui præcipit: illa ne feceris, ait, si non vis esse Intemperans; Sed qui describit: Intemperans est, qui facit illa, qui non abstinet ab illis,

Sic Zachariæ cap. 11. qualem deceat esse bonum Pontificem, siue Ecclesiæ Pastorem, Charactere, seu notatione Pastoris stulti docemur: *Pastor stultus, siue pastor & idolum, derelinquit gregem, derelicta non visitat, dispersum non quærit, contritum non sanat, id quod stat non enutrit, sed carnes pinguium comedit, & vngulas eorum dissoluit.* Ista Characteristica, seu descriptiua docendi ratio eandem habet vim, ac si præciperetur, quid fugere Pontifex, quidque facere debeat. Hanc porro Philosophiæ partem Theophrastus Aristotelis auditor & successor, peculiari libro complexus fuerat, cuius hodie fragmenta extant, quæ Characteres morum inscribuntur.

Historica. Historica est, quæ vera aliorum exempla sic narrat, vt ex eorum, quæ rectè ac secus facta sunt euentis, gloriâ puta, & infamiâ, vtilitate ac damno, quid faciendum fugiendumque sit, addisci queat. Nam qui verbi gratiâ, ebrietatem Alexandri, gloriam eius obscurâsse, ac multorum ei malorum caussam fuisse narrat, in Prin-

Principibus, vt ebrietatem fugiant, præcipere censendus est. Ità qui Scipioni Africano continentiam, quâ in captâ virgine illustri, sponso suo reddendâ vsus est, cum gloriosam fuisse, tum animos hostium conciliâsse, & Hispaniam ad eius imperium adiunxisse narrat: eâdem operâ ijs, qui cum imperio sunt, præcipit, vt ab ijs se inuoluptatibus contineant, animoque imperare velint.

Atque hæc caussa est, cur Historiam Tullius non modò *testem temporum* sed etiam *vitæ Magistram* vocauit. Nimirum non modò, quid quoque tempore contigerit, narrare, sed etiam rectè factis laudem impertiri, sceleribus maculam adspergere, sic denique instituere narrationem debet, vt ex eâ vitam suam Lectores rectè moderari discant.

Fabularis est, quæ fictis exemplis hominum actiones dirigit, siue illa sint hominum, vt in narrationibus Milesijs, quarum soluta est Oratio, vt Apuleij, Heliodori, Bocaccij, tum in poesi Epicâ & Scenicâ: siue belluarum aliarumque rerum, quibus ratio, sensus & Oratio affingitur, vt in Æsopi mythologiâ. Epicæ quanta vis sit ad docendam moralem Philosophiam, non vno loco Aristoteles, Strabo, Plutarchus, ex professo autem Horatius 1. Epist. 2. vtriusque Homerici Poematis exemplo declarant; nam ex Iliade præcipuè militares, ex Odysseâ pacis artes haurire licet. Scenica, præcipueque Comica nihil aliud, quàm vitæ imaginem velut in speculo exhibet, in quod inspicientes discere queant, sibi quid ex vsu sit: sicut *Fabularis.*

ex diuerso Tragœdia Regum Principumque actiones & affectus ordinat, adeoque ineptè & intempestiuè populo spectante agitur. Mythologia denique, siue Apologi, & Fabulæ Æsopicæ, quid facere priuatim ac publicè, quidque cauere conueniat, ad popularem captum accommodatissimè, minimâque cum cujusquam offensâ & inuidiâ præmonstrant.

§. IV.

Easdem diuisiones conuenire Politicæ; argumentum Ethicorum Aristotelis, diuisionem Officii in medium & perfectum, malè explicari à Scioppio, & complura alia absonè dici.

NOn operæ pretium est singula ad trutinam vocare, quæ de Ethicæ diuisionibus Grammaticus tradit, sufficiet præcipua absurda, obiter indicare.

Diuisio Scioppii nō est Ethica propria.

I. Nec diuisum nec membra diuidentia sunt propria Ethicæ. Statuit enim Ethicam esse eandem cum Philosophiâ morali, quam definit *artem bene viuendi*; atqui sicut est ars quædam *bene viuendi priuatim*, quæ per Antonomasiam Ethica dicitur, ita alia est ars *bene viuendi publicè*, quam Politicam nuncupamus. Non ergo Ethica cum Philosophiâ morali eadem est, nisi pro tota doctrina morum sumatur, quod vsus loquendi non habet: secundum quem Philosophia moralis genus est

Ethica pars Philosophiæ moralis.

Ethicæ & Politicæ. Sicut autem Ethica, ità & Politica distingui potest in Regularem & Exemplarem, aliaque membra Scioppiana. Quare Scioppius nolens volens, probat esse proprium Politicæ, quod statuerat probare esse alienum.

II. Argumentum Moralium Aristotelis non rectè recenset. Nusquam disputat ille de numero virtutun, nec prolixè de earundem connexione. Singulas virtutes accuratè explicat, earumque plures vnà cum continentiâ, in moderaandis reprimendisque animi passionibus versari ostendit l. 3. 4. & 6. De amicitiâ & amicorum officijs ac generibus, duobus libris 8. & 9. diuinè disputat: vt caussa nulla sit, cur ista potius Ciceroni tribuantur, quàm Aristoteli, *Quo minor est, quisquis maximus est hominum*, qui natura duce, de Moralibus scripserunt. *Argumentum Moralium Aristotelis falsum.*

III. Incongruè officium externum vocat, quod Deum & homines spectat. An enim ideo externum est, quia Deus & homines extra nos sunt? Atqui *diligendo Deum ex toto corde, ex totâ animâ, & omnibus viribus, & proximum sicut nos ipsos*, officium istud implemus; quid autem magis internum est homini, quam amor, & *Officium externum non rectè explicatũ.*

quidquid in corde & anima peragitur, & quàm ipse Deus? Sed diuitiæ quoque & pericula extra hominem sunt, neque tamen officium externum esse putat Scioppius, cupiditatem in illis, timorem in istis moderari. Non ergo externum est, quod intus est: etsi id, quò refertur, foris sit.

Officii diuisio malè intellecta.

IV. Diuisionem officij in medium & perfectum, non ad mentem Ciceronis, ex cuius l. 1. de officijs desumpta est, explicat. *Perfectum autem* ait Cicero, *officium, rectum opinor vocemus, quod Græci κατόρθωμα: hoc autem commune, quod ij καθῆκον vocant. A que ea sic definiunt, vt rectum quod sit, id perfectum officium esse dicant: medium autem officium, id esse dicant, quod cur factum sit, ratio probabilis reddi possit.* Nulla hic heroicæ virtutis mentio est, potest autem aliquid esse rectum & perfectũ, etsi non sit à virtute Heroicâ, quæ res magnas & arduas gerit: & ab Aristotele 7. Ethic. c. 1 diuina dicitur, quod ex hominibus veluti Deos efficiat.

Virtutes Christianæ Heroica

Equidem virtutes Christianæ, cum diuinum aliquid habeant, heroicæ dici possunt: sed non solent, nisi cum ardua quædam & magna aguntur, aut sustinentur. Ità S. August. l. 10. de ciuit. Dei c. 21. censuit.

fuit Martyres appellari posse Christianorum Heroes, si profano nomine vti velimus. Κατόρθωμα ergo à Cicerone id inintelligitur, vt ipse satis explicat initio libri 3. de officijs, quod omnes honestatis numeros implet, & omni vitio vacat; καθῆκον autem, quod benefactum probabili ratione putatur, etsi aliquid sinistri affectus, aut vitij adiunctum habeat. Cumque solenne sit hominibus, aliquid vitij, aut culpae virtutum actionibus aspergere, rectè eiusmodi officium commune appellatur, defaecatae enim, & purae putae virtutum actiones, admodum rarae sunt.

Κατόρθωμα quid Ciceroni.

Καθῆκον quid.

Neque sanè apud Gentiles vlla perfecti officij regula inuenitur, quod Deo vsquequaq; placeat, *cui sine Fide impossibile est placere.* Ea cum Epictetus quoque & Seneca caruerint, malè illos excipit Scioppius. Si de virtutibus moralibus, quatenus sine verâ fide haberi & exerceri possunt, praeclarius scripserunt: longè eâ ipsâ in re non quidem Grammaticorum, at Theologorum aliorumq; sapientum iudicio, ab Aristotele superantur.

V. Aristoteli quoque & sensui communi repugnat, cum Virtutum ac Vitiorum characteres siue notas & signa, quae

Vitiorum Characteres exempla non sunt.

exactionibus ferè desumuntur, Exempla vocat, & Ethicæ Exemplari adscribit: Exemplum enim iuxta Aristotelem 2. Rethoric. c. 20. *singulare aliquid ex vno, aut perpaucis similibus confirmat*; quæ autem toti alicui generi, siue speciei conueniunt, non de vno, sed de omnibus singularibus fidem faciunt; neq; inter exempla, sed proprietates referri debent.

Obsceni Fabulatores à Scioppio laudati.

VI. Suum in Ethicis iudicium suspectum reddit, cum Ethicæ fabularis, quæ fictis exemplis hominum actiones dirigit, Magistros & veluti coryphęos producit, Apuleium, Heliodorum, Boccacium, rerum verborumq; obscęnitate & noxijs illecebris infames; qui si de bonis moribus aliqua afferunt, tanti esse non possunt, vt ex fimeto colligantur: cum aliunde sincera, & nullis sordibus inquinata eadem, multoq; plura petere liceat. Atque talia sunt specimina, quæ Scioppius edidit, vt credamus licet iniurato, non esse magis Ethicæ, quàm Logicæ peritum; quod magis deinceps apparebit.

§. V.

SVPPETIAE. In parte Ethica præceptiuâ, deterreri homines à Tyrannide, in dogmaticâ eius turpitudinem describi.

Ex

EX his facilè est intellectu, quàm sit Ethicæ proprium, & à Politicâ alienum, quod Censores isti à Politicis tractari postulant. Nam deterrere hominum animos ab affectandâ vel tuendâ Tyrannide, ad Partem Ethicæ Pareneticam, seu præceptiuam pertinet: Tyrannidis verò turpitudinem describere, ad partem Dogmaticam, cuius est de honesto & Turpi disputare, quæ sunt forma, ac velut anima virtutis & vitij.

Partes Ethicæ Parenetica, & Dogmatica.

Cum enim v. g. vterque in alienandâ re familiari versetur, Liberalis & Prodigus, sicut vicissim in eâdem non alienandâ, seu quęrendâ aut retinendâ, Frugâlis & Auarus: honestas & turpitudo facit, vt Liberalitas sit virtus, Prodigentia siue Effusio vitium; virtus etiam sit Frugalitas seu Parsimonia, vitium verò auaritia. Nam Liberalis alienat, quoniam honestum est alienare, turpe verò retinere. Prodigus contrà alienat, vbi turpe est alienare, honestum verò retinere. Auarus contra, seu sordidus retinet etiam, vbi dare honestum est, turpe verò retinere.

§. VI.

VINDICIAE. Quæ propria sunt Ethica, aquè conuenire Politica; hâc enim iuxta Aristotelem totam Philosophiam moralem contineri; eiusq; partem esse Ethicam.

ARistoteles Ethicam à Politicâ non distinguit, tanquam scientiam totalem, sed partem Politicæ facit. Neque hactenus reperi scientiam moralem, Ethicæ nomine ab

Aristoteles Ethicam pro Philosophiâ morali non vsurpat

ab ipſo appellatam. Politica ex mente ipſius totam Philoſophiam moralem complectitur. Hinc initio Ethicorum ad Nicomachum, nullâ alterius ſcientiæ mentione factâ Politicam ſe tractare profitetur, eique cap. 3. pro obiecto ſummum bonum, ſiue finem vltimum aſſignat, reliquas verò ſcientias ei ſubijcit tanquam Principali ac architectonicæ; vbi enumeratis præcipuis ſcientijs Ethicam non tacuiſſet, ſi aliam agnouiſſet extra Politicam. Cuius partem l. 10. c. 9. doctrinam quoq; de ferendis legibus & Republicâ, libris Politicorũ comprehenſam facit. Et de eâ ibidem non vt de nouâ ſcientiâ, ſed eius, quam in libris Ethicorum tradidit, parte præfatur.

Neq; hanc à Politicâ diſtinguit.

Idem manifeſtum eſt, ex tribus viuendi generibus, quæ aſſignat l. 1. Ethic. c. ad Nicom. c. 5. & l. 1. Eudem c. 1 & cap. 2. ita explicat: *Cum ad vitam beatam, ordinata ſint tria, quæ prius dicta ſunt, velut potißima bona, Virtus, & Sapientia, & Voluptas: videmus tres eſſe vitas, quas cuncti ſui compotes degere eligunt, Politicam, Philoſophiam, Voluptuariam. Ex his Philoſophus expetit ſapientiam & contemplationem veritatis, Politicus actiones honeſtas, (hæ enim ſunt, quæ à virtute proueniunt) voluptuarius vero vo-*

Politicus actiones ho-

rò voluptates corporis. Non solùm ergo Aristotelis sententiâ, virtus eiusq; actiones ad Politicam & Politicos, verùm etiam ad nullam aliam facultatem pertinent: ideoque nullum aliud viuendi genus virtuti assignauit, quam Politicum. *nestas exponit.*

Quod ipsum luce meridianâ clarius elucet ex principio lib. 1. Magnorum Moralium cap. 1. *Quia* inquit, *constituimus dicere de moribus, primùm considerandum est, cuiusnam* facultatis *pars, sit mos. Vt igitur breuiter dicam, videtur non alterius, quàm Politicæ pars esse. Non enim potest in Politicis quidquam effici, nisi quis qualis sit: qualem autem dico probum. Probum verò esse, est virtutes habere. Oportet igitur eum, qui Politica geret, moribus probum esse. Quare pars est vti videtur, & principium Politicæ Tractatio de moribus. Totam verò appellationem rectè videtur habere, hæc tractatio non moralem* seu Ethicam, *sed Politicam.* Secundùm Aristotelem igitur, nulla alia est Philosophia moralis, quam Politica, ad quam vulgo dicta Ethica se habet, sicut doctrina de terminis simplicibus & Enuntiatione ad Logicam; & sicut Analytica siue doctrina de Syllogismo & demonstratione, est pars Principalis Logicæ, ita

Mores Politicæ Aristoteles assignat.

doctri-

doctrina de legibus & Republicâ est principalis pars Politicæ, eiusque nomen veluti per Antonomasiam retinet.

Nō est alienum à sciētiâ, quod pertinet ad partem illius.

Vnde contra Scioppium concludo. Quod pertinet ad partem scientiæ, id à scientiâ alienum non est; sed deterrere hominum animos, ab affectandâ vel tuendâ Tyrannide, eiusque turpitudinem describere proprium est Ethicæ, teste Scioppio, eaque est pars Politicæ, autore Aristotele; ergo non est alienum à Politicâ, sicut non est alienum à Logicâ, quod tractatur in libris Perihermenias. Imò Aristoteles ità Ethicam putat pertinere ad Politicam, vt illam appellatione Politicæ compræhendi velit.

Cur Aristoteles Philosophiam moralem, Politicam appellârit.

Cuius sententiæ duplicem caussam videtur præcipuè habuisse. Vnam quia homo naturâ est animal ciuile, vt docet l. 1. polit. c. 2. & alibi sæpe; vnde consequens est mores humanos & plerasque virtutes ad Societatem ciuilem referri, in eâque exerceri & perfici. Alteram, quia sine legibus & Republicâ, mores ad virtutem non facile formari, neque vitia coerceri possunt, vt tradit l. 10. Ethic. c. 9.

§. VII.

§. VII.

Politica etiam, vt vulgo sumitur pro parte Philosophiæ moralis, proprium esse Pseudopolitica vitia & turpitudinem explicare.

OStendi non esse alienum à Politicâ, quod alienum cum Pseudopoliticis credit Scioppius, si ea iuxta mentem Aristotelis sumatur pro scientiâ integrâ, complectente duas pręcipuè partes: vnam de vita priuatâ, quâ etiam Oeconomicam compræhendo, cum nec ipsa limites priuatos secundum se egrediatur, alteram de legibus & Republicâ. Nunc idem de eâdem demonstrabo, vt vulgo distinguitur ab Ethicâ, siue sint plures scientiæ totales, siue quod mihi verisimilius est, vnius scientiæ partes, Philosophiæ inquam Moralis: quam eandem esse cum Politica sapienter ac verè Aristoteles censuit. Cuius de Politicis sensum ac verba, vtinam nostra ætas denuo tandem amplectatur! Sed pergo.

I. Politica, prout est specialis facultas constituendi, conseruandi & gerendi Rempublicam, est vera ars & scientia practica, eaque præstantissima; ergo propriũ ipsi est vitiosæ Reipublicæ turpitudinẽ & defe-

Politica non est aliter tractare Pseudopolitica, quàm vt vitanda.

defectus ostendere. Cum enim ars sit *recta ratio operis alicuius efficiendi*, sequitur malum artificium non esse opus artis, sed contra artem, vt docet S. Thom. 1. 2. q. 57. a. 3. ad 1. adeoque non posse aliter de eo tractari, quàm vt vitetur aut corrigatur, neque enim aliter est obiectum artis. Respublica autem vitiosa, est malum artificium, ergo artis Politicæ proprium est tractare de illius malitiâ, & recessu à Regulis veræ Politiæ, in quo sita est ipsius turpitudo.

II. Politica vel est ipsa Philosophia moralis, vt loquitur ac sentit Aristoteles, vel certè, vt omnes fatentur, pars eius altera, Quæ dirigit mores humanos in ordine ad bonum commune, sicut Ethica ad bonum vniuscuiusq; , quamuis idipsum ad bonum commune referri debeat. Vt enim l. 8. Politic. c. 1. præclarè ait Aristoteles, *Nequaquam oportet existimare aliquem ciuium esse sui ipsius, sed omnes ciuitatis; pars enim quisq; est ciuitatis. Cura autem cuiusuis partis, naturâ suâ respicere debet ad curam totius.* Ergo sicut considerare turpitudinem generatim & in vitijs priuatis Ethicæ, ità considerare in Republicâ vitiosâ proprium est Politicæ; adeò quidem, vt id

Eiusdem proprium est considerare vitia Republica.

id alienum ſit ab Ethicâ. Nam vt idem Ariſtoteles docet, 4. met. c. 2. t. 16. *einſdem facultatis eſt oppoſita contemplari*, ſed Ethica non contemplatur, Rempublicam legitimam, ergo neque oppoſitam vitioſam. Non eſt enim eius facultatis conſiderare priuationem, cuius non eſt conſiderare formam oppoſitam.

Politica & Prudentia communis, eſt idem obiectum.

III. Politica ſcientia & Prudentia, quæ non ſuum dumtaxat, ſed commune etiam bonum curat, circa eadem verſantur. Ideoque Ariſtoteles lib. 6. c. 8. Politicam & hanc prudentiam affirmat eſſe *eundem habitum*, obiecto videlicet: vterque enim Rempublicam conſiderat. Sed addit *eſſentiam earum eandem non eſſe*, quia Prudentia Politica agit, quæ agenda eſſe ſcit, ideoque virtus eſt: ſcientiam autem Politicam etiam ij habent, qui non agunt, quæ agenda eſſe ſciunt. Quare idem Ariſtoteles lib. 5. Politic. c. 9. ſapienter in ſummis magiſtratibus, præter amorem Reipublicæ, & facultatem eam gerendi, virtutem requirit, quâ faciant, quæ facienda eſſe ſciunt.

Prudẽtia eſt de terre a Pſeudopoli-

Vnde rurſus contra Scioppium colligo. Prudentia Politica eſt habitus *cum verâ ratione actiuus, circa ea, quæ non ſolum vni-*

I cuique

cemur, omnis quæſtio, aut diſputatio eius artis propria eſt, cuius fuerit Prædicatum, ſiue Attributum: vt hæc quæſtio, *ſitne Auaritia Liberalitati contraria?* non eſt Ethicæ, ſed Dialecticæ. Nam quid ſit contrarium ex Dialectica, diſcitur, quamuis ſubiecta ſint Ethica. Docet autem Dialectica eſſe contraria illa, *quæ ſub eodem genere poſita plurimum diſsident.*

§. IX.

VINDICIAE. Malitiam, Vitium, Turpitudinem, non eſſe adiuncta, ſed rationem formalem Pſeudopolitiæ; neque hanc in Politica rectè tractari, niſi illa explicentur.

PLurimum momenti habet, quod à veris Politicis ac Philoſophis contradicitur. Malitia enim Vitium, Turpitudo non ſunt adiuncta Tyrannidis, ſed eius eſſentia & ratio formalis, ſicut cæcitas oculi aut hominis cæci. Nam ſicut legitima Reſpublica, eſt bene diſpoſita ſecundum regulam rectæ rationis, ita vitioſa eſt malè diſpoſita contra eandem regulam; eâque ratione diſtinguitur ab illa; neque aliter poteſt tractari in Politicâ. Vbi aduerte vitia & errores artis, non eſſe propriè ſpecies obiecti efficiendi, ſeu quod ars intendit & efficit: ars enim ſeu ſcientia practica, eſt *habitus cum verâ ratione factiuus*, vt docet Ariſtoteles 2. Ethicor. repugnat ergo vitioſum, ſeu malum artificium

Vitia artis non ſunt ſpecies obiecti efficiendi.

esse opus artis, cum à verâ ratione siue regulis artis deficiat.

Pseudopolitia, quomodo sit species Politiæ.

Vnde sequitur Tyrannidem aliasque Pseudopolitias non aliter esse speciem Politiæ, quàm Syllogismus Sophisticus & Pseudographus, sunt species Syllogismi aut modi disserendi, qui pro obiecto Logicæ assignari solet. Sunt ergo species obiecti analogicè aut æquiuocè sumpti, quo pacto animal pictum potest dici species animalis: ideoque solùm ad contemplationem, non ad operationem artis spectant, nisi quatenus per eam corrigi possunt, vt suprà quoq; explicatum est. Certè Syllogismus Sophisticus non est verus Syllogismus, sed apparens & vitiosus: eodemque modo Pseudopolitia non est vera Politia, sed apparens & vitiosa.

Quare sicut impostor, foret & errorum Magister, qui Sophismata doceret, non ostendendo eorum vitia, ac solutiones: sic eandem notam meretur, qui Tyrannidem aut alias Pseudopolitias ita tradit, vt vitiosas esse non ostendat, sed potius tanquam vtiles ac necessarias artes commendet, quod sanè egisse Macchiauellum palam est.

Notanda est deinde hominis fraudulentia &

tia & imperitia. Negat Politicum tractare debere, de turpitudine, velut adiuncto Tyrannidis. Et probat inde, quia quid sit contrarium ad Dialecticam scilicet, spectat. Atqui de turpitudine quæritur; non est autem idem aliquid turpe & contrarium esse; nam etiam virtus contraria est vitio, non ergo contrarietas per se habet turpitudinem. Probare igitur Scioppius debuit de turpitudine, eam non spectare ad Politicum. Sed extra chorum saltat Grammaticus, & in hoc ipso saltu fœdè aberrat.

Scioppius imperitè, turpe & contrarium confundit.

§. X.

Iuxta Scioppium, peccatum originale ad Logicum, Mysterium SS. Trinitatis & numerum Sacramentorum pertinere ad Arithmeticam, aliaque absurda sequi; quæstionem igitur ei scientiæ attribui debere, cuius fuerit subiectum.

ASserit enim hanc quæstionem, sitne *Auaritia liberalitati contraria?* non esse Ethicæ, sed Dialecticæ, sic enim *Methodi magistros docere.* Certè non alij id docent, quàm iste ipse, vel ipsi similes, qui Magisterium ijs in rebus vsurpant, quas nunquam, aut non rectè didicerunt: & quorum propria Methodus est falli, aut fallere. Si illa quæstio est Dialectica; ergo

Paradoxa Scioppiana. & ista, *an & cur caro aduersetur spiritui, eiq; sit contraria* ? de quâ S. Paulus ad Galat. 6. & alibi disputat. Scilicet Dialectici est explicare modum & caussas rebellionis, quam ex originali labe traximus. Simili modo has quæstiones; *An Deus sit trinus & vnus? An Sacramenta sint septem? An partes pœnitentiæ tres ?* ad Arithmeticam Scioppius amandare cogitur; quia prædicata sunt numeralia; numerus verò est obiectum Arithmeticæ. Eodem Magistro, *An esse æternum, immensum infinitum, omnipotentem sit Deo proprium?* non Theologus, sed Logicus disputabit, quia proprij naturam explicat.

Prædicati explicatio & definitio sæpe ex aliâ scientiâ petitur. Paradoxum itaque est & falsum, quæstionem ad eam artem pertinere, cuius fuerit prædicatum. Id verum est, prædicati explicationem aut definitionem, frequenter ab aliquâ facultate peti, & pro principio assumi, ad quæstionem aut conclusionem alterius scientiæ disceptandam, vel probandam. Quod contingit, cum prædicatum pluribus rebus ac scientijs commune est, ideoque per principia communium scientiarum probari debet, vti supra docuimus ex Aristotele. Qui l. 1. poster. cap. 8. frustra in scientijs principia

com-

communia ac propria distinxisset: si quæstio aut conclusio, cuius prædicatū commune est, & in communi aut superiori scientiâ explicatur, ad illam, non verò ad inferiorem, seu particularem scientiam, cuius subiectum proprium est, pertineret.

Sic definitionem contrariorum ex Logicâ, seu potius Metaphysicâ, vbi latè de ijs agit Aristoteles l. 10. assumit Ethicus, eâque suppositâ, ex natura virtutis & vitij, liberalitatis & Auaritiæ, earumque proprietatibus, (quarum considerationem manifestum est ad Ethicam, non Logicam pertinere,) demonstrat virtutem vitio, & liberalitatem Auaritiæ esse contrariam. Atque eadem est ratio in cæteris.

Definitionẽ contrariorũ ex Logicâ assumit Ethicus.

§. XI.

SVPPETIAE. *Auaritiam & liberalitatem, non esse sub eodem genere, sed illam sub habitu alienandi, istam sub habitu non alienandi.*

IAm verò Auaritiam Ethicus sub alio genere ponit, sub alio Liberalitatem. Nam Liberalitas est sub habitu alienandi, seu largiendi, Auaritia sub habitu non alienandi, sed acquirendi aut conseruandi. Liberalitati ergo contrario nomine opponitur Effusio, Auaritiæ parcimonia. Cum enim liberalitas & Effusio sint sub eodem genere, sub habitu nempe largien-

di, plurimum inter se diffident, quoniam illa honesta est, hæc verò turpis. Similiter Auaritia & parcimonia sub eodem habitu, non largiendi, sed retinendi plurimum inter se dissident. Nam parcus non dat, sed retinet, quia turpe est dare, honestum verò retinere. Auarus autem retinet, etiam vbi turpe est retinere, honestum verò largiri.

§. XII.

VINDICIAE. Scioppio aduersari Aristotelem; ab eo habitum alienandi, & non alienandi non distingui, nec Parcimoniam à Liberalitate.

Aristotelis de liberalitate, & vitiis oppositis sententia.

ETHicorum Princeps Aristoteles, quem in doctrinâ morali sequuntur Philosophi & Theologi, vnam virtutem & duo vitia ei opposita: liberalitatem videlicet, Auaritiam & Prodigalitatem, circa communem vsum pecuniarum assignat l. 4. Ethic. c. 1. Quorum genus esse necesse est, habitum vtentem pecunijs in communi. Hunc autem proximè diuidere licet in eum, qui rectè pecunijs vtitur, nec diuersus est à Liberalitate: & in habitum oppositum, qui pecunijs abutitur. Hic (cum abusus duplex sit, vnus in excessu, alter in defectu,) in duo vitia speciei infimæ subdiuiditur: Prodigalitatem, quæ in dando excedit, & Auaritiam, quæ deficit. Neque præterea aliud vitium, aut

aliam

aliam virtutem præter liberalitatem, circa communem vſum pecuniarum Ariſtoteles conſtituit. Vnde habitum alienandi, ſub quo Scioppius Liberalitatem & Prodigalitatem ponit, habitum item acquirendi, ſub quo Auaritiam & Parcimoniã collocat, vna cum ipsâ Parcimoniâ, commentum Scioppij eſſe meritò pronuntiamus.

Habitus alienandi, item acquirendi, & Parcimonia Scioppij commenta.

Equidem habitum alienandi ſeu largiendi, diſtinctum ab habitu acquirendi ſeu conſeruandi, Ariſtoteli ignotum fuiſſe, hinc patet; quia c 4. Ethic. c. 1. eiuſdem habitus docet eſſe dare & accipere, ſiue acquirere: & vtrumque Liberalitati tribuit, etſi magis illud quàm iſtud. *At enim* ait, *vſus diuitiarum in ſumptibus, & expenſis conſiſtere videtur, acceptio verò & cuſtodia magis ad poſſeßionem pertinet. Quocirca liberalis potius eſt dare, quibus oportet, quàm accipere vnde oportet, aut non accipere, vnde non oportet.* Cuſtodiam quoque, ſiue conſeruationem eidem paulò poſt tribuit. *Neque* ait, *ſua negliget, qui vult inde alijs opem ferre. Neque quibuſuis dabit, vt poßit dare, quibus oportet, & quando, & vbi honeſtum eſt.*

Liberalitatis eſt dare, accipere, & acquirere; magis tamẽ dare.

Vtrumque etiam vitiis oppositis Aristoteles tribuit.

Vtrumq; item in vitijs oppositis agnoscit. *Prodigalitas igitur*, inquit, *dando & non accipiendo excedit*, *accipiendo deficit. Illiberalitas* (siue Auaritia) *dando quidem deficit, sed accipiendo excedit.* Repugnante igitur Aristotele, Scioppius Liberalitatem, sub habitu alienandi constituit, & ab habitu acquirendi excludit. Vnus est idemq; genere habitus, dandi & accipiendi, quem tres illæ species singulæ aliquatenus participant. Nam etiam Auaritia dat, licet non vti oportet. Prodigalitati quoque non repugnat, accipere, & sua conseruare, licet non accipiat vti oportet, & quantum oportet, neque sua conseruet, vti oportet. Experimur sæpe prodigos multa accipere, & quædam etiam conseruare.

Auaritia non repugnat accipere nec prodigalitati.

Parcimonia à liberalitate non diuersa.

Vnde illud quoq; sequitur, nec Parcimoniam esse diuersam à Liberalitate, præter illam enim nullam aliam virtutem, circa communem vsum pecuniarum (Magnificentia enim cum vitijs oppositis, circa magnas & extraordinarias impensas versantur) assignauit Aristoteles, tum l. c.4. Ethic. c. 1. & 2. tum l. 2.c.7. Quem cum alijs Philosophis & Theologis sequitur S.Thom.

S. Thom. ibid. in commentario, & 22. q. 117. 118. 119. 134. 135.

Suffragatur ratio aperta. Nam Liberalitas moderatur vſum pecuniarum, qui rectus non eſt, niſi quis det quibus, & quæ, & quando oportet, reſque ſuas ità curet, vt habeat, vnde det. Ipſa ergo, Liberalitas retinet, cum retinere honeſtum eſt, adeoq; Parcimonia Scioppiana ſuperuacanea eſt, aut certè non niſi partem, & officium aliquod Liberalitatis ſignificat. Quæ virtus nomen ſuum inde præcipuè videtur accepiſſe, quod teſte S. Thom. 22. q. 177. a. 1. c. liberalis animum ſuum ab affectu inordinato pecuniarum, liberum eſſe oſtendit, dando & accipiendo ac retinendo, vti oportet; etſi magis ei proprium ſit dare, magisq; id nomen Liberalitatis & liberalis præ ſe ferat. *Nomen liberalitatis vnde.*

§. XIII.

SVPPETIAE. Sitnè virtus mediocritas, in Metaphyſicâ rectiùs tractari; vnum vni tantum eſſe contrarium, ideoq; virtutem inter duo contraria nequaquam eſſe poſitam.

SImiliter, quæſtio hæc, *ſitnè virtus mediocritas*, ſiue *in medio duorum vitiorum poſita*? rectiùs in Logicâ, aut Metaphyſicâ, quam in Ethicâ tractatur. Primùm enim ex Metaphyſicis diſci- *Quæ certiſſima ſunt, oppugnat Scioppius.*

discimus, *vnum vni tantùm esse contrarium.* Aristoteles 10. met. 4. verba sunt: *planum est fieri non posse, vt vni plura sint contraria.* Et cap. proximo, *Vnum vni contrarium est, &c.* Philoponus similiter 3. Physic. 3. *Absurdum est* inquit, *vt duo vni eidem sint contraria.* Sed & prius Plato. Alcibiad 2. *Duo vni rei contraria nullo modo esse possunt.* Et in Protagorâ. *Vnicuiq; contrariorum vnum solum est contrarium.*

Fortassis autem superuacuum & περίεργον fuerit scientiam hanc autoritatibus stabilire, cum perspicuè Spiritus S. affirmet Eccles. 33. *Contra malum bonum est, & contra mortem vita: sic & contra virum iustum peccator. Et sic intuere in omnia opera Altissimi. Duo contra duo, & vnum contra vnum.* Igitur Metaphysicæ doctrinæ consentaneum est, virtutem inter duo vitia nequaquam esse positam. Aliter duo ei vitia essent contraria, cum semper virtus & vitium sint contraria.

§. XIV.

VINDICIAE. De virtutis mediocritate Aristotelem in Ethicâ disputare; eiusdem, omniumq; Theologorum & Philosophorum sententiâ, virtutem in mediocritate, & inter duo vitia sitam esse.

EX eodem errore hic mediocritatem virtutis ad Logicam vel Metaphysicam reijcit, quo suprà contraria eodem reiecit. Est quidem principium Metaphysicum: *in omni re continuâ, & quæ partes habet, plus & minus, & æquale reperiri; idque*

que secundum rem, vel quoad nos: AEquale verò esse medium inter excessum & defectum. Vtrum verò in medio, siue mediocritate virtus consistat, Ethici est considerare, cuius obiectum est virtus. Ideoq; Aristoteles ex illo principio id probat l. 2. Ethic. c. 6. eiusque libri magnam partem insumit in demonstrandâ generatim virtutis mediocritate, vitiorum verò excessu atq; defectu; quod singillatim libris sequentibus facit. Vnde alienum ab Ethico instituto id dici non potest, nisi Aristotelem in maximâ librorum Ethicorum parte, aliena tractâsse in gratiam Grammatici credere velimus.

Mediocritas virtutis ad Ethicam pertinet, Aristotele teste.

Cuius probatio imperitiæ, & erroris plurimùm continet. Primò quidem, quia negat virtutem inter duo vitia esse positam, & duo vitia ei esse contraria. Quod repugnat autoritati & rationi. Nam Aristoteles l. c. *Virtutem* definit esse *habitum, quo eligimus mediocritatem quoad nos, à ratione determinatam, prout prudens determinauerit. Mediocritas verò* ait, *inter duo vitia consistit, vnum quidem in excessu, alterum in defectu situm.* Quod pluribus argumentis ibi probat, & de singulis virtutibus moralibus cap. 7. asserit; denique in

Scioppius repugnat autoritati & rationi. Aristoteles illi contrarius.

in explicatione earum præcipuè l. 3. & 4. Ethic. accuratè demonstrat.

Item S. Th. Quem sequitur S. Thomas ibidem in commentario, & 1. 2. q. 64. a. 1. vbi id confirmat ex eo, quia mensura & regula actionum humanarum est recta ratio. *Bonum autem* ait, *cuiuslibet mensurati & regulati consistit in hoc, quod conformetur suæ regulæ: sicut bonum in artificiatu est, vt sequatur regulam artis. Malum autem per consequens in huiusmodi est per hoc, quod aliquid discordat à suâ regulâ, vel mensurâ. Quod quidem contingit vel per hoc, quod superexcedit mensuram, vel per hoc, quod deficit ab eâ. Sicut manifestè apparet in omnibus regulatis & mensuratis; & ideo patet, quod bonum virtutis moralis consistit in adæquatione ad mensuram rationis. Manifestum est autem, quod inter excessum & defectum medium est æqualitas, siue conformitas. Vnde manifestè apparet, quod virtus moralis in medio consistit.* A quâ certissimâ Philosophorum Theologorumq; doctrinâ, qui dissentiat, præter hunc Grammaticum, noui neminem: cuius volusianas chartas, tam apertę veritati oggannientes, tamdiu toleratas fuisse mirum est.

§. XV.

§. XV.

Vnum non esse pluribus contrarium, eodem respectu, & perfectè

NEque vllius momenti est, quod ex Aristotele & alijs, ipsisq; adeo sacris literis affert, *vni non esse nisi vnum contrarium*. Id enim vel eodem dumtaxat respectu verum est, ita vt diuerso respectu eidem plura contraria esse possint: virtuti nimirum duo vitia, vnum respectu excessus, alterum respectu defectus; vt significat S. Thom. 1.2.q.71.a.1.ad.1.

Plura vni contraria diuerso respectu.

Vel quod menti Aristotelis non minus conforme est, accipi debet de solis contrarijs perfectis, vt ex eodem loco perspicuè colligitur. *Cum autem* ait, l. c. t. 14. *multipliciter dicantur contraria, sic ea sequitur, quod perfectum est, sicut eis competit esse contraria. His autem positis manifestum est, quod non contingit vni plura contraria esse: neque enim vltimo vlterius est aliquid, neque vnius distantia plura sunt, quam duo extrema. Et vniuersim, si contrarietas est differentia, differentia autem duorum est, ergo & ipsa perfecta. Sed necesse est etiam alias definitiones contrariorum veras esse.*

Vnum non nisi vni perfectè contrarium, iuxta Aristotelem.

Quibus verbis significat id quod dictum est, solis contrarijs perfectis, quæ sub eodem

Varia contrariorum species. dem genere plurimum distant conuenire. Præter quæ, alia contraria, siue alias contrariorum differentias, enumerat tum ibidem, tum lib. 5. met. c. 10. t. 16. vbi ait *contraria dici & ea, quæ simul eidem inesse non possunt, cum genere differant; & quæ plurimum differunt ex ijs, quæ sunt eiusdem generis; & quæ plurimum differunt in eodem subiecto; & quæ plurimum differunt ex ijs, quæ sub eandem potentiam cadunt; & quorum differentia est maxima, aut simpliciter, aut secundum genus, aut secundum speciem.*

Vitia quomodo sint virtuti contraria. Etsi verò duo vitia non plurimùm distent à virtute sub eodem genere, rectè tamen ei dicuntur contraria alijs modis; quia in ratione boni & mali genus commune non habent, neque eidem inesse simul possunt. Ideoque Aristoteles 2. Ethic. c. 8. & sæpe alibi asserit, *Habitus extremos, & medio habitui, & sibi contrarios esse, & medium extremis; maiorem item esse extremorum inter se, quam cum medio repugnantiam, longius enim à se mutuo, quam à medio distant.* In Categorijs cap. de oppositis docet, *Malo quidem & bonum esse contrarium, & malum. Defectui enim, qui malus est, contrarius est excessus malus*

malus, similiter verò mediocritas vtriq; contraria, bona est.

Cuius rationem pulchram affert 2. Ethic. c. 6. *Peccare* ait, *multis modis (malum enim, vt Pythagorei existimabant infinitum, bonum finitum est,) rectè autem agere, non nisi vno modo contingit. Quare illud facile, hoc difficile est: quippe & à scopo aberrare facile est, illum tangere difficile. Ideoq; excessus & defectus vitij est, mediocritas virtutis.* Quæ conuincunt Aristotelem constanter sensisse, Virtutem esse in medio duorum vitiorum, eaque virtuti esse verè contraria, etsi non habeant omnimodam & perfectissimam contrarietatem, qualem describit, 10. met. Neque aliter in tam clarâ rectæ rationis luce, sentire licet: aduersus quam dum loquitur Scioppius, quod actum est, & quod iniquum agit. *Cur Virtuti plura Vitia contraria.*

§. XVI.

SVPPETIAE. Vitia in defectu sita, cum non sint circa idem, non esse Virtutibus contraria, nisi per accidens, propter obiecta inter se pugnantia.

DEinde ex Dialecticâ discimus, contraria, vt & reliqua Opposita, dici secundùm idem, ad idem, & eodem tempore ac loco, cui consequens est, vitia illa, quæ vulgò defectus perhibentur virtutum, nequaquam esse Virtu-

tibus contraria, cùm secundùm idem minimè dici, satis constet. Exempli caussâ, Auaritia non est defectus, neque oppositum Liberalitatis, quoniam reuera non circa idem internum, seu *formale*, vt sic dicam, obiectum versantur. Nam formale & internum Liberalitatis obiectum, est alienare rem familiarem, Auaritiæ verò non alienare, sed retinere. *Formale* voco, vt habitus istos circa rem familiarem, materialiter tantùm occupari significem, & formam vel formalitatem habitus, ab obiecti formalitate secerno.

Temeraria inscitiæ specimen.

Ex euentu tamen, seu per accidens Liberalitas, & Auaritia contraria dici possunt, quoniam ipsa eorum obiecta, alienare & non alienare inter se pugnant. Sed eodem modo per accidens vitium in medio duarum virtutum spectatur, velut alterius *nimiū*, siue *excessus*, alterius *parum*, seu *defectus*. Nam auaritia inter Liberalitatem, & Parcimoniam media est, & à modo quidem Liberalitatis deficit, Parcimoniæ verò modum superat. Sic effusio in earundem Virtutum medio collocatur, velut Liberalitatis excessus, & defectus Parcimoniæ.

§. XVII.

VINDICIAE. Scioppium communi sensui repugnare; contraria dici secundum idem, illud autem, in quo opponuntur, non esse idem. Alia Grammatici absurda.

Vitia tam quæ in defectu, quam quæ in excessu consistunt, virtutibus esse contraria, atque adeò Auaritiam esse defectum

fectum & oppositum Liberalitatis, ostendimus docuisse Aristotelem & S. Thomã, in quorum sententiam claræ veritatis argumentis persuasi, animis pedibusque eunt Philosophi omnes atque Theologi, vt indignum sit quenquam contrà dissentem audire, aut rem certam in quæstionem vocare. Sed iuuat errores Grammatici, & inscitiam, etiam in hac eius probatione aperire

Negat Auaritiam esse contrariam Liberalitati, quod *obiectum formale illius sit non alienare, istius alienare, contraria autem dicantur secundùm idem.* Facit sanè Scioppius, vt intelligendo nihil intelligat. Dicuntur opposita contraria secundum idem, & ad idem; illud autem in quo opponuntur, nec debet, nec potest esse idem. Sic album & nigrum dicuntur contraria, respectu eiusdem subiecti, in quo simul esse non possunt: ipsa autem eorum essentia, ratione cuius non possunt esse simul, est necessariò diuersa.

In quo opponuntur contraria, non est idẽ.

Simili ergo ratione Auaritia & Liberalitas habent idem genere obiectum, diuitias seu pecunias earumque vsum, non item specie: nam illa moderatè dat & accipit, ista dando deficit, accipiendo exce-

dit, vt suprà ex Aristotele diximus. Vnde necessarium est obiectum formale esse diuersum, quæ formalitas obiecti in formalitatem habitus & actuum redundat; neque vna ab altera secerni aut separari potest; habitus enim & actus ab obiectis essentiam desumunt, vt Philosophi loquuntur.

Cõtrariorũ habituum obiectum gẽere idem, specie diuersum.

Habituum igitur & actuum contrariorum obiectum, necesse est genere esse idem, vt sub eodem genere ponantur: specie autem differre, vt contraria esse possint. Quod Scioppius videre debuit, cum definitionem contrariorum tam accuratè examinauit. Nam habitus & actus ex obiecto formali contrarietatem trahunt, ratione cuius in eodem subiecto esse non possunt. Itáque amor & odium Dei, eundem Deum pro obiecto materiali habent, obiectum autem formale amoris est bonitas diuina, odij seueritas, vel aliquid simile: quos actus cum suis habitibus esse rigidè & per se contrarios, nemo sanus dubitat.

Neque solum vitia in defectu, verùm etiam in excessu sita, de quibus tacuit Scioppius, obiectum formale diuersum habent, ab obiecto formali virtutis. Sic enim libe-

liberalitatis obiectum formale, est datio & acceptio moderata; Prodigalitatis datio nimia, & acceptio neglecta. Vt adeò nulla in habitibus & actibus contraria relicturus sit Scioppius, si idem esse velit obiectum formale, seu specificum, quod est radix oppositionis contrariæ; cuius respectu obiectum genericum materiale vocari potest, quamuis suo etiam modo formale sit, quatenus genus suum habitus & actus inde desumunt.

Obiectum formale idem non est in contrariis.

Sed hinc inscitiam Scioppius prodit, quod dicit *ex euentu, seu per accidens Liberalitatem & Auaritiam contraria dici posse, quoniam ipsa eorum obiecta, alienare & non alienare inter se pugnant.* Cum enim paulò ante dixerit alienare auaritiæ, & non alienare Liberalitatis esse obiectum formale, (quamquam id verùm non sit, vt ostensum est) contrarietatem, quam inde isti habitus trahunt, per se, non per accidens illis conuenire necesse est, quia essentiam suam ab illis desumunt, quatenus sunt contraria.

Contraria ex obiecto, per se talia sunt.

Insigni denique absurdo Ethicam suam doctrinam claudit, cum ait: *eodem modo per accidens vitium in medio duarum virtutum spectari, velut alterius nimium siue*

Insigne Scioppii absurdum.

excessum, alterius parum seu defectum; sic auaritiam, & effusionem itidem inter liberalitatem & parcimoniam mediam esse. Vbi non repeto, quod supra probaui, parcimoniam distinctam virtutem non esse, sed vel nullam, vel Liberalitatis partem, ex quo capite, vitium nullum inter eam & Liberalitatem medium esse potest. Illud nunc dico, repugnantiam in eo esse, quod Scioppius dicit. *Nullo enim modo in excessu & defectu est mediocritas, neque in mediocritate excessus & defectus*, ait Aristoteles, 2. Ethic. c. 6. Excessus enim & defectus extrema sunt: extrema autem medium, aut in medio esse repugnat, ergo & vitia; consistunt namq; in excessu & defectu. Sed ait Scioppius, *statui posse in medio, & ibi spectari.* Possunt sane. Vt si quis homini cor è medio corpore euellat; & caput amputet, aut pedes, tum verò cor supra ceruices, caput infra genua, pedes loco cordis reponat, spectabuntur tum quidem pedes in medio cordis, & capitis, sed vos

In excessu & defectu non est mediocritas.

Spectatum admißi, risum teneatis amici, aut iustam potius indignationem, aduersus hunc naturæ & doctrinæ perturbatorem concipite.

§. XVIII.

§. XVIII.

SVPPETIAE. Tyrannidis turpitudinem, iuxta Methodum artis, ad Ethicam pertinere.

SEd de his aliàs; nunc ad propositum ex diuerticulo reuerti res monet. Cum honestum & Turpe ad Ethicam pertineant, fateri oportet de Tyrannidis turpitudine non in Politicâ, sed in Ethicâ tractari oportere, vt pareatur legibus, quas Methodus artis ac doctrinæ præscribit. *Conclusum est; sed contra veritatem.*

§. XIX.

VINDICIAE. Scioppium multa extra caussam dixisse; & immeritò veros Politicos, de neglectâ artis Methodo accusari.

PLusquam satis in Logicis, Ethicis, & Metaphysicis imperitiam demonstrauit Scioppius, non est opus, vt aliàs idem faciat. Quod ipse fatetur hæc se per diuerticulum attulisse, rectè facit & ostendit se non cupere ibi viuere, vbi *lex prohibet aliquid extra caussam dicere*, quod multis locis olim lege vetitum fuisse, asserit Aristoteles l. 1. Rhetoric. cap. 1. Mihi verò ignoscet lector, quod Scioppium in diuerticulis errantem, diutius insecutus fuerim; plerumq; fera eò trahit venatorem, quò vltro non perueniret.

Veri Politici aliena non postulant.

Atque ex his puto confici, veros Politicos, quos immeritò insectatur Scioppius, propria, non aliena postulare. Alienum verò esse à Politicâ, vitiosas Respublicas tractare, vitijs earum & remedijs non ostensis, perinde ac si legitimæ forent; aut præ, ac pro legitimis illas commendare, quod facere non est boni artificis, sed Magistri errorum ac impostoris. Hæc est vera Methodus doctrinæ Politicæ, disputare inprimis de verâ Politiâ, eius leges, principia, caussas explicare: & tum, quia *oppositorum est eadem scientia*, Pseudopolitias quoque tradere, ac earum vitia, falsas rationes, & remedia demonstrare. Quod quia agunt Aristotelis exemplo, Scriptores verè Politici, negligunt autem Pseudopolitici, non illi, sed isti contra Methodum doctrinæ delinquunt.

VINDICIARVM POLITICARVM

LIBER SECVNDVS.

Pseudopoliticorum, & Macchiauelli inprimis præcepta, à verâ Politicâ aliena esse, eique aduersa.

CAP. I.

De Aristotelis & S. Thomæ, in vitiosis Reipublicæ formis tractandis innocentiâ, Pseudopoliticis, nequaquam patrocinante.

§. I.

SVPPETIAE. Prudentia Methodum exigere, vt in Politicâ turpitudo Tyrannidis describatur.

Eliquum est, vt de Prudentiæ Methodo videamus, cui non tam veritas, quàm certa quædam hominum vtilitas est proposita. Hanc vltro fateor non modo permittere, sed etiam exigere, vt in Politicâ tradendâ, etiam deformitas, seu turpitudo Tyrannidis describatur, ad eamq; auersandam verba conferantur. Cum enim rerum hominumq; vsus comprobet, eam in ani- *Suo se gladio iugulat Scioppius.*

in animis plerorumque prauitatem esse, vt cum quid ad illud consequendum, quod alioquin eis allubescit, vtile esse audiunt, clausis oculis, omniq; impetu illuc ferantur: prudentis Politici est prouidere, ne quid ex doctrinâ suâ, quamuis verâ, homines tam corrupti & ad nequitiam proni detrimenti capiant.

Verum dicit non solens. Nam sine controuersiâ, omnis Politici disputatio non alio consilio veritatem exponit, quàm vt multum inde vtilitatis ad alios redeat. Vt enim prædixi, Politicæ artis finis est publica felicitas. A publicâ verò felicitate alienissimum videtur ea præcipere, quæ neque eorum, qui imperant gloriæ, neque subiectorum vtilitatibus conducant: quod ij facere existimantur, qui Tyrannidis condendæ & conseruandæ vias ac modos subtiliter exsequuntur. Nam neque felix esse potest, qui Tyrannidem tenet (quippe qui vi, aut dolo vtatur, & in perpetuo metu viuere necesse habeat) neque qui sub Tyrannide viuunt, cum vix vnquam eis desit, quod doleant aut formident.

§. II.

***VINDICIAE.** Imprudenter accusari eos, qui prudentia Methodum obseruant; neque eam Methodo artis repugnare.*

Sibi repugnat Scioppius. Sibi ipsi repugnat Scioppius, cum vera dicit, falsis assuetus. Nam si prudentiæ Methodus exigit, vt Politicus Pseudopolitiæ deformitatem ac turpitudinem describat: ergo imprudenter eos accusat, qui

eam

eam Methodum obseruant, & imprudenter illos excusat, qui eandem violant.

Falsum deinde est Methodum artis repugnare, Methodo Prudentiæ, & veram artis doctrinam hominibus detrimentum afferre; vt sentit Scioppius, afferens Methodum Prudentiæ exigere, vt turpitudo Pseudopolitiæ describatur, quod tamen repugnare Methodo artis supra contenderat. Bona est omnis ars, & rectæ rationi congrua, nisi abusu vitietur, non ergo repugnat artis Methodus, vtilitati hominum, cuius caussâ artes repertæ sunt, & quam spectat Prudentia. Id fatendum est, si vitia & corruptelæ artis doceantur, pro veris artificijs, non ostensâ earum turpitudine & aberratione à regulis artis: plurimum illud obesse, eoq; magis, quo plures illecebras ars habet: veluti Politica imperium, gloriam, opes, quibus homines corrupti, & ad nequitiam proni facilè abutuntur.

Artis Methodus innoxia.

Sed talis tractatio non minùs Methodo artis, quam prudentiæ repugnat, & propria est Methodo fallendi. Ex quâ Scioppius illud etiam protulit, *Prudentia non tam veritatem, quàm vtilitatem esse propositam.* Nam etsi Prudentia in rebus a-

gendis

gendis frequentius bonâ fide ac ratione probabili, quam exploratâ veritate nitatur, nunquam tamen sciens fallit aut falsum dicit; neque artium regulis certis & infallibilibus quidquam detrahi patitur, aut falsum admisceri. Hoc solum sibi sumit, vt non quasuis artes quibusuis tradat aut permittat, quia vel capaces earum non sunt, vel ijs abutuntur, vt supra quoque diximus.

Quod denique de publicâ felicitate addit *alienißimum ab eâ videri Tyrannidis, aut alterius Pseudopolitiæ condendæ & conseruandæ rationes ac vias subtiliter exequi,* verissimum est de eâ subtilitate, quâ Macchiauellus alijque Pseudopolitici vtuntur, cum sine vllâ honestatis curâ, aut turpitudinis reprehensione ista tractant. Sed quâ subtilitate Scioppius hos felicitatis publicæ hostes defendat audiamus, etsi nihil solidum & constans ab eo sperare possimus, qui felicitatem Politicam, cum ijs quos defendit, in externis solùm bonis constituit: ijs bonis exclusis, quæ sola veram felicitatem afferunt, & sine quibus omnis alia felicitas infelix est.

Subtilitas Pseudopolitica.

§. III.

§. III.

SVPPETIAE. Tyrannidis explicationem eius impediendæ & emendandæ vim habere; non esse lubricam vitio scriptoris, sed lectoris, si modus loquendi aperte vel occulte sit hypotheticus, non absolutus; aut si Scriptor alicubi turpem & fugiendam dixerit; vel intentionem generalem bonam esse appareat; sic Aristotelem & S. Thomam docere simulationem, periuria, crudelitatem; nec aliter excusari posse.

SI tamen verum quærimus, ac subtilius rem totã limamus, longè ratio eos fugit, qui disputationẽ de Tyrannidis conseruandæ modis neque ad Tyrannidis, neque ad subiectorũ vtilitatem quicquam momenti facere persuasum habent. Cum enim duos Politici modos tradant, quibus imperium conseruare Tyrannus possit, quorum priorem D. Thomas *Intensionem* vocat, cum videlicet Tyrannis intenditur & augetur, ità vt nihil sæuitiæ & asperitatis in eã fiat reliquum; alterum *Remissionem*, cum remittitur, & humanitate clementiâq; mitigatur: neutriusmodi tractatio singulari fructu publico caret. Nam prioris modi tractatio Tyrannidem impedit, alterius verò emendat, & tolerabiliorem reddit. Nec enim est dubium impediendæ Tyrannidis vim habere, quicquid non modò nihil Tyranno suppeditat, quod ei ad votorum summam sit vsui: sed alijs etiam simul cum Tyrannidis odio, notitiam artium Tyrannicarum instillat, vt in seruitutem à Tyranno redigi, nec velint, nec facilè possint.

Tyrannidis conseruandæ modos, rectè tradere expedit.

Duplex modus.

Intensio Tyrannidis pertinet ad impediendum.

Ta-

Talia porro sunt, quæ Politici de augendâ, siue intendendâ Tyrannide præcipiunt: nam partim vim, siue crudelitatem, partim Fraudem & perfidiam præmonstrant, nullo cuiusquam Tyranni vsu. Nam qui Tyrannidem concupiscit, ei suâ sponte nemine monente eadem in mentem veniunt; cuius rei argumento est, quod pleriq; Tyrannorum fuere à literis remotissimi, neque eos Politicorum lectio, sed improba regnandi libido modos edocuit, quibus Tyrannidem consequerentur, siue retinerent. Atque haud scio, an vel indoctissimus maximeq; Barbarus Tyrannus, ipsi etiam Aristoteli, Politicorum sine controuersiâ Principi, eam in rem præcepta dictare possit. Hoc quidem planum est, Philosophos Politicos obseruatis, quas vel viderant ipsi, vel legendo audiendóue cognouerant, Tyrannorum actionibus, suas de Tyrannidis tuendæ modis regulas confecisse.

Remissio vero ad emendandum.

Iam eum, qui remittendæ, siue emendandæ Tyrannidis viam præmonstrat, perspicuum est bene quidem in rem Tyrañi consulere, sed multo magis subiectorum vtilitatem procurare. Si enim Tyrannus non palàm sit improbus, sed studio habeat dissimulare sua vitia, virtutes autem simulare, & ad boni Principis similitudinem quàm proximè accedere, minus eum contemni, minusq; odio habere continget: quanto autem minùs contemnitur, minusq; exosus est Princeps, tanto stabilius ac securius est eius imperium, cum odium & contemptus Principes imperiorum euertendorum caussæ sint.

Subditorum porro longè tolerabilior est conditio, si pareant Principi, qui caueat videri improbus,

probus, ſtudeat autem videri bonus, quàm ſi ſub eius ditione ſint, qui ſe ſceleratum exiſtimari nihili faciat. Sic apparet, ne à prudentiæ quidē Methodo, alienam in Politicis iudicari poſſe præceptionem de modis, quibus Tyrannis, ſimiliter autem & reliquæ vitioſæ Rerumpublicarum formæ conſeruari poſſint, cum tantum inde vtilitatis humano generi oſtendatur.

Nihilominus repræhenſioni locum eſſe fateor, ſi non cauit Politicus, ne Oratio ſua eſſet Lubrica, hoc eſt eius notæ, vt ex eâ facilis in errorem, aut falſam opinionem lapſus ſit, ac iudicium de faciendis fugiendiſque deprauetur. Nam à Deo maledictus eſt, *qui ponit offendiculum cæco:* multò igitur magis, qui præceptis ſuis efficit, vt homines imperiti in errorem incidant, ſeq; rectè facere ac laudem mereri cenſeant; ſi modis illis vtantur, quibus Tyrannidem cæteraſq; vitioſas imperiorum formas ſtabiliri audiunt. *Cautela ſalutaris, ſed à Pſeudopoliticis neglecta.*

Verùm diſtinguere oportet Lubrica vitio ſcriptoris, ab ijs quæ culpâ lectoris ſunt lubrica. Vſu enim venire poteſt, vt quæ Politicus dextra præbet, ſiniſtra lector accipiat, & ex bene dictis corruptelam hauriat, quoniam videlicet aut oſcitat, aliaſq; res agit, nec condignam tantis rebus diligentiam adhibet: aut ad Politicam acroaſin malitiam, inprimiſq; regnandi libidinem domo ſecum attulit, ſtatimq; ea arripit, quæ cupiditati ſuæ habenas laxare exiſtimat. *Eorum præcepta lubrica ſunt vitio ſcriptoris.*

Sed propter huius generis lubrica nullo iure Politicus, repræhenditur, cum neque ſpiritus Sancti doctrina, ſacrarum volumine literarum com- *Maligna eorum defenſio.*

comprehensa, non possit ab ijs, qui iam animo corrupti sunt, ad comprobandas impias sententias torqueri. Testatur hoc S. Petrus in verbis istis: *Frater noster Paulus secundùm datam sibi sapientiam scripsit epistolas, in quibus sunt quædam difficila intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem. Vos igitur custodite, ne insipientium errore traducti, excidatis à propriâ firmitate.* Si quis iam S. Paulum reprehenderet, quod cum esset *debitor factus non solùm sapientibus, sed etiam insipientibus*, non ità scripserit, vt ne insipientes in verbis eius intelligendis errare, & alios minus cautos in erroris societatem abducere possent: ei rectè responderetur, S. Paulum satis cauisse corruptelam, & insipientibus consuluisse, cum digitum illuc eis intendit, vnde veram verborum suorum sententiam discere queant, nimirum ad Ecclesiam, eiusq; legitimos pastores & doctores.

Verba S. Petri non integrè relata.

Nam 1. Tim. 4. Ecclesiam vocat *domum Dei, columnam & firmamentum veritatis*, & Ephes. 4. docet, *Christum ab ascensu suo in cælum, vsque ad consummationem dare Ecclesiæ suæ pastores & doctores in opus ministerii, vt ne simus paruuli, qui circumferamur omni vento doctrinæ.* Si quis ergò iam suo more & modo Pauli verba intelligere, neque veram eorum sententiam ab Ecclesiæ pastoribus & doctoribus discere velit, labetur ille quidem in errorem, sed suâ non Pauli culpâ. Non enim Paulus offendiculum cæco posuit, cum obscurius scripsit, sed superbi isti de industriâ oculos clauserunt, ne videant. Suopte

Nec S. Pauli.

igitur

igitur vitio labuntur: neque lubrica ſunt Pauli verba ſed ipſi ſuperbi.

Similiter nec Politicum officio defuiſſe exiſtimandum eſt, ſi homines ſuopte ingenio improbi ex doctrinâ Rationis arti, præcipueque Methodi legibus conſentaneâ, corruptelam hauriunt: modo ipſe quod in ſe eſt fecerit, ac ne quis niſi volens & ſciens, doctrinâ ſuâ deprauari poſſit, ſedulò cauerit.

Cautionis autem duo ſumma ſunt genera. Vnum eſt loquendi modus non abſolutus, ſimplex aut Categoricus, ſed hypotheticus, ſiue cum exceptione aut conditione, v. g.

Duplex Cautio, ſiue modus loquendi hypotheticus.

Tyrannus, ſi quouis modo imperium retinere velit, debet interficere Sapientes, & magno animo præditos.

Tyrannus ſtatum ſuū conſeruat ſimulandâ religione, caſtitate, aliiſque virtutibus, diſſimulandâ autem impietate, cæteriſq; vitijs.

Bonum eſt ad conſeruandum Tyrannidem alere factiones & diſſidia inter ciues.

Malè ſiue imprudenter facit Tyrannus, qui non interficit homines nobiles & locupletes quibus inuiſum eſt eius imperium.

Iſta præcepta omnia ſunt hypothetica, & conditionem hanc, ſiue apertam, ſiue occultam habent: *ſi velit retinere*, ſeu *conſeruare Tyrannidem.* Si quis jam eas pro Categoricis habeat, & rectè ſe facere ſtatuat occidendis ſapientibus, magnanimis, locupletibus & nobilibus, ſimulandâ religione, alijſque virtutibus, alendis denique factionibus, nempe culpâ vacat Politicus, qui modo loquendi hypothetico ſatis ca-

uit, ne quis nisi ſciens prudens ex verbis eius in errorem præcipitari poſſet.

Altera Cautio, ſententiæ explicatio.

Alterum Cautionis genus eſt ſuæ ſententiæ explanatio, ſi nimirum ea præſtitit Politicus, ex quibus, quid reuera de bene ſecuſué factis judicârit, homini non oſcitanter legenti obſcurum eſſe nequeat. Talis autem explanatio eſt vel directa & apertior, vel obliqua & occultior.

Directa.

Directa fit aut hoc agendo, ſiue ex profeſſo: videlicet Adiunctis Tyrannidis declarandis, id eſt, fatendo eam eſſe turpem, injuſtã, & velis remiſque fugiendam: aut aliud agendo, id eſt, explicandis cauſſis & effectis Tyrannidis, ex quibus eam turpem & fugiendam eſſe quiuis ſtatim agnoſcat.

Cauſſæ porro Tyrannidis ſunt vis & fraus, belluâ, non homine digna. Nam vis Leonis eſt, fraus vulpeculæ, ſicut jus hominis, Effecta verò ſunt infamia perpetua, odium populare, eiuſque comes metus aſſiduus & ſolicitudo. Si ergo dicat Politicus, Tyrannum eſſe ſemihominem, & ſemibelluam, ex Leone puta & Vulpe compoſitum: & viuere in perpetuo metu, ac poſt obitum æternam ei paratam eſſe infamiã, cenſendus eſt clarè ſatis fateri, turpem eſſe Tyrannidem, meritoque fugiendam.

Indirecta.

Obliquè ſententiam ſuam explanat Politicus, ſi promptum habeat ſuum conſilium, ſiue propoſitum aut intentionem, ita vt conijcere facilè ſit, quod eius fuerit in præcipiendo conſilium, ſiue quid eum, vt iſta doceret, impulerit. Huiuſmodi verò Intentio aut Generalis eſt, aut ſpecialis. Generalis eſt operis totius ſcopus,

ſiue

ſiue id, quod opere toto ſcriptor ſpectauit. Hoc ſi honeſtum eſſe & ad vtilitatem humani generis dirigi apparet, non eſt vllo modo credibile, ſcriptorem ea tradere voluiſſe, quæ judicium Principis de rectè ac malè factis deprauare queant, quod nihil eâ re ſit turpius ac magis vtilitati publicæ repugnet.

Intentio generalis norma intentionis ſpecialis.

Sic apparet generalem operis intentionem, eſſe velut normam aut regulam, ad quam ſpecialis intentio debeat examinari: itâ, vt qui explorato ſcire velit, quæ ſcriptoris in hoc aut illo loco fuerit ſententia, ad totius operis propoſitum reſpicere debeat. Illi enim conſentire debet, quicquid quâcunque operis eiuſdem parte ſcriptum eſt. Atque hoc examen tum vel maximè requirit diligentiam, ſi ſcriptor ſibi metum aliquem obſtare præ ſe tulit, quo minus promptum haberet, quod ſentiebat.

Offucia mera.

Verbi gratiâ. Conatus ſcriptoris eſt certum aliquem Tyrannum patriæ infeſtum deſcribere, eoque pacto partim populare odium in eum commouere, partim artes eius detegere, quod eſt Tyrannidem eius impedire. Hoc autem periculo nequaquam vacare intelligit. Ad hunc igitur modum de Tyrannide diſputat, vt exiſtimari poſſit Tyranni vtilitatibus ſeruire velle, cum ei tuendi imperij rationes præmonſtrat. Alicubi tamen ſibi, quo minus ſententiam ſuam dicat apertius, periculi metum obſtare ſignificat. Hic oportet nos ad id reſpicere, quod opere toto fuit ei propoſitum, & ſpecialis huius intentionis rectitudinem ex generali conijcere. Nam niſi hoc faciamus, nullo modo ne illi quidem à juſtiſſimâ repræhenſione abfuerint, quos

Politicam rectissimè ac sine omni vitio docuisse, non temerè quisquam negauerit. Non longè abiero.

Iniuria in Aristotelem & D. Thom quod status conseruandi caussâ, doceant simulare & peierare.

Aristoteles 5. Politic. c. 9. & D. Thomas in eius capitis explanatione, extremâ lectione septimâ, vbi Oligarchiæ conseruandæ modos præcipiunt (id est, eius status, vbi pauci nobilitate & opibus excellentes ex suâ libidine, suæque vtilitatis caussâ dominantur) sophismate Politico Oligarchas vti, ac status, conseruandi caussâ, beneuolentiam erga plebeios simulare, eique simulationi jurejurando solenni fidem facere docent. Aristotelis verba sunt:

Oportet Oligarchas videri semper plebis caussam defendere, & aliter iurare, quam nunc solent. Nunc enim in quibusdam Oligarchiis cum ad imperium admittuntur, ità iurant: ero plebi inimicus, & quicquid mali potero, faciam. Atqui oportet eos præseferre ac simulare contrariũ, ità conceptis verbis iurantes: Plebem non afficiam iniuriâ. D. Thomæ, quæ sequuntur.

Si debeat saluari paucorum potentia, oportet eam videri facere pro populo, & facere OPORTET iuramenta contraria iis, quæ faciunt. Consueuerunt enim Oligarchæ, cum in principatu instituuntur, iurando dicere: Iuro, quod populum odio habebo, & consilio annitar, vt malè habeat. Hoc autem non est faciendum, sed oportet opinari contrarium esse faciendum, & insinuare in iuramento oportet, quod Oligarchæ non facient iniuriam populo.

Rectè excusantur isti,

Si quis nunc Aristoteli ac D. Thomæ inuidiam hinc facere conetur, quod status causâ simula-

mulationem ac periurium doceant, nempe ijs, quas modò exposui rationibus, omni eos culpâ vacare demonstrabitur. Primùm nihil contrà docuerunt quàm artis ac doctrinæ Methodus postulet: nam nec falsum, nec genere aut loco alienum est, quod hìc præcipiunt. Deinde etiam Prudentiæ Methodo paruerunt, cum satis cauerunt, ne quis nisi aut valde oscitans, aut ab ingenio improbus, hâc eorum doctrinâ deprauari possit. *Sed non Pseudopolitici.*

Primùm enim modus loquendi non absolutus est, aut Categoricus, sed cum conditione, apud D. Thomam apertissimâ, apud Aristotelem satis significatâ: *Si debeat saluari Oligarchia, oportet beneuolentiam erga plebem simulare ac peierare.* Siue, quod eandem vim habet: *Simulatio beneuolentiæ erga plebem, iureiurando confirmata, est causa conseruans status paucorum.* Atque hoc loco oportunè Lectorem velim monitum, vt quandocunque effecti alicuius causa traditur, conditionem inesse meminerit. Si enim dicam, *Ortus solis dies caussa est, peccatum mortis,* non aliud audis, quam hypotheses istas, *si ortus est sol, dies est: si peccasti, morieris.* Quoties igitur Politici causas, siue modos tradunt conseruandi status, seu boni, seu vitiosi, toties hypotheticè loqui censendi sunt. *Monitum friuolum.*

Præterea suam Aristoteles & D. Thomas sententiam de Oligarchæ simulatione, ac periurio satis explanârunt, ità vt si quis non oscitanter eos legat, nec suâ sponte corruptus sit, nullum ei ex hoc præcepto corruptelæ impendeat periculum. Nam inter vitiosas Reipubli-

cæ formas & iniustas Oligarchiam numerant, & Tyrannidi proximam faciunt, quo ipso turpem ac fugiendam esse docent.

Si quis contradicat hoc saltem loco nihil de Oligarchiæ iniustitiâ, ac turpitudine ab eis afferri, adeoque lubricam eorum esse doctrinam: ei respondebitur, non modò Artis, sed neque Prudentiæ Methodum ea, quæ loco aliena sunt, tolerare. Nam quiduis quocunque loco dicere confusionem parit, idem verò sæpius iterare tædium. Politicus etiam, cum hominum minus acriter intelligentium vtilitati præcipuè consulit, alio loco de adiunctis, alio rursum de causis conseruantibus Oligarchiæ, & Tyrannidis loquitur, eâque in re Methodi leges custodit, ne quod prius dicendum erat, dicat posterius, aut vice versâ: nec sæpius eadem dicendo, lectoribus sit fastidio. Cum igitur alio loco Aristoteles & D. Thomas adiuncta Oligarchiæ perspicuè tradiderint, hoc loco, quo causas, siue modos eiusdem conseruandæ exsequuntur, eadem iterare minimè debuerunt.

Perspicuum est S ioppiũ fallere. Ex quo perspicuum fit, quod suprà me demonstraturum receperam, imperitos illos & iniquos Politicorum Aristarchos contra Logicæ artis leges, non modò, quæ Genere, sed etiam quæ loco aliena sunt, à Politicis tractari velle.

Defensio innocentũ, non prodest nocentibus. Quod si quis hoc amplius generalem & specialem Aristotelis & D. Thomæ intentionem inspiciat, id est, si consideret, quid eis, cum in toto opere Politico, tum verò in hac ipsâ eius parte, quâ simulationem & periurium præscribunt,

bunt, fuerit propositum: nihil eos, quod ipsorum potius, quàm lectorum vitio lubricum, aut deprauando de faciendis fugiendisque judicio idoneum existimari debeat, præcepisse depræhendit. Nam quod operis totius propositum attinet, eos Methodi lege de omnibus Reipublicæ formis, earumque conseruandi rationibus præcipere debuisse comperit, etiam de vitiosis ac deprauatis, quas non nisi vitiosis modis conseruari posse, sponte suâ quiuis sanus intelligit.

Sin autem consilium ipsorum expendat, quod in hâc operis parte secuti sunt, eis vtilia ad conseruandam Oligarchiam, nullâ honestatis ratione habitâ, præcipere propositum fuisse animaduertit. Atqui eam ad rem vtile est simulare & falsum iurare, quod nemo nisi prorsus rerum imperitissimus negauerit. Meritò igitur hunc quoque conseruandæ Oligarchiæ modum præscripserunt. Non aliâ ratione patrocinium ijs commodari queat, quę idem Aristoteles & D. Thomas Tyranno Imperium conseruare cupienti 5. Politic. 11. præcipiunt, quorum alia sæuitiæ & immanitatis habent plurimùm, alia fraudibus & simulatione, ac dissimulatione ferè absoluuntur. De priore genere hæc D. Thomæ lectione XI. verba sunt. *Improba fallacia.*

Ad saluationem Tyrannidis expedit excellentes in potentiâ, vel diuitiis interficere, quia tales per potentiam, quàm habent, possunt insurgere contra Tyrannum. Iterum expedit interficere sapientes. Tales enim per sapientiam suam possunt inuenire vias ad expellendam Tyrannidem. Nec scholas, nec alias congregationes, per quas conti- *Hæc S. Thomas more à Pseudopoliticorum nō probat, nec licita putat.*

contingit vacare circa sapientiam, permittendũ est. Sapientes enim ad magna inclinantur, & ideo magnanimi sunt, & tales de facili insurgunt. Ad saluandam Tyrannidem oportet, quod Tyrannus procuret, vt subditi imponant sibi inuicem crimina, & turbent seipsos, vt amicus amicum, & populus contra diuites, & diuites inter se dissentiant. Sic enim minus poterunt insurgere, propter eorum diuisionem. Oportet etiam subditos facere pauperes. Sic enim minus poterunt insurgere contra Tyrannum. Procuranda sunt vectigalia, hoc est exactiones multa, & magna. Sic enim citò poterunt, depauperari subditi. Tyrannus debet procurare bella inter subditos, vel etiam ad extraneos, ità vt non possint vacare ad aliquid tractandum contra Tyrannum. Regnũ saluatur per amicos. Tyrannus autẽ ad saluandã Tyrannidẽ nõ debet confidere in amicis.

Aristoteles & S. Thomas vitia ostendunt; non docent.

Ad posteriorem modum hæc Aristotelis eodem cap. verba pertinent: *Tyrannus videri debet supplicia quidem, animo paterno constituere, non per contemptum; adolescentum vero congressibus vti ex caussâ amoris, non ex imperio ac potestate.* Hoc est pueris & adolescentibus ad nefariam libidinem ità vti debet, vt illi id eum amoris, non contumeliæ causâ, nec pro imperij licentiâ facere existiment.

Et hæc D. Thomæ Lectione XII. *Expedit Tyranno ad saluandam Tyrannidem, quod non appareat subditis sæuus seu crudelis; nam si appareat sæuus, reddit se odiosum. Ex hoc autem faciliùs insurgunt in eum, sed debet se reddere reuerendum propter excellentiam alicuius boni excellentis. Reuerentia enim debetur bono excellenti.*

lenti. Et si non habeat illud bonum excellens, DEBET SIMVLARE *se habere illud. Tyrannus debet se reddere talem, vt videatur subditis ipsum excellere in aliquo bono excellenti, in quo ipsi deficiunt, ex quo eum reuereantur. Si non habeat virtutes secundùm veritatem, faciat vt opinentur ipsum habere eas. Tyrannus debet aut moderatus esse circa voluptates aut delectationes corporales; aut si non sit, tamen se debet talem exhibere, vt videatur fugere eas, &c.*

Ista si quis eâ diligentiâ, & integritate legat, quæ virum bonum, & politica discere paratum decet, nullum omnino periculum est, ne in errorem labatur, aut quicquam horum, quæ præcipiuntur sibi faciendum putet. Nam primùm satis cauent modo loquendi hypothetico, velut paulo priùs ostendi; nec enim aliud dicunt, quàm si quis velit seruare Tyrannidem, debet aut vsque eò sæuitiâ in subditos grassari, vt vltra nequeat, aut virtutibus simulandis & dissimulandis vitijs, bono Principi similis effici. Dein suã ipsi sententiã sic varijs modis explanant, vt nisi quis legendi laborem fugiat, aut alioquin animo ægrotet sit extra omne deprauationis periculũ. Primum enim 5. Politic. 10. Tyrannidẽ subiectis populis perniciosissimã esse hoc probant argumẽto, quoniam ex pessimo tã Oligarchiæ, quàm Democratiæ genere sit conflata, & vtriusque vitia ac mala in se contineat. Et 4. Politic. 2. hoc afferunt argumentum, quoniam optimæ ac diuinissimæ Reipublicæ formæ, regno puta, maximè aduersetur. D. Thomas præterea hoc ipso capite suam & Aristotelis mentem totidem verbis interpretatur:

Nullum ab illis periculum.

Alia mens & sententia est Pseudopoliticorum.

Ista & similia sunt Tyrannica, & saluant principatum. Sunt mala secundùm seipsa, bona tamen ad saluationem Tyrannidis. Non sunt facienda simpliciter homini; sed ei qui voluerit saluare Tyrannidem, quæ secundùm se mala est. Et iterum: *Quamuis hoc* (præceptum de simulandâ virtute, quam non habet) *non sit in se bonum, ad hoc tamen bonum est, vt Tyrannus non sit facilè contemptibilis.* His satis perspicuè docet, istam conseruandæ Tyrannidis rationem absolutè ac per se malam, sed certo quodam respectu bonam; hoc est vtilem, non honestam esse.

Itaque si quis iam Princeps his D. Thomæ verbis ad nequitiam abducatur, aut deprauetur, non eò contingere id dicendum est, quod Thomæ verba sint lubrica ac legentibus periculosa; sed quoniam talis Princeps animum ad impietatem, voluptates, fraudes ac dolos propensum, domo secum ad lectionem attulerit; & Honestate olim valere iussâ, ad ea modò, quæ vtilia videntur, toto animi impetu feratur.

Adhæc Generalem Aristotelis & D. Thomæ in toto libro Politico intentionem esse apparet, vt Methodi legibus obsecuti, Rempublicam & omnes eius formas, suis causis efficientibus, conseruantibus & euertentibus explicent. Cui proposito conueniens est etiam de Tyrannide disputare, quibusq; ea modis durabilis præstari seu conseruari debeat, præcipere. Specialis verò intentio est, tradendis Tyranno vtilibus, vel impedire Tyrannidem, vel emendare & tolerabiliorem reddere; quorum vtrumque

que cum ſit ex vſu generis humani, non modo nihil eos contra Artem, ſed neque contra prudentiam feciſſe, ac propterea ſine perſpicuâ imperitiâ & iniquitate reprǣhendi nequaquam poſſe, ſatis iam omnibus patere arbitror.

§. IV.

VINDICIAE. Nullam eſſe Ariſtotelis & S. Thomæ conuentionem cum Pſeudopoliticis; neque eos, præcipuè Macchiauellum, vllâ ratione defendi poſſe.

CAuſſa perorata eſt; ſed non ità, vt æquus iudex reum poſſit abſoluere. Defendit Scioppius hâc prolixâ fallaciſque Apologiâ eos, quos accuſare nemini bono in mentem venit, & quibus aduocato tali opus non eſt. S. Paulus, S. Thomas, Ariſtoteles hiſce argumentis rectè defenduntur, non item Macchiauellus, alijque Politicæ corruptores. Nihil illi vitio ſuo lubricum ſcripſerunt; ſi quæ talia Lectoribus videntur, lubrica faciunt, non inueniunt. Apud hos contrà nihil ſincerum, nihil ſanum, nihil omni ex parte ſolidum eſt: pleraq; aut præcipua fraudibus & erroribus ſcatent, ac in fraudem & errorem inducunt bonas etiam mentes.

Defendit Scioppius eos, quos nemo accuſat.

Nullæ conditiones aut hypotheſes, nullæ explanationes ſeu directæ, ſeu obliquæ aut verius curuæ, nulla Generalis aut Specialis

Nihil id iuuat Macchiauellum.

cialis intentio Macchiauellum excuſare potest. Finem enim totius Politicæ excluſâ virtute deprauat, media abſolutè mala præſcribit, in veram Religionem grauiter iniurius eſt, Principatus & Principes multis modis iniurios & infames laudat, bonam Politiam veluti fictitiam ſuggillat, & omnia probitatis fundamenta aut apertè, aut per cuniculos conuellit.

Hæc infra ex ipſius verbis & ſententijs, vbi perſpicua fecero, nullam eſſe *participationem iuſtitiæ cum iniquitate*, nullam *ſocietatem luci veræ ſapientiæ ad tenebras* Pſeudopolitiæ, *nullam conuentionem Chriſti*, eiusq; Apoſtoli *ad Belial*, nullam *partem fideli* & Angelico Doctori *cum infideli*, aut malè Christiano Macchiauello, iudex non iniquus ſine ambiguitate pronuntiabit; ſimulq; Scioppium damnabit, quod Satanam in Angelum lucis transformare conatus fuerit. Sed nunc, quæ in ipsâ defenſionis huius tractatione peccet, videamus.

§. V.

Ex Tyrannidis etiam legitimâ tractatione, Tyrannos plus pertia referre.

I. ASſerit, quę ad Tyrannidē intendendam pertinent, *nullo cuiuſquam Tyran-*

Tyranni vsu à Politicis tractari, cum eis suâ sponte, nemine monente eadem in mentem veniant. Quâ in re, etsi verum sit Politicos obseruatis Tyrannorum actionibus, suas de Tyrannidis tuendæ modis regulas confecisse, prout omnes artes ex obseruatione & experientia prodierunt: nihil tamen Tyrannos ex eiusmodi, quantumuis legitimâ tractatione, maioris peritiæ referre falsum est.

Artis enim obseruationes, ex plurimorum hominum factis inter se collatis, & longo seculorum vsu desumptæ ac perfectæ sunt: fieri ergo non potest, vni homini omnia ea in mentem pauculis annis venire, quæ tot ætatibus innumeri alij excogitârunt, egerunt, obseruârunt. Quare dubium non est Tyrannum ex vitijs ac erroribus Politiæ, accuratè secundum Methodum artis explicatis nequitiam acuere posse, suâ, non artis aut tractatoris culpâ. *Politica Tyrannos facit peritiores.*

§. VI.

Odium & contemptum non esse Principes imperiorum euertendi caussas.

II. FAlsum est odium & contemptum esse Principes imperiorum euertendi caussas, quod idem docet Macchiauellus

uellus cap. 19. Principis, cenſens Principem, *ſi hac duo declinauerit, partes ſuas planè abſoluiſſe*, quaſi in his duobus vniuerſa Politicorum *lex pendeat & Propheta*, & non potiùs in Politicâ ad dilectionem Dei & proximorum, ſeu ſubditorum referendâ; quæ duo non minus Principibus, quàm alijs hominibus Chriſtus præſcripſit. Odium & contemptum eſſe plerumq;, cauſſas proximas perdendi imperiū nō negauerim; ſed ex alijs cauſſis principalibus eæ oriuntur, vitijs inquam & peccatis, quę tum ſuâpte naturâ, tum iuſto Dei iudicio, Principes exoſos & contemptos faciunt, iuxta illud Iob. 12. v. 21. *Effundit deſpect:onem ſuper Principes, eos qui oppreſſi ab eis fuerant, releuans.*

Odium & contemptus, plerumque cauſſa proxima.

§. VII.

Verba S. Petri, & S. Pauli, non integrè à Scioppio referri, & malè patrocinium Macchiauello inde quæri.

III. VErba ex 1. S. Petri 3. v. 15. & 16. non ex fide refert, ita enim habent: *Frater noſter Paulus, ſecundum datam ſibi ſapientiam ſcripſit* VOBIS, SICVT ET IN OMNIBVS EPISTOLIS, LOQVENS IN EIS DE HIS, *in quibus ſunt quadam difficilia intellectu, qua indocti & inſtabiles depra-*

deprauant, sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem. Vos igitur FRATRES PRÆSCIENTES *custodite, ne insipientium errore traducti excidatis à propriâ firmitate.* Falsò ergo dicit se afferre verba S. Petri, cum aliquid in ijs mutârit, aliqua omiserit.

S. Paulus appellat Ecclesiam *Domum Dei, columnam & firmamentum veritatis.* 1. Tim. 3. non 4. vti Scioppius citat. Qui verba quoque, & sensum eiusdem Apostoli ex cap. 4. ad Ephes. v. 10. 11. 12. 13. 14. non integrè refert, vt Lector facilè aduertet; merito tumultuariam arrogantiam damnaturus & multò magis audaciam, quâ ausus est ex S. Pauli Epistolis patrocinium quærere Macchiauello: non difficilia intellectu, sed palàm impia & sacrilega scribenti, & quam parui Ecclesiam fecerit, doctrinâ S. Paulo, veræq; Religioni aduersâ, imò & ignominiosâ demonstranti.

§. VIII.

Scioppium de Tyrannidis turpitudine à Politico declarandâ, sibi contradicere.

IV. ASserit Politicum Directam cautionem adhibere, Adiunctis Tyrannidis declarandis, id est, *fatendo eam*

esse

esse turpem, iniustam, & velis remisq; fugiendam: & alio loco de adiunctis, alioursus de caussis conseruantibus Oligarchiæ & Tyrannidis loqui, quod idem fere infra repetit. Sed hæc clarè contradicunt ijs, quæ supra operosâ falsitate disputauit, de Adiunctis Politiæ, honestate inquam & turpitudine: vbi vtriusq; tractationem ex Politicâ proscriptam, in Ethicam velut exilium ablegauit. Quod si rectè fecit, malè hic id cautionis genus, quo expressè Tyrannidis turpitudo describitur, Politico concessit: cum deterrere hominum animos à Tyrannide, alienum esse à Politicâ, & proprium Ethicæ Paræneticæ suprà statuerit.

Hic admittit, quæ supra resecerat.

§. IX.

Vim non belluæ solùm, sed homini quoque conuenire.

V. CAussas Tyrannidis duas assignat *vim & fraudem, belluâ non homine dignam, nam vim* ait, *Leonis esse, fraudem vulpeculæ, sicut Ius hominis.* Quod ipsum docuit Macchiauellus c. 18. principis, vbi ponit *duo genera decertandi, vnum iure legum, alterum per vim: cumque illud proprium sit hominis, hoc belluarum,*

confugiendum esse monet ad posterius, si non satis est vti superiori. Fraudem vulpeculæ postea subiungit; etsi illa quoque initio poni debuerat, & triplex genus decertandi assignari, vnum iure legum, alterum per vim, tertium per fraudem.

Sed errat cum Magistro discipulus, cū reo aduocatus. Est etiam vis homini propria eaq; iusta; quam leges diuinæ ac humanæ non solum permittunt, verum etiam præcipiunt adhiberi, impijs hominibus puniendis & coercendis: qui mala & ipsi patrant; & alijs per nefas inferunt, non enim Princeps *sine caussâ gladium portat, Dei enim Minister est, vindex in iram ei, qui male agit.* Rom. 13. v. 4. Falsum ergo est, vim vniuersim belluarum esse; est enim homini Principibusq; maximè propria, cum mala vindicandi vel propulsandi officium, aut necessitas illam postulat. *Vis iusta homini propria.*

§. X.

Tyrannum, cum ex vulpe & leone compositus dicitur, non ideo reprehendi; vtriusq; bellua vsum à Macchiauello necessarium & præclarum censeri.

VI. NEquiter vulpinatur, in his verbis: *Si dicat Politicus, Tyrannum*

esse semihominem & semibelluam, ex leone puta & vulpe compositum, & viuere in perpetuo metu, ac post obitum æternam ei paratam esse infamiam, censendus est clarè satis fateri, Turpem esse Tyrannidem, meritoq; fugiendam.

Hominem non vitupe-rat, qui animantibus aliis comparat.

Lego in scripturis Sanctis, Prophetæ Ezechieli cap. 1. visa esse quatuor animalia, *quatuor facies vni, hominis, leonis, bouis, aquilæ; quatuor item pennas vni; pedes eorum pedes rectos, & plantam pedis eorum, quasi plantam pedis vituli fuisse.* Lego Christum vocari Leonem de tribu Iuda, agnum Dei, ovem. Lego ipsum monentem: *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Scio autem nec visionem similitudinis gloriæ Domini, quam vidit Ezechiel, fœdam fuisse, nec speciosum præ filijs hominum leoni, agno, ovi assimilatum turpem esse, aut turpe aliquid meritoq; fugiendum præcipere; non ergo argumentum est turpitudinis aut repræhensionis, humanis moribus, animantium naturas adiungere & comparare: nisi qui id agit, vitia hominum vitijs belluarum manifestè redarguat, quod non egisse Macchiauellum manifestum est.

Nisi vitia vitiis redarguat, quod nõ facit Macchiauellus.

Is enim c. 18. Principis disertè docet, *Prin-*

Principi necessarium esse vtriusq; naturæ vsum; cumq; magni referat eum belluinũ ingeniũ scitè induere, ei tum vulpis, tum leonis mores assumendos esse. Cap. 18. asserit *Seueri Imperatoris res gestas præclaras fuisse, seq; ostensurũ, quã pulchrè vulpeculæ personam & leonis, in vsum suum induerit, eorumq; ingenia, & naturam Principi imitanda se existimare.*

Quid tu adhæc Scioppi? An is clarè fatetur, Leonis & vulpis naturam turpem meritòq; fugiendam esse, qui eius vsum necessarium & præclarum, moresq; tales Principi assumendos esse, tam seriò contendit? An hinc te euasurum speras, quod Macchiauellus Tyrannidis magisterium & Tyranni institutionem profiteatur, eoque ipso, ex genere eam turpem esse fateatur? Atqui Tyranni mentionem non facit, & infra patebit, verum bonumq; Principem, veramque Politiam ipsum explicandam suscepisse, etsi re ipsâ Tyrannos instituat, & Pseudopolitiam doceat; quod omnibus errorũ fraudumq; Magistris solenne est, vt fumos nempe & venena pro artificijs vendant. *Effugium præcluditur.*

Neque iuuat, quod alicubi Tyrannidem detestari, & perpetuo metu ac infamiâ notare

tare videtur, nam totis reliquis libris, tum Tyrannidem tum alias Pseudopolitias, miris coloribus pictas, & mille fraudibus palliatas, pro legitimâ Politiâ obtrudit. Non rarò tamen laruâ seu detractâ, seu delapsâ, Tyrannidem apertè suadet, vt cum sæuitiæ nomen parui ducere, aliaq; similia præcipit, quæ infra afferemus. Ex quibus vides Lector, quam malè Scioppius caussam malam agat.

§. XI.

Generalis intentionis bonitate, aut metu, errores scriptores non excusari.

Optimi quoque scriptores errant.

VII. FAlsum est, si Generalis operis totius scopus honestus sit, existimandum esse, illi consentire, quicquid quâcunque operis eiusdem parte scriptum est. Possunt enim & solent optimis etiam scriptoribus errores quidam subrepere, quibus etsi bona mens ac intentio veniam apud bonos facilè impetret, non ideo tamen errores approbari aut defendi debent. Si quæ verò ambigua sunt, non apertè falsa aut mala, illis æquum est intentionis seu causæ bonitatem, ac scriptoris præsertim probitatem, eousq; suffragari, vt in meliorem partem dicta scriptaque credantur.

Ambigua benignè interpretanda.

At-

Atqui Macchiauelli neque Generalis intentio honesta est, cum à verò Politicæ fine & legitimis medijs Politicos abducat; neque si Generalis intentio proba foret, specialis doctrina ideò illi consentiret, cum doceat mala ad bonum finem rectè referri, ac inde excusari; neque ambigua est doctrinæ ipsius improbitas, sed aperta, vt postea apparebit. *Macchiauelli intentio Generalis non proba.*

Quod verò Scioppius significat de scriptore aliquo mitius pronuntiandum esse, *si metum sibi aliquem obstare præ se tulit, quo minus promptum haberet, quod sentiebat*, in ambiguis ad benigniorem interpretationem valere debet, non ad veniam in ijs, quæ apertè mala aut falsa sunt; nam vt mala ex metu facienda non sunt, ità nec suadenda, aut docenda. Neque Macchiauellus eiusmodi timoris significationem de se præbet, qui si illum timuisset, qui *potest & animam, & corpus perdere in gehennam*. Matth. 10. v. 28. aut siluisset, aut gehennæ supplicijs digna non scripsisset. *Metus malam doctrinam non excusat.*

§. XII.

Aristotelis & S. Thomæ Politica, à Scioppio laudari non posse, sed necessariò vituperari.

VIII. S. Thomam & Aristotelem inter eos quidem refert, *quos Politicam rectißimè ac sine omni vitio docuisse, non temere quisquam negauerit*, sed si consentire secum velit, hoc vel maximè negare cogitur. Nam vitium in Politicis grauissimum esse statuit, *transire de genere in genus*, hoc autem illis impingit, qui in Politicâ tractant de virtutis ac veræ Politiæ honestate, de Tyrannidis & cuiusuis Pseudopolitiæ turpitudine. Cum ergo Aristoteles & S. Thomas Politicam ad virtutem præcipue referant, & de legitimæ Reipublicæ honestate, illegitimę improbitate ac turpitudine, ipso Scioppio fatente disputent: necesse est ex eius sententiâ eorum doctrinam grauissimo alieni vitio laborare, & ea, quæ Ethicæ propria sunt, inuadere.

Aristoteles & S. Thomas vitio alieni peccant, iuxta Scioppium.

Adhæc eos à vitio excusare non potest, qui *status conseruandi caussa docent simulare & peierare*, quod Aristoteli & S. Thomæ infamis Grammaticus ad marginem ideò imponit, quia 5. Politic. 9. docent Oligarchiam simulatione & perjurio conseruari. Sed dicit, eos modo loquendi hypothetico excusari, non enim absolutè id docent sed cum conditione, *si debeat*

beat saluari paucorum potentia, vt ait S. Thomas. At enim nemini absolutè imponi debet illud, quod hypotheticè asseruit. Periurij & simulationis doctrina absolutè mala est, & diuinis humanisque legibus contraria, harum præuaricatores facit Scioppius S. Thomam & Aristotelem: cum illos hæc docere improbè mentitur.

Non absolutè asserit, qui hypotheticè loquitur.

An Paschasius Grosippus æquo animo feret, si quis dixerit eum Solæcismos docere, quia in Grammaticâ suâ varios solæcismorum modos explicat? An Theologum injustitiæ, libidinis, hæresis doctorē appellabimus, quia horum aliorumque scelerum naturam, variasque ea patrandi rationes, accuratè exsequitur? An Logicum Sophistam esse conuitiabimur, quia varias sophismatum fallacias exponit? An denique Christum ipsum iniquitatis Magistrum esse blasphemabimus, quia *Villicum iniquitatis laudauit* Luc. 16. v. 8. quod *filius huius sæculi, prudentior filiis lucis*, idoneum rebus suis remedium adhibuerit?

Solæcismos explicare, non est eos docere.

Hoc scilicet est suppetias ferre Machiauello, scientiarum Principibus: & ipsi adeò rectæ rationi clarissimæque veritati

belli mouere. Aliud est docere vitia, aliud dedocere; aliud præcipere, vt fiant, aliud ea explicare, ne fiant; hoc artis est, illud improbitatis. Non ergo docent simulare & peierare S. Thomas & Aristoteles, sed dedocent, & absolutè vetant, quod ex hypothesi Oligarchiæ necessarium, ac vtile esse censent: quia inter vitiosas fugiendasq; Reipublicæ formas eam reponunt, ipso fatente Scioppio, qui Politicæ turpissimus leno, immeritò Aristarchorum nomen ac culpam, Pseudopoliticorum æquissimis censoribus affingit.

§. XIII.

In referendis Aristotelis & S. Thomæ verbis Scioppium more suo fallacem esse.

IX. IN referendis Aristotelis & S. Thomæ verbis ex 5. Politic. 9. denuo fallit. Ait esse verba illorum, quæ incredibili licentiâ alijs omissis, alijs mutatis ità effinxit, vt à verbis Aristotelis & S. Thomæ plurimùm dissentiant, neque sensum integrè reddant. Nos ea fideliter adnumerabimus. Cum igitur Aristoteles docuisset, quædam popularia videri, aut paucorum potentiæ accommodata, quæ popularem Rem-

Rempublicam, aut paucorum potentiam euertunt, eò quod hanc aut illam nimis intendant, ita inquit: *Errant autem & in popularibus Rebuspublicis, & in paucorum potentiis. In popularibus quidem Rebuspublicis populi ductores, vbi multitudo domina est legum. Duas enim semper efficiunt ciuitates, certantes cum diuitibus. At contrà oportet, semper videri loqui pro diuitibus; in paucorum autem potentiis pro populo, eos qui paucorum potentiæ student; & iuramenta contraria, quam nunc, iurare. Nunc equidem in quibusdam* (paucorum potentijs) *iurant: Ero populo inimicus, & consulam, quidquid habuero mali. Oportet vero præseferre verbis & simulare contrarium, id significantes in iuramentis: quod plebem non afficiam iniuriâ.*

Verba Aristotelis.

Sancti Thomæ verba hæc sunt: *Peccant ductores populi in statu populari, siue in quo tota multitudo, velut monarchia quædam dominatur; non secundùm legem. Ductores enim pugnantes contra diuites, diuidunt ciuitatem in duo; adulantes enim multitudini mouent eam contra diuites. Hoc autem non est faciendum, si debeat popularis status saluari; sed multitudo pro diuitibus debet videri facere, quod volunt; sic e-*

Verba S. Thomæ.

nim saluari poterunt. In paucorum statu similiter peccat paucorum potentia, opprimens multitudinem, ex quo contingit corruptio paucorum status. Et ideo, si debeat saluari, oportet paucorum potentiam videri facere pro populo, & facere iuramenta contraria eis, quæ faciunt. Consueuerunt enim paucorum status potentia, cum instituuntur in principatibus, iurando dicere: Iuro quod populum odio habebo, & consilio annitar, vt male habeat. Similiter in populari statu, iurat populus, malignus ero diuitibus, & consulam, quæ illi mala esse sciam. Hoc autem non est faciendum, sed oportet opinari contrarium esse faciendum, & insinuare in iuramento, quod potentia paucorum non facient iniustum populo. Et populus debet iurare, quod non iniustè aget contra diuites.

Scioppius verba Aristotelis & S. Thom. cōsarcinat, variat, trūcat.

Confer amice Lector verba hæc, cum ijs quæ Scioppius ponit, & reperies non esse Aristotelis & S. Thomæ, sed audacis Grammatici, qui ea ex Aristotele & S. Thomâ temerè consarcinata, variata, truncata, pro eorum verbis falsò obtrudit. Qui verba alterius scriptoris se proferre asserit, singula ad numerare debet, prout alter scripsit: id nisi facit, falsum est esse ea verba illius scriptoris, sunt enim alle-

allegantis, cui non verba, sed sensum alterius afferre placuit; neque id vitio vertitur, si sententiam non peruertat.

Quod ipsum hic non integrè obseruauit Scioppius, nam omisit mentionem Rerumpublicarum popularium, quarum error aduersus diuites, errorem in paucorum potentijs aduersus plebem committi solitum, veluti per Antithesin clarius illustrat. Quam autem audaciam in verbis & sententijs aliorum scriptorum, eandem in sacris scripturis allegandis plagiarius iste sibi sumit, veluti supra vidimus; idq; in ipsius libris frequens est, vbi passim loca scripturæ aliorumq; autorum, non talia qualia sunt, proferri, sæpe cum graui fraude reperies. *Idq; ex more suo.*

§. XIV.

Ex caussa Efficientis hypothesi omnem effectum pendere; instrumenta autem Pseudopolitiæ, non nisi ex suppositione finis, Vera autem Politia, absolutè bona & vtilia esse.

X. LEctorem monet, vt *quandocunq; effecti alicuius caussa traditur, conditionem inesse meminerit. Si enim dicas, Ortus solis diei caussa est, peccatum mortis, non aliud audis, quàm hypotheses istas; si ortus est*

tus est sol, dies est; si peccasti morieris. Quoties igitur Politici caussas siue modos tradunt conseruandi status, seu boni, seu vitiosi, toties hypotheticè loqui censendi sunt. Euertit hoc monitum superiorem Grammatici doctrinam, quâ in explicandis modis conseruandi vitiosas Reipublicæ formas, primum Cautionis genus esse dixit, *loquendi modum non absolutum, simplicem, aut Categoricum, sed Hypotheticum, siue cum exceptione aut conditione.*

Si enim Politici tam de boni, quam vitiosi status caussis, hypotheticè loqui censendi sunt, ergo fictitia est Cautio adhibendi sensus hypothetici & nō Categorici, in differendo de vitiosis Rebuspublicis. Quandocunque enim effecti alicuius, siue boni siue mali, caussa siue bona siue mala traditur, conditionem inesse monet Scioppius. Nullum ergo relinquit sensum Categoricum, cum semper censeat Politicos loqui hypotheticè.

Scioppius tollit sensum Categoricum,

Non sanè intelligit Scioppius, aliam esse *hypothesin siue suppositionem Caussæ Efficientis*, aliam *Finis*. Ex priori, positâ caussâ efficiente in actu, sequitur effectum fieri aut esse; ex posteriori ea, quæ proposito aliquo fine necessaria sunt, vel idonea ad eius

Alia hypothesis caussa Efficientis, alia Finis.

eius adeptionem, habent rationem boni vtilis siue secundum quid, ex suppositione talis finis. Etsi fortè nec iste, nec illa sint bona secundum se & absolutè, sed simpliciter mala; vt cum quis imperij potiundi caussâ, legitimum Principem dolo malo occidit: ea cædes absolutè mala est & noxia, etsi secundum quid sit vtilis, ad talem finem.

Prioris ergo generis hypothesin seu conditionem, quandocunque effecti alicuius caussa traditur, inesse verum est, neque in hoc discrimen esse potest inter explicationem Reipublicæ legitimę & vitiosæ. Vt enim, cùm proprium commodum, injustitia, crudelitas, fraus, dolus, aliæq; caussæ constituentes aut conseruantes Rempublicam vitiosam vigent, necesse est Rempublicam vitiosam esse: ità cum alicubi virtus, justitia, pietas aliaque Rempublicam legitimam efficientia & conseruantia adsunt, sequitur eiusmodi Rempublicam rectè constitutam esse.

Prior communis est Republica vitiosa, & legitima.

Posterioris verò hypothesis, quam *suppositionem finis* dicimus, longè dispar ratio est. Hæc enim non ad existentiam effectus pertinet, sed ad bonitatem seu vtilitatem medij, quo finis obtinetur. Cum igitur

Posterioris dispar ratio est.

igitur caussæ & instrumenta seu media cõseruandi Rempublicam vitiosam, tum ex fine, tum ex se absolutè mala sint & vituperanda: ea autem quibus efficitur & conseruatur recta Respublica, tum ex fine, tum ex se absolutè bona & laudabilia: sequitur illa solum vt *ex hypothesi, siue secundum quid, ex suppositione praui finis*, ista autem vt *absolutè* vtilia & *simpliciter* bona, præscribi & explicari posse. Atque hoc sensu dicendum est, veros Politicos de modis conseruandi Pseudopoliticam *hypotheticè & cum conditione, non Categoricè, & absolutè* loqui, aut eos commendare. Ex tali hypothesi laudauit Christus solertiam seu prudentiam carnis, *in villico iniquitatis*, quem ita appellando *Categoricè & absolutè* vituperauit.

Pseudopolitici sine hypothesi vitia docent.

Sed Macchiauellus cum alijs Pseudopoliticis, absque vllâ hypothesi caussas & media vitiosa constituendi & conseruandi Pseudopolitiam, quam pro verâ Politiâ tradit, categoricè præscribit & laudat. Vnde sequitur, etsi secundum quid ex suppositione praui finis vtilia videantur, absolutè & Categoricè noxia & detestanda esse: eiusq; aduocatum vnà cum suo reo categoricè & absolutè cõdemnari debere.

§. XV.

§. XV.

Methodum non esse finem scientiarum, sed instrumentum, Vitia Reipublicæ ab Aristotele & S. Thomâ non doceri; Scioppium grauiter in eos iniurium esse.

XI. Falsum est S. Thomæ & Aristotelis in Politicis, operis totius propositum, seu generalem intentionem esse, secundum Methodi leges de omnibus Reipublicæ formis etiam vitiosis tractare. Nam Methodus, quam Logica suppeditat, instrumentum est scientiarum, non finis & scopus, ideoque Logicam philosophi scientiam instrumentalem, & organum scientiarum appellant. Etsi verò ad obseruationem Methodi, intentio eorum quoque refertur, non est tamen is finis proprius & præcipuus: sed legitimæ Reipublicæ & specierum eius, secundum regulam rectæ rationis, seu virtutis explicatio & constitutio. Cui secundariò vitiosarum Rerumpublicarum, seu vitiorum & errorum artis Politicæ, tractationem coniungunt, fine & modo longè diuerso, vti jam sæpe dictum est; veram enim legitimamque Politicam docent constituere & conseruare, Pseudopolitiã fugere & corrigere. Quare tam falsum est ab

Methodus instrumentum est, non finis.

Pseudopolitiam secundario explicant Politici.

esse turpem, iniustam, & velis remisq; fugiendam:& alio loco de adiunctis, alio rursus de caussis conseruantibus Oligarchia & Tyrannidis loqui, quod idem fere infra repetit. Sed hæc clarè contradicunt ijs, quæ supra operosâ falsitate disputauit, de Adiunctis Politiæ, honestate inquam & turpitudine: vbi vtriusq; tractationem ex Politicâ proscriptam, in Ethicam velut exilium ablegauit. Quod si rectè fecit, malè hic id cautionis genus, quo expressè Tyrannidis turpitudo describitur, Politico concessit: cum deterrere hominum animos à Tyrannide, alienum esse à Politicâ, & proprium Ethicæ Parænetica suprà statuerit.

Hic admittit, quæ supra resecerat.

§. IX.

Vim non belluæ solùm, sed homini quoque conuenire.

V. CAussas Tyrannidis duas assignat *vim & fraudem, belluâ non homine dignam, nam vim* ait, *Leonis esse, fraudem vulpeculæ, sicut Ius hominis.* Quod ipsum docuit Macchiauellus c. 18. principis, vbi ponit *duo genera decertandi, vnum iure legum, alterum per vim: cumque illud proprium sit hominis, hoc belluarum,*

con-

confugiendum esse monet ad posterius, si non satis est vti superiori. Fraudem vulpeculæ postea subiungit, etsi illa quoque initio poni debuerat, & triplex genus decertandi assignari, vnum iure legum, alterum per vim, tertium per fraudem.

Sed errat cum Magistro discipulus, cū reo aduocatus. Est etiam vis homini propria eaq; iusta, quam leges diuinæ ac humanæ non solum permittunt, verum etiam præcipiunt adhiberi, impijs hominibus puniendis & coërcendis: qui mala & ipsi patrant, & alijs per nefas inferunt, non enim Princeps *sine caussâ gladium portat, Dei enim Minister est, vindex in iram ei, qui malè agit.* Rom. 13. v. 4. Falsum ergo est, vim vniuersim belluarum esse; est enim homini Principibusq; maximè propria, cum mala vindicandi vel propulsandi officium, aut necessitas illam postulat. *Vis iusta homini propria.*

§. X.

Tyrannum, cum ex vulpe & leone compositus dicitur, non ideo reprehendi; vtriusq; belluæ vsum à Macchiauello necessarium & præclarum censeri.

VI. NEquiter vulpinatur, in his verbis: *Si dicat Politicus, Tyrannum*

esse semihominem & semibelluam, ex leone puta & vulpe compositum, & viuere in perpetuo metu, ac post obitum æternam ei paratam esse infamiam, censendus est clarè satis fateri, Turpem esse Tyrannidem, meritoq́ fugiendam.

Hominem non vitupe-rat, qui animantibus aliis comparat.

Lego in scripturis Sanctis, Prophetæ Ezechieli cap. 1. visa esse quatuor animalia, *quatuor facies vni, hominis, leonis, bouis, aquilæ; quatuor item pennas vni; pedes eorum pedes rectos, & plantam pedis eorum, quasi plantam pedis vituli fuisse.* Lego Christum vocari Leonem de tribu Iuda, agnum Dei, ovem. Lego ipsum monentem: *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Scio autem nec visionem similitudinis gloriæ Domini, quam vidit Ezechiel, fœdam fuisse, nec speciosum præ filijs hominum leoni, agno, ovi assimilatum turpem esse, aut turpe aliquid meritoq; fugiendum præcipere; non ergo argumentum est turpitudinis aut repræhensionis, humanis moribus, animantium naturas adiungere & comparare: nisi qui id agit, vitia hominum vitijs belluarum manifestè redarguat, quod non egisse Macchiauellum manifestum est.

Nisi vitia vitiis redarguat, quod nō facit Macchiauellus.

Is enim c. 18. Principis disertè docet

Prin-

Principi necessarium esse vtriusq; naturæ vsum; cumq; magni referat eum belluinũ ingeniũ scitè induere, ei tum vulpis, tum leonis mores assumendos esse. Cap. 18. asserit *Seueri Imperatoris res gestas præclaras fuisse, seq; ostensurũ, quã pulchrè vulpeculæ personam & leonis, in vsum suum induerit, eorumq; ingenia, & naturam Principi imitanda se existimare.*

Quid tu adhæc Scioppi? An is clarè fatetur, Leonis & vulpis naturam turpem meritòq; fugiendam esse, qui eius vsum necessarium & præclarum, moresq; tales Principi assumendos esse, tam seriò contendit? An hinc te euasurum speras, quod Macchiauellus Tyrannidis magisterium & Tyranni institutionem profiteatur, eoque ipso, ex genere eam turpem esse fateatur? Atqui Tyranni mentionem non facit, & infra patebit, verum bonumq; Principem, veramque Politiam ipsum explicandam suscepisse, etsi re ipsâ Tyrannos instituat, & Pseudopolitiam doceat; quod omnibus errorũ fraudumq; Magistris solenne est, vt fumos nempe & venena pro artificijs vendant.

Effugium præcluditur.

Neque iuuat, quod alicubi Tyrannidem detestari, & perpetuo metu ac infamiâ no-

tare videtur, nam totis reliquis libris, tum Tyrannidem tum alias Pseudopolitias, miris coloribus pictas, & mille fraudibus palliatas, pro legitimâ Politiâ obtrudit. Non rarò tamen laruâ seu detractâ, seu delapsâ, Tyrannidem apertè suadet, vt cum sæuitiæ nomen parui ducere, aliaq; similia præcipit, quæ infra afferemus. Ex quibus vides Lector, quam malè Scioppius caussam malam agat.

§. XI.

Generalis intentionis bonitate, aut metu, errores scriptores non excusari.

VII. FAlsum est, si Generalis operis totius scopus honestus sit, existimandum esse, illi consentire, quicquid quâcunque operis eiusdem parte scriptum est. Possunt enim & solent optimis etiam scriptoribus errores quidam subrepere, quibus etsi bona mens ac intentio veniam apud bonos facilè impetret, non ideo tamen errores approbari aut defendi debent. Si quæ verò ambigua sunt, non apertè falsa aut mala, illis æquum est intentionis seu caussæ bonitatem, ac scriptoris præsertim probitatem, eousq; suffragari, vt in meliorem partem dicta scriptaque credantur. At-

Optimi quoque scriptores errant.

Ambigua benignè interpretanda.

Atqui Macchiauelli neque Generalis intentio honesta est, cum à verò Politicæ fine & legitimis medijs Politicos abducat; neque si Generalis intentio proba foret, specialis doctrina ideò illi consentiret, cum doceat mala ad bonum finem rectè referri, ac inde excusari; neque ambigua est doctrinæ ipsius improbitas, sed aperta, vt postea apparebit.

Macchiauelli intentio Generalis non proba.

Quod verò Scioppius significat de scriptore aliquo mitius pronuntiandum esse, *si metum sibi aliquem obstare præ se tulit, quo minus promptum haberet, quod sentiebat*, in ambiguis ad benigniorem interpretationem valere debet, non ad veniam in ijs, quæ apertè mala aut falsa sunt; nam vt mala ex metu facienda non sunt, ità nec suadenda, aut docenda. Neque Macchiauellus eiusmodi timoris significationem de se præbet, qui si illum timuisset, qui *potest & animam, & corpus perdere in gehennam*. Matth. 10. v. 28. aut siluisset, aut gehennæ supplicijs digna non scripsisset.

Metus malam doctrinam non excusat.

§. XII.

Aristotelis & S. Thomæ Politica, à Scioppio laudari non posse, sed necessariò vituperari.

VIII. S. Thomam & Aristotelem inter eos quidem refert, *quos Politicam rectissimè ac sine omni vitio docuisse, non temere quisquam negauerit*, sed si consentire secum velit, hoc vel maximè negare cogitur. Nam vitium in Politicis grauissimum esse statuit, *transire de genere in genus*, hoc autem illis impingit, qui in Politicâ tractant de virtutis ac veræ Politiæ honestate, de Tyrannidis & cuiusuis Pseudopolitiæ turpitudine. Cum ergo Aristoteles & S. Thomas Politicam ad virtutem præcipue referant, & de legitimæ Reipublicæ honestate, illegitimę improbitate ac turpitudine, ipso Scioppio fatente disputent: necesse est ex eius sententiâ eorum doctrinam grauissimo alieni vitio laborare, & ea, quæ Ethicæ propria sunt, inuadere.

Aristoteles & S. Thomas vitio alieni peccant, iuxta Scioppium.

Adhæc eos à vitio excusare non potest, qui *status conseruandi caussa docent simulare & peierare*, quod Aristoteli & S. Thomæ infamis Grammaticus ad marginem ideò imponit, quia 5. Politic. 9. docent Oligarchiam simulatione & perjurio conseruari. Sed dicit, eos modo loquendi hypothetico excusari, non enim absolutè id docent sed cum conditione, *si debeat*

beat saluari paucorum potentia, vt ait S. Thomas. At enim nemini absolutè imponi debet illud, quod hypotheticè asseruit. Periurij & simulationis doctrina absolutè mala est, & diuinis humanisque legibus contraria, harum præuaricatores facit Scioppius S. Thomam & Aristotelem: cum illos hæc docere improbè mentitur.

Non absolutè asserit, qui hypotheticè loquitur.

An Paschasius Grosippus æquo animo feret, si quis dixerit eum Solæcismos docere, quia in Grammaticâ suâ varios solæcismorum modos explicat? An Theologum injustitiæ, libidinis, hæresis doctorē appellabimus, quia horum aliorumque scelerum naturam, variasque ea patrandi rationes, accuratè exsequitur? An Logicum Sophistam esse conuitiabimur, quia varias sophismatum fallacias exponit? An denique Christum ipsum iniquitatis Magistrum esse blasphemabimus, quia *Villicum iniquitatis laudauit* Luc. 16. v. 8. quod *filius huius sæculi, prudentior filiis lucis*, idoneum rebus suis remedium adhibuerit?

Solæcismos explicare, non est eos docere.

Hoc scilicet est suppetias ferre Macchiauello, scientiarum Principibus: & ipsi adeò rectæ rationi clarissimæque veritati

belli mouere. Aliud est docere vitia, aliud dedocere; aliud præcipere, vt fiant, aliud ea explicare, ne fiant; hoc artis est, illud improbitatis. Non ergo docent simulare & peierare S. Thomas & Aristoteles, sed dedocent, & absolutè vetant, quod ex hypothesi Oligarchiæ necessarium, ac vtile esse censent: quia inter vitiosas fugiendasq; Reipublicæ formas eam reponunt, ipso fatente Scioppio, qui Politicæ turpissimus leno, immeritò Aristarchorum nomen ac culpam, Pseudopoliticorum æquissimis censoribus affingit.

§. XIII.

In referendis Aristotelis & S. Thomæ verbis, Scioppium more suo fallacem esse.

IX. IN referendis Aristotelis & S. Thomæ verbis ex 5. Politic. 9. denuo fallit. Ait esse verba illorum, quæ incredibili licentiâ alijs omissis, alijs mutatis ità effinxit, vt à verbis Aristotelis & S. Thomæ plurimùm dissentiant, neque sensum integrè reddant. Nos ea fideliter adnumerabimus. Cum igitur Aristoteles docuisset, quædam popularia videri, aut paucorum potentiæ accommodata, quæ popularem Rem-

Rempublicam, aut paucorum potentiam euertunt, eò quod hanc aut illam nimis intendant, ita inquit: *Errant autem & in popularibus Rebuspublicis, & in paucorum potentiis. In popularibus quidem Rebuspublicis populi ductores, vbi multitudo domina est legum. Duas enim semper efficiunt ciuitates, certantes cum diuitibus. At contrà oportet, semper videri loqui pro diuitibus; in paucorum autem potentiis pro populo, eos qui paucorum potentiæ student; & iuramenta contraria, quam nunc, iurare. Nunc equidem in quibusdam* (paucorum potentijs) *iurant: Ero populo inimicus, & consulam, quidquid habuero mali. Oportet vero præseferre verbis & simulare contrarium, id significantes in iuramentis: quod plebem non afficiam iniuriâ.*

Verba Aristotelis.

Sancti Thomæ verba hæc sunt: *Peccant ductores populi in statu populari, siue in quo tota multitudo, velut monarchia quâdam dominatur; non secundùm legem. Ductores enim pugnantes contra diuites, diuidunt ciuitatem in duo; adulantes enim multitudini mouent eam contra diuites. Hoc autem non est faciendum, si debeat popularis status saluari; sed multitudo pro diuitibus debet videri facere, quod volunt; sic enim,*

Verba S. Thomæ.

nim saluari poterunt. In paucorum statu similiter peccat paucorum potentia, opprimens multitudinem, ex quo contingit corruptio paucorum status. Et ideo, si debeat saluari, oportet paucorum potentiam videri facere pro populo, & facere iuramenta contraria eis, quæ faciunt. Consueuerunt enim paucorum status potentia, cum instituuntur in principatibus, iurando dicere: Iuro quod populum odio habebo, & consilio annitar, vt male habeat. Similiter in populari statu, iurat populus, malignus ero diuitibus, & consulam, quæ illi mala esse sciam. Hoc autem non est faciendum, sed oportet opinari contrarium esse faciendum, & insinuare in iuramento, quod potentia paucorum non facient iniustum populo. Et populus debet iurare, quod non iniustè aget contra diuites.

Scioppius verba Aristotelis & S. Thom. cõsarcinat, variat, trũcat.

Confer amice Lector verba hæc, cum ijs quæ Scioppius ponit, & reperies non esse Aristotelis & S. Thomæ, sed audacis Grammatici, qui ea ex Aristotele & S. Thomâ temerè consarcinata, variata, truncata, pro eorum verbis falsò obtrudit. Qui verba alterius scriptoris se proferre asserit, singula ad numerare debet, prout alter scripsit: id nisi facit, falsum est esse ea verba illius scriptoris, sunt enim alle-

allegantis, cui non verba, ſed ſenſum alterius afferre placuit; neque id vitio vertitur, ſi ſententiam non peruertat.

Quod ipſum hic non integrè obſeruauit Scioppius, nam omiſit mentionem Rerumpublicarum popularium, quarum error aduerſus diuites, errorem in paucorum potentijs aduerſus plebem committi ſolitum, veluti per Antitheſin clarius illuſtrat. Quam autem audaciam in verbis & ſententijs aliorum ſcriptorum, eandem in ſacris ſcripturis allegandis plagiarius iſte ſibi ſumit, veluti ſupra vidimus; idq; in ipſius libris frequens eſt, vbi paſſim loca ſcripturæ aliorumq; autorum, non talia qualia ſunt, proferri, ſæpe cum graui fraude reperies. *Idq; ex more ſuo.*

§. XIV.

Ex cauſſa Efficientis hypotheſi omnem effectum pendere; inſtrumenta autem Pſeudopolitiæ, non niſi ex ſuppoſitione finis, Vera autem Politia, abſolutè bona & Vtilia eſſe.

X. Lectorem monet, vt *quandocunq; effecti alicuius cauſſa traditur, conditionem ineſſe meminerit. Si enim dicas, Ortus ſolis diei cauſſa eſt, peccatum mortis, non aliud audis, quàm hypotheſes iſtas; ſi ortus eſt*

tus est sol, dies est; si peccasti morieris. Quoties igitur Politici caussas siue modos tradunt conseruandi status, seu boni, seu vitiosi, toties hypotheticè loqui censendi sunt. Euertit hoc monitum superiorem Grammatici doctrinam, quâ in explicandis modis conseruandi vitiosas Reipublicæ formas, primum Cautionis genus esse dixit, *loquendi modum non absolutum, simplicem, aut Categoricum, sed Hypotheticum, siue cum exceptione aut conditione.*

Si enim Politici tam de boni, quam vitiosi status caussis, hypotheticè loqui censendi sunt, ergo fictitia est Cautio adhibendi sensus hypothetici & nõ Categorici, in disserendo de vitiosis Rebuspublicis. Quandocunque enim effecti alicuius, siue boni siue mali, caussa siue bona siue mala traditur, conditionem inesse monet Scioppius. Nullum ergo relinquit sensum Categoricum, cum semper censeat Politicos loqui hypotheticè.

Scioppius tollit sensum Categoricum,

Non sanè intelligit Scioppius, aliam esse *hypothesin siue suppositionem Caussæ Efficientis*, aliam *Finis*. Ex priori, positâ caussâ efficiente in actu, sequitur effectum fieri aut esse; ex posteriori ea, quæ proposito aliquo fine necessaria sunt, vel idonea ad eius

Alia hypothesis caussa Efficientis, alia Finis.

eius adeptionem, habent rationem boni vtilis siue secundum quid, ex suppositione talis finis. Etsi fortè nec iste, nec illa sint bona secundum se & absolutè, sed simpliciter mala; vt cum quis imperij potiundi caussâ, legitimum Principem dolo malo occidit: ea cædes absolutè mala est & noxia, etsi secundum quid sit vtilis, ad talem finem.

Prioris ergo generis hypothesin seu conditionem, quandocunque effecti alicuius caussa traditur, inesse verum est, neque in hoc discrimen esse potest inter explicationem Reipublicæ legitimę & vitiosæ. Vt enim, cùm proprium commodum, injustitia, crudelitas, fraus, dolus, aliæq; caussæ constituentes aut conseruantes Rempublicam vitiosam vigent, necesse est Rempublicam vitiosam esse: ità cum alicubi virtus, justitia, pietas aliaque Rempublicam legitimam efficientia & conseruantia adsunt, sequitur eiusmodi Rempublicam rectè constitutam esse.

Prior communis est Reipublica vitiosa, & legitima.

Posterioris verò hypothesis, quam *suppositionem finis* dicimus, longè dispar ratio est. Hæc enim non ad existentiam effectus pertinet, sed ad bonitatem seu vtilitatem medij, quo finis obtinetur. Cum

Posterioris dispar ratio est.

igitur

§. XV.

Methodum non esse finem scientiarum, sed instrumentum, Vitia Republica ab Aristotele & S. Thomâ non doceri; Scioppium grauiter in eos iniurium esse.

XI. FAlsum est S. Thomæ & Aristotelis in Politicis, operis totius propositum, seu generalem intentionem esse, secundum Methodi leges de omnibus Reipublicæ formis etiam vitiosis tractare. Nam Methodus, quam Logica suppeditat, instrumentum est scientiarum, non finis & scopus, ideoque Logicam philosophi scientiam instrumentalem, & organum scientiarum appellant. Etsi verò ad obseruationem Methodi, intentio eorum quoque refertur, non est tamen is finis proprius & præcipuus: sed legitimæ Reipublicæ & specierum eius, secundum regulam rectæ rationis, seu virtutis explicatio & constitutio. Cui secundariò vitiosarum Rerumpublicarum, seu vitiorum & errorum artis Politicæ, tractationem coniungunt, fine & modo longè diuerso, vti jam sæpe dictum est; veram enim legitimamque Politicam docent constituere & conseruare, Pseudopolitiã fugere & corrigere. Quare tam falsum est ab

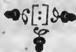
Methodus instrumentum est, non finis.

Pseudopolitiam secundariò explicant Politici.

est ab Aristotele & S. Thomâ alijsque veris Politicis, Pseudopolitiam, aut eius conseruandæ modos doceri, quam falsum est vllum alium bonum artificem, artis cuiuscumque vitia seu errores docere.

Nemo rectè vitia artis docet.

Quod ipsa vocis proprietas conuincit: docere enim in practicis ad opus refertur, non ad solam cognitionem, vt in speculatiuis. Nullus autem probus aut sapiens Magister, vitia & errores artis explicat, vt discipuli eos discant facere, sed vitare & corrigere. Non ergo docent errare, etsi doceant errores intelligere; quod non sufficit, vt dicantur doceri, cum ea doctrina ad illud, cuius cognito traditur, faciendum non referatur. Graui ergo iniuriâ & contumeliâ S. Thomam & Aristotelem Scioppius affecit, cum in margine scripsit: *Aristoteles & D. Thomas status conseruandi caussâ docent simulare & peierare*, &: *Iidem Tyrannidem conseruare docent, per summam crudelitatem, & per simulationem ac dissimulationem*; non enim ista, sed omnia contraria docent.

§. XVI.

§. XVI.

Vtilia ad conseruandam Oligarchiam, ab Aristotele & S. Thomâ, nullâ, vti criminatur Scioppius, honestatis ratione habitâ, non tradi.

XII. Falsum est Aristoteli & S. Thomæ l. 5. Politic. c. 9. *vtilia ad conseruandam Oligarchiam, nullâ honestatis ratione habitâ, præcipere propositum fuisse.* Qui enim nullā honestatis rationem habere dicitur, eam negligere aut violare significatur, quorum neutrum in honestatis magistros cadit. Ipse Scioppius fatetur, eos alibi inter vitiosas Reipublicæ formas & iniustas, Oligarchiam numerare, & Tyrannidi proximam facere, eóque ipso turpem ac fugiendam esse docere. Hoc stigma Oligarchiæ inustum, probus Lector vbiq; præ oculis habet, vbi Aristoteles & S. Thomas de eâ tractant, etsi non semper eius turpitudinem, & cum honestate repugnantiam signatè exprimant. Infame Oligarchiæ nomen est, perinde vt Tyrannidis, latrocinij, & similia, quæ à probis semper cum apertâ detestatione proferuntur, aut cum tacitâ seu virtuali, vti loquimur: neq; enim id apertè & actu facere semper opus est, vel conuenit.

Stigma Oligarchiæ S. Thomas & Arist. inuserunt.

Aliud eſt de honeſtate ſilere, aliud nullam eius rationem habere; hoc Pſeudopolitici & omnes improbi faciunt; illud etiam boni à ſe alienum non putant, cum honeſtas de ſe ſileri aut vult, aut patitur.

Ariſtoteles defenditur.

Sed neque verum eſt Ariſtotelem l. c. 5. Politic. c. 9. nullam de Oligarchiæ & Democratiæ receſſu à perfectâ Reipublicæ formâ, & earum ſeu turpitudine, ſeu imperfectione mentionem feciſſe; etſi Scioppius, quia oſcitanter & iniquis oculis illum legit, id non aduerterit. Nam Ariſtoteles errorem explicaturus eorum, qui cum exceſſu ſtudentes Reipublicæ formam conſeruare, eam perdunt, ita incipit: *Præter omnia verò hæc, non oportet latere, quod nunc latet Reſpublicas à medio aberrantes*; pro quarum exemplo affert, Democratiam & Oligarchiam. Vocat verò hìc παρεβεβηκυίας τὸ μέσον, id eſt aberrantes à medio, ſeu tranſgreſſas medium, quod ſeruant perfectæ Reſpublicæ, ſicut aliàs appellat παρεκβάσεις, id eſt *aberrationes* aut *tranſgreſſiones*, quas eſſe imperfectas aut vitioſas Reſpublicas certum eſt. Paulò infra ait: *Oligarchiam & Democratiam contingit, velut aptè habere, quamuis conſtitutas extra optimum ordinem.* Apertè ergo

go Aristoteles hoc etiam loco, has Respublicas à perfectâ Politiâ excludit; neq; solùm de imperfectis, sed etiam vitiosis eum loqui, exemplum simulationis, periurij, ac iniquitatis plenum ostendit.

§. XVII.

In referendis verbis Aristotelis & S. Thomæ, fallacia Scioppianæ aliud specimen.

XIII. IN referendis verbis Aristotelis & S. Thomæ ex l. 5. Politic. cap. 11. clarum rursus specimen edit malæ fidei, quâ bonos autores citat. Affirmat esse verba S. Thomæ & Aristotelis, quæ affert, cum sint centones, quos ex diuersis eius capitis locis, pro arbitrio quibusdam omissis, alijs mutatis & de suo audacter assutis contexuit. Parcimus fastidio Lectoris, ideo integrum & sincerum textum non inserimus, paucas solum lineas, ab ipso mirè variatas & interpolatas, apponere visum fuit.

Ait D. Thomam hoc ipso capite suam & Aristotelis mentem *totidem verbis* interpretari. *Ista & similia sunt Tyrannica, & saluant principatum; sunt mala secundum se ipsa. bona tamen ad saluationem Tyrannidis. Non sunt facienda simpliciter homini,* *Scioppii perfidia in allegando S. Thomá.*

mini, sed ei, qui voluerit saluare Tyrannidem, quæ secundùm se mala est.

Atqui ego hæc non totidem, sed pluribus & multo efficacioribus hisce verbis lego apud S. Thomam eo loco: *Ista igitur & similia sunt Tyrannica, & saluant Principatum.* [NEC ALIQVID MALIGNITATIS DEFICIT IN TALIBVS, SED OMNEM MALIGNITATEM ET INIQVITATEM CONTINENT,] *sunt mala secundùm se ipsa, bona tamen ad saluationem Tyrannidis.* [IN QVO INNVIT, QVOD] *non sunt facienda simpliciter homini, sed ei, qui voluerit saluare Tyrannidem, quæ secundum se mala est,* Numera amice Lector hæc verba, & quot à Scioppio omissa repereris, totidem mendacia ab illo commissa agnosce.

§. XVIII.

A S. Thomâ absolutè vtile non dici, quod honestum non est, suffragante etiam Cicerone.

XIV. FAlsò S. Thomæ mentem hisce in verbis interpretatur, dum ait, ipsum hìc *satis perspicuè docere, istam conseruandæ Tyrannidis rationem absolutè, ac per se malam, sed certò quodam respectu bonam, hoc est vtilem, non honestam esse.* Falsum

ſum inquam eſt S. Thomam cenſere bonum certo quodam reſpectu, ſiue ſecundum quid, idem eſſe, quod vtile; aut abſolutè vtile iudicare, quod honeſtum non eſt. Attuli initio eius verba, quibus aſſerit *nihil poſſe eſſe verè & ſimpliciter vtile, quod repugnat honeſtati;* ergo ſicut ea, quæ ſunt Tyrannica, ſecundum S. Thomam ſunt ſimpliciter mala, & ſolùm ſecundùm quid bona, ita quoque ſunt ſimpliciter noxia ſiue inutilia, & ſolum ſecundum quid vtilia. Quod Scioppius non credit, quia cum Pſeudopoliticis inter vtile & honeſtum, peſtilens diuortium inſtituit.

In hoc verbo, vt deplorat Cicero l. 2. de Offic. ſub initium, *lapſa conſuetudo deflexit de viâ, ſenſimq́ eò deducta eſt, vt ab honeſto vtile ſecerneret, & conſtitueret honeſtum aliquod, quod vtile non eſſet; & vtile, quod non honeſtum; quâ nulla pernicies maior hominum vitæ potuit afferri. Summâ quidem autoritate philoſophi, ſeuerè ſanè atque honeſtè, hæc tria genera confuſa, cogitatione diſtinguunt. Quidquid enim iuſtum ſit, id vtile etiam cenſent: itemque quod honeſtum, idem eſſe iuſtum; ex quo efficitur, vt quidquid honeſtum ſit, idem ſit vtile. Quod*

Conſuetudo praua vtile ab honeſto ſecernit.

Incauti callidam malitiam, sapientiam putant.

qui parum prospiciunt, hi sæpe versutos homines & callidos (Macchiauellum, aliosque Pseudopoliticos) *admirantes, eorum malitiam, sapientiam iudicant. Quorum error eripiendus est, omnisque opinio ad eam spem traducenda, vt honestis consilijs, iustisque factis, non fraude & malitiâ, se intelligant ea, quæ velint, consequi posse.* Hunc summum Oratorem & Romani maximum autorem eloquij, si Grammaticus fide dignum putaret, potius ipsum quam Macchiauellum sequeretur.

Sed quid de eo in malâ causâ sperare possumus, qui cum bonos defendere videtur, tot erroribus ac vitijs, quot ostendimus, defensionem contaminat? Verum is in hâc Apologiâ error ac dolus omnium grauissimus est, quod Aristotelis & Sancti Thomæ purissimæ doctrinæ, Macchiauelli inprimis, & aliorum deinde Pseudopoliticorum exundantes errorum mephites, comparare, & illorum innocentiam ad horum improbitatem tuendam transferre ausus est. Quod quàm iniquè & fallaciter egerit, indicatum quidem est, sed deinceps clarius demonstrabimus.

CAP. II.

CAP. II.

Quâ ratione de virtute, & pietate Politicos tractare oporteat.

§. I.

SVPPETIAE. Methodus Censuræ in Politicis scriptis exercendæ.

VT autem vsus eorum, quæ adhuc disputaui, multò fiat manifestior, quâ Methodo ac viâ progredi debeat, qui Censuram in Politicis scriptis exercere velit, distinctè præmonstrabo. Si quis ergo scriptorem Politicum repræhendere cupiat, quid is peccârit, planum facere debet. Si peccauit, aut artis seu doctrinæ, aut prudentiæ Methodum neglexit. Nam si neutrum fecit, omni culpâ vacat. Vt doceas peccatum ab eo contra Methodum artis, necesse est, vt demonstres, eum aut aliena tractasse, aut falsa: si aliena, aut ea, quæ genere, aut quæ loco aliena sunt, tractauit. Aliena genere vel subiectæ materiæ, vel instrumentorum ratione.

§. II.

VINDICIAE. Methodum Censuræ non rectè à Scioppio præmonstrari; Methodum tam artis, quàm prudentiæ à Macchiauello violari.

NEque ipsam Censuræ Methodum rectè præmonstrat Scioppius, vt adeò

in eâ quoque Cenſuram mereatur. Nam inprimis, vt oſtendatur ſcriptor Politicus peccâſſe contra Methodum artis, neceſſe non eſt demonſtrari, eum aut aliena tractâſſe, aut falſa: cum ipſe Scioppius ſuprà, Rationis in vniuerſim quinque numerârit vitia, Obſcurum, Ambiguum, Falſum, Inconſequens, & Alienum. Etſi ergo ſcriptor nec aliena tractârit, nec falſa, potuit peccare obſcuritate, ambiguitate, aut conſequentiæ vitio, ideoq; vituperationem mereri.

Scioppii Cenſura inſufficiens.

Deinde etſi ab his quinque vitijs immunis ſit, potuit in illud labi, quod à Scioppio omiſſum nos eo loco addendum diximus, & Mutilum vocauimus, omiſſionem nimirum aut neglectum alicuius, quod artis proprium eſt, præcipuè obiecti proprij & principalis. Illud enim neceſſariò tractare debet, qui artem aliquam integram profitetur. Quod ſi vnam dumtaxat, alterámue partem attingat, neceſſe ſaltem eſt eam ad principale obiectum referre; vel expreſsè, vel implicitè: ità, vt nihil tradat, quod cum præcipuo artis fine, aut obiecto pugnet.

Macchiauellus Methodum ar.

Macchiauellum verò Scioppij in hâc aduocatione clientem vnicum, tam contra

traMethodum artis, quàm prudentiæ grauissimè deliquisse, facilè planum fieri potest. Nam contra Methodum artis peccauit, quia proprium præcipuumque Politicæ obiectum, Rectam Reipublicæ formam neglexit, aut peruertit. Neglexit, inquam, quia eius finem, vitam ciuilem ex regulâ veræ virtutis agendam, non proposuit, neque media debita assignauit. Imò vtrumque peruertit, quia bona externa gloriam, opes, imperij conseruationem finem Politicæ fecit, & media tradidit, principijs naturæ & gratiæ aduersa, vt paulo post patebit. *tis & prudentia viólauit.*

Vnde consequens est Prudentiæ quoque Methodum ab eo neglectam, quia non solum nihil cauit, ne lectoris judiciũ de rectè secúsue factis deprauaret, quod Scioppius ad prudentiæ Methodum meritò requirit: sed datâ etiam operâ hoc ipsum egisse videtur, vt à radicibus veræ Politicæ principia conuelleret.

§. III.

SVPPETIAE. Aliena tractare Politicum ratione materiæ, si Principem verè pium esse subeat; animam non esse subiectum Politicæ.

SVbiectæ materiæ ratione, aliena tractat Politicus, si v. g. Principem, vt Deum sibi red-

dat propitium, & æternâ felicitate potiatur, verè pium ac religiosum esse: non autem pietatem & religionem præ se ferre, id est, id agere iubeat, vt qualis est, pius nimirum & religiosus, talis etiam ab alijs existimetur. Nam hoc nihil est aliud, quàm tractare de salute animæ, quomodo scilicet Princeps animam suam seruare, vel saluare possit. At enim anima Principis, aut salus animæ non est subiectum Politicæ, sed Theologiæ: cum in Politicâ tractari debeat salus, siue incolumitas status. Igitur hoc est, quod aiunt, *de genere in genus transire.*

Scioppius Politicis salutis curam eripit.

§. IV.

VINDICIAE. Finem vltimum beatitudinis æternæ, proximè quidem ad disciplinam Christianam & Theologiam pertinere, eidem tamen Politicam quoq; cum alijs artibus famulari debere; famam negligendam non esse.

NOn alienum est à Politico, Principem admonere de vltimo hominis fine, hunc enim tanquam Politicæ proprium assignauit Aristoteles l. 1. Ethic. c. 2. 4. 5. & alibi. Quia verò censuit beatitudinem in hâc vitâ naturæ viribus posse acquiri, & consistere in actionibus virtutum, tum intellectus, tum voluntatis: ideo totam vltimi finis adeptionem, procurationem ac possessionem Politicæ propriam esse putauit, eique reliquas omnes facultates ac scien-

Aristoteles finem vltimum Politicæ propriû putanis,

scientias subiecit; quia ad finem vltimum, quem Politica spectat, necesse est fines inferiores, velut bona minora ad bonum maximum dirigi. At postquam vera fides vltimum finem nostrum in Beatitudine vitæ alterius, situm esse, neque naturæ viribus eò perueniri posse ostendit: Politica, huius finis proximam adeptionem procurationemque, tanquam viribus suis superiorem, Christianæ disciplinæ ac Theologiæ, & sacratiori potestati concessit: sic tamen, vt hunc vitæ humanæ tum priuatæ, tum communis supremum finē, velut eminus respiciens totam imperandi parendique rationem eò referre non cessarit.

Eius cura proximè ad Fidem & Theologiā spectat.

Vt enim Aristotele judice Politica, veræ fidei lumine nondum collustrata, in alias facultates ac scientias principatum tenuit, ob vltimi finis sibi proprij, vti videbatur, prærogatiuam: ità nunc potiori jure, postquam summum bonum altioris facultatis potestatisque esse credit, sacratioribus disciplinis ac legibus famulatum & obsequium debet: vt earum ductu ac ope, ad vltimum finem Principes ac subditi perueniant, nec ab eo vtrique, vel alterutri aberrent.

Hæc Princeps scientiarum est apud Christianos.

Neque

Neque hoc est *degenere in genus transire*, si scientia inferior, facultatis superioris & maximè supremæ, ad quam vltimus finis omnium pertinet, principia communia assumat, ac inde, quæ in suâ materiâ vltimo fini necessaria aut congrua sunt, deducat: etsi non sit illius eiusmodi principia, vel vltimi finis naturam, examinare aut demonstrare, sed tanquam certa ac indubitata supponere, vti supra ex Aristotele demonstrauimus. Facit ergo Politica officium facultatis inferioris, cum Principem monet, vt DEI propitiandi ac æternæ felicitatis obtinendæ caussâ, in principatu verè pius ac religiosus esse velit, non pietatis ac religionis simulator; hoc enim vltimus Politicæ finis requirit, quem disciplina Christiana, omnium facultatum scientiarumque Domina proponit & explicat.

Politica officium est, etiam de fine vltimo & salute monere.

Neque cum verâ pietate ac religione pugnat religionis ac pietatis opinio, sed illam sequitur, velut vmbra corpus. Cuius curam suis etiam discipulis Christus commendauit, cum dixit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.* Magnus stimulus ad virtutum est exem-

Bona opinio curanda.

exemplum Principis, qui si ad malum præit, eodèm vno impetu feruntur subditi juxta illud:

Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Vnde Politicus instillare debet imperantibus non solùm bonæ vitæ, sed etiam integræ famæ amorem ac curam. Nam ipsi quoque à Deo collocantur *super candelabrum* principatuum ac Rerumpublicarum, *vt luceant omnibus*, qui sub imperio ipsorum sunt. Etsi hanc boni exempli lucem, non ad suam sed Dei gloriam, subditorumq; vtilitatem referre debeant. Quo sanè spectauit S. Augustinus, cum lib. de bono Viduitatis c. 22. dixit: *Nobis enim necessaria est vita nostra aliis fama nostra*, quæ verba perperam infra allegat Scioppius. *A Politico commendanda.*

§. V.

Animam esse subiectum Politica, affirmat Aristoteles; aliter à Politico, aliter à Theologo eam spectari.

Negat Scioppius animam esse subiectum Politicæ, affirmat Aristoteles 1. Ethic. c. 13. claris hisce verbis: *Quæ si ita habent, perspicuum est, Politicum aliquo modo nosse oportere ea, quæ ad animam pertinent;* *Aristoteles Scioppium refellit.*

submouere debet, vera nimirum pietatis ac virtutis pracepta.

Dissimile inquam est hoc simile, & prorsus absonum. Nam vt ex Medicinæ naturâ apertum est, & Aristoteles l. c. significat, Medicus per se circa corpus dumtaxat eiusq; sanitatem ac ægritudinem versatur. Malæ autem bonæque valetudinis caussæ proximæ, corporales sunt & corpori insitæ: quas aut tollere aut stabilire vnicum Medici officiũ est. Etsi verò morbos inter peccati originalis & actualis effecta connumeremus, est tamen ea caussa remota, & per se extra facultatem ac curam Medici, cuius non est curare morbos animi, sed corporis. Nisi per accidens æger ijs peccatis laboret, quæ frequentata bonam corporis habitudinem labefactare solent, vt crapula & libido; ab his enim ægrum dehortari, à Medici officio alienum non est.

Peccatum caussa morbi remota, ad Medicum per se non spectat.

Verum longè alia est Politici ratio. Nam Politicæ obiectum præcipuum ac propriũ, est vita ciuilis secundum iustitiæ aliarumque virtutum moralium regulam ordinata. Cum ergo Politicus de eiusmodi virtutibus in Republicâ stabiliendis, & vitijs contrarijs extirpandis, præcipit aut disputat, non solum verissima & vtilissima, sed

Alia Politici est ratio, cui virtutes & vitia cura sunt.

maximè

maximè etiam propria tractat. De Religione autem, virtutibusq; supernaturalibus seu Theologicis, vti vocamus, Fide, Spe, & Caritate, etsi propria proximaq; cura Religionis Christianæ præsidibus, Theologisq; incumbat: Politica tamen principia sua inde desumit, & per ea oculos identidem ad vltimum Finem retorquet, *ne transeundo per bona temporalia, amittat æterna*, quod à suis filijs Ecclesia deprecatur.

Cum verò ex Scripturis sanctis constet, Deum publica præsertim peccata, publicis calamitatibus & imperiorum euersione punire: Politicæ munus est vitia coercere ob eam quoque caussam, ne inde iusto Dei iudicio Respublica damnum capiat: virtutes verò promouere, vt Reipublicæ incolumitas, subditorumq; salus, propitij Numinis fauore stabiliatur. Accedit illi tuendæ veræ Religionis curam incumbere, vt ei eiusq; ministris aduersus hostes, & contemptores suppetias ferat. Nullo autem simili titulo vel debito, Medici ad curam Religionis aliarumque virtutum adstringuntur; alienum ergo est ab officio medici quà medicus est, de *Eam quoq; ob caussam, ne Deus puniat.*

his disputare, non autem ab officio Politici, quà Politicus est.

§. VIII.

Scioppiana imperitia in Scripturis specimen.

Peccata nō omnium morborum caussa.

SEd iuuat Scioppij in sacris Scripturis imperitiam, quam alijs frequenter & immeritò obijcit, ex hoc loco obiter æstimare. *Quis dubitet* ait, *quin morborum omnium caussæ sint peccata?* At verò, quis nisi scripturarum imperitus, nescit eas asserere morborum quorundam caussam non esse peccata? De cæcitate Tobiæ, & afflictione Iob clarus est locus Tobiæ 2. v. 12. *Hanc autem tentationem ideò permisit Dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ eius, sicut & sancti Iob. Nam cum ab infantiâ suâ, semper Deum timuerit, & mandata eius custodierit, non est contristatus contra Deum, quod plaga cæcitatis euenerit ei, &c.* Iob quoque initio libri sui cap. 1. v. 1. dicitur fuisse *vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.* Christus Ioan. 9. v. 2. & 3. curaturus cæcum à natiuitate discipulis interrogantibus, *quis peccauit? hic, aut parentes eius, vt cæcus nasceretur?* respondit: *Neq; hic peccauit, neq; parentes eius, sed vt manife-*

sten-

stentur opera Dei in illo. Omitto alia exempla aliorum, quibus Deus morbos immisit sine illorum culpâ, ad probationem patientiæ vel alias caussas, idoneis historijs testatas. Neq; talia in peccatum originale referri possunt, cum non ex naturæ cursu, sed peculiari diuinæ prouidentiæ decreto proueniant.

§. VIII.

Media, quæ ex sublimiori pendent scientiâ, aliena esse à Politico.

INstrumentorum ratione aliena tractat Politicus, si ea conseruandi status media, seu modos præscribat, quæ ex sublimiori pendent scientiâ. Vt si dicat, Principem debere creberrimo sacramentorum vsu, dandisq; eleemosynis Deum sibi reddere propitium. Sic enim futurum, vt Deus imperium eius prosperet.

§. IX.

VINDICIAE. Scientias morales communicare in communibus principiis morum, quorum prima regula est disciplina Christiana; Macchiauelli, quoque exemplum Scioppio aduersari.

FAlsum esse, quod tradere media, seu modos conseruandi Status, qui ex sublimiori pendent scientia, alienum sit à

Politicâ ex ſupra dictis liquet. Sicut enim omnes ſcientiæ teſte Ariſtotele l. 2. poſter. c. 8. communicant in communibus principijs Logicæ & Metaphyſicæ, atque ex ijs demonſtrationes ſuas conficiunt, etſi de ipſis principijs nihil demonſtrent: ità ſcientiæ quoque morales, inter quas eminet Politica, tum in ijſdem, tum multo magis in principijs communibus veræ fidei ac Theologiæ, vnde prima regula morum ac virtututum ſumitur, communicant.

Communia fidei Principia ad Politicam ſpectant.

Quare ſicut alienum nihil facit Phyſicus, cum demonſtrat non poſſe corpus ſimul moueri & quieſcere, ex principio illo metaphyſico: *Non poteſt idem ſimul eſſe & non eſſe*, aut illo Logico: *non poteſt idem de eodem ſimul verè affirmari & negari*, ita officium ſuum facit Politicus, cum ex principio vno Politico & altero Chriſtiano ſic concludit: *Principem conuenit certiſſima media ad veram Imperij felicitatem parandam adhibere; ſed medium certiſſimum ac præcipuum eſſe verum Dei cultum, orationis item, aliarumq́ue virtutum, quæ Principi conueniunt; ſtudium, Chriſtiana religio & partim ſacræ literæ docent, ergo conuenit Principem iſta cordi habere ac fa-*

Ex iis rectè concludit.

ac factitate, neque ea à se, vel rationibus Politicis aliena putare.

Macchiauellus ipse præcipuum status seu Reipublicæ conseruandæ medium Religionem esse censet, eâque de re pluribus capitibus agit lib. 1. discursuū de Republicâ. *Nam vbi religio est*, ait cap. 11. *locum habent bona leges ac bona disciplina, ex quibus fortunati felicesq; rerum euentus, in expeditionibus præsertim bellicis, nascuntur: sicuti è contra etiam, sublatâ religione corruere Rempublicam oportet, quoniam sublato Dei timore sequitur impietas, ex eâq; ruina imperiorum.* *Macchiauellus de Religione agit.*

Caput vero 12. sic orditur: *Quicunq; Principes atque Respublicæ semetipsos conseruare cupiunt, in id vnum præ cæteris incumbere debent, vt verum Religionis cultum rectè instituant & venerentur.* Eamq; materiam vsque ad cap. 16. latè prosequitur, etsi falsa & veræ Religioni aduersantia, Romanæq; Ecclesiæ contumeliosa tum hic, tum alibi admisceat, præsertim lib. 2. c. 2. quæ infra attingemus.

Idem Macchiauellus, de Fortunâ & fato disputat, in Principe c. 25. & lib. 2. discurs. cap. 29. quam eandem rem attingit lib. 3. c. 1. Neque alienum quid à Politico *Item de fato.*

fecisset, si principia diuinæ prouidentiæ, quam vnam pro fortuna & fato suo, Christiana fides agnoscit, sincera posuisset, & tanquam indubitata supposuisset. Quia verò illa corrupit, & tum hæc, tum alia ad religionem spectantia examinandi, imò & calumniandi, ac censendi audaciam sibi sumpsit, boni Politici limites excessit; cuius est ea, quæ ex sublimiori facultate pendent, non conuellere, sed tanquam veritatis virtutisque regulam sibi à Deo propositam, reuerenter amplecti, nec de illis, sed ex illis concludere.

Principia Christiana corrupit.

Quæ eò attuli, vt appareat Scioppium clientis sui immemorem, cum ipsum accusare, dum alios accusat.

CAP. III.

Religione & virtute imperia certiùs prospe- rari, quàm vllis Pseudopoliticorum præceptis & consiliis.

§. I.

SVPPETIAE. Deum imperium non prosperare, nisi Principis, & subditorum ad salutem animæ intersit; Iosia, S. Ludouico, aliisq; regibus, ideo parum prosperè plurima euenisse.

HOc etsi salutare in primis præceptum, ac Principis auribus animoque instillari digniss.

gnissimum, tamen à Policâ Scholâ alienum, tum propter arcanum Dei consilium, temporalium bonorum concessionem ex vsu animarum nostrarum moderantis, nobis non explorató certum est. Nam istas Dei propitiandi rationes esse, ex Theologia discimus; simul autem & hoc, Deum non aliter Principis, quamuis religiosissimi imperium prosperare, nisi sic ipsius & subiectorum, ad animæ salutem interesse videat. Iosiæ quidem, S. Ludouico, alijsq; spectatissimæ pietatis regibus, non aliam ob caussam parum prosperè plurima euenisse scimus.

Scioppius noxiè fallit & fallitur.

§. II.

VINDICIAE. Vigente & florente verâ Religione ac virtute, imperia non euerti, nec insolitis modis affligi, omni historiâ teste.

QVam non alienum est à quibusuis scientijs & facultatibus, vti principijs vniuersalibus scientiarum superiorum, tam non alienum est à Politicâ, vti certissimis veræ fidei ac Theologiæ principijs, quibus etiam istud adnumerari debet. Regna principatus & Respublicas, verâ Religione ac pietate, iustitiæ item aliarumque virtutum, seu præceptorum diuinorum custodiâ, conseruari: neque euerti, aut publicis insolitisq; calamitatibus affligi, nisi peccata imperantium, aut sub-

Religio & pietas Reipublica salus.

in eâ quoque Cenſuram mereatur. Nam inprimis, vt oſtendatur ſcriptor Politicus peccâſſe contra Methodum artis, neceſſe non eſt demonſtrari, eum aut aliena tractâſſe, aut falſa: cum ipſe Scioppius ſuprà, Rationis in vniuerſim quinque numerârit vitia, Obſcurum, Ambiguum, Falſum, Inconſequens, & Alienum. Etſi ergo ſcriptor nec aliena tractârit, nec falſa, potuit peccare obſcuritate, ambiguitate, aut conſequentiæ vitio, ideoq; vituperationem mereri.

Scioppii Cenſura inſufficiens. Deinde etſi ab his quinque vitijs immunis ſit, potuit in illud labi, quod à Scioppio omiſſum nos eo loco addendum diximus, & Mutilum vocauimus, omiſſionem nimirum aut neglectum alicuius, quod artis proprium eſt, præcipuè obiecti proprij & principalis. Illud enim neceſſariò tractare debet, qui artem aliquam integram profitetur. Quod ſi vnam dumtaxat, alterámue partem attingat, neceſſe ſaltem eſt eam ad principale obiectum referre; vel expreſsè, vel implicitè: ità, vt nihil tradat, quod cum præcipuo artis fine, aut obiecto pugnet.

Macchiauellus Methodum ar- Macchiauellum verò Scioppij in hâc aduocatione clientem vnicum, tam contra

traMethodum artis,quàm prudentiæ grauissimè deliquisse, facilè planum fieri potest. Nam contra Methodum artis peccauit, quia proprium præcipuumque Politicæ obiectum, Rectam Reipublicæ formam neglexit, aut peruertit. Neglexit, inquam, quia eius finem, vitam ciuilem ex regulâ veræ virtutis agendam, non proposuit, neque media debita assignauit. Imò vtrumque peruertit, quia bona externa gloriam, opes, imperij conseruationem finem Politicæ fecit, & media tradidit, principijs naturæ & gratiæ aduersa, vt paulo post patebit. *tis & prudentia violauit.*

Vnde consequens est Prudentiæ quoque Methodum ab eo neglectam, quia non solum nihil cauit, ne lectoris judiciū de rectè secúsue factis deprauaret, quod Scioppius ad prudentiæ Methodum meritò requirit: sed datâ etiam operâ hoc ipsum egisse videtur, vt à radicibus veræ Politicæ principia conuelleret.

§. III.

SVPPETIAE. Aliena tractare Politicum ratione materiæ, si Principem verè pium esse iubeat; animam non esse subiectum Politicæ.

SVbiectæ materiæ ratione, aliena tractat Politicus, si v. g. Principem, vt Deum sibi red-

dat propitium, & æternâ felicitate potiatur, verè pium ac religiosum esse: non autem pietatem & religionem præ se ferre, id est, id agere iubeat, vt qualis est, pius nimirum & religiosus, talis etiam ab alijs existimetur. Nam hoc nihil est aliud, quàm tractare de salute animæ, quomodo scilicet Princeps animam suam seruare, vel saluare possit. At enim anima Principis, aut salus animæ non est subiectum Politicæ, sed Theologiæ: cum in Politicâ tractari debeat salus, siue incolumitas status. Igitur hoc est, quod aiunt, *de genere in genus transire.*

Scioppius Politicis salutis curam eripit.

§. IV.

VINDICIAE. Finem vltimum beatitudinis æternæ, proximè quidem ad disciplinam Christianam & Theologiam pertinere, eidem tamen Politicam quoq; cum alijs artibus famulari debere; famam negligendam non esse.

NOn alienum est à Politico, Principem admonere de vltimo hominis fine, hunc enim tanquam Politicæ proprium assignauit Aristoteles l. 1. Ethic. c. 2. 4. 5. & alibi. Quia verò censuit beatitudinem in hâc vitâ naturæ viribus posse acquiri, & consistere in actionibus virtutum, tum intellectus, tum voluntatis: ideo totam vltimi finis adeptionem, procurationem ac possessionem Politicæ propriam esse putauit, eique reliquas omnes facultates ac scien-

Aristoteles finem vltimum Politicæ propriũ putauit,

ſcientias ſubiecit; quia ad finem vltimum, quem Politica ſpectat, neceſſe eſt fines inferiores, velut bona minora ad bonum maximum dirigi. At poſtquam vera fides vltimum finem noſtrum in Beatitudine vitæ alterius, ſitum eſſe, neque naturæ viribus eò perueniri poſſe oſtendit: Politica, huius finis proximam adeptionem procurationemque, tanquam viribus ſuis ſuperiorem, Chriſtianæ diſciplinæ ac Theologiæ, & ſacratiori poteſtati conceſſit: ſic tamen, vt hunc vitæ humanæ tum priuatæ, tum communis ſupremum finē, velut eminus reſpiciens totam imperandi parendique rationem eò referre non ceſsârit. *Eius cura proximè ad Fidem & Theologiā ſpectat.*

Vt enim Ariſtotele judice Politica, veræ fidei lumine nondum colluſtrata, in alias facultates ac ſcientias principatum tenuit, ob vltimi finis ſibi proprij, vti videbatur, prærogatiuam: ità nunc potiori jure, poſtquam ſummum bonum altioris facultatis poteſtatiſque eſſe credit, ſacratioribus diſciplinis ac legibus famulatum & obſequium debet: vt earum ductu ac ope, ad vltimum finem Principes ac ſubditi perueniant, nec ab eo vtrique, vel alterutri aberrent. *Hæc Princeps ſcientiarum eſt apud Chriſtianos.*

Neque

Neque hoc est *degenere in genus transire*, si scientia inferior, facultatis superioris & maximè supremæ, ad quam vltimus finis omnium pertinet, principia communia assumat, ac inde, quæ in suâ materiâ vltimo fini necessaria aut congrua sunt, deducat: etsi non sit illius eiusmodi principia, vel vltimi finis naturam, examinare aut demonstrare, sed tanquam certa ac indubitata supponere, vti supra ex Aristotele demonstrauimus. Facit ergo Politica officium facultatis inferioris, cum Principem monet, vt DEI propitiandi ac æternæ felicitatis obtinendæ caussâ, in principatu verè pius ac religiosus esse velit, non pietatis ac religionis simulator; hoc enim vltimus Politicæ finis requirit, quem disciplina Christiana, omnium facultatum, scientiarumque Domina proponit & explicat.

Politica officium est, etiam de fine vltimo & salute monere.

Bona opinio curanda.

Neque cum verâ pietate ac religione pugnat religionis ac pietatis opinio, sed illam sequitur, velut vmbra corpus. Cuius curam suis etiam discipulis Christus commendauit, cum dixit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.* Magnus stimulus ad virtutum est exem-

exemplum Principis, qui si ad malum præit, eodem vno impetu feruntur subditi juxta illud:

Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Vnde Politicus instillare debet imperantibus non solùm bonæ vitæ, sed etiam integræ famæ amorem ac curam. Nam ipsi quoque à Deo collocantur *super candelabrum* principatuum ac Rerumpublicarum, *vt luceant omnibus*, qui sub imperio ipsorum sunt. Etsi hanc boni exempli lucem, non ad suam sed Dei gloriam, subditorumq; vtilitatem referre debeant. Quo sanè spectauit S. Augustinus, cum lib. de bono Viduitatis c. 22. dixit: *Nobis enim necessaria est vita nostra alijs fama nostra*, quæ verba perperam infra allegat Scioppius.

A Politico commendanda.

§. V.

Animam esse subiectum Politicæ, affirmat Aristoteles; aliter à Politico, aliter à Theologo eam spectari.

Negat Scioppius animam esse subiectum Politicæ; affirmat Aristoteles I. Ethic. c. 13. claris hisce verbis: *Quæ si ita habent, perspicuum est, Politicum aliquo modo nosse oportere ea, quæ ad animam pertinent;*

Aristoteles Scioppium refellit.

tinent; perinde, vt medicus oculorum, omniumq́; partium corporis notitiam habere debet. Ac tanto etiam magis, quo honoratior & præstantior est Politica, quam Medicina. Præstantiores autem Medici multum in cognitione corporis opera ponunt. Pertinet igitur ad Politicum consideratio animæ, idq́; horum caussâ, & quantùm satis est ad ea, quæ inuestigamus. Delibera nunc Lector, Aristoteli, an Scioppio credere velis: aut indignare potius audaci Grammatico, qui Politicam ablatâ ipsi animæ curâ, exanimat.

Salus animæ, vt ad Politicam pertineat.

Est anima eiusque salus Theologiæ subiectum, vt diuinæ gratiæ virtutumque Theologicarum ornatu ac præsidio, salutem operatur, & proximè comparat. Est eadem anima subiectum Politicæ, vt per virtutes morales in ciuili Societate, secundum rectam rationem, non sine ordine & respectu ad salutem æternam, regitur ac dirigitur, vt ex dictis supra clarum est. Certè Aristoteles l. c. asserit verè *Politicum virtuti maximam operam impendere, studere enim ciues bonos efficere, legumq́; obseruantes*; virtutis autem probitatisq; sedes anima est, necessariò igitur hanc

hanc ſpectat & conſiderat Politicus, niſi virtutis curā ſibi propriam abijcere velit.

§. VI.

Medicum corpus duntaxat curare, Politicum vitam ciuilem rationi congruam; ideo curam & doctrinam virtutis ab illo, non isto alienam, & Scioppii ſimile diſſimile eſſe.

ATque hinc apparet, quàm ſimile diſſimile illud ſit, quo exemplo à Medicis petito, Scioppius ſub finem Admonitionis ad Lectorem, bonos Politicos calumniatur. *Quis dubitet* ait, *quin morborum omnium cauſſæ ſint peccata? Neq; tamen Medicus* ἀπαιδευσίας, *imò ſtoliditatis iuſtam effugerit reprehenſionem, ſi de cauſſis Febrium diſputans, peccati Originalis & Actualis mentionem inferat, eumq; qui morbis carere velit, peccata fugere iubeat. Vt enim veriſſima ſit eius diſputatio, neque non multiplicem hominibus afferre poſſit vtilitatem, tamen quoniam* ὀυκ οἰκείαν, *non ſuam aut propriam, ſed alienam & heterogeneam eſſe conſtat, eâ ſuperſedere, nec in alterius artis fines inuadere debuit. Similiter igitur Politicus Pædiæ legibus parere, eaque, quæ alterius ſunt generis, quamuis veriſſima ſint & vtiliſſima, ab Acroaſi ſuâ ſub-* *Scioppiana Sycophantia.*

submouere debet, vera nimirum pietatis ac virtutis precepta.

Dissimile inquam est hoc simile, & prorsus absonum. Nam vt ex Medicinæ naturâ apertum est, & Aristoteles l. c. significat, Medicus per se circa corpus dumtaxat eiusq; sanitatem ac ægritudinem versatur. Malæ autem bonæque valetudinis caussæ proximæ, corporales sunt & corpori insitæ: quas aut tollere aut stabilire vnicum Medici officiũ est. Etsi verò morbos inter peccati originalis & actualis effecta connumeremus, est tamen ea caussa remota, & per se extra facultatem ac curam Medici, cuius non est curare morbos animi, sed corporis. Nisi per accidens æger ijs peccatis laboret, quæ frequentata bonam corporis habitudinem labefactare solent, vt crapula & libido; ab his enim ægrum dehortari, à Medici officio alienum non est.

Peccatum caussa morbi remota, ad Medicum per se non spectat.

Verum longè alia est Politici ratio. Nam Politicæ obiectum præcipuum ac propriũ, est vita ciuilis secundum iustitiæ aliarumque virtutum moralium regulam ordinata. Cum ergo Politicus de eiusmodi virtutibus in Republicâ stabiliendis, & vitijs contrarijs extirpandis, præcipit aut disputat, non solum verissima & vtilissima, sed maximè

Alia Politici est ratio, cui virtutes & vitia curæ sunt.

maximè etiam propria tractat. De Religione autem, virtutibusq; supernaturalibus seu Theologicis, vti vocamus, Fide, Spe, & Caritate, etsi propria proximaq; cura Religionis Christianæ præsidibus, Theologisq; incumbat: Politica tamen principia sua inde desumit, & per ea oculos identidem ad vltimum Finem retorquet, *ne transeundo per bona temporalia, amittat æterna*, quod à suis filijs Ecclesia deprecatur.

Cum verò ex Scripturis sanctis constet, Deum publica præsertim peccata, publicis calamitatibus & imperiorum euersione punire: Politicæ munus est vitia coercere ob eam quoque caussam, ne inde iusto Dei iudicio Respublica damnum capiat: virtutes verò promouere, vt Reipublicæ incolumitas, subditorumq; salus, propitij Numinis fauore stabiliatur. Accedit illi tuendæ veræ Religionis curam incumbere, vt ei eiusq; ministris aduersus hostes, & contemptores suppetias ferat. Nullo autem simili titulo vel debito, Medici ad curam Religionis aliarumque virtutum adstringuntur; alienum ergo est ab officio medici quà medicus est, de

Eam quoq; ob caussam, ne Deus puniat.

his disputare, non autem ab officio Politici, quà Politicus est.

§. VIII.

Scioppiana imperitia in Scripturis specimen.

Peccata nõ omnium morborum caussa.

SEd iuuat Scioppij in sacris Scripturis imperitiam, quam alijs frequenter & immeritò obijcit, ex hoc loco obiter æstimare. *Quis dubitet* ait, *quin morborum omnium caussa sint peccata?* At verò, quis nisi scripturarum imperitus, nescit eas asserere morborum quorundam caussam non esse peccata? De cæcitate Tobiæ, & afflictione Iob clarus est locus Tobiæ 2. v. 12. *Hanc autem tentationem ideò permisit Dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ eius, sicut & sancti Iob. Nam cum ab infantiâ suâ, semper Deum timuerit, & mandata eius custodierit, non est contristatus contra Deum, quod plaga cæcitatis euenerit ei, &c.* Iob quoque initio libri sui cap. 1. v. 1. dicitur fuisse *vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.* Christus Ioan. 9. v. 2. & 3. curaturus cæcum à natiuitate discipulis interrogantibus, *quis peccauit? hic, aut parentes eius, vt cæcus nasceretur?* respondit: *Neque hic peccauit, neque parentes eius, sed vt manifesten-*

ſtentur opera Dei in illo. Omitto alia exempla aliorum, quibus Deus morbos immiſit ſine illorum culpâ, ad probationem patientiæ vel alias cauſſas, idoneis hiſtorijs teſtatas. Neq; talia in peccatum originale referri poſſunt, cum non ex naturæ curſu, ſed peculiari diuinæ prouidentiæ decreto proueniant.

§. VIII.

Media, quæ ex ſublimiori pendent ſcientiâ, aliena eſſe à Politico.

INſtrumentorum ratione aliena tractat Politicus, ſi ea conſeruandi ſtatus media, ſeu modos præſcribat, quæ ex ſublimiori pendent ſcientiâ. Vt ſi dicat, Principem debere creberrimo ſacramentorum vſu, dandiſq; eleemoſynis Deum ſibi reddere propitium. Sic enim futurum, vt Deus imperium eius proſperet.

§. IX.

VINDICIAE. Scientias morales communicare in communibus principiis morum, quorum prima regula eſt diſciplina Chriſtiana; Macchiauelli, quoque exemplum Scioppio aduerſari.

FAlſum eſſe, quod tradere media, ſeu modos conſeruandi Status, qui ex ſublimiori pendent ſcientia, alienum ſit à

Politicâ ex ſupra dictis liquet. Sicut enim omnes ſcientiæ teſte Ariſtotele l. 2. poſter. c. 8. communicant in communibus principijs Logicæ & Metaphyſicæ, atque ex ijs demonſtrationes ſuas conficiunt, etſi de ipſis principijs nihil demonſtrent: itá ſcientiæ quoque morales, inter quas eminet Politica, tum in ijſdem, tum multo magis in principijs communibus veræ fidei ac Theologiæ, vnde prima regula morum ac virtututum ſumitur, communicant.

Communia fidei Principia ad Politicam ſpectant.

Quare ſicut alienum nihil facit Phyſicus, cum demonſtrat non poſſe corpus ſimul moueri & quieſcere, ex principio illo metaphyſico: *Non poteſt idem ſimul eſſe & non eſſe*, aut illo Logico: *non poteſt idem de eodem ſimul verè affirmari & negari,* ita officium ſuum facit Politicus, cum ex principio vno Politico & altero Chriſtiano ſic concludit: *Principem conuenit certiſſima media ad veram Imperij felicitatem parandam adhibere; ſed medium certiſſimum ac præcipuum eſſe verum Dei cultum, orationis item, aliarumq; virtutum, quæ Principi conueniunt, ſtudium, Chriſtiana religio & partim ſacræ literæ docent, ergo conuenit Principem iſta cordi habere ac fa-*

Ex iis rectè concludit.

ac factitare, neque ea à se, vel rationibus Politicis aliena putare.

Macchiauellus ipse præcipuum status seu Reipublicæ conseruandæ medium Religionem esse censet, eâque de repluribus capitibus agit lib. I. discursuũ de Republicâ. *Nam vbi religio est*, ait cap. 11. *locum habent bonæ leges ac bona disciplina, ex quibus fortunati felicesq; rerum euentus, in expeditionibus præsertim bellicis, nascuntur: sicuti è contra etiam, sublatâ religione corruere Rempublicam oportet, quoniam sublato Dei timore sequitur impietas, ex eâq; ruina imperiorum.* *Macchiauellus de Religione agit.*

Caput vero 12. sic ordiţur: *Quicunq; Principes atque Republicæ semetipsos conseruare cupiunt, in id vnum præ cæteris incumbere debent, vt verum Religionis cultum rectè instituant & venerentur.* Eamq; materiam vsque ad cap. 16. latè prosequitur, etsi falsa & veræ Religioni aduersantia, Romanæq; Ecclesiæ contumeliosa tum hîc, tum alibi admisceat, præsertim lib. 2. c. 2. quæ infra attingemus.

Idem Macchiauellus, de Fortunâ & fato disputat, in Principe c. 25. & lib. 2. discurs. cap. 29. quam eandem rem attingit lib. 3. c. 1. Neque alienum quid à Politico *Item de fato.*

fecisset, si principia diuinæ prouidentiæ, quam vnam pro fortunâ & fato suo, Christiana fides agnoscit, sincera posuisset, & tanquam indubitata supposuisset. Quia verò illa corrupit, & tum hæc, tum alia ad religionem spectantia examinandi, imò & calumniandi, ac censendi audaciam sibi sumpsit, boni Politici limites excessit; cuius est ea, quæ ex sublimiori facultate pendent, non conuellere, sed tanquam veritatis virtutisque regulam sibi à Deo propositam, reuerenter amplecti, nec de illis, sed ex illis concludere.

Principia Christiana corrupit.

Quæ eò attuli, vt appareat Scioppium clientis sui immemorem, eum ipsum accusare, dum alios accusat.

CAP. III.

Religione & virtute imperia certiùs prosperari, quàm vllis Pseudopoliticorum præceptis & consiliis.

§. I.

SVPPETIAE. Deum imperium non prosperare, nisi Principis, & subditorum ad salutem animæ intersit; Iosiæ, S. Ludouico, aliisq; regibus, ideo parum prosperè plurima euenisse.

HOc etsi salutare in primis præceptum, ac Principis auribus animoque instillari dignissi-

gnissimum, tamen à Policâ Scholâ alienum, tum propter arcanum Dei consilium, temporalium bonorum concessionem ex vsu animarum nostrarum moderantis, nobis non exploratò certum est. Nam istas Dei propitiandi rationes esse, ex Theologia discimus; simul autem & hoc, Deum non aliter Principis, quamuis religiosissimi imperium prosperare, nisi sic ipsius & subiectorum, ad animæ salutem interesse videat. Iosiæ quidem, S. Ludouico, alijsq; spectatissimæ pietatis regibus, non aliam ob caussam parum prosperè plurima euenisse scimus. *Scioppius noxiè fallit & fallitur.*

§. II.

VINDICIAE. Vigente & florente verâ Religione ac virtute, imperia non euerti, nec insolitis modis affligi, omni historiâ teste.

Quam non alienum est à quibusuis scientijs & facultatibus, vti principijs vniuersalibus scientiarum superiorum, tam non alienum est à Politicâ, vti certissimis veræ fidei ac Theologiæ principijs, quibus etiam istud adnumerari debet. Regna principatus & Respublicas, verâ Religione ac pietate, iustitiæ item aliarumque virtutum, seu præceptorum diuinorum custodiâ, conseruari: neque euerti, aut publicis insolitisq; calamitatibus affligi, nisi peccata imperantium, aut sub- *Religio & pietas Reipublicæ salus.*

nis ac diuinarum humanarumque legum obseruantiâ florentes interijsse, vel publicis insolitisq; calamitatibus afflictas fuisse, quoad in eodem religionis probitatisque tenore perstiterunt. Vt adeò semper publica insolitáque mala argumento sint, vel Principes, vel subditos, vel vtrosque deliquisse.

§. III.

Diuina prouidentia ob conseruationem humani generis id conuenire; etsi ob alias caussas impiorum quoque imperia, multis seculis conseruet.

HOc Ratio ex naturæ fideiq; fontibus hausta luculenter demonstrat. Nam cum Regna & imperia à Deo sint ordinata, ad conuenientem generis humani conseruationem & gubernationem, principes verò alijque qui imperant, ministri Dei sint, vt supra ostendimus; diuinæ sapientiæ ac bonitati conuenit, Principes & subditos, cum officiũ suũ faciunt, gratiæ defensionisq; suæ auxilio dignari, non publicis malis atterere, aut Respublicas Religionis, jurisq; vinculo rectè consociatas euertere. Pugnat enim id cum prouidentiâ Dei, quæ in administratione vniuersi, præcipuè spectat humani generis conserua-

Diuina sapientia ac bonitati hoc conuenit.

seruationem, & conuenientem gubernationem; qualis vel maximè est, cum boni Principes bonis subditis, bene imperant.

Cur Deus imperia impiorum prosperet.

Cui tamen non perinde aduersatur, quod Deus multis sæpe seculis imperia & Regna impiorum, veluti Turcarum, aliorumque infidelium & hæreticorum tolerat, imò & victorias, potentiam, opes, omnemque prosperitatem ipsis indulgere videtur. Nam inprimis iustè Deus etiam Idololatris, pro bonis artibus & qualibuscunque virtutibus eorum, *gloriam terrenā excellentissimi Imperij*, veluti mercedem temporalem retribuere potest. Quod evenisse Romanis docet S. Augúst. l. 5. de ciuit. cap. 5. & verisimile est de Sinensibus, quorum Imperium à bonis artibus & moribus itidem laudatur.

Impij pœna fidelium.

Perseuerant deinde, nonnunquam diutius regna infidelium & hæreticorum, in pœnam fidelium, qui illos cum possent & deberent, non extinxerunt. Sic Deus noluit delere Chananæos aliasque gentes, quibus contra præceptum Domini pepercerunt filij Israel, *vt haberent hostes, Dijq́, eorum essent illis in ruinam*, Iosue 23. Iudic. 1. 2. 3. Similem caussam potentiæ Turcarum & hæreticorum præ-

buis-

buiſſe, & præbere Chriſtiani videntur.

Tertiò, Regna impiorum in ipsâ ſuâ proſperitate, tot, tantiſq; inteſtinis ſæpe conflictantur malis, ſeditionibus, bellis, principum crudelitate, & per interualla horrendis à cœlo terrâq; plagis, peſtibus, ſterilitatibus, eluuionibus: vt infelices potius quã felices dici debeant, præſertim cum infidelitas & hæreſis, vitiorumq; licentia, quibus laborant, pœnæ ſint omnium grauiſſimæ. *Non verè felices.*

Eſt denique certa ſcelerum menſura, quam in Regnis & Imperijs, principibus & populis puniendis obſeruat Deus. Eam vindictæ menſuram citius implent fideles, grauiuſque puniuntur, quàm infideles; grauius enim peccant, cum voluntatem Dei clarè intelligant, plura item beneficia, & præſidia rectè agendi accipiant. Vnde *ſeruus ingratus, qui cognouit voluntatem Domini ſui, & non ſe præparauit: & non fecit ſecundùm voluntatem eius*, citius & *pluribus vapulare ſolet, quam qui non cognouit*. Luc. 12. v. 48. Ità legimus veterem populum, cum declinauit à præceptis, ſtatim aut paulo poſt grauiſſimè fuiſſe punitum; *iniquitates* autẽ *Amorrhæorum*, quæ vtiq; tempore Abrahami nõ exiguæ erant, *Scelerum menſura, citius impletur à fidelibus.*

pri-

Neque hoc est *degenere in genus transire*, si scientia inferior, facultatis superioris & maximè supremæ, ad quam vltimus finis omnium pertinet, principia communia assumat, ac inde, quæ in suâ materiâ vltimo fini necessaria aut congrua sunt, deducat: etsi non sit illius eiusmodi principia, vel vltimi finis naturam, examinare aut demonstrare, sed tanquam certa ac indubitata supponere, vti supra ex Aristotele demonstrauimus. Facit ergo Politica officium facultatis inferioris, cum Principem monet, vt DEI propitiandi ac æternæ felicitatis obtinendæ caussâ, in principatu verè pius ac religiosus esse velit, non pietatis ac religionis simulator; hoc enim vltimus Politicæ finis requirit, quem disciplina Christiana, omnium facultatum scientiarumque Domina proponit & explicat.

Policica officium est, etiam de fine vltimo & salute monere.

Neque cum verâ pietate ac religione pugnat religionis ac pietatis opinio, sed illam sequitur, velut vmbra corpus. Cuius curam suis etiam discipulis Christus commendauit, cum dixit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.* Magnus stimulus ad virtutum est

Bona opinio curanda.

exem-

exemplum Principis, qui si ad malum præit, eodèm vno impetu feruntur subditi juxta illud:

Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Vnde Politicus instillare debet imperantibus non solùm bonæ vitæ, sed etiam integræ famæ amorem ac curam. Nam ipsi quoque à DEO collocantur *super candelabrum* principatuum ac Rerumpublicarum, *vt luceant omnibus*, qui sub imperio ipsorum sunt. Etsi hanc boni exempli lucem, non ad suam sed Dei gloriam, subditorumq; vtilitatem referre debeant. Quo sanè spectauit S. Augustinus, cum lib. de bono Viduitatis c. 22. dixit: *Nobis enim necessaria est vita nostra alijs fama nostra*, quæ verba perperam infra allegat Scioppius. *A Politico commendanda.*

§. V.

Animam esse subiectum Politicæ, affirmat Aristoteles; aliter à Politico, aliter à Theologo eam spectari.

NEgat Scioppius animam esse subiectum Politicæ; affirmat Aristoteles 1. Ethic. c. 13. claris hisce verbis: *Quæ si ita habent, perspicuum est, Politicum aliquo modo nosse oportere ea, quæ ad animam pertinent;* *Aristoteles Scioppium refellit.*

tinent; perinde, vt medicus oculorum, omniumq́ partium corporis notitiam habere debet. Ac tanto etiam magis, quo honoratior & præstantior est Politica, quam Medicina. Præstantiores autem Medici multum in cognitione corporis operæ ponunt. Pertinet igitur ad Politicum consideratio animæ, idq́ horum caußâ, & quantùm satis est ad ea, quæ inuestigamus. Delibera nunc Lector, Aristoteli, an Scioppio credere velis: aut indignare potius audaci Grammatico, qui Politicam ablatâ ipsi animæ curâ, exanimat.

Salus animæ, ut ad Politicam pertineat.

Est anima eiusque salus Theologiæ subiectum, vt diuinæ gratiæ virtutumque Theologicarum ornatu ac præsidio, salutem operatur, & proximè comparat. Est eadem anima subiectum Politicæ, vt per virtutes morales in ciuili Societate, secundum rectam rationem, non sine ordine & respectu ad salutem æternam, regitur ac dirigitur, vt ex dictis supra clarum est. Certè Aristoteles l. c. asserit verè *Politicum virtuti maximam operam impendere, studere enim ciues bonos efficere, legumq́ obseruantes*; virtutis autem probitatisq; sedes anima est, necessariò igitur hanc

hanc spectat & considerat Politicus, nisi virtutis curā sibi propriam abijcere velit.

§. VI.

Medicum corpus duntaxat curare, Politicum vitam ciuilem rationi congruam; ideo curam & doctrinam virtutis ab illo, non isto alienam, & Scioppii simile dissimile esse.

ATque hinc apparet, quàm simile dissimile illud sit, quo exemplo à Medicis petito, Scioppius sub finem Admonitionis ad Lectorem, bonos Politicos calumniatur. *Quis dubitet* ait, *quin morborum omnium caussa sint peccata? Neq; tamen Medicus* ἀπαιδευσίας, *imò stoliditatis iustam effugerit reprehensionem, si de caussis Febrium disputans, peccati Originalis & Actualis mentionem inferat, eumq; qui morbis carere velit, peccata fugere iubeat. Vt enim verißima sit eius disputatiō, neque non multiplicem hominibus afferre poßit vtilitatem, tamen quoniam* οὐκ οἰκείαν, *non suam aut propriam, sed alienam & heterogeneam esse constat, eā supersedere, nec in alterius artis fines inuadere debuit. Similiter igitur Politicus Pædiæ legibus parere, eaque, quæ alterius sunt generis, quamuis verißima sint & vtilißima, ab Acroasi suā sub-*

Scioppiana Sycophantia,

submouere debet, vera nimirum pietatis ac virtutis præcepta.

Dissimile inquam est hoc simile, & prorsus absonum. Nam vt ex Medicinæ naturâ apertum est, & Aristoteles l. c. significat, Medicus per se circa corpus dumtaxat eiusq; sanitatem ac ægritudinem versatur. Malæ autem bonæque valetudinis caussæ proximæ, corporales sunt & corpori insitæ: quas aut tollere aut stabilire vnicum Medici officiũ est. Etsi verò morbos inter peccati originalis & actualis effecta connumeremus, est tamen ea caussa remota, & per se extra facultatem ac curam Medici, cuius non est curare morbos animi, sed corporis. Nisi per accidens æger ijs peccatis laboret, quæ frequentata bonam corporis habitudinem labefactare solent, vt crapula & libido; ab his enim ægrum dehortari, à Medici officio alienum non est.

Peccatum caussa morbi remota, ad Medicum per se non spectat.

Verum longè alia est Politici ratio. Nam Politicæ obiectum præcipuum ac propriũ, est vita ciuilis secundum iustitiæ aliarumque virtutum moralium regulam ordinata. Cum ergo Politicus de eiusmodi virtutibus in Republicâ stabiliendis, & vitijs contrarijs extirpandis, præcipit aut disputat, non solum verissima & vtilissima, sed maximè

Alia Politici est ratio, cui virtutes & vitia curæ sunt.

maximè etiam propria tractat. De Religione autem, virtutibusq; supernaturalibus seu Theologicis, vti vocamus, Fide, Spe, & Caritate, etsi propria proximaq; cura Religionis Christianæ præsidibus, Theologisq; incumbat: Politica tamen principia sua inde desumit, & per ea oculos identidem ad vltimum Finem retorquet, *ne transeundo per bona temporalia, amittat æterna*, quod à suis filijs Ecclesia deprecatur.

Cum verò ex Scripturis sanctis constet, Deum publica præsertim peccata, publicis calamitatibus & imperiorum euersione punire: Politicæ munus est vitia coercere ob eam quoque caussam, ne inde iusto Dei iudicio Respublica damnum capiat: virtutes verò promouere, vt Reipublicæ incolumitas, subditorumq; salus, propitij Numinis fauore stabiliatur. Accedit illi tuendæ veræ Religionis curam incumbere, vt ei eiusq; ministris aduersus hostes, & contemptores suppetias ferat. Nullo autem simili titulo vel debito, Medici ad curam Religionis aliarumque virtutum adstringuntur; alienum ergo est ab officio medici quà medicus est, de *Eam quoq; ob caussam, ne Deus puniat.*

his disputare, non autem ab officio Politici, quà Politicus est.

§. VIII.

Scioppiana imperitia in Scripturis specimen.

SEd iuuat Scioppij in sacris Scripturis imperitiam, quam alijs frequenter & immeritò obijcit, ex hoc loco obiter æstimare. *Quis dubitet* ait, *quin morborum omnium caussa sint peccata?* At verò, quis nisi scripturarum imperitus, nescit eas asserere morborum quorundam caussam non esse peccata? De cæcitate Tobiæ, & afflictione Iob clarus est locus Tobiæ 2. v. 12. *Hanc autem tentationem ideò permisit Dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ eius, sicut & sancti Iob. Nam cum ab infantiâ suâ, semper Deum timuerit, & mandata eius custodierit, non est contristatus contra Deum, quod plaga cæcitatis euenerit ei, &c.* Iob quoque initio libri sui cap. 1. v. 1. dicitur fuisse *vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.* Christus Ioan. 9. v. 2. & 3. curaturus cæcum à natiuitate discipulis interrogantibus, *quis peccauit? hic, aut parentes eius, vt cæcus nasceretur?* respondit: *Neq; hic peccauit, neq; parentes eius, sed vt manifesten-*

Peccata nō omnium morborum caussa.

ſtentur opera Dei in illo. Omitto alia exempla aliorum, quibus Deus morbos immiſit ſine illorum culpâ, ad probationem patientiæ vel alias cauſſas, idoneis hiſtorijs teſtatas. Neq; talia in peccatum originale referri poſſunt, cum non ex naturæ curſu, ſed peculiari diuinæ prouidentiæ decreto proueniant.

§. VIII.

Media, quæ ex ſublimiori pendent ſcientiâ, aliena eſſe à Politico.

INſtrumentorum ratione aliena tractat Politicus, ſi ea conſeruandi ſtatus media, ſeu modos præſcribat, quæ ex ſublimiori pendent ſcientiâ. Vt ſi dicat, Principem debere creberrimo ſacramentorum vſu, dandiſq; eleemoſynis Deum ſibi reddere propitium. Sic enim futurum, vt Deus imperium eius proſperet.

§. IX.

VINDICIAE. Scientias morales communicare in communibus principijs morum, quorum prima regula eſt diſciplina Chriſtiana; Macchiauelli, quoque exemplum Scioppio aduerſari.

FAlſum eſſe, quod tradere media, ſeu modos conſeruandi Status, qui ex ſublimiori pendent ſcientia, alienum ſit à

ac factitare, neque ea à se, vel rationibus Politicis aliena putare.

Macchiauellus ipse præcipuum status seu Reipublicæ conseruandæ medium Religionem esse censet, eâque de re pluribus capitibus agit lib. 1. discursuū de Republicâ. *Nam vbi religio est*, ait cap. 11. *locum habent bonæ leges ac bona disciplina, ex quibus fortunati felicesq́; rerum euentus, in expeditionibus præsertim bellicis, nascuntur: sicuti è contra etiam, sublatâ religione corruere Rempublicam oportet, quoniam sublato Dei timore sequitur impietas, ex eâq; ruina imperiorum.* *Macchiauellus de Religione agit.*

Caput vero 12. sic ordîtur: *Quicunq; Principes atque Republicæ semetipsos conseruare cupiunt, in id vnum præ cæteris incumbere debent, vt verum Religionis cultum rectè instituant & venerentur.* Eamq; materiam vsque ad cap. 16. latè prosequitur, etsi falsa & veræ Religioni aduersantia, Romanæq; Ecclesiæ contumeliosa tum hîc, tum alibi admisceat, præsertim lib. 2. c. 2. quæ infra attingemus.

Idem Macchiauellus, de Fortunâ & fato disputat, in Principe c. 25. & lib. 2. discurs. cap. 29. quam eandem rem attingit lib. 3. c. 1. Neque alienum quid à Politico *Item de fato.*

fecisset, si principia diuinæ prouidentiæ, quam vnam pro fortunâ & fato suo, Christiana fides agnoscit, sincera posuisset, & tanquam indubitata supposuisset. Quia verò illa corrupit, & tum hæc, tum alia ad religionem spectantia examinandi, imò & calumniandi, ac censendi audaciam sibi sumpsit, boni Politici limites excessit; cuius est ea, quæ ex sublimiori facultate pendent, non conuellere, sed tanquam veritatis virtutisque regulam sibi à Deo propositam, reuerenter amplecti, nec de illis, sed ex illis concludere.

Principia Christiana corrupit.

Quæ eò attuli, vt appareat Scioppium clientis sui immemorem, cum ipsum accusare, dum alios accusat.

CAP. III.

Religione & virtute imperia certiùs prosperari, quàm vllis Pseudopoliticorum præceptis & consiliis.

§. I.

SVPPETIAE. Deum imperium non prosperare, nisi Principis, & subditorum ad salutem animæ intersit; Iosia, S. Ludouico, aliisq; regibus, ideo parum prosperè plurima euenisse.

HOc etsi salutare in primis præceptum, ac Principis auribus animoque instillari dignissi-

gniſſimum, tamen à Policâ Scholâ alienum, tum propter arcanum Dei conſilium, temporalium bonorum conceſſionem ex vſu animarum noſtrarum moderantis, nobis non exploratò certum eſt. Nam iſtas Dei propitiandi rationes eſſe, ex Theologia diſcimus; ſimul autem & hoc, Deum non aliter Principis, quamuis religioſiſſimi imperium proſperare, niſi ſic ipſius & ſubiectorum, ad animæ ſalutem intereſſe videat. Ioſiæ quidem, S. Ludouico, alijſq; ſpectatiſſimæ pietatis regibus, non aliam ob cauſſam parum proſperè plurima eueniſſe ſcimus. *Scioppius noxiè fallit & fallitur.*

§. II.

VINDICIAE. Vigente & florente verâ Religione ac virtute, imperia non euerti, nec inſolitis modis affligi, omni hiſtoriâ teſte.

QVam non alienum eſt à quibuſuis ſcientijs & facultatibus, vti principijs vniuerſalibus ſcientiarum ſuperiorum, tam non alienum eſt à Politicâ, vti certiſſimis veræ fidei ac Theologiæ principijs, quibus etiam iſtud adnumerari debet. Regna principatus & Reſpublicas, verâ Religione ac pietate, iuſtitiæ item aliarumque virtutum, ſeu præceptorum diuinorum cuſtodiâ, conſeruari: neque euerti, aut publicis inſolitiſq; calamitatibus affligi, niſi peccata imperantium, aut ſub- *Religio & pietas Reipublica ſalus.*

nis ac diuinarum humanarumque legum obseruantiâ florentes interijsse, vel publicis insolitisq; calamitatibus afflictas fuisse, quoad in eodem religionis probitatisque tenore perstiterunt. Vt adeò semper publica insolitáque mala argumento sint, vel Principes, vel subditos, vel vtrosque deliquisse.

§. III.

Diuina prouidentia ob conseruationem humani generis id conuenire; etsi ob alias caussas impiorum quoque imperia, multis seculis conseruet.

HOc Ratio ex naturæ fideiq; fontibus hausta luculenter demonstrat. Nam cum Regna & imperia à Deo sint ordinata, ad conuenientem generis humani conseruationem & gubernationem, principes verò alijque qui imperant, ministri Dei sint, vt supra ostendimus: diuinæ sapientiæ ac bonitati conuenit, Principes & subditos, cum officiũ suũ faciunt, gratiæ defensionisq; suæ auxilio dignari, non publicis malis atterere, aut Respublicas Religionis, jurisq; vinculo rectè consociatas euertere. Pugnat enim id cum prouidentiâ Dei, quæ in administratione vniuersi, præcipuè spectat humani generis con- *Diuina sapientia ac bonitati hoc conuenit.*

seruationem, & conuenientem gubernationem; qualis vel maximè est, cum boni Principes bonis subditis, bene imperant.

Cur Deus imperia impiorum prosperet.

Cui tamen non perinde aduersatur, quod Deus multis sæpe seculis imperia & Regna impiorum, veluti Turcarum, aliorumque infidelium & hæreticorum tolerat, imò & victorias, potentiam, opes, omnemque prosperitatem ipsis indulgere videtur. Nam inprimis iustè Deus etiam Idololatris, pro bonis artibus & qualibuscunque virtutibus eorum, *gloriam terrenã excellentissimi Imperij*, veluti mercedem temporalem retribuere potest. Quod euenisse Romanis docet S. August. l. 5. de ciuit. cap. 5. & verisimile est de Sinensibus, quorum Imperium à bonis artibus & moribus itidem laudatur.

Impij pœna fidelium.

Perseuerant deinde, nonnunquam diutius regna infidelium & hæreticorum, in pœnam fidelium, qui illos cum possent & deberent, non extinxerunt. Sic Deus noluit delere Chananæos aliasque gentes, quibus contra præceptum Domini pepercerunt filij Israel, *vt haberent hostes, Dijq; eorum essent illis in ruinam*, Iosue 23. Iudic. 1. 2. 3. Similem caussam potentiæ Turcarum & hæreticorum præbuis-

buisse, & præbere Christiani videntur.

Tertiò, Regna impiorum in ipsâ suâ prosperitate, tot, tantisq; intestinis sæpe conflictantur malis, seditionibus, bellis, principum crudelitate, & per interualla horrendis à cœlo terrâq; plagis, pestibus, sterilitatibus, eluuionibus: vt infelices potius quā felices dici debeant, præsertim cum infidelitas & hæresis, vitiorumq; licentia, quibus laborant, pœnæ sint omnium grauissimæ.

Non verè felices.

Est denique certa scelerum mensura, quam in Regnis & Imperijs, principibus & populis puniendis obseruat Deus. Eam vindictæ mensuram citius implent fideles, grauiusque puniuntur, quàm infideles; grauius enim peccant, cum voluntatem Dei clarè intelligant, plura item beneficia, & præsidia rectè agendi accipiant. Vnde *seruus ingratus, qui cognouit voluntatem Domini sui, & non se præparauit: & non fecit secundùm voluntatem eius*, citius & *pluribus vapulare solet, quam qui non cognouit*. Luc. 12. v. 48. Ità legimus veterem populum, cum declinauit à præceptis, statim aut paulo post grauissimè fuisse punitum; *iniquitates* autē *Amorrhæorum*, quæ vtiq; tempore Abrahami nō exiguæ erant, pri-

Scelerum mensura, citius impletur à fidelibus.

primùm *quartâ generatione*, id est quadringentis ferè annis postea *completas*, easq; gentes Israelitis delendas traditas fuisse. Gen. 15. v. 16.

§. IV.

Ad meliorem intellectum, quædam esse animaduertenda.

EST ergo nobis exploratò certum ex dictis, non esse in verâ Politicâ certiores Dei propitiandi, imperiumque prosperandi rationes, quàm quæ à verâ religione & virtute proficiscuntur. Modo hæc animaduertas.

Communis hominum lex. 1. Qualemcunque prosperitatem Deus bonis Principibus & subditis concedat, eos communi hominum lege teneri, neque vitæ huius pœnalitates vti vocamus, ipsis remitti: sed morbis, morti, ignorantiæ, erroribus, aliisque miseriis obnoxios manere.

Prosperitas publica. 2. Prosperitatem publicam Principatuum & Rerumpublicarum, in quibus viget vera Religio ac virtus, non conuelli, etsi Principes aut subditi singillatim aliquid infortunii aliquando subeant, in iis maximè, quæ ad Principatus vel Reipublicæ defensionem, ac conseruationem non spectant.

3. Quam-

3. Quamuis prosperi rerum temporalium euentus, optimos etiam Principes absque ipsorum culpâ, subinde destituant: id raro, & absque Reipublicæ ruinâ contingere, & maioribus bonis à Deo compensari. Vniuersim verò esse fortunatos, & juxta oraculum Regis prophetæ Psa. 1. *Omnia, quæcunque faciunt, prosperari*: vt adeo Princeps non habeat certiorem felicis Imperij parandi rationem, quàm veram Religionem & virtutem. *Boni principes vniuersim fortunati.*

§. V.

A Deo temporalia bona concedi, etiam abusuris; Reipublicæ necessaria, non eripi nisi ob peccata; aliter cum singulis priuatim agi.

HOc salubertimum principium frustra Scioppius oppugnat, cum ait: *Deum temporalium bonorum concessionem, ex vsu animarum nostrarum moderari, ideoq; non aliter Principis, quamuis religiosissimi Imperium prosperare, nisi sic ipsius & subiectorum, ad animæ salutem interesse videat.* Nam falsum id esse manifestum est, Deus enim multis bona temporalia, imperia, potentiam, gloriam concedit, quos videt cum æterno suo exitio his abusuros, & quo- *Prosperitas multis obest.*

quorum interesset ad animæ salutem, calamitatibus ad mentem reuocari Ecce enim teste Ezechiele c. 16. v. 49. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ*, & caussa miserabilis excidij, *superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius & filiarum eius.* Nec Sodoma, nec multæ aliæ gentes perijssent, nisi scelerum fomenta & pabula, bonorum temporalium copia, illis præbuisset.

Moderata Respublica necessaria. Deinde cum nullus principatus, aut Respublica absque congruis viribus, opibus, honoribus consistere, aut rectè gubernari possit, ideò nullam habet caussam Deus, cur bonis Principibus & subditis, moderatam necessariamque prosperitatem auferat: nisi imperium aut Rempublicam euertere velit, quod non nisi peccatis sceleribusq; prouocatum facere consueuisse, abundè demonstratum est.

Priuati, licet innoxii, sæpe infelices. Aliter cum singulis priuatisque agit, quos sine damno publico varijs iacturis bonorum temporalium, etiam innocentes exercet, ad coronam maiorem, vel cautelam vitiorum, vel exemplum aliorum, vt de SS. Iob & Tobiâ, supra dicebamus. Publicas solùm clades, imperiorumque ruinas, non nisi nocentibus irrogari, & Religionem ac virtutē, certissimam esse publi-

publicę prosperitatis caussam affirmamus; quod tota sacrarum scripturarum series, & omnium seculorum historia contestatur.

§. VI.

Iosiæ & S. Ludouici exempla non obstare; illum contra Dei Voluntatem pugnâsse; illum saluo regno, extra illud in piâ, sed alienâ caussâ obiisse.

NEque obstant exempla Iosiæ, S. Ludouici, aliorumque spectatissimæ pietatis Regum, *quibus parum prosperè plurima euenisse* Scioppius obijcit. Nam Iosias *triginta & vno anno regnauit in Ierusalem*, prospere & tranquille: *quia fecit, quod placitum erat coram Domino, & ambulauit per omnes vias Dauid patris sui, non declinauit ad dexteram, neque ad sinistram*, 4. Reg. 22. &, *Ipse est directus diuinitus in pœnitentiam gentis, & tulit abominationes Impietatis*. Eccles. 49. v. 3. Quare ipso viuo, distulit Deus vindictam & pœnam decretam in Iudeos, vt dicitur 4. Reg. 22. v. 22. *Iosias diu felix.*

Occisus autem est, cum Deo nolente, pugnaret aduersus Nechao Regem Ægypti, *dicentem ipsi ex ore Dei: desine aduersum Deum facere, qui mecum est, ne interficiat* *Occisus, cum Deo repugnauit.*

ficiat te. 2. Paralip. 35. v. 21. Infeliciter ergo pugnauit, cum à diuinâ voluntate ad ſuam, contra regulam pietatis ſolitæ, deflexit. Pij principes non omnia piè faciunt; abripiuntur aliquando ſiniſtris & inconſultis affectibus; nonnunquam magis ſuæ, quàm diuinæ gloriæ ſtudent; & plus ſuis viribus quàm Deo nituntur. Quare mirum non eſt, ſi quædam illis minus proſpere eueniant; neque enim eiuſmodi infelicitas eſt pietatis, ſed culpæ, quæ in exemplis infortunatis Principum, qui pij habentur, frequenter deprehenditur, tanto grauior, quanto occultior.

Pii non ſemper piè faciunt.

S. Ludouicus quidem, non ſolùm pius fuit, verum etiam in ipſo ſumæ pietatis officio, bis infelix fuiſſe videtur. Nam in primâ expeditione aduerſus Saracenos, magnam militum partem peſte amiſit, victus deinde captuſq; eſt. In alterâ rurſus ſæuâ lue, per exercitum graſſante, deceſſit. Bzouio teſte A.C. 1248. & 1270. Verùm infortunatus ideo cenſeri non debet, tum quia quadraginta quatuor annis & amplius, feliciter imperauit, rebus multis præclarè geſtis, magnâ per vniuerſam Europam nominis ſui celebritate; tum quia regnum florens nullâ parte imminutum,

S. Ludouicus non infortunatus.

Phi-

Philippo filio reliquit; tum denique quia in pulcherrimâ caussâ, salutis æternæ securus, mortem felicem obijt: & subsequens miraculorum sanctitatisque gloria, quod temporali prosperitati defuit, cumulatè compensauit.

Quod idem de ijs sanctis Principibus dicendum est, qui manibus impiorum occubuerunt, vt VVenceslaus in Bohemiâ, Ericus in Daniâ. Non solum enim *in conspectu Domini*, sed totius quoque Christiani orbis, pretiosa est *mors sanctorum eius*; quorum etiam in terris gloria, omnem aliam terrenam prosperitatem longe superat. Illud addo, eiusmodi Principes nonnunquam ex vitâ subtrahi, in pœnam subditorum, aliorumque qui tam felici imperio subesse, aut frui nō merentur. Quas ob caussas aliasque licet occultas, non tamen iniustas, sanctissima eiusmodi Principum consilia, fine quem ipsi spectant, Deus nonnunquam frustratur quidem, vt S. Ludouico contigit: sed saluo in cœlis præmio, in terris honore, vt infelices nisi oculis insipientium, videri non possint.

Principes boni, cur subinde infortunati.

P S. VII.

§. VII.

Scioppium sibi hic repugnare, & alibi, Vbi Verum dixit, sed non intellexit.

QVod verò Scioppius, *plurima piissimis Principibus parum prosperè euenisse asserit*, falsum dicit, rara enim sunt, & maioribus bonis compensata, si piè facta fuerunt. Imò sibi fidem adimit, dum paucis hisce in pagellis sibi contradicit. Nam in admonitione Lectoris, *qui pius est* ait, *Deo reddit debitum, adeoq; iustus est, & vir bonus, vnde aliorum erga illum existit amor: & cum Deus sit iustus, abesse non potest, quin Principem sui amantem & reuerentem redamet, & aduersus inimicos tueatur: vnde eum ab hominibus respectari coliq; contingit.* Clarius in *Classico belli sacri*, præsertim cap. 17. aduersus seipsum in *Pædia*, classicum canit hisce verbis: *Deniq; si bene calculum ponimus, nullum ex omni memoriâ exemplum commemorari potest, hominis bello superati, qui iustam caussam Deo solo fretus, & corde perfecto in eum credens tueretur.*

Scioppius sibi contrarius.

Vnde ita concludo: Si verum est abesse non posse, quin Deus Principem sui amantem & perfecto corde in se credentem,

Suis Verbis refellitur.

tem, redamet & tueatur, neque ex omni memoriâ exemplum contrarium commemorari poteſt: ergo falſum eſt rationes proſperandi imperij à religione & pietate petitas non eſſe exploratò certas, & ſpectatiſſimæ pietatis Regibus parum proſperè plurima eueniſſe, cum eas rationes ſecuti ſunt. Ex ore igitur ſuo Scioppius falſi conuincitur, quia repugnantia tum hic, tum alibi aſſeruit, quæ cum ſimul vera eſſe non poſſint, aut alterutrum, aut vtrumq; falſum eſſe neceſſe eſt. Quod hic aſſerit, falſum eſſe demonſtrauimus, quod in Admonitione ad Lectorem & Claſſico contrarium ipſi excidit, rectè intellectum verum eſſe affirmamus.

Abeſſe nimirum non poſſe, quin Deus eos, qui piè imperant in conſeruando tuendoque iuſto & ſuo imperio adiuuet; neque ſinat principatum aut Rempublicam in quâ verâ Religio, ac juſtitia vigent, euerti aut inſolitis modis affligi; nullumque in contrarium exemplum commemorari poſſe. Cum verò Principes pij juſtam cauſſam piamque ſuſcipiunt in aliorum gratiam, aut quæ ad proprij imperij gubernationem conſeruationemque non ſpectat, aut vbi ſubditorum aliorumque

Principum piorum proſperitas, quatenus certa.

peccata nimis abundant: est quidem pijs consilijs & conatibus suum in cælo præmium, in terris autem quandoque optatum successum Deus ex caussis sibi notis, veluti S. Ludouico, alijsque quibusdam, non largitur: etsi eundem his quoque casibus, Principibus verè pijs, imò & impijs frequentissimè concedat, ac frequenter pænas subditorum aliorumque peccatis debitas, ipsorum pietati ac vicissim peccata Principum, probitati subditorum aliorumque condonet. Quæ omnia exemplis demonstraremus, nisi apud alios passim obuia essent, & alteri tempori reseruanda putaremus.

Hâc cum moderatione, nisi Scioppius, quod sui immemor rectè dicere visus est, intellexit: vtrobique falsum dixit, idque more suo, neque insolens fecit. Non cogitâsse autem de hâc moderatione, ex caussâ colligo, quàm falsam in Lectoris admonitione assignat. Ideo enim asserit *Deum Principem sui amantem, aduersus inimicos tueri, quia iustus est.* Atqui verò Deus omni æuo multos sui amantes, permisit ab hostibus affligi, & vitâ rebusque omnibus spoliari: neque tamen ideo iniustè, vel minus iustè cum illis egit, quia

Iustos quoque Deus affligit.

coronam

coronam iuſtitię integram, & cumulatiſſimam mercedem in cœlis, perſoluit omnibus diligentibus ſe: ſiue per proſpera, ſiue per aduerſa, ſiue per vtraque eò perueniant, vbi nulla eſſe poſſunt aduerſa.

Non itaque in Ius vocamus Deum, ſed conſeruationem humanæ Societatis, conuenientemq; eius gubernationem, diuinæ prouidentiæ propriam, vti ſupra explicauimus, cenſemus eſſe cauſſam *à priori* vti loquimur: cur Deus Imperia, Principatus & Reſpublicas verâ Religione & virtute in ijs vigente, euerti, aut inſolitis modis affligi non ſinat, & ad imperij conſeruationem bene imperantibus ſemper aſſiſtat. Quod *à poſteriori* ſiue *effectu*, ex omnium temporum, gentiumq; hiſtorijs confirmamus, ex quibus omnibus, neque vnum exemplum in contrarium commemorari poteſt. Hocq; ſenſu verum eſt, quod dixit, ſed non intellexit Scioppius. *Cur Deus bonas Reſpublicas proſperet.*

§. VIII.

Pſeudopoliticorum præceptorum fallaciam, eorum exemplis oſtendi, quos Macchiauellus imitandos proponit; Moyſis autoritate illum abuti; Cyrum, Romulum, Theſeum miſerè interiiſſe.

VNde tandem apparet, quanto ratio-nes proſperandi imperium, quæ ve-

râ religione ac pietate nituntur, aut cum illâ congruunt, ſint certiores illis: quas nullâ religionis & virtutis, iuſtitiæ maximè ratione habitâ, pro Ratione Status, Pſeudopolitici proponunt, ac perſuadere Principibus & Rebuſpublicis laborant. Has enim incertas & fallaces eſſe, eorum exempla demonſtrant, qui eas vel maximè obſeruârunt: neque alijs teſtibus, opus eſt, quàm ijs, quos Macchiauellus in exemplum producit, quique contra ipſum & omnes Pſeudopoliticos teſtimonium ampliſſimum ferunt.

Pſeudopolitica præcepta fallacia.

In Principe imitandos proponit Moyſen, Cyrum, Theſeum, Romulum, Principem Valentinum, ſeu Cæſarem Borgiam Alexandri VI. filium, Seuerum denique Imperatorem. In diſcurſibus de Republicâ antiquorum Romanorum actiones, veluti certiſſimam imperij conſeruandi amplificandique normam, vnicè commendat. Et l. 1. c. 9. Titum, Neruam, Traianum, Adrianum, Antoninum, & Marcum, tanquam bonos Principes, & omnibus caros laudat, imitandoſq́, obiter proponit. De ſingulis dicamus.

Macchiauellus exemplis id probat.

Dilectus quidem Deo, & hominibus fuit Moyſes, cuius memoria, in benedictione eſt. Magni-

Moyſes Deo dilectus.

Magnificauit eum Dominus in timore inimicorum, & glorificauit illum in conspectu regum. Eccles 45. v. 1. Sed non alijs ille artibus, quàm veris virtutibus Deo placuit, in cuius *domo fidelissimus erat.* Numeri, 12. v. 7. Neque principatum ambiuit, sed iussus accepit, & inter varios graues q; casus quadraginta annis, sanctè & ex voluntate Dei gessit. Quæ verò Macchiauellus in rem suam de eo comminiscitur: falsa sunt, & scripturis contraria, vt infra attingemus.

Cyro dixit Deus (Isa. 44. v. 28 & 48. v. 1. & 4.) *Pastor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Apprehendit dexteram illius. & subiecit ante faciem eius gentes, propter seruum suum Iacob, & Israel electum suum*, ad reædificandum templum eius in Ierusalem, & soluendam captiuitatem populi sui. Quod Esaiæ vaticinium, & ex eo Deum verum, imperij sui autorem, Danielis operâ cognouisse Cyrum, meritò censet Salianus tom. 5. Anno mundi 3517. n. 56.

Cyrus inito felix, quia pius.

Quare obseruantiâ in Deum, eiusque voluntate implendâ, in ædificio templi, cui sumptus præbuit, & soluendâ Iudæorum captiuitate tantum Imperium na-

Infelix postea, quia Deo ingratus.

ctus, & auspicatus est. Felix & magnus Princeps, sed felicior futurus, si *Deum cœli*, quem *omnia regna terræ sibi dedisse*, prædicabat, 2. Paralip. 36. v. 23. & 1. Esdræ 1. *corde perfecto* coluisset, abdicato idolorum cultu, & proscripto. Quod quia terrenæ prosperitatis magnitudine absorptus, non fecit, alijsq; insuper vitijs se dedit: Imperium non post multos annos, à fœminâ capitali prælio superatus, vnà cum vitâ amisit: & cæsis ducentis Persarum suorum millibus, neque nuntium tantæ cladis post se reliquit, vt refert Salianus Anno Mundi, 3323. n. 3.

Theseus infelix.

Theseus magis fabulis, quam rebus gestis clarus, vitijs adhæc infamis, cum multis in regno periculis & laboribus defunctus esset: senior denique patriâ regnoq; pulsus, in Scyrum insulam nauigauit, vbi & perijt, à rege Lycomede, vt quidam tradunt, interfectus, aut vt alij malunt, ex loco edito delapsus, Plutarcho teste.

Romulus caput sceleratorum, & fratricida.

Romulus infamiâ asyli Romam fundauit. Vnde vt ait Cypr. lib. de idol. vanit. *Si ad Originem Imperij Romani redeas, erubescas; populus de sceleribus & nocentibus congregatur, & asylo constituto facit numerum, impunitas criminum*. Deinde teste Cice-

Cicerone lib. 3. de officijs, *cum ei visum esset vtilius solum, quàm cum altero regnare, fratrem interemit.* Cui parricidio impiè patrocinatur Macchiauellus, vt infra dicemus. Denique cum regnâsset annis triginta, multis per iniuriam gestis, vt patet ex raptu Sabinarum, quem damnat S. Aug. l. 2. de ciu. c. 17. discerptus à Senatu est ob asperius ingenium, & fastum ex secundo rerum cursu conceptum; vt plerique Romanæ historiæ scriptores fatentur, Liuius, Plutarchus, Dionysius, Valerius l. 5. c. 3.

Discerptus à senatu.

§. IX.

Principi Valentino, artes quas Macchiauellus probat, ipsomet teste, nihil adiumenti attulisse.

De Principe Valentino, siue Cæsare Borgiâ, Alexandri VI. Pontificis filio, Macchiauellum audiamus, ne aliquid ipsi affingere videamur. Cap. 7. Principis. *Quæ enim* ait, *meliora nouo Principi præcepta tradi possint, quam eius actionum exempla, equidem non video. Atqui si eius dispositio rerum ei nihil adiumenti attulit, id non eius culpâ accidit: sed extraordinariâ quâdam, & extremâ fortunæ malignitate, &c.*

Valentini fraudes & cædes.

Galliæ exterorumque diffisus opibus, totus ad fallacias fraudesq́; struendas se conuertit, ac eousq́; animum simulatum gessit, vt Vrsini secum autore Paulo, in gratiam redierint, &c. Sic vt eorum imperita simplicitas, eos Senogalliam occidendos attraxerit, &c. Illud ei dubium erat, an nouus dignitatis Pontificiæ successor ei futurus esset amicus: & quæ Pater Alexander concesserat, ei adimere tentaret. Vt autem hoc se metu liberaret, quaduplici id ratione moliri cogitabat.

Crudelitas.

Primùm omnium, vt quos dispoliâsset nobiles, eorum totam stirpem exscinderet, quò omnes lædendi sui occasiones futuro Pontifici præriperet. Præterea, vt omnibus Romanis Patritiæ gentis amicitiâ deuinctis, eorum ope Pontificis animum fræno compesceret. Deinde sacerdotum Collegium ad se, omni quâ posset ratione pertraheret, sibique conciliaret. Tum demum tantum imperij, ante obitum Patris sibi adiungeret, quanto suô Marte, primæ cuique impreßioni posset resistere. Ad finem vsque horum tria, cum Alexander mortem obiret, perduxerat, quartum penè confecerat, &c. Sed quintum annum, ex quo gladium distringere cœperat, Alexander naturæ conceßit. Illo dumtaxat in Flaminia imperio protè firmato

Prudentia carnis Deo inimica.

to, cætera dubio, lethali morbo correpto, inter duos potentissimorum regum exercitus sibi infensos, relicto, &c.

Iamque eo tempore, quo Iulius II. Pontifex Maximus fuerat creatus, mihi dixerat, se ad omnem rerum euentum, quem à Patris morte putaret, longè in posterum prospexisse, atque remedia comparâsse. Illud vnum dumtaxat se prateriisse, quod scilicet nunquam putârat sub eius mortem, sibi etiam cum morte esse confligendum. *Stulta mortis obliuio.*

Omnibus itaque Principis Valentini harum rerum gestarum rationibus in summam adductis, qua in re eum reprehendam non video &c. Illud duntaxat ei crimini dari posse videtur, quod in cooptatione ad summum Pontificatum Iulij II. eligendi optionem arripuit non bonam. Nam si electionis Pontificia, quam expetebat, compos esse non poterat: id saltem sibi integrum relinquebatur, vt impedire posset, quem ipse nollet, &c. In errorem igitur delapsus erat Valentinus, in eo ipso electionis genere, caussamque attulit, quâ omnibus tandem bonis, & fortunis suis euerteretur. *Valentinus Macchiauello iudice innocens.*

Sed hoc Macchiauelli judicium inane est; nam sperare non debuit Valentinus,

seu Julium II., seu quemcunque parentis Successorem, ipsi terras Ecclesiæ concessurum, & in gratiam Cæsaris Borgiæ, patrimonio S. Petri se abdicaturum.

§. X.

Seuerum Imperatorem, qui Macchiauello iudice, Leonis & Vulpeculæ personam præclarè gessit, mœrore confectum: Romanos quoque multis modis infelices fuisse.

SEuerus, vti scribit idem Macchiauellus, cap. 19. principis, *cognitâ Iuliani Imperatoris ignauiâ, persuasit exercitui, cuius ipse in Illyrico auctor erat, optimum fore, vt Romam Pertinacis Imperatoris cædem vindicaturi proficiscerentur, à prætorianâ enim militum cohorte fuerat interfectus. Sub hâc itaque specie, ne ad imperium aspirare videretur, exercitus contra Romam mouit, ac priùs in Italiam transmisit, quàm de illius ex Illyrico discessu fuerit rescitum.*

Seueri ambitio. *Cum autem Romam deuenisset, Senatus metu adductus, Imperatorem illum Iuliano vitâ functo, declarauit. Posthac principia, duo supererant Seuero ad absolutum imperium occupandum. Alterum in Asiâ, vbi Niger exercituum Asiæ præfectus, Imperatorem & ipse se salutari iusserat; alterum in occi-*

occidente ab Albino, qui vicißim de Imperio occupando animo cœperat agitare. Verùm cum perspiceret periculosum fore, si se in vtrumque hostem declararet, statuit Nigrum adoriendum, Albinum verò dolo circumuenire, ad quem propterea literas dedit: cum à senatu, Imperij procuratio fuisset sibi delata, se statuisse eam dignitatem vtrique communem fieri. Atque Cæsaris titulo ad illum misso, ex senatus decreto illum ad Imperij procurationem collegam sibi adiunxit. *Perfidia.*

Quæ omnia ab Albino pro veris bonâ fide fuerunt accepta. At Seuerus, deuicto atque interfecto Nigro, Orientisq́ rebus probè compositis, Romam reuersus: contra Albinum, quod beneficij à se accepti immemor, in se cædem per proditionem perpetrandam esset molitus, apud Senatum conquestus est; ob idq́ sibi fore necessarium, vt eò se conferret, de illius ingratitudine meritas pœnas sumpturus. Inde in Galliam ad illum profectus, vnà cum imperio vitam illi ademit.

Qui itaque huius viri res gestas exactè animo reputabit, eum leonem ferocißimum dicet, vulpeculamque maximè subdolam; aduersusque eum & timorem, & reuerentiam ab omnibus fuisse adhibitam. Et ab exercitu nec spretum, nec contemptum vn- *Leo & Vulpes.*

quam

quam fuisse intelliget, desinetque mirari, si homo nouus cum esset, tam diu Imperium retinere potuerit. Nam summa eius dignitas & existimatio, semper illum ab omni populorum odio, quod ex rapinis in se concipi potuisset.

Idem Macchiauellus teste sceleratus.

Hunc Seuerum, quem Macchiauellus hic tantopere commendat, & Principibus imitandum proponit, lib. 1. de Rep. c. 10. malis & sceleratis adnumerat. Etsi *quibusdam*, ait, *malis ac sceleratis contigit secundùm naturæ legem, ex hâc vi â migrare, veluti Seuero*, id rursus vel fortunæ prosperitati, vel alicui qualicunque tandem virtuti debuerunt.

Mœrore mortuus.

Sed Herodianus lib. 3. in fine, moerore magis, *quam morbo* defunctum esse, contra Macchiauellum affirmat. Quem iure infelicem quis dixerit, quod filius Antoninus sæpius ipsum occidere tentârit, teste etiam Dione. Eundem *cum membrorum omnium, maximè pedum, dolorem pati nequiret, veneni vice, quod ei negabatur, cibum grauis ac plurimæ carnis auidius inuasisse, quem cum conficere non posset, cruditate pressum, expirâsse*, testis est Sex. Aur. Victor in Epitome Imperatorum; eiusdemque illud supremum dictum fuisse

me-

memorat, hist. abbreu. p. 2. *Cuncta fui, conducit nihil.*

Romani, quibus Deus excellentissimi Imperij gloriam concessit, vt supra diximus, quosque Macchiauellus exemplar felicis sapientisque Reipublicæ, esse statuit, innumeris domi forisque, calamitatibus & cladibus afflicti sunt, vti demonstrat S. Aug. lib. 3. de ciu. Dei. Sed respondet Macchiauellus cum suis, hinc primam occasionem & rationem conseruandæ Reipublicæ emersisse, & *nisi assiduis sibiq; continuò succedentibus bellis, Romanum Imperium tam longè lateq; non potuisse augeri, & tantâ gloriâ diffamari,* vt ex mente illorum ait S. Aug. c. 10.

Romani domi forisq; afflicti.

Verum idem ipse eo loco, & lib. 4. cap. 3. ostendit non posse dici felices, *qui semper in bellicis cladibus & in sanguine ciuili vel hostili, tamen humano, cum tenebroso timore & cruentâ cupiditate versantur, quantâlibet Imperij magnitudine ac latitudine glorientur.* Accedit illos dolo malo frequenter in imperio amplificando, vsos esse: quorum fraudem in socijs in seruitutē redigendis ipse Macchiauellus commemorat, & crescere volentibus, veluti necessariam malus consiliarius suadet.

Felices dici non possunt.

De

De illis Cæsaribus, quos l. 1. c. 9. laudat, nihil attinet dicere, cum illos obiter inserat, neque ex instituto Principi proponat. Addo illos quoque, multis sceleribus infames fuisse, vt neque verè boni, neque solidè felices haberi possint.

§. XI.

Præferendas tam tristibus exemplis, Virtutis ac pietatis artes; his imminentem licet peccatis vindictam, auerti aut mitigari, quam Pseudopolitica consilia magis exasperant.

Ex iis, quos Macchiauellus in exemplum proponit, nemo felix.

HIsce igitur omnibus sub vno aspectu positis, cum ex ijs, quos Macchiauellus in Pseudopoliticæ sapientiæ ac prosperitatis exemplum præcipuè proponit, felix exitus nulli contigerit; Romana autem Respublica, suorum ciuium domi macellum, foris carnificina fuerit, libertatem ipsam denique amiserit; manifestum est non solum Rationes prosperandi Imperium, quæ ad Religionis virtutisque Regulam non accommodantur, fallaces & incertas, adeóque à verâ Politicâ alienas, sed etiam infelices & funestas esse; cum ijs omnibus accuratè obseruatis, demum ad Cyri caput in vtre sanguinis innatans, ad Thesei exilium, & seu cædem, seu præcipitium,

tium, ad Romuli diſcerpti fruſta, ad Valentini Principis infortunatos exitus, ad Seueri Imperatoris mœrorem & deſperationem, ad Romanorum ſeruitutem, aut ſi omnia temporalia ſucceſſerint, ad æterna denique ſupplicia perueniatur.

Deliberet nunc Princeps aut Reſpublica, vtrum Macchiauelli vias cum certo vitæ æternæ diſpendio, huius autem vitæ incerto & maximè dubio ſucceſſu ingredi: aut potius in conſilio habere Deum ac religionem velit, felicitatis æternæ ſecurus, imò & temporalis: aut certè ſecurior, quàm ſi omnes Macchiauelli aliorumque Pſeudopoliticorum regulas examuſſim obſeruaret.

Neque id ſollicitos habere debet, quod occulta Principum ſubditorumq; delicta, & ignota nobis diuinæ iuſtitiæ menſura, fiduciam boni ſucceſſus etiam pijſſimis conſilijs videtur adimere: nam ſemper vereri poſſumus, aliquid præteritarum, vel præſentium culparum ſubeſſe, quibus Deus infelicem aliquem euentum, aut calamitatem in pœnam decreuerit, quod S. Dauid in perduellione filij Abſolonis, alijque experti ſunt.

Verùm expendere oportet 1. Si Deus

Scrupuli tres exempti.

vindicem dexteram extendere decreuerit, eam Pſeudopoliticis artibus, cum Religione ac pietate pugnantibus non cohiberi, ſed magis prouocari. *Non eſt* enim *conſilium aduerſus Dominum*, & fruſtra Macchiauellitæ Senatus conſultum faciunt, vbi Deus intercedit. Cuius juſto judicio *Regnum à gente in gentem transfertur, propter iniuſtitias & iniurias, & contumelias, & diuerſos dolos*, quibus Pſeudopoliticæ vulpes Principatus & Reſpublicas fulcire laborant, & amplificare.

2. Cum Principes & Magiſtratus pietatem colunt, & impietati impunitatem non permittunt, ſed ſcelera graſſantia pro viribus coercent, non eſt quod de diuino auxilio diffidant, aut grauem inſolitamque vindictam formident. Non enim Reſpublica malè adminiſtratur, in quâ peccata committuntur, ſed in quâ peccantes non puniuntur.

Pœnitentia aſylum.

3. Si Principes & Magiſtratus malè ſibi conſcij, ſubditorum quoque peccata multùm excreuiſſe intelligunt, Vera Religio pænitentiæ aſylum aperit; ad quod ſi confugiant, habent diuinæ iræ flectendæ præſens remedium, multoque certius quàm vllus Macchiauellus, aut alius Nu-

minis

minis irritandi non placandi Magister, suggerere potest. Experti id sunt sæpius Israelitæ in libris Iudicum & Regum, item Niniuitæ, Ionæ. 3.

Atque hæc vberius dicenda fuerunt, vt demonstraremus Rationes feliciter imperandi Religione & virtute subnixas, esse exploratò certas, aut nullas eis certiores: ideoque consilia factaué Principum & Rerumpublicarum ad hæc principia reuocari debere, ne damnum capiant, & corruant.

CAP. IV.

Secundum præcepta vera Religionis & Virtutis, quæ in Theologiâ & Catechismo explicantur, in Politicâ & Republicâ, res decerni & geri debere.

§. I.

SVPPETIAE. Virtutis & Pietatis præcepta, in Theologiâ & Catechismo, non in Politicâ locum habere.

NOn hic nego, vtilissimè, vel dicam necessariò ista Principi, tanquam homini & Christiano præscribi. Itaque suo loco & tempore id fieri debet. In Theologiâ, (quò & Catechismus, seu doctrinæ Christianæ institutio pertinet) & in Morali philosophiâ similia præ-

Scioppius Politicam profanat.

cipi debent, non in Politicâ: nisi contra quàm ratio à Deo nobis data dictat, scientiarum artiumque fines tollere, & apædeusiæ, confusioni, tandemque obscuritati & ignorantiæ munire viam velimus.

§. II.

VINDICIAE. Exclusâ virtutis curâ, Politicis necessitatem scelerum imponi, & Politicam nihil honestatis habere.

VT plus nocent venena melle circumlita, & grauius fallunt, lupi sub vestimentis ouium, ità & improbi cum probitatem, simulant aut laudant. Hoc ipsum agit Scioppius, dum ait *vtilissimè, vel necessariò ista*, pietatis scilicet ac Religionis principia seu præcepta, *Principi præscribi.* Sed caue Lector sub melle venenum, sub oue lupum, quia dum hæc ex Politicâ proscribit, & ad Theologiam, Catechesin & Ethicam amandat, Politicis peccandi, licentiam concedit, imò necessitatem imponit.

Scioppius honestatem & religionem è Politicâ proscribit.

Nam qui nullam honestatis & religionis rationem habere debet, vtpote rerum ab officio & instituto suo alienarum; sed id solùm spectare cogitur vt externæ prosperitatis statum tueatur, eum nullo discrimine quæcunque huic fini deseruiunt,

iusta

iusta iniusta, licita illicita amplecti necesse est. Si enim iniusta aut illicita refugiat, iustitiæ & virtutis rationem habet, adeoq; contra officium Politici facit, Scioppio Magistro, qui ex Macchiauelli lacunis pestilentem hanc doctrinam hausit. Is quippe lib. 3. de Republica c. 41. docet, *cum agitur de conseruandâ Patriæ libertate, nihil esse debere, quod animos nostros, in aliam sententiam pertrahere queat. Neque ab hoc scopo auertere quenquam debere, iusti iniusti, crudelitatis, aut misericordiæ, non deniq; laudis & ignominiæ notam.*

Macchiauelli lacunæ, Scioppii fontes.

Sed Politicos esse Christianos, & probos viros Scioppius dicet, eosque non quidem in Politicâ, in Theologiâ tamen Catechesi & Ethicâ rectè agendi præcepta reposita habere, eaque seruare. Atqui in primis magna hæc Politicæ infamia est, quod ipsa intra suos limites nihil honestatis habeat, ideoque necessitate quâdam impia etiam consilia suscipiat, cum disciplinâ Christianâ & bonis moribus pugnantia: modo ad conseruationem bonorum fortunæ, quibus Ratio status Pseudopolitici circumscribitur, aliquid conferant.

Deinde cum Politici nominis vsur-

Pseudopolitici Theologos contemnunt. patores, magno supercilio, Theologos veluti à scholis puluerulentos, neq; rerum publicarum intelligentes contemnant; Catechisticam autem doctrinam se indignam putent, vtpote qui dudum tergum & manum ferulæ subduxerint, neq; Ethicæ rationem habeant; manifestum est eos, quæ in Curiâ suâ, extra Religionis ac virtutis pomoeria contra jus ac fas propter rationem status decreuerint, ad Theologiæ, Catechismi aut Ethicæ regulam non correcturos, imò nec corrigere posse, si Politicorum leges à Macchiauello latas, à Scioppio defensas sequi velint. Nam hæ jubent, quâcunque demum ratione, Statum tueri: & solùm, cum commodum est, honestatis specie & veluti laruâ iniquitatem occultare.

§. III.

Nihil licitum esse in verâ Politicâ, quod illicitum est in Theologiâ.

Infelix distinctio. Atque hinc necessario manat infelix illa distinctio, de quâ supra mentionem fecimus, cum quædam Politicè vera ac licita esse contendunt, quæ Christianè & Theologicè falsa atque illicita esse negare non possunt. Quia verò tam duri oris

non

non omnes ſunt, vt ea, quæ apertè legibus Chriſtianis & iuſtitiæ aduerſantur, Pſeudopolitico ſolum prætextu excuſare audeant; alteram ex rectâ (ſcilicet) animi intentione, diſtinctionem in prioris ſubſidium, comminiſcuntur.

Sed non eſſe quidquam licitum in verâ Politicâ, quod illicitũ eſſe docet diſciplina Chriſtiana, vel Theologia, inde inprimis manifeſtum eſt; quia præcepta Decalogi, & Religionis Chriſtianæ omnes homines obligant, neque minus ad Reges eosq; qui Rempublicam gerunt, quàm ad priuatos ſpectat illud: *ſi vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Atque, vt in quouis imperio principes & ordines, tenentur ſeruare leges communes imperij & Imperatoris: ita Reges ac Principes terrarum, qui Vaſallorum inſtar, ſubſunt imperio diuino, tenentur ſupremi ſui Principis ac Domini Dominantium præcepta ſeruare, niſi æternum ſibi exitium accerſere velint. Non ergo poteſt Politicè licitum eſſe, quod prohibuit Deus, quia vera Politica, Deum ſupremum Principem ac legislatorem agnoſcit. *Refellitur ex præceptis Dei.*

Deinde Politicę vltimus finis eſt æterna ſalus ac beatitudo, vt ſuprà demonſtratũ eſt; *Ex vltimo fine Politicæ.*

eſt; quidquid ergo ſaluti aduerſum eſſe Chriſtiana diſciplina & Theologia docent, à Politicâ quoque abhorret; neque enim vlli rei id conuenire poteſt, quod cum vltimo illius fine, ac ſummo bono pugnat.

Ex Philoſophiâ morali.

Denique cum Politicam conſtet partem eſſe Philoſophiæ moralis, quâ ad virtutem homines inſtituuntur, & in ijſdem rebus verſetur, in quibus prudentia, quæ virtus præcipua eſt: non poteſt, Politica præcipere aut probare ea, quæ Chriſtianis legibus, ac Theologicis regulis aduerſantur.

§. IV.

Quod ex ſe illicitum eſt, bonâ intentione licitum non fieri; Scioppium criminis, quod aliis obiicit, reum eſſe.

Hæc diſtinctio omnia ſcelera excuſat.

Altera verò diſtinctio, omnibus ſceleribus excuſationem & patrocinium præbet. Siue enim quis iniuſtam vim aliorum rebus, vitæ, famæ afferat, ſiue adulterijs, ſtupris, omnibuſque flagitijs fræna laxet, habet paratam ex Pſeudopoliticâ defenſionem: ſi dicat commodi ſui cauſſâ & oblectationis iſta ſe factitare, non vt alteri cuiquam, & multò minus

nus Deo iniuriam inferat: diuinam offensam alienumque damnum, præter suam mentem & per accidens suis factis adiungi, perinde vt Ratio Status damnum religionis & iustitiæ, præter intentionem subinde secum trahit; neque enim solùm nefas esse præcepta Dei transgredi voluptatis aut priuati commodi, sed etiam regnandi caussâ.

Non est verò hæc purgatio Canonica, neq; legitima, sed excogitata *ad excusandas excusationes in peccatis*, semper enim illicitum est, quod diuinis Christianisq; legibus repugnat, quocunque illud animo, quâcunque causſâ committas; nec vllam peccandi prærogatiuam Reges ac Principes acceperunt. Est quidem imperantis, imperium conseruare ac tueri, sed bonis artibus & ex præscripto diuinarum legum; ab imperio enim discedere præstat, quàm ab illis. Quod quia credere & facere animum non inducunt Politici, non mundum, sed aliquam eius particulam, ditiunculam, vrbeculam aliquando quidem lucrantur, & sæpius perdunt: cœli autem animæque suæ semper detrimentum patiuntur. *Non est hæc purgatio Canonica.*

In Theologiâ ergo, Catechismo, & E-

Q 5 thicâ,

thicâ, quæ fidei, religionis & virtutis sunt, non solùm præcipi, verùm, etiam explicari & probari: in Politicâ autẽ pro principijs assumi & supponi, hisq; veluti regulis omnia consilia dirigi, & corrigi debent. Quod quia facere vetat Scioppius, crimen quod alijs se melioribus impingit, ipse committit: quia contra quàm ratio à Deo nobis data dictat, non solùm proximos peculiaresque artium fines peruertit, sed vltimum etiam politicæ maximè finem tollit: & prima principia, quibus artium scientiarumq; omnium neruus continetur, aufert; adeoque veræ & meræ imperitiæ, confusioni, & ignorantiæ viam munit, in Politicis præsertim, à quibus religionis, honestatis & virtutis curam tanquam alienam remouet.

Scioppius fines & principia licentiarum, Politica præcipuè, peruertit.

§. V.

SVPPETIAE. Pietatis opinionem Politico curandam esse; ea enim conseruari imperium, sicut pietate seruatur anima.

SI quis autem dicat Politicus, Principem debere vsu Sacramentorum, orationibus & similibus pietatis exercitijs religionis famam & opinionem sibi parare nequaquam aliena docet. Nam opinio, seu fama pietatis conseruat imperium, sicut pietas seruat animam. Ac propterea,

Scioppius virtutem corporis adscribit vmbra.

pterea, ſicut in acroaſi Theologicâ Princeps, vt animam ſeruet, iubetur eſſe verè pius, item in Politicâ Scholâ, vt ſtatum ſeruet, docetur exiſtimâri pius. *Nobis neceſſaria eſt vita noſtra, aliis fama noſtra*, ait S. Auguſtinus Nam pietatis opinio amorem & reuerentiam Principi conciliat, quæ primariæ conſeruandi ſtatus cauſſæ ſunt, nam libenter ei homines parent, quem amant ac reuerentur.

§. VI.

VINDICIAE. Eandem à Macchiauello doctrinam tradi, ſed inconſtanter.

EAdem eſt Macchiauelli doctrina, cum in principe cap. 18. vult. *Principem ſe ità conſpiciendum audiendumq; exhibere, vt pietatem, fidem, integritatem, humanitatem, & præſertim religionem, ſanctè colere videatur.* Cauſſam illam affert, quod *fere homines ſpecie magis & colore rerum, quàm rebus ipſis permoueantur & iudicent.* Vnde paulò poſt infert, *quaſcunq; rationes conſeruandi imperium, modo honeſti ſpeciem præſeferant, honore dignas laudibuſq; exiſtimatum iri.*

Sed neque in hoc errore ſibi conſtat hic errorum Magiſter, nam alibi apertè docet, opinionem virtutis & probitatis contemnendam, ſi ea imperio officiat. *Macchiauelli inconſtantia.*

Vt

Vt cum cap. 15. principio, jubet principem, *non multum laborare, si in eorum vitiorum infamiam incurrat, sine quibus dominatum non facilè tueri posset*. Cap. 16. censet *Auaritiæ crimen, eiusque nomen paruifaciendum; nam vitiorum id esse vnũ, quo minimè impeditur dominandi ratio*. Cap. 17. admonet, *vt Princeps exemplo Valentini nomen sæuitiæ parui ducat*. Cap. 18. ait *virtutes* supra memoratas, *dissimulandas esse sæpenumero, callidèq; tegendas*. Denique l. 3. de Republicâ c. 41. concludit *ob conseruandam patriæ libertatem, non iusti aut iniusti, nec crudelitatis, aut misericordiæ, non denique laudis & ignominiæ notam seu quod idem est, opinionem refugiendam esse*.

Macchiauellus & Scioppius nec ad virtutem, nec ad eius opinionem ducunt.

Quæ eadem mens est Scioppij, vt ex dictis patet, & magis proximè patebit. Vnde perspicuum est in Politicâ scholâ Macchiauello Magistro, & Scioppio eius hypodidascalo, neque institui Principem vt sit verè pius, neque vt existimetur pius. Nam cum Ratio statûs id postulat, docetur nullius vitij notam reformidare. Solùm ergo per accidens, cum statui conseruando aut ampliando id conducit, curam opinionis & bonæ famæ commendant.

Confir-

Confirmant id exempla eorum, quos Macchiauellus præcipuè imitandos proponit, Valentini præſertim, & Seueri: qui perfidiâ, crudelitate, alijſque ſceleribus infames à verâ virtute eiuſque opinione, alieniſſimi fuerint; poteſt ergo ad faſtigium Politices his ducibus perueniri, abſq; vllâ virtutis & boni nominis curâ.

§. VII.

Opinione, ſeu famâ virtutis ſine ipsâ virtute, non conſeruari imperium; S. Auguſtinum Scioppio non ſuffragari.

NEque vllâ ratione verum eſt, *opinionem ſeu famam pietatis conſeruare imperium, ſicut pietas ſeruat animam.* Nam 1. Veram pietatem certa & infallibilis animæ ſalus ſequitur, *promiſsionem enim habet vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ*, 1. Tim. 4. v. 8. Eiuſmodi promiſſionem conſeruandi Imperij, non habet opinio pietatis; non ergo conſeruat imperium, ſicut pietas ſeruat animam. *Pietati promiſſa ſalus.*

2. Vltimus finis Politicæ eſt æterna ſalus, quæ non opinione virtutis, ſed ipsâ virtute obtinetur; finis verò proximus & proprius, etiam ex mente Ariſtotelis vt ſupra oſtendimus, eſt vita ſocialis ſecundum *Politica virtutem ipſam, non ſolam eius opinionem docet.*

dum regulam virtutis eiusq; legitima gubernatio; ergo Politica verâ fide duce, & Naturâ Magistrâ, cuius optimus interpres est Aristoteles, non solùm virtutis opinionem, sed multò magis ipsam virtutem docet.

Opinio à virtute vim trahit.

3. Si vllam virtutis opinio vim habet in Politicâ, à virtute eam trahit, quæ cum abest, per se non amorem & reuerentiam Principi conciliat, sed odium & contemptum; odisse enim & contemnere solemus eos, qui fallunt nos simulatione virtutis, & sub laruâ vitia tegunt. Virtus ipsa amorem & honorem meretur ac parit. Quod in admonitione Lectoris Scioppius sui immemor asseruit. *Politicus* inquit, *pietatem ante omnia Principi commendabit, quoniam ea hominum animos illi reddat propitios, vt cum ament, tum reuereantur, quibus duabus rebus imperium conseruari palam est.* Loqui autem illum de verâ pietate non opinione pietatis, palàm est, quia mox subdit, *abesse non posse, quin Deus, cum iustus sit, Principem sui amantem & reuerentem redamet, & aduersus inimicos tueatur, vnde eum ab hominibus respectari coliq; contingit.*

Scioppius sui immemor.

Apertè sibi repugnat.

Sed aduertè denuo manifestam repugnan-

gnantiam. Ad lectorem fatetur, *Pietatem, cum ingentes ad conseruandum statum vires habeat, omnino à Politico præcipi, & ante omnia Principi commendari debere:* hic autem paulò ante, non sine stomacho contendit, in *Theologiâ, Catechismo, Ethicâ similia præcipi debere, non in Politicâ.* An ergo vlla potest huius Grammatici esse autoritas, qui eodem ore toties flat & sorbet.

4. Non est facile obtinere constantem virtutis famam solâ eius simulatione, præsertim in principatu; omnium enim oculi in Principem intenti sunt; & vt neminem alium, certè famulos habet secretorum arbitros, per hos vitia occulta in vulgus emanant. Deinde cum regnandi caussa jus, fidem, pietatem aperte violat, etsi alijs in rebus colere videatur, famam opinionemque suam ipse corrumpit: nemo enim verè probum esse credit, qui quâcunque de caussâ improbus esse eligit. *Bona opinio difficilis absque virtute.*

5. Simulatio virtutis siue hypocrisis, est graue vitium, quod in Pharisæis grauiter reprehendit Christus, præsertim Matth. 23. neque immerito numerari potest inter *diuersos dolos*, propter quos *transfertur regnum de gente in gentem.* *Est graue vitium.*

Non

Non ergo conseruat opinio pietatis imperium, sed euertit, cum ex hypocrisi oritur; *spes enim hypocritæ peribit.* Iob. 8. v. 13.

S. Augustinus Scioppio non suffragatur.

S. Augustinus verò c. 22. de bono viduitatis, malè à Scioppio in testem falsitatis adducitur. Non enim de conseruando imperio agit, sed de bono exemplo, quod Christiani omnes, & vel maximè ij qui imperant, alijs debent: quodque viduis eo loco impensè S. Doctor commendat. Neque bonam famam & opinionem à virtute separat, sed virtutis probitatisq; vult primas esse partes, curam autem boni nominis propter alios adiungit. *Proinde* ait, *quisquis à criminibus flagitiorum atque vitiorum, vitam suam custodit, sibi benefacit: quisquis autem etiam famam; & in alios misericors est. Nobis enim necessaria est vita nostra, alijs fama nostra.* Hanc famam quæ virtutem, velut vmbra suum corpus sequitur, vera Politica quidem docet, quia ad virtutem ducit, vnde illa sequitur; sed eam Scioppius & Macchiauellus non proponunt; curam enim bonæ famæ, sine curâ bonæ vitæ præcipiunt, vt mox clariùs intelligetur.

§. VIII.

§. VIII.

SVPPETIAE. Peccare etiam Politicum, cum aliena loco tractat.

Aliena loco tractauit Politicus, si aut eadem sæpius, aut, quæ prius dicere debuerat, dicat posterius, aut vicissim. Repræhensionem igitur meretur, si cum prius dixisset, Tyrannidem esse turpem ac fugiendam, idem postea inculcet, quando non jam de Adiunctis Tyrannidis, sed de caussis conseruantibus disputationem instituit.

§. IX.

Scioppium sibi ipsi, & Matchiauello repugnare.

Nolo hærere in methodo Macchiauelli examinandâ; non esse verò exactam rerum dispositionem in illius scriptis, facilè prudens Lector obseruabit. Sed juuat Scioppij in dictis suis repugnantiam hic denuo notare, vt jam antè fecimus. Supra velut pro aris & focis contendebat, non esse Politici tractare de Tyrannidis turpitudine; hìc autem significat Politico de eâ dicendum esse, cum de adiunctis Tyrannidis agit, non cum de caussis conseruantibus disputationem instituit. *Scioppius denuò secū pugnat.*

Quâ in re Magistrum Macchiauellum denuo damnat; nam is, etsi in discursibus, *Et cum Macchiauello.*

de Republicâ instituendâ ac conseruandâ ex professo agit, prolixè tamen l. 1. c. 9. ostendit *vituperandos esse, quicunque instituunt Tyrannidem.* Accedit verum non esse de omnibus adiunctis siue proprietatibus obiecti, simul vno loco tractari debere aut solere; inspergitur illarum tractatio varijs locis, & ex suis caussis deducitur, prout rei natura postulat.

CAP. V.

Falsâ doctrinâ de Fine & Medijs Politica, à Pseudopoliticorum Principe Macchiauello, veram Politicam euerti.

§. I.

SVPPETIAE. Falsa dicere Politicum, si ea, qua præcipit, statum de quo agit, mutant, vel perdunt.

FAlsa dixisse demonstrabitur, si verbi gratiâ inter status conseruandi caussas ea præcipit, quæ statum mutant, siue perdunt. Nam cum status forma mutatur, quod fuerat status, esse desinit. Ita Religio ac veræ virtutes non conseruant, sed perdunt, siue euertunt Tyrannidem. Nam si Tyrannus incipiat esse vir verè bonus, iustus ac pius, desinit esse Tyrannus, & vel in priuatorum ordinem transit, vel in bonũ Principem mutatur. Ineptum igitur est, & imperiti iudicis Politicum reprehendere, quod Tyranno im-

no imperium conseruare cupienti non veram pietatem ac virtutem, sed simulationem pietatis & virtutis præscripserit.

§. II.

VINDICIAE. Pseudopoliticos non culpari, quod doceant Pseudopolitias, vitiis & sceleribus conseruari, sed quod veram Politiam professi, vitia & scelera doceant.

FAlsa plurima Scioppio censore & iudice dixit Macchiauellus, quia inter status conseruandi caussas, siue rationes, plurima præcepit ac docuit, quæ legitimũ statum mutant, siue perdunt. Nam & finem falsum Principibus ac Rebuspublicis proponit, & media falsa assignat, quæ non ad veram status incolumitatem, sed salutis æternæ dispendium perducunt, vt mox palàm fiet.

Quod verò Scioppius inuehitur in *ineptos & imperitos iudices, qui Politicos reprehendunt, quod Tyranno imperium conseruare cupienti non veram pietatem ac virtutem, sed simulationem pietatis & virtutis præscribant*, in ventos pugnat. Nemo enim sapiens Politicis id vitio vertit, quod doceant Tyrannidem conseruari improbitate iniustitiâ, simulatione & fraudibus;

Scioppius in ventos pugnat.

ſicut nec Logici culpantur aut Theologi, cum illi ſophiſmata ex varijs vocum ac ſenſuum fallacijs effici, iſti verò illicitis corporis & animi actibus, peccata patrari docent. Nam hæc vbi abſunt, nec in Politicâ Tyrannis, nec in Logicâ ſophiſma, nec in Theologiâ peccatum locum habet.

Pſeudopolitici veram Politiam profitentur.

Eam igitur ob cauſſam boni ſcriptores malos, & probi Politici pſeudopoliticos damnant ac deteſtantur: quia, cum veræ reconditæque Politices Magiſterium ambitiosè profiteantur, & veri Principis ac optimæ Reipublicæ formam promittant, falſa maximeque noxia fraudulenter ſupponunt, & judicium de agendis ac fugiendis malignè deprauant.

Et cum illis Scioppius.

Scioppius certè, niſi admotis fidiculis, non fatebitur, ſe Tyrannidis Magiſtrum, eſſe, & tamen paucis abhinc lineis, vniuerſim veræ virtutis doctrinam veluti Theologiæ propriam, à Politica excludit: eique ſolam virtutis laruam & opinionem relinquit, non in Tyrannide ſolùm, verùm etiam rectâ Reipublicæ formâ; ad quam ſi pertinere cenſeret veræ virtutis doctrinam, eam vniuerſim à Politicâ alienam eſſe non aſſeruiſſet. Se ipſo igitur judice

dice Scioppius falſum dixit, quia falſas ſtatus legitimi conſeruandi cauſſas, à virtutis doctrinâ & curâ alienas præſcripſit: cum fieri non poſſit, vt Reſpublica recta alias cauſſas, quam virtuti conſentaneas habeat.

§. III.

Macchiauellum quoque veram & vtilem doctrinam profiteri ac polliceri, ſed alienam ab aliorum (Ariſtotelis & veritatis) ordine; ideoq; principia communia, de fine & medijs peruertiſſe.

SEd demonſtremus Macchiauellum quoque, veræ legitimæque Reipublicæ, non vitioſæ doctrinam profiteri voluiſſe: vt celebre illud effugium eius aduocato præcludamus, abſurdi nihil eſſe, ſi de Tyrannide ac vitiosâ Reipublicæ formâ diſputans, vitioſos eius conſtituendæ ſeruandæque modos tradat.

Nam inprimis Macchiauellus l. 1. diſcurſuum cap. 9. Seuerè Tyrannidem damnat, & cap. 8. Principis; acriter inſectatur *efferam ſæuitiam & inhumanitatem Agathoclis, cum infinitis pane ac fœdiſsimis flagitijs coniunctam*, additq;: *hæc non pati, vt inter viros virtute præſtantes celebretur.* *Macchiauellus Tyrannidem damnat.*

Quibus similia alibi inspergit, vt l. 2. c. 2. l. 3. c. 5. & alibi.

Deinde cap. 15. Principis, ità de instituto suo loquitur: *Et quoniam* ait, *multos non ignoro in hoc genere scribendi operam dedisse, vereor ne & ipse ad scribendum animum de eisdem, si intendam: id arroganter esse factum dicant, alienam præsertim, si à communi aliorum ordine, de hâc re disputationem instituam. Verùm cum animus sit ea scribere, quæ intelligenti vtilitatem afferunt, magis consentaneum visum est veritatem rei, quàm vel eius simulacrum, vel imaginem quandam sequi. Et sanè complures Respublicas & principatus quosdam animo effinxerunt, qui nunquam sub aspectum vllum venerunt, tantùm abest, vt reuerâ extiterint, &c.*

Vtilia promittit, & noxia præstat.

Nam tantùm abest ratio, quâ homines viuunt, ab eâ, quâ æquum esset, vt viuerent: vt qui negligit, quod fit, secuturus, quod esset faciendum, is sibi ruinam potius in addiscendo accersat, quàm quod suæ saluti consultum velit. Qui enim virum bonum omnibus partibus profiteri studet, eum certè intèr tot non bonos periclitari necesse est. Necessarium est itaque Principi, vt perceptum habeat (si se saluum velit) *quâ ratione poßit esse non bonus,*

Necessariũ putat esse non bonum.

bonus, idque pro rei necessitate, in suum conuertat, vel non conuertat vsum. Et paulò post. *Quapropter posthabitis, quæ de principe dumtaxat animo sunt efficta, deque iis quæ vera sunt, differens dico, &c.*

Ex quibus perspicuum est, Macchiauellum non fictitiam & inutilem Reipublicæ aut Principatus formam, sed veram & vtilem suâ opinione tractandã sumpsisse. Deinde alienam ab aliorum ordine viam ingressum, quæ via seruandi imperij caussâ eò ducit, vt princeps etiam bonus in animum inducat esse non bonus, siue vt apertius loquar, sceleratus. Quem ordinem neque Aristoteles, neque alij probi Politici antehac tenuerunt; nam etsi Tyrannorum, aliorumque vitiosè imperantium, regnandi imperandique vias, sceleribus infames & expositas esse monstrauerint: eas tamen Bonis Principibus, legitimisque Rebuspublicis clauserunt, neque vllo prætextu peccandi licentiam apertam esse voluerunt.

Quare parum attenti fuerunt Leonardus Coquæus ad l. 2. S. Augustini de ciuitate Dei c. 21. & Lipsius lib. 4. Politicorum, siue ciuilis doctrinæ, cap. 14. cum scripserunt Aristotelem l. 5. Polit. c. 11. *Aristoteles non permittit bono Principi esse non bonum,*

paullum se inclinare, & censere Principem moribus talem esse debere, vt aut planè bonus sit, aut semibonus; nec malus omnino, sed semimalus. Non enim eo loco de bono & legitimo Principe differit Aristoteles, sed de Tyranno, alteroque modo conseruandi Tyrannidem: cum ea remittitur per simulationem siue imitationem regiæ & justæ gubernationis. Eiusmodi Tyrannum vult Aristoteles, in rebus gerendis aut planè bonum se exhibere, quoad ratio conseruandæ Tyrannidis patitur, aut certè non omnino & apertè malum, ne odium aut contemptum incurrat. Est ergo hæc via propria Macchiauelli, ab Aristotele, veritate, & salute tum imperantium, tum subditorum aliena.

Macchiauellus finem & media Politices peruertit.

Quod hinc denique confirmo, quia Macchiauellus prima verissimaque principia, de fine & medijs veræ Politicæ non solùm negligit, sed etiam contraria fundamenta iacit, ac pro viribus tuetur. Quod facere abs re fuisset, si Tyrannidem & vitiosas dumtaxat Reipublicæ formas tractaret; manifestum enim est eos, qui malè imperant, à fine aut medijs boni imperij, aut ab vtroque aberrare. Sed in eorum gratiam, falsa eorum placita, praua-

que principia bonus Politicus excusare, vel propugnare non debet.

Macchiauellus igitur eò prolapsus est, vt putarit, imperium quibusuis etiam malis artibus, cum bonæ non sufficiunt, rectè legitimeque conseruari: quod vt bonis quoque Principibus ac Rebuspublicis persuaderet, omnino necesse fuit, vt rectæ rationis ac gubernationis principia, tam quæ finem, quàm quæ media spectant, conuelleret: vtque hoc veluti frænum, quo rectè imperantes ne imperij caussâ delinquant, continentur, de animis manibusq; eorum extorqueret. Id ne per calumniam dixisse videar, quia locus & res postulat, quàm potero breuissimè planum faciam.

Censuit imperium malis artibus seruandum esse.

§. IV.

Macchiauellum finem vltimum Politices, in imperio, & bonis externis constituere; ideoq; vitia necessaria putare; nec virtutis præcepta seria, & stabilia vlla dare posse.

DEmonstrauimus supra ex principijs naturæ & fidei, finem vltimum veræ Politicæ esse beatitudinem æternam, proximum verò & proprium humanam Societatem secundum regulam virtutis rectè constitutam, eiusque iustam gubernationem,

nem, quæ bona externa potentiam, gloriam opes, pro instrumentis habet. Macchiauellus contra Finem vltimum esse statuit Imperij conseruationem aliaq; bona externa, Hinc in principe cap. 18. iubet Principem *vitam tueri, & imperium conseruare, quibuscunque rationibus, modò honesti speciem præseferant.* cap. 15. *Asserit necessarium esse Principi, vt perceptum habeat (si se saluum velit) quâ ratione poßit esse non bonus* Non autem intelligit salutem animæ, quam nec bonus amittit, nec non bonus acquirit, sed salutem, siue incolumitatem status aut Imperij; cui tuendo, cum virtutes non semper sufficere videantur, vitia in subsidium vocanda putat, adigente nimirum hominum improbitate, cui solis virtutibus resisti non satis posse autumat. Atque hinc mensuram necessitatis desumit, quam toties in ore habet, & à virtutis legibus absoluit.

Principi ad salutem animæ vitia necessaria non sunt.

Enumeratis enim varijs Principum virtutibus & vitijs loco citato, subdit: *rem fore summis laudibus celebrandam, si omnibus his princeps esset ornatus, quæ ex iam dictis bona existimantur. Verùm cum nec haberi, nec aduersante humanæ vitæ conditione seruari poßint, necessarium esse, vti*

Macchiauellus non putat omnes virtutes posse seruari.

vti eâ prudentiâ, quâ eorum vitiorum infamiam fugiat, quibus illi imperium adimi posset, &c. & paulò post: *Nec multùm sanè laboret, si in eorum vitiorum infamiam incurrat, sine quibus dominatum non facilè tueri posset.*

Cap. 19. ait, *Principi ea fugienda, quæ infensum & neglectum eum reddere possunt. Quoties autem hoc declinauerit, suas partes planè absoluerit. Neque à cæteris infamiæ notis vllum, quod sibi immineat, periculum offendet*; quia scilicet amore & reuerentiâ imperia conseruantur, odio & contemptu amittuntur. Paulò post aduertit, *honestæ æquè, ac turpis vitæ factis odium conciliari. Quocirca* ait, *princeps imperium qui saluum velit, cogitur nonnunquam esse non bonus.* *Alia ipsius peruersa principia.*

Cap. 25. ait, *homines in ijs rebus, quibus ad finem deducantur, (quem finem ob oculos propositum habent, nempe gloriam & opes) non vnâ ratione deliberare.*

Denique l. 3 discurs. de Rep. cap. 41. docet, *cuiusuis ciuis, qui Reipublicæ bene consultum cupit, officium esse, nempe vt spectet ad conseruandam Patriæ libertatem. De quâ cum agitur, nihil esse debere, quod animos nostros in aliam sententiam pertrahere*

here queat. Neque ab hoc scopo auertere quenquam debere, iusti iniusti, crudelitatis aut misericordiæ, non denique laudis aut ignominiæ notam.

Finem vltimum in bonis externis constituit.

Ex quibus manifestum est Macchiauellum finem vltimum, adeoque summũ Politices bonum, in Imperio alijsque fortunæ bonis constituere: & peruerso ordine, ipsam etiam virtutem, aut potius eius simulationem inter instrumenta referre. Est enim vltimus finis siue Summũ bonum, vt ex Aristotele, 1. Ethic. cap. 7. colligitur: *Cuius caussâ reliqua aguntur; & quod semper propter se, nunquam propter aliud expetitur.*

Virtutem ad Imperium, nō imperium ad virtutem refert.

Cum autem Macchiauellus Imperij caussa, si eius incolumitas postulet, jubeat Principem non bonum esse, & à virtute discedere, & nolit à tuendâ Patriæ libertate vllâ re seu iustâ seu iniustâ, animos abstrahi; necessariò sentit Imperij tuendi caussâ omnia agi & suscipi, adeoque virtutem ad Imperium non Imperium ad virtutem referri debere. Neque sublata virtute, quam propter rationem status violandam putat, habet præstantiorem finem, quem Politicis proponat, quàm Imperium honorem & gloriam, quæ inter

bona

bona externa ſunt potiſſima. Quare cum Macchiauello Magiſtro hæc ad bona interna, & veram virtutem, eiuſque in cœlo prœmium, veram beatitudinem referri nequeant: planum eſt in ijs finem vltimũ, etſi falſum & fallacem, peſtilenti errore ab eodem collocari.

Quæ doctrina inter diſciplinas referri debet, quæ teſte Cicerone l. 1. de officijs, *propoſitis malorum & bonorum finibus officium omne peruertunt. Nam qui ſummum bonum ſic inſtituit, vt nihil habeat cum virtute coniunctum, idque ſuis commodis, ſine imperij potentiâ & incolumitate metitur; hic ſi ipſe ſibi conſentiat, & non interdum naturæ bonitate vincatur: fit, vt neq; amicitiam colere poßit, nec iuſtitiam nec liberalitatem*, ac minimè omnium veram pietatatem & religionem. *Eiuſmodi diſciplinæ igitur*, vt paulò poſt idem Cicero ait, *ſi ſibi conſentaneæ eſſe velint, de officio boni hominis aut Politici nihil queunt dicere. Neque vlla officij præcepta firma, ſtabilia, coniuncta naturæ tradi poſſunt, niſi aut ab ijs, qui ſolam, aut ab ijs qui maximè honeſtatem propter ſe dicant expetendam*. & omnia ſecundùm eius regulas agenda & metienda cenſent. Nam qui Imperium aut princi-

Eius doctrina officium omne peruertit.

De Virtute nihil firmũ & ſtabile docere poteſt.

patum, pro supremo fine proponit, etsi virtutem laudet subinde aut suadeat, omnem illius statum rursus euertit: cum ab eâ vrgente necessitate conseruandi imperij, ad vitia & quæuis facinora transiri debere existimat; eoque grauius & facilius fallit incautos, quod necessitatem sceleribus prætexit.

§. V.

Mediorum quoque rationem, vniuersim à Macchiauello corrumpi, quia malefacta seu scelera, bono fine & euentu, semper excusari docet.

NEque solum Falsum Politicæ finem præfixit Macchiauellus, sed vniuersim quoque mediorum rationem corrupit; quia Ratione status aut Imperij exigente, vitia quoque ac scelera pro medijs præscripsit. Vnde non tantùm hinc miseri sunt Pseudopolitici, quia Magister eorum peccandi licentiam eis concedit, verùm & inde quia necessitatem imponit; quasi vlla queat esse necessitas Deum offendendi, & terræ caussâ cælum amittendi: quod qui cuiusuis imperij aut boni caduci jacturâ redimere non decernit, is salutem suam æstimare nescit.

Sed quia vidit, difficilè obliterari posse prin-

se principia naturæ & gratiæ, humanis Christianisque mentibus insita, quæ jubent vniuersim *declinare à malo, & facere bonum*, asserere ausus est malum boni causâ admissum, seu malum medium ad bonum finem, qualem esse statuit Imperij conseruationem, destinatum, bonum esse ac æstimari debere. Adnumero verba Macchiauelli, ne verba dare videar, ex lib. 1. discurs. c. 9. vbi parricidium Romuli in fratrem commissum excusat.

Principium naturæ & gratiæ, Declina à malo, & fac bonum.

Quicunque igitur prudens est inquit, *idemque ità Rempublicam instituere cupit, vt publicæ vtilitati potius, quàm sibi prosit, & patriæ toti potius, quàm suis posteris: in id incumbere debet, vt solus potentiam habeat, nouas illas leges & ferendi, & rogandi. Neque quisquam prudens, quenquam facilè accusare debet, qui vt solus Rempublicam aliquam instituere possit, insolens aliquod factum patrauerit. Aut si maximè factum ipsum damnet, ex ipso tamen scopo & fine, qui inde consequitur, idem ipsum excuset. Nam bonus euentus, vt qui ex cæde Romuli secutus est, factum semper excusat. Neque is qui benefaciendi, sed is, qui malefaciendi causâ vim infert, reprehensione, dignus est.* Quibus consonant illæ Tragici poetę voces,

Bonus finis Macchiauello Magistro factum semper excusat.

voces, in Hippolyto: *Honesta quadam scelera, successus facit*, & in Hercule furente: *Prosperum ac felix scelus, virtus vocatur*. Sed hæc in scenâ, non in verâ Politicâ, veniam & locum habere possunt.

§. VI.

Hunc errorem repugnare SS. Scripturis, inter hæreses Priscillianistarum, referri & refelli à S. Augustino; à Macchiauello non solis periuriis & mendaciis, quæ religionis caussâ concedebant Priscillianistæ, sed omnibus vitiis, & sceleribus licentiam dari.

HVic peruersissimo principio, in quo præcipuus Pseudopolitiæ cardo vertitur, oppono S. Paulum, detestantem eos qui dicunt: *Faciamus mala, vt veniant bona*, Rom. 3. v. huiusque erroris opinionem à se longè amolientem. Quem eundem errorem iniustæ veritatis telo, & robustissimâ eloquentiâ dudum quoq; iugulauit S. August. l. contra Mendacium. cap. 7. his verbis.

Non sunt facienda mala, vt veniant bona.

Interest quidem plurimùm ait, *quâ caussâ, quo fine, quâ intentione quid fiat. Sed ea, quæ constat esse peccata, nullo bonæ caussæ obtentu, nullo quasi bono fine, nullâ velut bonâ intentione facienda sunt. Ea quippe opera hominum, sicuti caussas habuerint bonas seu*

Quæ per se peccata non

seu malas, nunc sunt bona, nunc mala, quæ non sunt per se ipsa peccata. Sicut victum præbere pauperibus bonum opus est, si fit causâ misericordiæ, cum rectâ fide. Sicut concubitus coniugalis, quando fit caussa generandi, si eâ fide, fiat, vt gignantur regenerandi. Hæc atq; huiusmodi secundùm suas caussas opera sunt bona, vel mala, quia eadem ipsa, si habeant malas caussas in peccata vertuntur. Velut si iactantiæ causâ pauper pascitur, aut lasciuiæ causâ cum vxore concumbitur; aut filij generantur, non vt Deo, sed Diabolo nutriantur.

Sunt, bonus aut malus finis, bona aut mala facit.

Cum verò iam opera ipsa peccata sunt, sicut furta, stupra, blasphemiæ. vel cætera talia; quis est, qui dicat caussis bonis esse facienda, vt vel peccata non sint, vel quod est absurdius iusta peccata sint? Quis est qui dicat, vt habeamus, quod demus pauperibus, faciamus furta diuitibus, aut testimonia falsa vendamus? &c. Et paulò post:

Quæ peccata sunt, bono fine excusari non possunt.

Si quidem non solùm ipsum furtum, verum etiam falsum testimonium & adulterium. & omne opus malum non erit malum, sed bonum, si ea causâ perpetretur, vt sit, vnde fiat bonum. Quis ista dicat, nisi qui res humanas, omnesq; conatur mores legesq; subuertere?

Ne omnia scelera fiât licita.

Quod enim sceleratißimum facinus, quod turpißimum flagitium, quod impijßimum sacrilegium, non dicatur fieri posse rectè atq; iustè, nec impune tantùm verùm etiam gloriosè, vt in eo perpetrando non solùm supplicia nulla timeantur, sed sperentur & præmia: si semel concesserimus in omnibus malis operibus hominum, ideo non quid fiat, sed quare fiat esse quærendum, vt quæcunque propter bonas caussas facta inueniuntur, nec ipsa mala esse iudicentur.

Hæc S. Augustinus eo libro, quem vti ipse asserit l. 1. Retractationum cap. 60. scripsit eâ caussâ, *quod ad Priscillianistas hæreticos inuestigandos, qui hæresim suam non solùm negando atque mentiendo, verùm etiam peierando existimant occulendam: visum est quibusdam Catholicis Priscillianistas se debere simulare, & mendaciis eos de suis latebris eruere.* Vnde apparet Macchiauellum erroris sui non alios autores laudare posse, quàm Priscillianistas hæreticos, & ex *Zelo non secundum scientiam* errantes Catholicos, à S. Augustino refutatos.

Macchiauellus Priscillianistas erroris sui autores habet.

Eos superat.

Sed vtrosque improbi erroris peruersitate superauit Pseudopoliticorum Iuppiter. Nam quam illi veniam solùm mendacijs

dacijs & periurijs, boni religiosíque finis prætextu dederunt, (etsi rectè S. Augustinus, omnibus sceleribus hinc viam aperiri euincat,) eandem licentiam Macchiauellus apertè, & sine rubore omnibus vitijs ac flagitijs concedit: cum generatim facta damnabilia, ex bono scopo & euentu excusare iubet, & semper excusari contendit.

§. VII.

Etiam Aristotelem, recta rationis & natura interpretem aduersari.

ADuersus quas improbas voces, post Fidei & gratiæ Magistros, lubet etiam audire, rectæ rationis & naturæ interpretem Aristotelem. Is lib. 2. Ethic. c. 7. ait, *quædam in ipso statim nomine malitiam inuoluere, vt gaudium de malo, impudentiam, inuidiam, & in actionibus adulterium, furtum, homicidium. Hæc enim omnia & similia dicuntur per se mala, non propter excessum aut defectum. Nunquam igitur in his rectè fit, sed semper peccatur. Neque circa talia bene aut non bene agere contingit ex eo: quod oportet, vel quando, vel quomodo oportet adulterare. Sed simpliciter quodcunque horum facere, peccare est*; quocun- *In iis, quæ sunt per se mala, semper peccatur.*

que fine, & quibuscunque circumstantijs id fiat.

Quod de fine clarius affirmat lib. 6. Ethic. cap. 9. *Videtur autem* ait, *bonum aliquod, bene consultare; ea enim rectitudo consilij est bona consultatio, qua boni compotes facit. Sed contingit illud etiam falso syllogismo assequi: & assequi quidem, quod oportet, non autem per quod oportet, sed medium terminum fallacem esse. Quare nequaquam ea est bona consultatio, quâ obtinetur quidem quod oportet, at non per quod oportet.* Repugnat ergo Aristoteli Macchiauellus, dum illud quod oportet, seu bonum finem putat rectè obtineri per id, per quod non oportet, siue malum medium.

Recta ratio Macchiauello aduersatur.

Quod ipsa recta ratio auersatur. nam vt præclarè docet idem Aristoteles lib. 7. Polit. c. 13. *Duo sunt, in quibus bonum omnium situm est. Vnum quidem, vt scopus & finis actionum rectè habeat, alterum, vt qua ad finem ferunt actiones, inueniantur. Contingit enim hac consonare inter se & dissonare. Aliquando enim scopus quidem bene habet: at in agendo à consecutione aberrant, aliquando vero omnia quidem qua ad finem ducunt, consequuntur, sed finem*

nem malum ponunt. aliquando autem in vtroq; peccant, vt Macchiauellus. Qui non solùm falsa media, sed & falsum finē assignauit, dominatum nempe & bona externa: quæ nisi in obsequium virtutis redigantur, bona esse non possunt. Bonum enim minus quod maiori bono præponitur, aut ad illud non refertur: vel nocet, vel parum prodest; imò malum fit, quia contra ordinem rectæ rationis diligitur.

Non solum ergo vitijs ac sceleribus Macchiauellus latissimam portam aperit, ea inter media & instrumenta Politices recipiendo: sed si qua bona ac vtilia tradit, ea ad finem falsum ac malum referendo, vana & inutilia efficit. Etsi enim incolumitas Imperij, bonum quoddam est, si secundum leges diuinas & rectæ rationis regulam quæritur aut retinetur: at est is finis malus, si præcipuus est, ideoque ipsa etiam bona ad se relata corrumpit. Quo pacto opera bona ad inanem gloriā aucupandam, à Pharisæis alijsque Hypocritis edi solita Christus sæpe damnat, vt Matth. 6. & 23. Accedit bona Pseudopoliticorum non solùm ex fine vano maloque, sed inde etiam deprauari, quod in omnium scelerum instrumenta, ea con-

Dominatus est finis malus, si præcipuus.

uertant, quibus ad finem illum nituntur.

§. VIII.

Macchiauellum eiusq; patronos, ob fontes Politicæ corruptos, nulla ratione excusari posse; eius scripta sine timore Dei, & plusquam mediocri peritiâ, innoxiè non legi.

HÆc qui considerat, non habet, vnde hunc autorem eiusque patronos excuset, quia prima Politicæ principia, finem & media: adeoque ipsos scientiæ huius fontes veneno infecit, vt nihil sincerum aut salubre inde manare possit. Aut enim secundum se malum est, quod docet: aut si boni speciem habet, ad finem malū ac vanum ab eo relatum, malum & vanū redditur. Vnde fieri nequit, vt qui Macchiauelli scripta sine timore Dei & plusquam vulgari peritiâ lectitant, non multum improbitatis, ac plurimum vanitatis inde hauriant; discunt enim veræ virtutis, Christianæque pietatis principia aut contemnere, aut in dubium vocare, & quod consequens est, humana diuinaque iura peruertere.

Macchiauellus aut mala docet, aut bona malo fine corrumpit.

Quæ dum cogito, cum S. Augustino lib. contra mendacium sub finem, cap. exclamare libet: *O vbi estis, fontes lacrymarum?*

rum? Et quid faciemus? quo ibimus? vbi nos occultabimus ab irâ veritatis, & diuinæ iuſtitiæ, *ſi non ſolùm negligimus cauere mendacia*, aliaque vitia, *ſed audemus inſuper docere* & diſcere periuria, ac quæuis ſcelera: ſpecioſo falſoq; boni finis prætextu, quem ad *excuſandas excuſationes in peccatis*, cum incredibili Chriſtiani orbis damno, Pſeudopolitici excogitârunt.

CAP. VI.

Scelerata rationes imperium comparandi & conſeruandi, quas Macchiauellus ſpeciatim tradidit.

VErùm poſt tam venenatam ſcaturiginem, riuulos quoque peſtilentes, quos inde deriuauit Macchiauellus, intento velut digito demonſtremus: ſiue, quæ vitia ac mala facinora ſingillatim doceat, indicemus. Etſi id opus non eſſe videatur, quia nullam vitij aut ſceleris ſpeciem excludere poteſt, qui generatim prætextu conſeruandi Imperij, fanda nefanda Pſeudopoliticis conceſſit.

§. I.

EX PRINCIPE

I. *Non posse meliora nouo Principi præcepta dari, quàm Principis Valentini exempla, quæ sceleribus scatent.*

CAP. VII. Ait se non videre, *quæ meliora nouo principi præcepta tradi possent, quam actionum Valentini Principis exempla.* Paulo autem post asserit, *eum totum ad fallacias fraudesq; struendas se conuertisse. Vrsinos simulatâ amicitiâ deceptos Senogalliæ occidisse; Nobilium quos dispoliasset totam stirpem excidisse, &c. Neq; videre se, quâ in re eum reprehendat, omnibus potius imitandum proponi, qui ad imperia fortunâ duce, & alienis armis sunt prouecti.*

Illud dumtaxat ei crimini dat, quod *Iulij II. Pontificis electionem non impedierit*, cùm nullo iure id facere licuerit. Quod tamen si Valentinus fecisset, tanquam medium ad rationem status peridoneum Macchiauellus laudâsset.

II. *Crudelitatem rectè adhiberi, si semel & simul effundatur.*

CAP. VIII. Eorum, qui scelere ad principatum sunt prouecti, duo proponit.

nit exempla, vnum vetus Agathodis Siculi, alterum recens Oliuerotti Firmani. *Imitari enim cupientibus, si rei necessitas ad id adegerit, ea satis esse* judicat, imò imitando indicat. Necessitas enim conseruandi vel stabiliendi imperij, ex ipsius doctrinâ quæuis scelera licita facit. Nihil verò caussæ est, cur hos potius, quàm Valentinum sceleratos dicat; cum etiam hic ipso Macchiauello teste, fallacijs, fraudibus, cædibus & crudelitate ad principatum prouectus sit.

Ibidem censet *eam crudelitatem rectè adhibitam dici posse (si quod malum est, de eo quid boni pronuntiari daretur) cum quis necessitate adactus, semel tantum crudelitatem exercet, siue omnem vim sæuiendi simul effundit; eam autem perperam adhiberi, quæ initio etsi rara est, multiplicatur tamen progressu temporis citius, quam extinguatur.* Vbi mouere non debet fallax parenthesis, quâ malam crudelitatem dicere videtur; de malo enim, quod bono fine fit, nimirum ob rationem status, ex Macchiauelli sententiâ pronuntiari potest, bonum esse. Quare nullum vitium sincerè & constanter ab eo reprehenditur; quia si ad Rationem status pertineat, bonum &

Fallax parenthesis.

 lau-

laudabile putat; ideoque quos vnâ manu à sceleribus abigere videtur, eosdem alterâ aduocat.

III. *Eum qui negligit, quod fit, secuturus, quod esset faciendum, ruinam sibi accersere.*

CAP. XV. Docet eum, *qui negligit, quod fit, secuturus, quod esset faciendum, sibi ruinam potius accersere; ideoque necessarium esse Principi, vt perceptum habeat, si se saluum velit, quâ ratione possit esse non bonus; neque multum laborare debere, si in eorum vitiorum infamiam incurrat, sine quibus dominatum non facilè tueri posset.* Quæ supra exposita & deplorata à nobis sunt, & clauem totius Pseudopolitiæ continent.

Necessitas Pseudopolitica.

IV. *Auaritiam & rapacitatem, Principi parui faciendam.*

CAP. XVI. Censet Principi, *Auaritiæ crimen parui ducendum. Nam vitiorum id esse vnum, quo minimè impeditur dominandi ratio* Ibid. dicit Principem, *vel de suis, vel de aliorum bonis sumptus facere. Si primùm, parcum esse debere; si secundum, necesse esse, vt nullam partem liberalitatis pretermittat.* Iubet ergo Principem aliena

na rapere & profundere, quod furis est & prædonis; hi enim de alieno, non suo solent esse liberales.

V. *Sæuitia quoque nomen parui ducendum.*

CAP. XVII. *Sæuitia quoque nomen parui ducere* iubet *Principem*, *quo concordes suos in fide retineat*, exemplo Valentini, *cuius immanitas totam Flaminiam in integrum restituit, eamq; in vnum collegit, atque ad pacem & fidem redegit.*

VI. *Cum ius non sufficit, ad vim & fraudem belluinam, siue Leonis & Vulpeculæ ingenium Principi confugiendum.*

CAP. XVIII. Disputat, quo pacto fides à principe sit seruanda. Summa est: fidem Principis debere esse vulpinam. *Verùm* ait, *cum sint duo genera decertandi, vnum iure legum, alterum per vim. Cumq; illud proprium sit hominis, hoc belluarum, confugiendum ad posterius, si non satis est vti superiore. Proinde necessarium est, vt Princeps rectum vtriusque, & bellua & hominis vsum teneat, &c. Cum itaq; Principem magni referat belluinum ingenium scitè induere, ei tum vulpis, tum leonis mores assumendi erunt. Nam leo sibi à laqueis non cauet; lupos verò vulpecula reformidat.* *Vulpis & Leonis mores, pseudopoliticorum virtutes.*

Quò

Quò itaque laquei sentiantur, vulpeculam agere oportet; lupi verò quo deterreantur, leoninum ingenium est subeundum.

Vis iusta homini conuenit.

Falsum est vim propriam esse belluarum, etiam homini conuenit, neque legibus aduersatur, vis iusta, vt supra dictum est. Principes enim & magistratus gladium portant, *ad vindictam malorum & defensionem sui, omnia iura & omnes leges permittunt*, vtraque autem plerumque vim desiderat, sed à rectâ ratione profectam. Hæc quia Macchiauello ad falsam Rationem status sufficere non videtur, vim & fraudem belluinam rectæ rationi aduersam, in suppetias vocat.

Macchiauellus fraudum Magister.

Non est iniquum laqueos cauere & sentire, nec lupos reformidare & deterrere. Sed crudelitas, & vis iniusta, fraudulentia & perfidia, quas sub leonis & vulpis ingenio instillat Macchiauellus, detestandæ sunt. De leone mox patebit, de vulpe vulpem hic audi. *Princeps propterea ait, qui sapientiâ sit praditus, debet ea promissa vitare, qua suis commodis contraria fore videt. Atqui homines si probi fuissent omnes, praceptum hoc planè fuisset inutile. Verùm cum improbi sint, diligenter eorum improbitas, perfidiaq; erit eludenda.*

lam

Iam verò nunquam hominibus defuturæ sunt caussæ, quibus in violatam fidem colorem inducant. In hanc rem ferè infinita possent recentia proferri exempla, atque ostendere, quot pacis fœdera, quot promissa & conuenta, fuerint perfidiâ irrita & vana. Qui verò sagacior fuerit, vt vulpinum ingenium melius exprimeret, ei felicius omnia ceciderunt. Hoc ergo vulpinum ingenium est, promissa & conuenta, perfidiâ irrita & vana efficere colore aliquo inducto, quo homines falli possunt, non Deus.

Verum hanc naturam, inquit, *plurimum refert, vt quis rectè norit colore vestire, cum simulando, tum dißimulando. Homines enim adeò simplices sunt, adeò præsentibus neceßitatibus obsequentes, vt qui fallax & simulationis artificio eruditus sit, statim sit habiturus, qui se illi decipiendum tradat. Quo magis tales homines cauendi erunt; eorumque artificium arte frustrandum, &c. Proinde non est, quod Princeps eas omnes superius descriptas virtutes ostentet, sunt enim aduersus tales dißimulandæ sæpenumerò, callideq; tegendæ. Quocirca ad omnem ventorum & fortunæ conuersionem versatile ingenium Princeps habeat, est necesse. Et vt iam dictum est, ab eo, quod bonum est, ne* *Vulpis natura, quo colore vestienda.*

disce-

discedat: at si necessitas vrgeat, edoctus sit & malum auertere.

Non cohærent hæc cum prioribus, si enim homines adeò simplices sunt, & tam facilè decipi possunt, ergo non opus est improbitatem & perfidiam illorum, tantâ industriâ eludi. Sed callidè Macchiauellus vulpinatur, quasi hominum duntaxat *fallacium artificia arte frustrari, & virtutes aduersus eos dissimulare, non ipsas fraudes & dolos malos texere suadeat.* Cum autem Vulpinam naturam, quam Principi commendat, *fraudulentiæ & simulationis colore vestiri iubeat*, manifestum est quid velit, si exempla præsertim fraude & iniquitate plena, Seueri, quem c. 19. & Romanorum, quos l. 2. discursuum c. 13. imitandos proponit, inspicias. Non dissimulantur virtutes; sed vel non habentur, vel amittuntur, cum fides violatur. Nec seriò præcipit, ne Princeps discedat à bono, qui iubet eum, si necessitas seruandi imperij vrgeat, esse non bonum.

Macchiauellus vulpinatur.

Exempla ostendunt, quid velit.

VII. *Prin.*

VII. *Principem à sententiâ suâ nunquam dimoueri debere, multitudini nihil negandum; sceleratum Seuerum imitandum esse.*

CAP. XIX. Vult Principem *ità sententiam suam, quam semel pronuntiauit, ratam ac firmam habere, vt ab eâ nunquam deduci aut dimoueri posse pro certo alij teneant.* Quare Princeps etsi iniustam sententiam tulerit, aut aliquâ in re errauerit, Macchiauello suasore, in errore aut iniustitiâ perseuerabit.

Ibidem ait, *Multitudini nihil negandũ esse, quo æqua ac tranquilla retineatur.* Et paulò post: *Quocirca Princeps* ait, *imperium qui saluum velit, cogitur nonnunquã esse non bonus. Quandoquidem, si ea multitudo, quæ sit populi, aut militum, aut optimatum, cuiusq, operâ ad imperium sustinendum se indigere cognoscat, fuerit deprauata, obsequi eius studijs, atque illi morem gerere necesse est. Quo quidem tempore, quæ factu forent honesta, Principi vehementer essent contraria.*

Honesta, Principi aliquando esse contraria, Macchiauellus docet.

Vnde sequitur Principem permissâ scelerum licentiâ, cum sceleratis sceleratum esse, & in illorum gratiam, quæ honesta sunt, tanquam sibi contraria, vitare debere,

molles reddendi sunt, & effaminati; vitiorum nimirum materia & licentiâ ipsis cõcessâ quod & per se iniquum est, & erga benemeritos multò iniquius.

IX. *Omnes intelligant Principem à sententiâ susceptâ, depelli non posse.*

CAP. XXIII. Repetit, quod supra suaserat, Principem, *ità se comparare debere, vt omnes intelligant, se à suâ semel susceptâ sententiâ, nullâ vi depelli posse.* Hoc autem præceptum, grauibus erroribus, iniurijs, periculis expositum, & rectæ rationi contrarium esse nemo non videt.

X. *Alia quædam lubrica admodum, & inhumana.*

ATque hæc apertè mala & iniqua Principi suo, velut ad Imperij conseruationem idonea, suadet Macchiauellus. Alia habet eodem libro, quæ in humana admodum & lubrica sunt. Vt cum c III. docet, *prouinciâ aliquâ nouâ subactâ, Principis, qui imperium tenuit, stirpem extingui debere.* Item; *homines aut blanditys deliniendos esse, aut prorsus extinguendos.* Præterea, *Principem Impotentiorum vicinorum caput & defensorem se constituere debere, potentiores infirmare, tum cauere, ne* *Lubrica & inhumana Macchiauelli præcepta.*

vllo rerum euentu, exteriorum quispiam se viribus non minus pollens, in eam irrepat. Cap. v. *Nullum consilium tutius afferri posse, securè possidendi dominatum, qui ante liber & sui iuris erat, quàm si omnino euertatur.* Cap. VII. Exemplo Valentini *eos, qui alijs adhærent, ad se pertractos, vberioribus stipendijs ac rerum gerendarum muniis, pro cuiusq; conditione excipiendos esse.* Cap. XV. *Exercitus prædâ, direptionibus, tributis esse alendos.*

Quæ aliaq; similia, aduersus legitimos hostes aut rebelles subditos licita esse possunt; erga amicos autem, & qui Principem non læserunt, sine scelere, aut aliquâ iniuriâ nunquam vsurpantur. Quin etiam cum jus subest, inhumanitatis aliquid præseferunt, aut facilè in excessum & abusum declinant, vbi præsertim nulla virtus, sed solius imperij cura est.

§. II.

EX LIBRO I. DISCVRSVVM DE REPVBLICA.

I. *Romuli fratricidium, & cædem Tatii excusari posse; velut boni publici caussâ patrata.*

CAP. IX. Asserit Romulum, quod fratrem interemerit, & in Tatij cædem con-

consenserit, excusari posse, *eò quod id non ambitione, sed boni publici caussâ fecisse videatur*. Pro certo enim statuit Macchiauellus, *nullam Rempublicam ac nullum etiam regnum siue à primis initijs rectè institui, siue iam antè malè formatum & institutum, nouis planè legibus rectè emendari posse, nisi huius rei potentia ab vno solo dependeat. Quod cum spectarit Romulus, excusari illum, non damnari planè debere. Nam bonus scopus & finis factum semper excusat.* Quod Pseudopolitiæ, omniumque scelerum fundamentum esse, iam supra ostendimus.

II. *Quæ religioni fidem conciliant, fouenda, etsi non adeò constet omnibus certa veraq; esse; ità Ethnicos quoque falsa miracula approbasse.*

CAP. XII. Monet eos qui imperant, *vt eius Religionis, quam ipsi colunt & venerantur, fundamenta sarta tectaque conseruent, quâ quidem re ciues suos pios, deuotosque efficient, & aptos ad concordiam colendam. Quæcunque ergo in Republicâ eò spectant, vt ad fidem fundamentis Religionis eius, conciliandam facere videantur, ea omnia sapientes Reipublicæ gubernatores fouere debent, etsi non vsque adeò constiterit* *Religionem Macchiauellus commendat non sine impietate.*

omnibus, quod certa veraque fuerint. Quod quidem tantò magìs etiam curare debent, quanto magis sapientes & rerum naturaliũ periti fuerint, cum id à sapientibus viris obseruatum esse nouerimus. Ita quidem, vt in falsâ quoque religione miracula approbarint falsa, si modo eò spectarent, vt hominibus Religio quadam ac pietas imprimeretur.

Censet ergo Macchiauellus sapientis gubernatoris esse, etiam in verâ religione, fundamenta non vsque adeo certa veraq; fouere, exemplo sapientum qui in falsâ religione falsa quoque miracula approbârunt: non religionis vtique, sed status seu imperij caussâ. Nam religio vera, veris fundamentis nititur, falsis violatur. Repugnat verò hoc illi, quod initio capitis rectè dixerat: *Quicunque Principes atque Respublicæ, semetipsas conseruare cupiunt, in id vnum præcateris incumbere debere, vt verum religionis cultum rectè instituant, & venerentur.* Non est verus religionis cultus, dubia aut falsa pro certis ac veris amplecti & approbare; ergo qui id faciunt, non verum Religionis cultum, vti initio suaserat Macchiauellus, sed falsum instituunt & venerantur.

Sibi repugnat.

III. *Ducem militarem, qui ingratitudinem metuit, nec se Principi suo submittere Vult, Victoriam sibi reseruare debere.*

CAP. XXX. Duci militari, qui re præclarè gestâ euitare vult sui Principis ingratitudinem, duorum alterum faciendum docet. *Nam postquam victoriam obtinuit, aut statim exercitu tradito alteri, ipse se in sui Principis clientelam supplex committat oportet, sibiq; ab omni superbiâ atque ambitione temperet. Quâ solâ ratione Principis animum demulcere poterit, ne de illo quicquam suspicari queat, sed caussam manifestam habeat illum præmio afficiendi, non autem lædendi.*

Suadet Macchiauellus hic quod æquũ est.

Aut si facere non velit, sciat tamen ingratum Principem se habiturum, vnicum habet præsidium se aduersus ingratitudinem tuendi. Si victoriam partam sibi reseruet forti animo, nec eam ad Principem pertinere ostendat; militum & præcipuorum exercitus ducum animos vel sibi conciliet, vel si quos nequit benignè conciliare, eos muniendi sui caussâ è medio tollat; cum vicinis populis amicitiam contrahat; loca munitiora subinde occupet, præsidijsq; confirmet. Hâc enim ratione ingrato Domino vicem rependere poterit. Hæ solæ sunt rationes, quibus

Subiungit, consilium sceleratum.

bene meritus ciuis cauere potest, ne ab ingrato Domino opprimatur.

Ex his prior quidem ratio legitima est, & diuinis humanisque legibus consentanea, posterior iniqua & impietate sceleribusque plena; quam is non amplectitur, qui à superbiâ & ambitione sibi temperat ipso Macchiauello fatente, & tamen tam improbum consilium suggerente. Neque enim dicas excusari illum posse, quod hanc sibi cauendi rationem hominibus malis tribuat, & malitiam vocet, cum subiungit: *Sed quia ità comparatum est, vt homines nesciant esse vel planè boni, vel excellenter mali; itaque neque post victoriam partam exercitum statim reddere nouerunt, nec modestè atque humiliter se gerere; nec excellenti, ac magnificâ quâdam malitiâ vti sciunt; itaque dubij inter duo extrema hærentes, opprimuntur.* Similia habet lib. 1. cap. 27. Nam etsi huiusmodi facinus secundum se malum, quique id facit, malus sit: quia tamen ad imperium parandum aut nouam legitimamq; eius formam constituendam refertur, secundum Macchiauellum ex bono fine excusari à malitiâ, & facinus & faciens debent.

Excusatio refellitur.

Nihil siquidem caussæ est, cur eiusmodi

Dux

Dux militaris damnetur, & excuſentur Valentinus, Seuerus, Romulus, Cyrus, qui paribus aut maioribus ſceleribus imperium ſibi comparare vel ſtabilire auſi ſunt. Vbi obſeruandum eſt eiuſmodi ſcelerata artificia, non minus noxiè à Macchiauello doceri, cum ea accuſat, quàm cùm excuſat: quia ſemper ſeruat illis boni finis ianuam apertam, cuius prætextu, & commodi proprij illecebris, eiuſmodi præcepta in animos hominum facilè penetrant. Talia etiam ſunt quæ ſubiungo.

Boni finis ianuam Macchiauellus apertam ſemper ſeruat.

IV. *Eum, qui à populo ad alios puniendos euehitur, ſi induſtrius gnauuſq́; ſit, imperium facilè occupare.*

CAP. XL. *Quotieſcunque autem,* ait, *in vrbe populus eò adducitur vt extollat euehatq́; eum, per quem aduerſarios ſuos puniri poſſe ſperat: tunc ſi hic induſtrius gnauuſq́; eſt, imperium vrbis occupare poteſt. Nam populi auxilio optimates opprimet, & ſublatis optimatibus, populum quoq; ſub iugum ſeruitutis redigere poterit, cum non habeat iam, ad quem deficere queat, aut cuius auxilium implorare poſſit.* Antequam autem optimates extinxerit, *nunquam ſe ad opprimendum populum conuer-*

...na ...endi.

laudabile putat; ideoque quos vnâ manu à sceleribus abigere videtur, eosdem alterâ aduocat.

III. *Eum qui negligit, quod fit, secuturus, quod esset faciendum, ruinam sibi accersere.*

CAP. XV. Docet eum, *qui negligit, quod fit, secuturus, quod esset faciendum, sibi ruinam potius accersere; ideoque necessarium esse Principi, vt perceptum habeat, si se saluum velit, quâ ratione possit esse non bonus; neque multum laborare debere, si in eorum vitiorum infamiam incurrat, sine quibus dominatum non facilè tueri posset.* Quæ supra exposita & deplorata à nobis sunt, & clauem totius Pseudopolitiæ continent.

Necessitas Pseudopolitica.

IV. *Auaritiam & rapacitatem, Principi parui faciendam.*

CAP. XVI. Censet Principi, *Auaritiæ crimen parui ducendum. Nam vitiorum id esse vnum, quo minimè impeditur dominandi ratio* Ibid. dicit Principem, *vel de suis, vel de aliorum bonis sumptus facere. Si primùm, parcum esse debere; si secundum, necesse esse, vt nullam partem liberalitatis pretermittat.* Iubet ergo Principem aliena

na rapere & profundere, quod furis est & prædonis; hi enim de alieno, non suo solent esse liberales.

V. *Sæuitia quoque nomen parui ducendum.*

CAP. XVII. *Sæuitiæ quoque nomen parui ducere* iubet *Principem, quo concordes suos in fide retineat,* exemplo Valentini, *cuius immanitas totam Flaminiam in integrum restituit, eamq́ in vnum collegit, atque ad pacem & fidem redegit.*

VI. *Cum ius non sufficit, ad vim & fraudem belluinam, siue Leonis & vulpeculæ ingenium Principi confugiendum.*

CAP. XVIII. Disputat, quo pacto fides à principe sit seruanda. Summa est: fidem Principis debere esse vulpinam. *Verùm* ait, *cum sint duo genera decertandi, vnum iure legum, alterum per vim. Cumq́ illud proprium sit hominis, hoc belluarum, confugiendum ad posterius, si non satis est vti superiore. Proinde necessarium est, vt Princeps rectum vtriusque, & belluæ & hominis vsum teneat, &c. Cum itaq́ Principem magni referat belluinum ingenium scitè induere, ei tum vulpis, tum leonis mores assumendi erunt. Nam leo sibi à laqueis non cauet, lupos verò vulpecula reformidat.* *Vulpis & Leonis mores, Pseudo-politicorum virtutes.*

Quò

Quò itaque laquei sentiantur, vulpeculam agere oportet; lupi verò quo deterreantur, leoninum ingenium est subeundum.

Vis iusta homini conuenit.

Falsum est vim propriam esse belluarum, etiam homini conuenit, neque legibus aduersatur, vis iusta, vt supra dictum est. Principes enim & magistratus gladium portant, *ad vindictam malorum & defensionem sui, omnia iura & omnes leges permittunt,* vtraque autem plerumque vim desiderat, sed à rectâ ratione profectam. Hæc quia Macchiauello ad falsam Rationem status sufficere non videtur, vim & fraudem belluinam rectæ rationi aduersam, in suppetias vocat.

Macchiauellus fraudum Magister.

Non est iniquum laqueos cauere & sentire, nec lupos reformidare & deterrere. Sed crudelitas, & vis iniusta, fraudulentia & perfidia, quas sub leonis & vulpis ingenio instillat Macchiauellus, detestanda sunt. De leone mox patebit, de vulpe vulpem hîc audi. *Princeps propterea ait, qui sapientiâ sit præditus, debet ea promissa vitare, quæ suis commodis contraria fore videt. Atqui homines si probi fuissent omnes, præceptum hoc planè fuisset inutile. Verùm cum improbi sint, diligenter eorum improbitas, perfidiaq; erit eludenda.*

Iam

Iam verò nunquam hominibus defuturæ sunt caussæ, quibus in violatam fidem colorem inducant. In hanc rem ferè infinita possent recentia proferri exempla, atque ostendere, quot pacis fœdera, quot promissa & conuenta, fuerint perfidiâ irrita & vana. Qui verò sagacior fuerit, vt vulpinum ingenium melius exprimeret, ei felicius omnia ceciderunt. Hoc ergo vulpinum ingenium est, promissa & conuenta, perfidiâ irrita & vana efficere colore aliquo inducto, quo homines falli possunt, non Deus.

Verum hanc naturam, inquit, *plurimùm refert, vt quis rectè norit colore vestire, cum simulando, tum dissimulando. Homines enim adeò simplices sunt, adeò præsentibus necessitatibus obsequentes, vt qui fallax & simulationis artificio eruditus sit, statim sit habiturus, qui se illi decipiendum tradat. Quo magis tales homines cauendi erunt; eorumque artificium arte frustrandum, &c. Proinde non est, quod Princeps eas omnes superius descriptas virtutes ostentet, sunt enim aduersus tales dissimulandæ sæpenumerò, callidèq; tegendæ. Quocirca ad omnem ventorum & fortunæ conuersionem versatile ingenium Princeps habeat, est necesse. Et vt iam dictum est, ab eo, quod bonum est, ne disce-*

Vulpis natura, quo colore vestienda.

discedat: at si necessitas vrgeat, edoctus sit & malum auertere.

Non cohærent hæc cum prioribus, si enim homines adeò simplices sunt, & tam facilè decipi possunt, ergo non opus est improbitatem & perfidiam illorum, tantâ industriâ eludi. Sed callide Macchiauellus vulpinatur, quasi hominum dumtaxat *fallacium artificia arte frustrari, & virtutes aduersus eos dissimulare, non ipsas fraudes & dolos malos texere suadeat.* Cum autem Vulpinam naturam, quam Principi commendat, *fraudulentiæ & simulationis colore vestiri subeat*, manifestum est quid velit, si exempla præsertim fraude & iniquitate plena, Seueri, quem c. 19. & Romanorum, quos l. 2. discursuum c. 13. imitandos proponit, inspicias. Non dissimulantur virtutes; sed vel non habentur, vel amittuntur, cum fides violatur. Nec seriò præcipit, ne Princeps discedat à bono, qui iubet eum, si necessitas seruandi imperij vrgeat, esse non bonum.

Macchiauellus vulpinatur.

Exempla ostendunt, quid velit.

VII. *Prin.*

VII. *Principem à sententiâ suâ nunquam dimoueri debere, multitudini nihil negandum; sceleratum Seuerum imitandum esse.*

CAP. XIX. Vult Principem *ità sententiam suam, quam semel pronuntiauit, ratam ac firmam habere, vt ab eâ nunquam deduci aut dimoueri posse pro certo alij teneant.* Quare Princeps etsi iniustam sententiam tulerit, aut aliquâ in re errauerit, Macchiauello suasore, in errore aut iniustitiâ perseuerabit.

Ibidem ait, *Multitudini nihil negandũ esse, quo aqua ac tranquilla retineatur.* Et paulò post: *Quocirca Princeps* ait, *imperium qui saluum velit, cogitur nonnunquã esse non bonus. Quandoquidem, si ea multitudo, quæ sit populi, aut militum, aut optimatum, cuiusq; operâ ad imperium sustinendum se indigere cognoscat, fuerit deprauata, obsequi eius studijs, atque illi morem gerere necesse est. Quo quidem tempore, quæ factu forent honesta, Principi vehementer essent contraria.*

Honesta, Principi aliquando esse contraria, Macchiauellus docet.

Vnde sequitur Principem permissâ scelerum licentiâ, cum sceleratis sceleratum esse, & in illorum gratiam, quæ honesta sunt, tanquam sibi contraria, vitare debere,

molles reddendi sunt, & effæminati; vitiorum nimirum materiâ & licentiâ ipsis cõcessâ quod & per se iniquum est, & ergà benemeritos multò iniquius.

IX. *Omnes intelligant Principem à sententiâ susceptâ, depelli non posse.*

CAP. XXIII. Repetit, quod supra suaserat, Principem, *ità se comparare debere, vt omnes intelligant, se à suâ semel susceptâ sententiâ, nullâ vi depelli posse*. Hoc autem præceptum, grauibus erroribus, iniurijs, periculis expositum, & rectæ rationi contrarium esse nemo non videt.

X. *Alia quædam lubrica admodum, & inhumana.*

ATque hæc apertè mala & iniqua Principi suo, velut ad Imperij conseruationem idonea, suadet Macchiauellus. Alia habet eodem libro, quæ inhumana admodum & lubrica sunt. Vt cum c III. docet, *prouinciâ aliquâ nouâ subactâ, Principis, qui imperium tenuit, stirpem extingui debere*. Item; *homines aut blanditijs deliniendos esse, aut prorsus extinguendos*. Præterea, *Principem Impotentiorum vicinorum caput & defensorem se constituere debere, potentiores infirmare, tum cauere, ne* *Lubrica & inhumana Macchiauelli præcepta.*

vllo rerum euentu, exteriorum quispiam se viribus non minus pollens, in eam irrepat. Cap. v. *Nullum consilium tutius afferri posse, securè poßidendi dominatum, qui ante liber & sui iuris erat, quàm si omnino euertatur.* Cap. VII. Exemplo Valentini *eos, qui alijs adhærent, ad se pertractos, vberioribus stipendijs ac rerum gerendarum muniis, pro cuiusq; conditione excipiendos esse.* Cap. XV. *Exercitus pradâ, direptionibus, tributis esse alendos.*

Quæ aliaq; similia, aduersus legitimos hostes aut rebelles subditos licita esse possunt; erga amicos autem, & qui Principem non læserunt, sine scelere, aut aliquâ iniuriâ nunquam vsurpantur. Quin etiam cum jus subest, inhumanitatis aliquid præseferunt, aut facilè in excessum & abusum declinant, vbi præsertim nulla virtus, sed solius imperij cura est.

§. II.

EX LIBRO I. DISCVRSVVM DE REPVBLICA.

I. *Romuli fratricidium, & cædem Tatii excusari posse; velut boni publici causâ patrata.*

CAP. IX. Asserit Romulum, quod fratrem interemerit, & in Tatij cædem

con-

consenserit, excusari posse, *eò quod id non ambitione, sed boni publici caussâ fecisse videatur.* Pro certo enim statuit Macchiauellus, *nullam Rempublicam ac nullum etiam regnum siue à primis initijs rectè institui, siue iam antè malè formatum & institutum, nouis planè legibus rectè emendari posse, nisi huius rei potentia ab vno solo dependeat. Quod cum spectarit Romulus, excusari illum, non damnari planè debere. Nam bonus scopus & finis factum semper excusat.* Quod Pseudopolitiæ, omniumque scelerum fundamentum esse, iam supra ostendimus.

II. *Quæ religioni fidem conciliant, fouenda, etsi non adeò constet omnibus certa veraq́; esse; ità Ethnicos quoque falsa miracula approbasse.*

CAP. XII. Monet eos qui imperant, *vt eius Religionis, quam ipsi colunt & venerantur, fundamenta sarta tectaque conseruent, quâ quidem re ciues suos pios, deuotosque efficient, & aptos ad concordiam colendam. Quæcunque ergo in Republicâ eò spectant, vt ad fidem fundamentis Religionis eius, conciliandam facere videantur, ea omnia sapientes Reipublicæ gubernatores fouere debent, etsi non vsque adeò constiterit* *Religionem Macchiauellus commendat non sine impietate.*

omnibus, quod certa veraque fuerint. Quod quidem tantò magis etiam curare debent, quanto magis sapientes & rerum naturaliũ periti fuerint, cum id à sapientibus viris obseruatum esse nouerimus. Ita quidem, vt in falsâ quoque religione miracula approbarint falsa, si modo eò spectarent, vt hominibus Religio quadam ac pietas imprimeretur.

Censet ergo Macchiauellus sapientis gubernatoris esse, etiam in verâ religione, fundamenta non vsque adeo certa veraq; fouere, exemplo sapientum qui in falsâ religione falsa quoque miracula approbârunt: non religionis vtique, sed status seu imperij caussâ. Nam religio vera, veris fundamentis nititur, falsis violatur. Repugnat verò hoc illi, quod initio capitis rectè dixerat: *Quicunque Principes atque Respublicæ, semetipsas conseruare cupiunt, in id vnum præcæteris incumbere debere, vt verum religionis cultum rectè instituant, & venerentur.* Non est verus religionis cultus, dubia aut falsa pro certis ac veris amplecti & approbare; ergo qui id faciunt, non verum Religionis cultum, vti initio suaserat Macchiauellus, sed falsum instituunt & venerantur.

Sibi repugnat.

III. *Du-*

III. *Ducem militarem, qui ingratitudinem metuit, nec se Principi suo submittere vult, victoriam sibi reseruare debere.*

CAP. XXX. Duci militari, qui re præclarè gestâ euitare vult sui Principis ingratitudinem, duorum alterum faciendum docet. *Nam postquam victoriam obtinuit, aut statim exercitu tradito alteri, ipse se in sui Principis clientelam supplex committat oportet, sibiq; ab omni superbiâ atque ambitione temperet. Quâ solâ ratione Principis animum demulcere poterit, ne de illo quicquam suspicari queat, sed caussam manifestam habeat illum præmio afficiendi, non autem lædendi.*

Suadet Macchiauellus hic quod æquũ est.

Aut si facere non velit, sciat tamen ingratum Principem se habiturum, vnicum habet præsidium se aduersus ingratitudinem tuendi. Si victoriam partam sibi reseruet forti animo, nec eam ad Principem pertinere ostendat; militum & præcipuorum exercitus ducum animos vel sibi conciliet, vel si quos nequit benignè conciliare, eos muniendi sui caussâ è medio tollat; cum vicinis populus amicitiam contrahat; loca munitiora subinde occupet, præsidijsq; confirmet. Hâc enim ratione, ingrato Domino vicem rependere poterit. Hæ sola sunt rationes, quibus

Subiungit, consilium sceleratum.

bene meritus ciuis cauere potest, ne ab ingrato Domino opprimatur.

Ex his prior quidem ratio legitima est, & diuinis humanisque legibus consentanea, posterior iniqua & impietate sceleribusque plena; quam is non amplectitur, qui à superbiâ & ambitione sibi temperat ipso Macchiauello fatente, & tamen tam improbum consilium suggerente. Neque

Excusatio refellitur.

enim dicas excusari illum posse, quod hanc sibi cauendi rationem hominibus malis tribuat, & malitiam vocet, cum subiungit: *Sed quia ità comparatum est, vt homines nesciant esse vel planè boni, vel excellenter mali; itaque neque post victoriam partam exercitum statim reddere nouerunt, nec modestè atque humiliter se gerere; nec excellenti, ac magnificâ quâdam malitiâ vti sciunt: itaque dubij inter duo extrema hærentes, opprimuntur.* Similia habet lib. 1. cap. 27. Nam etsi huiusmodi facinus secundum se malum, quique id facit, malus sit: quia tamen ad imperium parandum aut nouam legitimamq; eius formam constituendam refertur, secundum Macchiauellum ex bono fine excusari à malitiâ, & facinus & faciens debent.

Nihil siquidem caussæ est, cur eiusmodi

Dux

Dux militaris damnetur, & excuſentur Valentinus,Seuerus,Romulus,Cyrus,qui paribus aut maioribus ſceleribus imperium ſibi comparare vel ſtabilire auſi ſunt. Vbi obſeruandum eſt eiuſmodi ſcelerata artificia, non minus noxiè à Macchiauello doceri, cum ea accuſat, quàm cùm excuſat: quia ſemper ſeruat illis boni finis ianuam apertam, cuius prætextu, & commodi proprij illecebris, eiuſmodi præcepta in animos hominum facilè penetrant. Talia etiam ſunt quæ ſubiungo.

Boni finis ianuam Macchiauellus apertam ſemper ſeruat.

IV. *Eum, qui à populo ad alios puniendos euehitur, ſi induſtrius gnauusq; ſit, imperium facilè occupare.*

CAP. XL. *Quotieſcunque autem,* ait, *in vrbe populus eò adducitur vt extollat eueheatq; eum, per quem aduerſarios ſuos puniri poſſe ſperat: tunc ſi hic induſtrius gnauusq; eſt, imperium vrbis occupare poteſt. Nam populi auxilio optimates opprimet, & ſublatis optimatibus, populum quoq; ſub iugum ſeruitutis redigere poterit, cum non habeat iam, ad quem deficere queat, aut cuius auxilium implorare poſſit.* Antequam autem optimates extinxerit, *nunquam ſe ad opprimendum populum conuertere*

tere debet. Hâc ratione vsi sunt, quicunque cum quâdam industriâ patriæ Tyrannidem occupârunt.

V. *Ei, qui decreuit prauus esse, priusquam amicos bonos perdat, prauos malefaciendo sensim comparandos esse.*

CAP. XLI. *Qui boni viri* ait, *speciem aliquandiu præ se tulit, decreuitque prauus esse, is hanc mutationem instituere debet secundum occasiones vt antequam amicos perdas, qui tibi prius, vt bono viro fauebant, alios hisce contrarios, malefaciendo sensim compares. Nam si hoc neglexeris, ac statim nequitiam tuam patefeceris, omni amicorum auxilio destitutus peribis.* Hic, etsi id solùm dici videatur: quid sponte faciant qui praui esse decreuerunt, at Macchiauelli principia spectando, præceptum est, Principi bono, aut cuiuis alteri sequendum, cum propter rationem Status, cogitur esse non bonus.

§. III.

§. III.

EX LIBRO II. DISCVRSVVM DE REPVBLICA.

I. *Exemplo P. R. in alienis prouinciis, amicum aliquem habendum, qui ad illam inuadendam aditum patefaciat.*

CAP. I. Ait *Populum Romanum semper operam dedisse, vt in alienis prouinciis amicum quempiam haberet, qui ad illam inuadendam aditum patefaceret, & ad illam conseruandam postmodum auxilio esset. Sic Campanorum operâ in Samnium ingreßi sunt, per Camertinos in Tusciam, per Mamertinos in Siciliam, per Saguntinos in Hispaniam, per Maßinissam Regem in Africam, per Aetolos in Graciam, per Eumenem & alios quosdam Principes in Asiam, per Maßilienses in Galliam, & aliorum denique amicorum auxilio indicioque in alias regiones & prouincias ingreßi sunt; & postquam eas occupâssent, etiam retinuerunt. Hanc rationem, si diligenter obseruetur, talem esse comperies, quæ secum fortunæ prosperitatem adiunctam habeat, vt non sit opus fortunam illam Deam implorare.* Sed hanc rationem aucupandi & occupandi prouincias alienas, nullo legi-

Ars aliena inuadendi.

 timo

timo iure ad occupantem pertinentes, aut illi obnoxias, iniustam & improbam esse manifestum est.

II. *Aduersus confœderatos belli occasionem arripi posse, si non contra eos, sed eorum Confœderantes bellum moueatur.*

CAP. IX. Asserit *vsitatam admodum esse istam rationem arripiendarum belli occasionum. Cum nimirum, vt fides non violata esse videatur, quæ certis pactis diu firma fuit, non bellum mouent aduersus confœderatum ipsum, sed ipsius amicum aut clientem: certò fore sperantes, vt ad ipsius defensionem sese accingens, ipsis quoq; cum illo dimicandi occasionem prabeat; aut si clientem & amicum non defenderit, manifestè reprahendi queat perfidiæ, atque hac quoque ratione, facilem ad oppugnandum se hostibus aditum prabeat.*

Mallem dicere à Macchiauello hìc referri, quid malè fiat, non præcipi, vt malè fiat. Verùm cum quæuis fraudes vulpis naturæ, quam Principi propter rationem status induendam putat, conueniant: hanc quoque si eam necessitas seruandi, aut ampliandi imperij postulet, præcepisse censendus est.

III. *Ne-*

III. *Necessariam esse artem decipiendi; sine eâ Cyrum ad tantum Imperium non potuisse peruenire; eâdem socios non aduertentes, à. P.R. in seruitutem redactos fuisse.*

CAP. XIII. Apertè eos, qui imperant ad fraudes & dolos ducit Cyri exemplo, quem in Principe inter reliquos imitandum proposuerat: & Romanorum, quorum *virtutem fuisse luce meridianâ clariorem,* in præfatione huius secundi libri affirmat.

Hanc fraudis necessitatem, ait, *explicat Xenophon in vitâ Cyri, & in primâ præsertim eius expeditione, quam aduersus Armeniæ Regem suscepit, fraude & dolo plenam, quâ ratione potius, quàm viribus ei regnum extorsit. Ex quibus omnibus id mihi significare videtur Xenophon, quod necessaria sit ars quædam decipiendi, si altum fastigium ascendere, & insignes aliquos progressus efficere velis; neque etiam Cyrum ad tantam Imperij magnitudinem potuisse peruenire, nisi per hoc decipiendi artificium, quo & alios, & Medorum Regem auunculum suum inprimis fefellit.*

Ars decipiendi necessaria Macchiauello iudice.

Romæ habita ratio est omnium eorum, quæ possent ad Imperij magnitudinem comparandam spectare; siue id fortuitò, siue ex ciuili

ciuili quâdam prudentiâ ei vrbi contigerit. Itaque neque hac decipiendi ars, à P. R. neglecta fuit. An non enim insigni dolo constabat ea acquirendi ratio, quam vsurparunt, & de quâ c. 4. huius libri docuimus? Nam quos æquo fœdere in Societatem admisissent, eos sensim sub Imperium suum redigebant, ijs id non aduertentibus, donec seruitute planè oppreßi essent. Huiusmodi fuerunt Latini & alij vicini populi, quorum armis & auxilio P. R. hostes suos subegit, qui circùm habitarent, quibus subactis aucta est Romanorum potentia tantopere, vt socios iam non, vt confœderatos, sed vt dedititios tractarent, &c.

Ab hâc arte laudat Romanos.

Quæ cum ità se habeant, manifestè cernimus P. R. inprimis Imperij incrementis, eâdem fraude vsum esse, quam necessariam esse putamus omnibus, quicunque ex paruis initijs crescere & ad magnum quoddam fastigium conscendere conantur. Quæ tanto minus turpis est, quanto quis magis illam poterit occultare, & honesto aliquo prætextu tegere.

Hæc sunt exempla, & media vulpina, quæ Macchiauellus ad tuendam & augendam rationem status proponit. Hæc est illa Romanorum Respublica, quam lib. 1. dis-

Hæc sunt exempla, & media vulpina.

discurs. cap. 1. statim ab initio, *pulcherrimis virtutibus exornatum fuisse*, & in quâ hoc libro cap. 29. *omnis generis virtutes enituisse, & religionis inprimis studium viguisse* sui immemor mentitur; verum dicturus, si fraus, perfidia, iniustitia, ingratitudo in socios optimè meritos, virtutes esse aut dici possent.

IV. *Rempublicam discordem opprimi posse, si arbitrum te interponas, & vtrique parti amicum simules; neutram autem valde adiuues.*

CAP. XXV. *Modum, qui in opprimendâ Republicâ aut populo intestinis discordijs laborante seruari solet*, talem esse tradit. *Vt te velut arbitrum interponas ad conciliandas discordias, & vtrique parti fauere te simules, donec ad arma perueniant. Cum ad arma peruentum fuerit, parti quæ debilior videtur, lenta quadam auxilia suppeditare; & ne discedant ab armis, sed magis magisque se mutuò conficiant, auxiliorum spe subinde fouere, magna auxilia neutri parti suppeditare, ne fortè dolum subesse animaduertant. Hæc res diligenter tractata, ad propositum finem profectò te facilè deducet. Nam fessæ tandem partes, arbitrio ac voluntati tuæ se committent.*

Væ his, qui sunt duplici corde.

Quam

Quam fallaciam confirmat exemplo Florentinorum, quos in recuperandâ vrbe Pistolâ eâ vsos refert. Sed tantùm inest tum huic, tum superioribus tribus artificijs doli mali, perfidiæ, iniustitiæ: vt qui hæc sequi velint, modos omnia quieta turbandi, & sua cuiuis absque iure & culpâ eripiendi sint habituri; incredibili cum Regnorum omnium & Rerumpublicarũ damno, quod vtinam non sentiret ac deploraret Christianus orbis!

§. IV.

EX LIBRO III. DISCVRSVVM DE REPVBLICA.

I. *Ei qui Tyrannum vult tollere, omnia illius dicta, factaq; approbanda, laudanda, imitanda esse, vt occasionem reperiat eius opprimendi.*

CAP. II. Docet, *eos, qui Tyrannum aliquem iniquo animo ferunt & sublatum cupiunt, si minores vires habere se intellexerint, quàm vt se illi manifestè opponere queant: in id summo studio incumbere debere, vt familiarem amicumq; sibi faciant Tyrannum, iisdem studijs cum illo incumbere, eius dicta factaq; omnia approbare, laudare, imitari. Nam hâc ratione primùm tutus eris ab omni suspicione, frueris*

ris ipsius fortunis opibusq́, & occasionem captare poteris, Tyrannidem suo tempore vindicandi.

Cum autem Tyranni dicta multa, factaque, impia & iniqua esse soleant, qui omnia approbare in animum inducit, eum quoque necesse est impium & iniquū esse; *quoniam qui talia agunt, digni sunt morte, non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Rom. 1. v. 32.

II. *Republicâ siue in melius, siue in deterius mutatâ, supplicium de iis sumendum esse, qui se mutationi opposuerunt.*

CAP. III. Asserit *ità comparatum esse, vt post mutatam Reipublicæ formam (siue mutatio illa in melius, siue in deterius facta fuerit) necesse sit, semel ab ijs acerbum supplicium sumere, quicunque se huic mutationi opposuerint, si modo nouum hunc Reipublicæ statum conseruare velis. Vtq́ rem paucis comprehendam, sic pronuntio: Qui Tyrannidem occupat, eam conseruare non potest, nisi sublato Bruto: qui pulso Tyranno, publicam libertatem recuperat, illam conseruare nequit, nisi tollantur è medio filij Bruti.* Vbique rursus Macchiauellus cædes imperat, & ferire iubet etiam inno-

Macchiauellus cædes & scelera suadet.

innocentes. Quod non solum Tyranno, sed cuiuis Principi suadere cogitur, si ad incolumitatem Status conducat aut necessarium est.

Tyrannus illi non est Tyrannus.

Quinimo secundum illius principia & exempla, Tyrannus non est Tyrannus; si enim Dominatio & Imperium bonus adeò finis est, vt alia scelera excuset, cur non etiam Tyrannidem excuset? Valentinus certè, Seuerus, Romulus, Romani, Tyranni aut fuerunt, aut multa per Tyrannidem egerunt, quos Macchiauellus in exemplum vnicè proponit. In vocibus ergo ludit & fallit, cum vocabulorum infamiam subinde erubescit, qui ad ipsam improbitatem frontem omnem perfricuit.

III. *Ciuibus Vrbis obsessæ, promittendam impunitatem & libertatem; à populo enim dolos sub tantis promissis latentes non obseruari.*

CAP. XII. Censet inprimis *sapienti Imperatori prouidendum esse cum vrbem aliquam occupare conatur, vt demat ciuibus necessitatem illam, quæ eos ad defensionem tam obstinatos efficit. Quod quidem efficere poterit partim promittendo impunitatem criminum, partim ostendendo non violatum iri publicam libertatem, sed priuatos*

uatos quosdam tantum ambitiosos, loco mouendos esse. Et huiusmodi promissiones per multùm sæpe valuerunt. Nam etsi sapientes viri animaduertant, quid sub hisce latere soleat, & sub dulci melle venena recondita videant: populi multitudo tamen, pacis, præsentisq; boni cupiditate tantopere permouetur, vt dolos sub tantis promissis latentes minimè obseruet; ob quam caussam permultæ ciuitates publicam libertatem amiserunt.

Sapientis ergo Imperatoris est ex mente Macchiauelli, dolo malo pacisci, & pacta conuenta cum hostibus violare. Sed hanc prudentiam vulpini ingenij stultam putat ea sapientia, cuius *initium est timor Domini*, & quæ cum inimicos jubeat diligi, eosdem reconciliatos non permittit contra datam fidem violari.

IV. *Ne Respublica à ciuibus perturbetur, remedium esse, ne sinantur admodum ditescere, & perpetuis bellis exerceantur.*

CAP. XVI. Obseruat, eos, *qui negligi virtutem suam vident, atq; contemni, ob tranquillitatem publicam resque nimiùm secundas, Rempublicam perturbare persæpe conatos esse. Sed quâ ratione mederi his malis oporteat, etsi sæpe multumque*

cogitârit, tamen id vnum remedium præsentißimum sibi videri. Primò si non patiaris, vt ciues admodum ditescant, ne fortè opes sine virtute quempiam nimium extollant. Deinde si ratio sit quædam bellum perpetuò gerendi, vt viris virtute excellentibus liceat exercere fortitudinem suam, veluti Romani fecerunt, in primis præsertim annis. Sed vtrumque lubricum est. Nam impedire subditos, ne licitis modis ditescant, iniquum est. Neque licet bella serere & quærere exercitij gratiâ.

V. *Inuidos, nisi fato naturali tollantur, aliâ ratione maturè è medio tollendos esse.*

CAP. XXX. Tradit duplicem modum arcendæ inuidiæ; *vnus est, vt ea excellenti virtute superetur; qui sanè honestatis & laudis plurimum habet. Alter, vt tollantur inuidi siue fato naturali, siue per vim. Idq; vsurpari solet, tunc præsertim, cum cernis tantam esse inuidiam, vt conatibus tuis obstare nunquam desinant, quamuis ij Reipublicæ maximè salutares futuri sint, &c. Neq; vllum aliud solet esse remedium aduersus tantam inuidiam, quam sublatis huiusmodi hominibus inuidis. Quodsi igitur tam fortunatus esse poßit quispiam, vt naturali fato*

fato illi tollantur, qui obstant suæ virtuti: is sine cædibus, alijsq́ ullis motibus tantum malum euincere potest, & suæ virtutis specimina edere, pro salute patriæ. Si tam faustus fortunatusq́ esse nequeat, de aliâ ratione cogitandum est (cædibus alijsq; turbis) *quâ impedimenta virtutis tuæ è medio tollantur; idq́ longe priùs faciendum, quàm ullum singulare virtutis exemplum edere possis.* Cædes ergo suadet æmulorum & inuidorum Macchiauellus, vt virtutis exempla edere & patriæ prodesse possis; quasi aut virtuti necessarium sit dominari, aut patriæ vel Reipublicæ bonum procurari debeat, eorum sanguine, in quos jus nullum habes.

Nulla sunt impedimenta virtutis, nisi vitia.

VI. *Pacem impediri posse, si feceris, vt magnum facinus aduersus illum perpetretur, cum quo pacem fieri non vis.*

CAP. XXXIII. Consilium impediendæ pacis istud suggerit *Principem igitur tuum* ait, ***auertere poteris & impedire, quo minus cum alio aliquo pacem, aut fœdus ineat; si curaueris, vt magnum aliquod facinus aduersus illum perpetret. Sic enim, ne si offerantur quidem conditiones pacis æquæ, acceptare illas audebit, vel solâ conscientiâ***

sceleris permotus. Quo autem iure per scelera præsertim, impediri potest pax æqua nisi illo, quo Macchiauellus iustitiæ & probitati bellum indixit?

VII. *A conseruandâ patria libertate, nullâ iusti iniustiué, seu quâcunque aliâ notâ, nos abstrahi debere.*

CAP. XLI. Ponit pestilens illud principium. *A conseruandâ Patria libertate, nullâ iusti, seu iniusti, crudelitatis, misericordia, non denique laudis aut ignominia notâ animum boni ciuis debere abstrahi.* Cuius doctrinæ improbitatem iam supra ostendimus.

VIII. *Ea, qua coactus promisisti, non necesse esse, vt serues.*

CAP. XLII. Contendit *ea, qua coactus promisisti, non necesse esse, vt serues.* Quod etsi verum esse daremus, de metu iniustè incusso: cum rebelles subditi, vel alij bello iniusto, iniquas conditiones seu promissiones extorquent; at falsum est de metu iustè incusso. Cum videlicet legitimus Princeps, aut alius iusto bello victor, ad conditiones iustas quidem adigit, sed quas nisi per vim & metum adacti, non inirent. Eiusmodi enim promissa nullo

iure

iure violari posse in aperto est, cum illi, qui eiusmodi conditiones ferunt, iure legitimi dominij, & iustæ vindictæ aut compensationis, id faciant. *Promissa ex metu iusto, seruanda.*

Quod verò addit: *huiusmodi rerum exemplorumque plenas esse historias, & in quotidiano rerum vsu alia infinita occurrere quotidie. Cernimus enim inter viros Principes nullos esse, qui seruent ea, quæ per vim coacti promiserunt, postquam desijt vis illa, quæ coegit;* hæc inquam non vniuersim vera sunt; possunt enim exempla vetera ac recentia afferri eorum, qui eiusmodi promissa seruârunt. Et vt verum sit frequentius talia violari, non tamen tribuit licentiam aut impunitatem criminum, multitudo peccantium.

Concludit denique his verbis: *Neque reliqua promissa seruant, quando caussa, quæ eos promittere fecit, non amplius vrget. Quæ quidem res, sitne in Principe digna laude, an non? hoc loco non amplius disquiremus; præsertim cum in tractatu de Principis Institutione, de hoc genere Argumenti copiosè disputauerimus.* Sed tantam perfidiæ notam omnibus Principibus viris impingere, non est nisi perfidi, qui omnes sui similes putat, & fraudibus ac periurijs di- *Perfidiæ Patronus Macchiauellus.*

gnitatem conciliare ſtudet. Atque hinc apparet, ad quos mores Principes ac Reſpublicas formet Macchiauellus, qui quaſuis fraudes & ſcelera honeſta & laude digna putat, modo honeſti ſpeciem præ ſe ferant, vti docuit cap. 18. Principis, quo Lectorem remittit.

IX. *Vt ab altero quidpiam impetres, ſæpe commodiſsimum eſſe, vt nullum deliberandi ſpatium ei concedas.*

CAP. XLIV. Obſeruandum dicit. *Si quis Princeps ab altero quippiam impetrare cupiat, cuius multùm interſit: tunc ſæpe commodiſsimam eſſe eam occaſionem, quæ ei à quo petis, nullum deliberandi ſpatium concedit, ſed potius illi reſpondendi ſubitam neceſsitatem imponit; & præſens periculum demonſtrat, ſi negetur id quod petitur, aut etiam, ſi deliberandi ſpatium petatur.* Hæc ratio ſi adhibeatur aduerſus eos, qui ſui iuris & arbitrij ſunt, neque tibi obnoxij, iniqua eſt; impedit enim deliberationem, ad libera conuenta ac reſponſa neceſſariam, adeoque vim iniuſtam infert. Quod ipſe Macchiauellus fatetur, cum hanc capiti ſummam præſcribit: *Sæpe fieri, vt impetu quodam atq; audaciâ,*

daciâ obtineantur id, quod legitimè progredienti nunquam contigisset.

§. V.

Ex his intelligi, nullam Macchiauello salutis & virtutis curam esse; virtutes solum naturales, quarum facilis est abusus, ab illo commendari.

HÆc ferè instrumenta sunt ac media, quæ ex Pseudopolitiæ armamentario Macchiauellus partim deprompsit, partim de nouo in ingenij malè feriati officinâ fabricauit. Si non omnia, certè tot ac talia recensuimus, vt perspicuum sit, eum scelera docere, & tum falsum malumque finem, tum falsa malaque media proponere, quibus fallacem boni finis hederam immeritò appendit. Non est enim bonus finis, qui cum maioris boni iniuriâ quæritur, virtutis inquam & salutis: cuius neutrius cura est, apud Macchiauellum, nec sincera mentio. Nam viros virtute excellentes licet & virtutes ipsas frequenter nominet, non veras tamen virtutes intelligit, quæ hominem bonum & actiones eius bonas efficiunt, & quibus nemo malè vti potest, ex Philosophorum Theologorumque consensu. Harum quidem

bene magnum Catalogum texit in principe cap. 15. vitijs oppositis iuxta collocatis, sed eas *omnes aduersante humana vitæ conditione nec haberi, nec seruari posse* falsò existimat.

Virtutes Macchiauelli solùm naturales.

Necesse itaque est virtutes, quas Macchiauellus, speciosè inculcat alias, non esse, quam naturales quasdam dispositiones ad virtutes veras, seu earum aliqua seminaria. *Omnibus enim* ait Aristoteles 6. Ethic. c. 13. *videntur singula ex moribus, inesse quodammodo naturâ. Et iusti namq; & temperantes, & fortes sumus, aliaq; statim à natiuitate habemus.* Ità eos qui sagacitate quâdam & solertiâ naturali pollent, prudentes; eos qui ingenitâ animositate magna & ardua appetunt ac suscipiunt, fortes & magnanimos appellamus.

Quales etiam in pueris & bestiis.

Sed pueris etiam ac bestijs naturales isti habitus insunt, teste Aristotele, *& sine intellectu* siue rationis Imperio, *noxij apparent. Atque istud perspicuum esse apparet: sicut corpori valido, cum sine oculorum ductu mouetur, contingit vt validè impingat, ità quoque in his euenire.* Nisi enim eiusmodi homines, altos illos spiritus, veris virtutibus temperent, & naturalem ingenij perspicaciam ad honestatem conuertant: in-

in Tyrannidem, iniuſtitiam aliaque vitia impingunt, vt in ijs ipſis exemplis apparet, quæ Macchiauellus proponit. Si contrà *intellectum*, ſiue rectæ rationis imperium adiunxerint, *in agendo excellunt*, vt ſapienter idem Ariſtoteles aduertit.

CAP. VII.

Vitia à Pſeudopoliticis laudari; Virtutes veras Politicæ noxias aut inutiles cenſeri; ſolâ earum opinione, nec integrâ quidem, relictâ.

§. I.

SVPPETIAE. Falſi Politicum reum eſſe, ſi Pſeudopolitiam & vitia laudet, aut veras virtutes noxias dicat.

FAlſi etiam Politicus accuſabitur, ſi aut bonum Principatum reprehendit, aut vitioſum & iniuſtum laudauit, quod id ſit falſa Principatus adiuncta tradere. Item ſi legitimo principatui veras virtutes nocere dixit, nam hoc eſt falſum repugnans, ſiue falſam cauſſam euertentem tradere. Non enim legitimo, ſed vitioſo tantùm Principatui vera virtus repugnat.

§. II.

VINDICIAE. A Macchiauello bonum Principatum reprehendi, vitioſum laudari.

TRiplicis huius falſi, quod Scioppius hic ponit, meritò Macchiauellus ac-

cuſari & damnari debet. Nam inprimis reprehenſum ab eo Bonum Principatum, id argumento eſt, quod vero Principatui vitia eſſe neceſſaria, neque virtutes omnes in eo obſeruari poſſe, docuit cap. 15. *Principis*, alios verò, à quorum ordine ſe diſcedere fatetur, *Principatus quoſdam animo effinxiſſe* aſſerit, *qui nunquam ſub aſpectum vllum venerunt.* Quia nempe Principi licentiam peccandi negant, neq; Principatum ſceleribus parari aut conſeruari æquum putant. Eſſe autem eum Principatum bonum, cuius legibus Princeps bonus eſſe jubetur, eum malum in quo vitiorum licentia conceditur & vſurpatur, perſpicuum eſt. Illum ergo quia animo dumtaxat effictum Macchiauellus dicit, tanquā imaginarium damnare: hunc contra, quia verum & vtilem prædicat, laudare putandus eſt, ideoque non inprimum ſolum, ſed alterum quoque falſum incurrit.

Macchiauello principatus bonus imaginarius.

Quod inde clarius patet, quia ſæpius malos Principes, eorumque vitioſam imperandi rationem, aut improba facta, defendit & laudat, vt ex ijs, quæ ſuprà attulimus intelligi poteſt.

§. III.

§. III.

Ex eiusdem Macchiauelli doctrinâ, Veras Virtutes, etiam legitimo Principatui nocere.

SVpereſt, vt eius quoque falſi accuſemus Macchiauellum, quod docuerit veras virtutes legitimo Principatui nocere. Nam cap. 15. Principis, ait *tantum abeſſe rationem, quâ homines viuunt ab eâ, quâ æquum eſſet, vt viuerent: vt is, qui negligit quod fit, ſecuturus quod eſſet faciendum, ſibi ruinam accerſat.* Et: *reperiri quædam, quæ virtutem præ ſe ferre dicantur, quæ tamen ſi ſequaris, id tuo magno malo fiet.* Loquitur autem hìc de ijs virtutibus, ſecundùm quas *æquum eſſet homines, vt viuerent*, & quas paulò poſt *aduerſante humana vitæ conditione nec haberi omnes, nec ſeruari poſſe*, etſi falsò, cenſet. Hæ verò non poſſunt eſſe, niſi veræ virtutes, quæ ſolæ regulam legitimam humanæ vitæ continent, & difficilem imo impoſſibilem obſeruationem habent apud eos, qui præcipuum finem eſſe ſtatuunt dominatum, aliaque fortunæ bona. Veras ergo virtutes nocere bono Principatui ſenſit Macchiauellus.

Macchiauello iudice Virtutes ruinam accerſunt.

Cui id argumentum altero loco accedit,

Et Princeps cogitur esse non bonus.

dit, quod putat *necessarium esse Principi, vt perceptum habeat, si se saluum velit, quâ ratione possit esse non bonus, eumq; cogi nonnunquam esse non bonum, quo quidem tempore, quæ factu forent honesta, Principi vehementer essent contraria*, vt loquitur c. 19. Non est autem quisquam bonus, nisi veris virtutibus, nec non bonus, nisi veris vitijs, ergo quando Princeps cogitur esse non bonus, veræ virtutes ipsi nocent, si eas, aut quæ secundùm eas factu forent honesta, tum sequi velit.

Ethnicos Christianis præfert.

Denique l. 2. discurs. c. 2. audaci improboque ore maiorem fortitudinem Ethnicis quàm Christianis tribuit *ex educationis religionisq; diuersitate maiori ex parte*, vti arbitratur, *pendentem. Nam cum ex religione nostrâ* VERITATEM *rerum intueamur, discimus ex eâ statim honores & pompam huius mundi contemnere. Sed Ethnici hæc omnia magni faciebant.* Addit in illorum *sacrificijs magnificentiam quandã horrendam, homines feroces reddidisse; in nostris delicatam quandam mollitiem cerni, &c. hancq; vitæ institutionem Christianum orbem imbellem fecisse videri.* Vnde concludo: Vitæ Christianæ institutio, veritatem verasque virtutes docet, ergo si ea

Princi-

Principatibus aut Rebuſpublicis nocet, veritas & veræ virtutes illis nocent.

§. IV.

Svppetiae. Quarundam virtutum opinionem nihil prodeſſe, ſed potius obeſſe principatui; amorem & odium non effici à virtute & vitio, ſed opinione vtriuſque.

Alia tamen res erit, ſi Politicus non de virtute, ſed tantùm de opinione virtutis loquatur. Sicut enim quorundam vitiorum opinio nihil aut nocet, aut diſconducit ſaluti Principatus, ſimiliter quarundam virtutum opinio nihil prodeſt, ſed potius obeſt. Quod tamen non niſi ex euentu, ſeu per accidens vſu venire ſolet; quoniam ſcilicet homines aut deprauatis ſunt moribus, aut vitia à virtutibus neſciunt internoſcere. Itaque Princeps aliàs nihil curabit, vt opinionem crudelitatis & auaritiæ effugiat, aliàs Clementiæ & Humanitatis famam à ſe vltro amolietur. Nam imperium ſiue amore, ſiue reuerentiâ aut reſpectu ſtabilitur. Amorem verò & reuerentiam in animis ſubiectorum efficit non virtus in Principe, ſed opinio in ſubditis de Principis virtute. Sicut è diuerſo odium & contemptum efficit non vitium in Principe, ſed opinio, quam de vitio eius habent ſubditi.

Non virtus ſed opinio, amoris cauſſa Scipio iudice.

Nam ſi Princeps ſit impius, auarus, crudelis, habeatur autem pro pio, liberali & clemente, ſine dubio ſubditi eum amabunt, & reſpectabunt, ſeu reuerebuntur. Contra ſi eum credant eſſe

esse impium, auarum & crudelem, etiamsi reuera pius, liberalis, clemensque sit, odio eum prosequentur & contemnent. Itaque si Politicus præcipit, Liberalitatis & Clementiæ famam Principi nocere, nihil pro temporum conditione dixit falsi, modò ne ipsas virtutes Principi fugiendas esse dixerit.

§. V.

VINDICIAE. Si vera virtus non nocet bono Principatui, neq; eius opinionem nocere; famam veræ virtutis amoliri, aut vitii opinionem aucupari non licere.

SI vera virtus non nocet bono Principatui, neq; eius opinio nocere putanda est, cum ex illâ consequi soleat, si præsertim qui eâ præditi sunt, imperio & potestate supra alios emineant; horum enim actiones in omnium oculos & animos incurrunt, & bonæ bonam opinionem pariunt, malæ malam: non solùm apud bonos, sed ipsos quoq; malos. Quorum plurimi virtutem quâ carent, in aliјs venerantur, & vitia quæ in se amant, in alijs oderunt.

Vera virtutis opinio non fugienda.

Cum autem seu pauci, seu multi tam deprauatis sunt moribus, vt bonos præsertim Principes tanquam *contrarios operibus suis*, oderint, aut vitia à virtutibus nesciant internoscere: non debet quidem

dem bonus Princeps malorum ſubditorum aut errore commoueri, cui ipſe veris vitijs cauſſam non dedit; ſed neque Clementiæ, neque alterius veræ virtutis, quæ Principem decet, famam vltrò à ſe amoliri poteſt, niſi virtutis, diuinæq; gratiæ iacturam facere velit.

Neque damnum ab vllius veræ virtutis opinione metuant, quia aut Deus illud auertet, aut maioribus etiam hâc in vitâ bonis compenſabit, aut deniq; illud fixum ſit: *melius eſſe* Principi, *debilem*, aut minus habentem, aut priuatum *introire in vitam æternam*, *quàm* maiori potentiâ, opulentiâ & imperio ſuperbum *mitti in gehennam ignis inextinguibilis, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur*. Marci 9. v. 48. Quæ ſi cogitaſſent & credidiſſent Macchiauellus & Scioppius, non ſcripſiſſent Principem vitiorum aliquorum infamiam contemnere, aut virtutum quarundam famam à ſe amoliri debere: aut quæ factu honeſta forent, ipſi aliquando vehementer contraria eſſe. *Nec damnum inde metuendum.*

❧[†]❧

§. VII.

§. VI.

Scioppium, cum negat amorem non effici à virtute, & sibi & veritati contradicere.

AT vide Grammatici Ψευδοπολιτεύοντος vertiginem. In Admonitione Lectoris dixerat: *Pietatem ante omnia Principi commendandam, quoniam ea hominũ animos illi reddat propitios, vt eum cum ament, tum reuereantur.* Hic apertè sibi contrarius malè negat, quod rectè asseruerat: *Amorem verò ait, & reuerentiam in animis subiectorum efficit non virtus in Principe, sed opinio, in subditis de Principis virtute.* Dicet quis Scioppium hic solùm virtuti negare vim proximam efficiendi amorem & reuerentiam, non remotam, quam ipsi priori loco rectè tribuisse putandus est. Nam virtus in Principe inest, opinio in subditis; & licet virtus agnita excitet opinionem, non tamen nisi per opinionem conciliat hominum animos, hæc enim illis insidet, illa foris est.

Scioppius more suo secum pugnat.

Sed nihil ista iuuant malam caussam. Non enim ideo verè negatur aliquid ab aliquâ re effici, quod sit caussa remota: cum Caussæ principales, quibus maximè Caussæ nomen & munus competit, plerum-

Caussa remota verè est caussa.

rumque remotè per instrumenta effectus suos attingant. Insanit verò, qui negat solem lucere aut calefacere, quod non ipsum in se, sed lucem & calorem ab ipso productum, proximè cernimus ac sentimus; aut qui abnuit fructus arborum à radice oriri, quia videt proximè eos à ramis pendere. Non magis sapit Scioppius, cum Virtuti, verissimo humanarum mentium Soli, obseruantiæ lucem & amoris calorem abjudicat, & felicis Imperij fructus ab hâc radice auellit.

Cui omnem vtilitatis speciem adimere pestilenti hoc argumento videtur: quod *Principem impium, auarum & crudelem, qui habeatur autem pro pio, liberali, & clemente, sine dubio subditi sint amaturi, & reuerituri; Contra si eum credant esse impium, auarum & crudelem, etsi reuera pius, liberalis, clemensq; sit: odio futurus sit & contemptui.* *Scioppius virtutem inutilem facit.*

Quo eodem sensu ac scopo Macchiauellus c. 15. & 18. non virtutem, sed virtutis opinionem vnicè Principi commendat, & c. 19. Principis dixit: *honesta æquè, ac turpis vita factis odium conciliari.* Vnde efficitur nihil virtutem ipsam Principi conferre, sed in illius opinione omne Im- *Ex Macchiauelli sensu & scopo.*

 perij

perij momentum situm esse. Siue enim virtutem habeas, nihil ea prodest absque opinione; siue ea careas, nihil id obest, modò opinione polleas. Nam ea sola, amore & reuerentia Imperium stabilire, aut odio & contemptu euertere potest. Quæ doctrina omnem virtutis curam è Politicâ tollit; mereturque vel sola, vt eius autores toto Christiano orbe proscribantur.

§. VII.

Alia Scioppii repugnantia; vitia Principum bonâ opinione non diu tegi; eam amoris caussam non esse; sæpe vitia nominibus virtutum appellari.

SEd attende aliam Scioppij paucis in lineis repugnantiam. Paulo superius affirmârat, *quarundam virtutum opinionem nihil prodesse, sed potius obesse Principi*, idque inferius confirmat asserendo, si Politicus dicat, *liberalitatis & clementiæ famam Principi nocere, nihil eum pro temporum conditione dixisse falsi.* Hic autem animosè asseuerat, *si Princeps sit impius, auarus, & crudelis, habeatur autem pro pio, liberali & clemente sine dubio subditos eum amaturos & respectaturos, seu reuerituros.* An

An non hoc est pugnantia loqui? Si principem, qui habetur pius, liberalis, clemens, sine dubio amant & reuerentur subditi, quomodo opinio earundem virtutum, Clementiæ nimirum & liberalitatis, nocet Principi? Quod amorem & reuerentiam conciliat prodest, non nocet; si igitur id sine dubio facit opinio harum virtutum, ergo certum est eam non nocere Principi, sed prodesse; & multo certius Scioppium repugnantia eodem ore, de eâdem re asserere, & eodem calamo, iisdem prope lineis scribere.

De liberalitate & Clementiâ contraria asserit Scioppius.

Falsò autem vanæ opinioni, cui virtus ipsa non subest, tantam vim attribui suprà ostendi. Nunc id solùm addo, aut nullum, aut vix vllum exemplum extare Principis valdè scelerati, qui virtutis opinionem vel habuerit, vel diu retinuerit: cum ijs præsertim vitijs, quæ tegi non possunt, sed suâ naturâ in alios exercentur, veluti crudelitas, & auaritia. Nam ista in subditorum corpora & vitam sæuit, hæc in facultates. Nec fieri potest, vt subditi nesciant, quid sibi per iniquam vim Principes inferant, vel auferant; neque existimare possunt eos, qui id agunt, clementes esse, aut liberales. Vnde ex hoc etiam ca-

Opinio virtutis cum sceleribus diu non consistit.

infert, quod maioribus hujus aut alterius vitæ, bonis compensatum, lucrum putari debet.

Postremò non contenti quod opinionem virtutis Principi eripiant, ipsas quoque veras virtutes eidem fugiendas esse, necessariâ sequelâ fateri coguntur: tum, quia in publicis virtutum actionibus, quales Principum esse debent, non potest fugere earum opinionem, qui illius caussam virtutes non fugit: tum quia docent saluo *imperio eas omnes seruari non posse*; *facta honesta, Principi aliquando esse vehementer contraria*; eundem, *si saluum se velit, cogi nonnunquam esse non bonum*, aliáque quæ supra attulimus, & omnibus diris detestanda existimamus. *Fugiendam docent.*

Id quidem inficiandum non est, sæpe vitia nominibꝰ virtutum appellari, vt cum immoderata peccandi impunitas Clementia, & profusio Liberalitas dicitur. Eiusmodi non virtutum sed vitiorum famam, vti aucupari non oportet, ita à se amoliri maximè licet. Nos de verâ Clementiâ & Liberalitate loquimur, quarum illa parcit: ista dat, quibus, & quando, & quantũ, & quomodo oportet. Harum non magis, quam aliarum virtutum opinionem negli-

gi, aut declinari à Principe posse existimamus.

CAP. VIII.

Principatum vitiosum, non ex naturâ rei, sed hominum vitio, communem & vsitatum esse.

§. I.

SVPPETIAE. Falsi Politicum reum esse, si dicat Principatum maximè communem, & plerisq; Principum accommodatum, vitiosum & iniurium non esse.

FAlsum similiter in Politico accusari potest, si cum de Principatu disputat, non qui aut absolutè ac simpliciter, aut pro rebus circumstantibus, aut ex hypothesi optimus, sed qui maximè communis & plerisque Principum accommodatus sit (nam de his omnibus agere ad Politici officium pertinet, velut suprà ex Aristotele & S Thomâ docuimus) tum igitur falsi arguetur, si talem Principatum rigidâ iuris & æqui, ac fidei seruandæ religione conseruari affirmet. Hoc enim falsissimum esse, vsus quotidianus, siue experientia comprobat.

Fraus capitalis.

Nam plerosque Principatus, qui iam à ducentis circiter annis in orbe Christiano fuerunt, certissimum est neque simpliciter, neque etiam pro locorum hominumque conditione optimos fuisse; quoniam potestas Principum nimis soluta ac libera erat, nec satis legum vinculis adstricta, ità vt Aristotele iudice, tolerabiliores

qua-

quædam Tyrannides existimari possint. Hos tamen constat, non tam iure ac legibus, aut fidei obseruantiâ, quàm partim vi apertâ, partim dolo, & fide violandâ conseruatos & notabilibus incrementis auctos, atque in posteritatem propagatos fuisse, Deo propter occulta populorum peccata id permittente. Nihil igitur peccat Politicus, si tractet de Principatu maximè communi & vsitato (nam in hoc subiecto eum occupari conuenit) neque, si eum non semper iuris & æqui, siue honesti curâ, sed vbi sit occasio, violentiâ, astutiâ, ac perfidiâ, seruari doceat. Peccat tamen, si talem Principatum laudat, quoniam falsum eius Adiunctum tradit, cum laudabilis haudquaquam sit, sed multis modis iniurius, & infamis.

§. II.

VINDICIAE. Aliud commune esse ex naturâ rei, aliud ex hominum imperfectione; priori modo maximè commune esse, quod mediocritatem habet in omni genere; posteriori, quod vitiosum est.

VT perplexum dolum, quo hic Lectorem fallere conatur Scioppius, euoluamus, aduertendum est, rationem aliquid agendi vel gerendi, quæ ex certis legibus aut arte pendet, dupliciter communem esse ac dici posse. Vno modo ex naturâ rei si mediocritas quædam spectetur, quam plerique assequi possunt. Altero, ex imper-

imperfectione hominum, quibus commune est à legibus & arte aberrare.

Communis via praeceptorum.

Priori modo in disciplinâ Christianâ communis est via praeceptorum, quae vt necessaria est omnibus volentibus *ingred ad vitam*, ità plerique illam eligunt; via consiliorum sublimior est, & communem modum excedit, ideoque pauci qui possunt capere, illam capiunt & capessunt. Sic in Latinitate familiaris sermonis facilitas, omnibus ad vsum vitae communis congruit; orationum nerui & phalerae, Tragaediarum cothurni, poematum leges & flores, à communi hominum vsu & ingenio abhorrent. In omni tandem arte & facultate, mediocris peritia plerisque contingit; qui apti sint summis artificijs & operibus vndequaque absolutissimis, pauci numerantur.

In omni arte multi mediocres.

Ideoque sapienter Aristoteles 4. Politic. c. 11. censet Rempublicam, quae hominum maiori parti possit esse communis, eam esse, quae constat ciuibus mediocribus; quia naturae & fortunae quandam mediocritatem quam plurimi nanciscuntur, non item summa illa animi ornamenta: excellentem dico virtutem & doctrinam, aut fortunae valde magnas prosperitates.

Respublica ex mediocribus communis.

tates. Quam etiam ob caussam, spectatâ communi hominum conditione, quæ mediocritatem facilius attingit & moderatius fert, quàm naturæ & fortunæ excessus: rectissimè eandem Rempublicam pronuntiauit esse optimam, easque ciuitates posse rectè gubernari, *in quibus pars mediocris magna est*, vt supra quoque diximus. Atq; hæc, non alia Reipublicæ forma est, quam Aristoteles ex naturâ rei censet esse maximè communem & aptam, vt eâ plures ciuitates vtantur. *Et optima.*

Sed quia aliud commune est ex legum artiumque præscripto, aliud hominum vitio & imperfectione: hæcque tanta est, vt quod commune & vsitatum esse deberet, rarum faciat, & quod inusitatum esse oporteret, in communem vsum inducat; hinc in artibus communis est imperitia, in moribus nequitia: illa ob intellectus frequentem hebetudinem, ista ob voluntatis natiuam in vitia pronitatem. Ob quam caussam, etsi communis quidem est Christianis omnibus Christianæ fidei professio, non tamen communis est Christianæ vitæ disciplina: quam ità multi negligunt, vt comparatione pauculorum, qui mandata Dei integrè obseruant, & quia *Vitia commune faciunt, quod rarum esse deberet.*

 nimis

nimis pauci, propè putantur nulli, rectè dicere possimus: *Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est, qui faciat bonum, non est vsque ad vnum*, Psalm. 13. vers. 3.

§. III.

Politiam quoque communem vitiis obnoxiam, atsi vitia corrigantur, simpliciter vitiosam non esse; sceleratam imperandi rationem, inter Principes Christianos communem censeri non posse.

NEque solum in vitâ priuatâ, sed etiam publicâ, in Imperio & Republicâ, aut communiora, aut certè permixta sunt vitia virtutibus, & scelera honestis actionibus. Atque hinc fit, vt status Politicus communis & vsitatus, sit vitijs obnoxius non ex naturâ rei, aut formâ vel legibus Politiæ, sed vitio imperantium, aut consulentium. Quia verò alia vitia subrepunt infirmitati, alia ex proposito patrantur: priora imperandi rationem non corrumpunt, quamdiu Principes perperam facta quæ nolentibus aut nescientibus, aut oscitantibus, quod in licentiâ & difficultate imperandi procliue est, excidunt: paribus, aut maioribus remedijs ac bonis corrigunt, & compensant.

Neque

Neque enim humanæ infirmitatis eſt, nunquam errare aut delinquere; ſed in errore non perſeuerare & de malefactis pænitere, ac vbi fieri poteſt, remedia adhibere bonæ mentis eſſe putamus; quam ſi Princeps habet, eius imperandi ratio vitijs quidem obnoxia, non autem ſimpliciter vitioſa, æſtimari debet. Vitijs enim obnoxiũ ſe fateri cogitur, quiſquis ſe hominem eſſe negare non poteſt; vitioſum autem eum propriè appellamus, qui vitijs fræna laxat, & peccandi licentiâ ac frequentiâ, totam vitæ ſuæ rationem corrumpit.

Non eſt hominum nũquam errare.

Quod cum Principes in imperando faciunt, dubium non eſt, quin vitioſi ac ſcelerati tum ipſi, tum eorum Principatus haberi debeant: ſiue ex politiæ formâ, ſiue ex ſolâ imperantium conſulentiumque improbitate, tales eſſe deprêhendantur. Sed licet toto orbe, Principes à veri Dei cultu, & Orthodoxâ religione alienos connumerando, imperandi rationem maximè communem & vſitatam, eſſe ſceleratam & vitioſam concedamus: id tamen de Principibus veræ Religioni addictis, aſſerere temerarium, & credere inconſultum eſt.

Principes Orthodoxi, vniuerſim non ſcelerati.

Nam

Nam cum vera Religio validis frænis iniustitiam, crudelitatem, aliaque imperantium scelera cohibeat, & acerrimis stimulis ad Dei timorem, & meliorem frugem impellat; difficillimum sanè est plures ex Principibus seriò Catholicis, tam seueræ Religionis fræna excutere, & aduersus tam vehementes stimulos constanter calcitrare. Si aliqui priuatis vitijs ac voluptatibus aliquando, aut aliquandiu indulgent, at in ipsâ imperandi ratione, improbitatis aut injustitiæ conuinci aut nulli, aut pauci possunt. Cuius rei illud etiam argumentum habeo, quod plerique Principes Catholici, qui perfractis justi legitimique Imperij, aut omnis honestatis repagulis, omnia pro arbitrio agere ausi sunt: demum in hæresin aut schisma prolapsi, vitiosum sceleratumque dominatum, cum verâ religione ac fide difficulter consistere, fidem fecerunt. Abstineo exemplis, tum breuitatis causâ, tum quia vltro occurrent. Et his, quæ intelligenti ambigua esse non possunt, suppositis, ad Scioppij fraudes & imposturas transeo.

Saltem in ratione imperandi.

§. IV.

§. IV.

Ab Aristotele Rempublicam maximè communem vocari, quæ cum constet ex ciuibus mediocribus, ex naturâ rei talis est; Scioppium fallaciter loqui, vt putes vitiosam intelligi.

Capitalis ea fallacia est, quod Principatum vitio imperantium maximè communem, & vsitatum, quem haud quaquam laudabilem, sed multis modis iniurium & infamem appellat, pro eâ Politiâ obtrudit, quâ Aristoteles & S. Thomas 4. Politic. cap. 11. ex naturâ rei, communem & vsitatam esse debere docent: eamque assignant, quæ quâdam ciuium mediocritate continetur, ideoque ad virtutem & rectam gubernationem aptissima est, vti supra explicauimus. Rempublicam autem vitiosam, quæ non ex naturâ rei, sed imperantium vitio, neque iure, sed facto, vti loquimur communis est, Aristoteles communem nec illo loco, nec vllo alio vocat. Neque de hâc illi sermonem esse, inde etiam perspicitur, quod Rempublicam communem optimam esse existimat, spectatâ nimirum communi hominum conditione; vitiosam autem Politiam, ab Aristotele optimam iudicari, nemo licet pessimus dixerit.

Vn-

Flagitiosa Scioppii fraus.

Vnde apparet, quàm flagitiosâ fraude Scioppius Lectorem eò ducat, vt putet Rempublicam vitiosam, communem ab Aristotele dici, & vt talem à Politico tractari debere: cum Aristoteles apertè eam intelligat, quæ ex naturâ rei communis est, & ipso etiam facto seu vsu talis esse deberet: Respublica verò vitiosa ità à Politico tractanda sit, vt eius vitijs ac remedijs ostensis, communis esse desinat, ac rara, aut potius nulla fiat.

§. V.

Principatum Vitiosum Principibus accommodatum non esse; Vitiosum enim contra naturam, & nec ipsi Vitio, quatenus tale est, absolutè accommodatum esse.

Alius Scioppii dolus, vel error.

FAlsò Principatum vitiosum, quem communem esse vult, plerisque Principum accommodatum censet. Nulli enim homini accommodatum esse potest, quod vitiosum est, cum ideo vitiosum sit, quia naturæ hominis, cuius regula est recta ratio, accommodatum non est. *Omne quippe vitium, eo ipso, quo vitium est, contra naturam est. Si enim natura non nocet, nec vitium est: si autem quia nocet, ideo vitium est: ideo vitium est, quia contra naturam est,* ait S. Augustinus lib. 3. de libero

Omne vitium contra naturam.

arbi-

arbitrio c. 13. Plurimum autem nocere Principi, imò & subditis vitiosam imperandi rationem euidens est, ergo contra naturam & nullis Principibus accommodatum esse vitiosum Principatum, contra Scioppium demonstratum est.

Sed per eam fortè rimam effugiet, quod vitiosum Principatum vitiosæ naturæ & falsæ rationi, quam plerosque Principum sequi autumat, consentaneū seu accommodatum esse intellexerit. Verum repugnat rectus sentiendi & loquendi vsus. *Vitium* enim, vt ait S. Aug. l. c. cap. 14. *non aliunde malum est, nisi quia naturæ aduersatur eius ipsius rei, cuius est vitium.* Vt ergo non rectè dicimus ardorem febrilem accommodatum esse febricitanti, aut ignem domui ardenti, aut rimas & foramina naui fatiscenti: sic perperam affirmamus vllum peccatum conuenire peccanti, aut vitium vitioso, qui si faceret, quod sibi conuenit, non peccaret, nec vitiosus esset. Cuius rei ea ratio verissimè redditur, quod vitium non natura est, sed alicuius naturalis boni corruptio: vnde quod vitiosum est, quatenus tale, aut corrumpit, aut corrumpitur. Nulli ergo rei, adeóque nec vlli homini, vitium aut vitiosum

Effugium præcluditur.

Vitium nec vitioso conueniens est.

ſum quidquam, etſi vitioſus ſit, accommodatum aut conueniens rectè dicitur, quia vitium & vitioſum, humanæ naturæ quàm maximè aduerſatur.

Sed neque vitioſo, quatenus talis eſt, vitium & quod vitioſum eſt, abſolutè accommodatum eſt: dum enim Vitium naturam ſeu bonum hominis vitioſi minuit aut corrumpit, ſeipſum ſimul deſtruit, tantoq; celerius, quo maius & vehementius fuerit. Sicut Febris ardentiſſima cum homine quem extinguit, ipſa quoque extinguitur, & ignis domo conſumptâ, in cineres & fumum vaneſcit, & naui fractâ ac ſubmersâ, neque ipſa foramina ſuperſunt: ſic vitioſi Status & Principatus, dum vnâ ex parte explendæ libidini & augendo dominatui maximè acccommodati cenſentur, alterâ parte vindictam diuinam & iuſtum interitum accerſunt, quo cum ipſis Principibus corruunt.

Quoties igitur Imperij, opum, honorum incrementa vel firmamenta, ad vim iniuſtam, vel fraudes & fidem violandam Principem alliciunt & pertrahunt: toties ad menſuram diuinæ vindictæ propius ſe accedere meminerit, quæ cũ *iniuſtitijs*, & *iniurijs, & contumelijs, & diuerſis dolis* imple-

pleta fuerit, *regnum de gente in gentem transferri, & sedes ducum superborum destrui*, verissimis oraculis monemur. Sap. 10. v. 8. & 17.

Quare non aliter conseruantur vitiosi Principatus Pseudopoliticis artibus, quã febricitantes febriũ ardoribus, & domus ardentes flammis, & naues fatiscentes foraminibus, quorum interitus si tardior est, eo magis miseranda est mali diuturnitas. Sic seruat & seruatur Pseudopolitia, non ad diem salutis, sed vindictæ, quam malus Princeps sustinebit licet serò, tamen aliquando; & de malis subditis aut alijs eandem interea sumet, quoad peccatis ad æquilibrium diuinæ justitiæ castigatis, *Virga furoris Domini, in caminum ignis ardentis* proijciatur.

Quæ sit vtilitas artiũ Pseudopoliticarum.

§. VI.

Principatum examussim optimum nunquam extitisse; nec magis à ducentis annis, quam antè, Principatus Catholicos accusari posse.

QVod ait *plerosq; principatus, qui iam à ducentis circiter annis in orbe Christiano fuerunt, neque simpliciter, neque etiam pro locorum hominumq; conditione optimos fuisse*; si de ipsâ Politiæ forma & Prin-

cipatuum legibus sermo sit, falsum puto, quia dubium non est quosdam Principatus Catholicos optimis legibus institutos esse, quibus vix aliquid pro locorum hominumq; conditione addi queat. Si autẽ, vti apparet, Politiam imperantium actionibus metitur, non solum proximis ducentis annis, sed omnibus seculis nullum Principatum vndequaque optimum, qui nullâ ratione à suis legibus declinârit, fuisse concesserim; vix enim contingit leges quantumuis optimas, examussim obseruari: estque is Status perfectissimus, non qui optimum penitus attingit, sed qui quam minimùm inde abest.

Nullus Principatus sine omni vitio.

Illud verò, quod Scioppius adiungit, *constare hos plerosq; Principatus, qui iam à ducentis circiter annis in orbe Christiano fuerunt, non tam iure ac legibus, aut fidei datæ obseruantiâ, quam partim vi apertâ, partim dolo & fide violandâ conseruatos & notabilibus incrementis auctos, atque in posteritatem propagatos fuisse.* Si eos quoque Principatus comprehendit, qui retento Christi nomine, à verâ Christi fide, proximo seculo plurimi defecerunt: non magnopere repugnare possum. Si verò Catholicos potissimum designat, confidentissimè

Scioppius iniurius in Principes Catholicos.

tiſſimè pronuntio, grandem iniuriam à Scioppio Catholicis Principibus & Principatibus inferri.

Conſtat enim priorum temporum hiſtorias euoluenti, non eſſe cur his potius quàm illis ſeculis indignemur. Si placet comparationem inſtituere, producat Scioppius recentia, reponam vetera, quæ duorum ſeculorum memoriam anteceſſerunt: & euincam Grammatico huic non plus in hiſtorijs, quam in Politicis tribuendum eſſe, ideoque parum in his, quia parum in illis; nam ex Hiſtoriarum cognitione, prudentique collatione, verus Politicæ intellectus & vſus plurimùm dependet.

§. VII.

Principatum vitioſum à Macchiauello laudari; ideoque & ipſum, & magis eius patronum reum eſſe.

Clientis ſui cauſſâ ipſe patronus prodit, cum ait, *Peccare Politicum, ſi talem Principatum* (vitioſum nempe, quem abuſus communem facit) *laudat, quoniam falſum eius adiunctum tradit, cum laudabilis haudquaquam ſit, ſed multis modis iniurius & infamis.* Hoc enim vel maximè

egiſſe Macchiauellum, vt Pſeudopolitiam pro verâ Politiâ introduceret, eamque non ſolum neceſſariam, ſed etiam laudabilem eſſe perſuaderet, ex ipſius verbis ac ſententijs demonſtrauimus, vnde conſequens eſt ipſum ſuo patrono iudice, maximè peccâſſe. Quare infelix eſt Scioppius, cuius tota defenſio huc denique recidit, vt proprio ore, quem defendere parabat, condemnare cogatur.

Scioppius Macchiauellum damnare cogitur.

Sed non minus ipſe nocens eſt, quod eum, veluti *optimum perfectiſſimumq́; artis Politicæ Doctorem* laudet, & pro illo tanquam pro aris & focis dimicet, qui ob Principatum vitioſum defenſum ac laudatum, omni iure vituperari & damnari debet. Neque dubium eſt, quin eadem quæ Macchiauellus, Scioppius laudanda putet, cum ideo illum laudârit, quia quæ vituperanda ſunt, tanquam laude digna tractauit, quod *non optimi & perfectiſſimi Politicæ Doctoris*, ſed bonæ Politiæ corruptoris officium eſt. Quâ in re grauius, quàm Macchiauellus peccauit, quia vituperandos eſſe Principatus iniurijs & fraudibus infames, clariùs intellexit: ita quidem, vt confeſſionem admiſſi ab iniuſto laudatore,

Grauius Macchiauello peccauit.

tore, & tractatore peccati, clarissima veritas, vel inuito extorserit.

§. VIII.

Censuram Scioppio præmonstrante, in Macchiauelli scriptis hucusque exercitam; superesse eius aduersùs veram Religionem iniurias & errores; validissimum noxis, & improbi scriptoris argumentum.

EXercuimus Censuram in Pseudopoliticorum Coryphæum eâ Methodo, quam Scioppius licet præmonstrârit, mutilam tamen esse fatebitur, si secum ipse consentire velit. Nam vt integra Censura esset, per omnia quinque vitia supra à se assignata ire debuit; atqui de Alieno solùm & Falso locutus, obscurũ, Ambiguum, & Inconsequens prætermisit. In quibus, vt ex mente ipsius inter se, & à duobus prioribus diuersa sunt, non parum quoque deliquit Macchiauellus.

Nam quædam ambiguè, multa obscurè scripsit, vt malitiam tegeret, & incautos tanto falleret facilius. Inconsequentis quoque vitio grauissimè peccauit; vt, cum ex fine aut euentu bono, malum facinus eò relatum, malum non esse, sed excusari posse collegit. Cum item ex impro-

Macchiauellus ambiguè, obscurè, incõsequenter scripsit.

probitate hominum, *inter quos eum, qui se virum bonum, omnibus partibus profiteri studet, periclitari necesse est, Principi necessarium esse*, intulit: *perceptum habere, quâ ratione possit esse non bonus*, neque *virtutes omnes seruari*, vel vitia omnia declinari posse, aut debere.

Cum similiter ex eo, quod veritatem rerum in Christianâ Religione intuentes, discamus honores & pompã huius mundi contemnere, Ethnicos fortiores fuisse quam Christianos, hâcque vitæ institutione Christianum orbem imbellem factum esse, tam sacrilegè quam stolidè conclusit. Omitto alia, quæ nec inter se, nec cum suis antecedentibus cohærent, quæque grauissimæ Censuræ materiam amplissimam suppeditant.

Nobis non tam de Methodo Censuræ laborandum est, quam de ijs, quæ perperam à Macchiauello scripta censemus, quorum ingentem cumulum hucusque comportauimus: vt ostenderemus, quantâ veritatis & virtutis injuriâ, hic autor Finem ac Media Politices deprauârit. Sed superest validissimum improbitatis argumentum, iniquus in veram Religionem animus, & multis de eâ erroribus imbutus,

tus, quem paſſim demonſtrat. Debuit Scioppius vel maximè inter Falſi crimina illud referre, cùm Politicus aliqua affert ſummæ veritati, quâ verâ Fideș nititur, aduerſantia.

Illud quoque Alieni vitium grauiſſimū diſſimulandum non erat, quo Politicus audaciam ſibi ſumit, Religionis principia examinandi, & in dubium vocandi, peruertendi item & calumniandi. Vt enim alienum à Politicâ non eſt, quidquid oſcen Grammaticus occentet, ex illis tanquam indubitatis, aliquid concludere, ac regulas bene imperandi & parendi inde deriuare: ità alieniſſimum eſt de illis concludere, ac vetito ſaltu *de genere in genus tranſilire*.

Crimine Falſi & Alieni peccat Macchiauellus.

Quo vtroq; Falſi & Alieni crimine, cum grauiſſimè peccauerit Macchiauellus, ea quę de verâ Religione & rebus ſacris, falsò ac imperitè, aut lubricè aſſeruit & diſſeruit: quæq; contra rerum earum dignitatem profanus homo proterue effutijt, ad Cenſuram vocanda ſunt: ne præcipuis vitijs omiſſis, eam nimis obiter exercuiſſe videamur, & vt appareat, quam parum in Politicis fidei mereatur, qui tam malè de verâ Religione ſenſit ac ſcripſit.

VINDICIARVM POLITICARVM

LIBER TERTIVS.

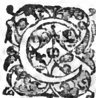
Macchiauelli doctrinam, Christianæ Religioni plurimùm aduersari.

Cap. I.

Moysis in gubernando populo Dei, exemplo & autoritate, Macchiauellum improbè abusum esse.

§. I.

Ex Macchiauelli sententiâ, Moysen, Cyro, Romulo, Theseo, non fuisse absimilem; & occasione, quam fortuna obtulis, illorum instar Ⓥsum, armis statuta firmâsse.

Ap. vi. Principis, inter eos, *qui non fortunâ, sed singulari virtute in Principes sunt electi*, excellentiores dicit *fuisse Mosen, Cyrum, Romulum, Theseum, & id generis alios. Etsi de Mose* ait, *non est, quod loquamur (vt qui dumtaxat, quæ sibi diuinitus fuerunt à Deo præscripta, purè fuerat exequutus) nihilominus ob eam gratiam, quâ Dei colloquio digna-*

gnabatur, meritò, quis eum admiretur. Atqui Cyrum & reliquos, qui regna sibi pepererunt & constituerunt, si quis consideret, omnes admiratione dignos inueniet: siq; eorum facta, cum Moysis, cui tantus contigit præceptor, actionibus & peculiaribus institutis conferantur, haud dißimilia videbuntur. Atque eorum rerum gestarum, & vitæ ratione perpensâ, nihil quàm occasionem à fortunâ eis fuisse oblatam sentiemus: qua occasio facultatem præbuerit, quo eam formam inducerent, quàm sibi aptam iudicârent. Quâ occasione semotâ, eorum animi virtus extincta iacuisset, & sine virtute occasio, frustra sese obtulisset. Necessarium itaque fuerat, Israelitarum populum Mosi captiuum in Ægypto teneri, ab ipsisq; Ægyptys opprimi: vt duro seruitio leuari si voluissent, ad illum sequendum essent animo iam affecti, &c.

Occasioni omnia tribuit Macchiauellus.

Et infra. *Populorum etiam ingenium est varium & inconstans, & vt aliquid persuadeatur, nihil est negoty: at in receptâ persuasione vt perstent, multum est negoty. Propterea ità instructum esse oportet, vt vbi eorum fides conciderit, hanc ipsam neceßitas illis exprimat, visq; extrudat. Moyses, Cyrus, Theseus, Romulus nunquam inermes*

sua constituta tamdiu seruanda, curare potuissent.

§. II.

Moysen verâ fide, ac virtute inclytum, eum idololatris comparari non posse; nec sponte principatum suscepisse.

VErùm sacram historiam, & virtutem Moysis à Macchiauello imperitè, & fallaciter tractari, & profanari, paucis ostendo.

I. Iniuria est, quod virtutem Moysis, quæ verâ in Deum fide nitebatur, simulacris virtutum, quibus idololatræ illi celebrantur, comparat. *Absit* ait S. Augustinus l. 4. contra Iulianum c. 3. *vt sit in aliquo vera virtus, nisi fuerit iustus. Absit autem, vt sit iustus verè, nisi viuat ex fide: iustus enim ex fide viuit. Quis porrò eorum, qui se Christianos haberi volunt, nisi soli Pelagiani olim*, nunc autem & Pseudopolitici, *aut in ipsis etiam fortè tu Iuliane*, aut Macchiauelle *solus, iustum dixerit infidelem, iustum dixerit impium, iustum dixerit Diabolo mancipatum? sit licet ille Fabricius, sit licet Fabius, sit licet Scipio, sit licet Regulus*, sit licet Cyrus, sit licet Romulus, sit licet Theseus, *quorum me nominibus, tan-*

Non est vera virtus, nisi in iusto, qui ex fide viuit.

quam

quam in antiquâ Romanâ, aut Pseudopoliticâ *curiâ loqueremur, putasti terrendum*, imo potius decipiendum, vt crederem Moysis & istorum actiones non esse dissimiles.

Sed disparitas vel inde elucet, quod in Imperia & Principatus animi ambitione & dominandi libidine irruerunt, Moyses non nisi invitus, postquam Exodi 3. & 4. Deus excusationem & deprecationem ipsius multiplicem reiecerat, onus regendi filios Israel suscepit. Illi multa per vim fraudem & injuriam gesserunt: *Moyses erat vir mitißimus super omnes homines, qui morabantur in terrâ*, Num 12. v. 3. tantæque integritatis & innocentiæ, vt Deus ipse, testis vtiq; omni exceptione maior, tanquã *seruũ in omni domo suâ fidelißimũ*, ibid. v. 7. prædicârit.

Moyses principatũ invitus acceptit.

§. III.

Moysen à Deo potestatem accepisse; neque suas, sed Dei Leges promulgâsse; neque ex suo arbitrio gubernationem instituisse.

II. Falsum est, *nihil quàm occasionem à fortunâ Mosi fuisse oblatam, quæ facultatem præbuerit, quo eam formam induceret, quam sibi fore aptam iudicauit.* Non

Potestas à Deo. Non enim à fortunâ, quam infortunatissimus Macchiauellus infra cap. 25. fæminam facit fuste subagitandam, sed *à Domino datur potestas, & virtus ab altißimo*, Sapient. 6. v. 4. *ipse transfert regna, atq; constituit*, Dan. 2. v. 21. vti supra quoque diximus. Huic acceptum tulit, quidquid habuit Moyses, eidem Principatus & Imperia debent omnes in sublimitate constituti; adeoque & Cyrus, Romulus, Theseus debuerunt, etsi non persoluerint, quod debebant.

Moyses Leges Dei promulgauit. Jllud quoque repugnat Scripturæ, quod Moyses *occasione oblatâ vsus, eam formam regiminis induxerit, quam sibi fore aptam iudicauit*, cum non ex suâ voluntate sed diuinâ populum gubernârit, neque leges ipse tulerit, sed à Deo latas promulgârit. *Hæc* ait, *sunt præcepta, & cerimoniæ, atque iudicia, quæ mandauit Dominus Deus vester, vt docerem vos.* Deuteron. 6. v. 1. Quod ipse Macchiauellus intra paucas lineas sibi contrarius suprà fassus est, cum dixit: *Mosen dumtaxat, quæ sibi à Deo fuerunt præscripta, purè executum fuisse*, falsò itaque inter eos refertur, qui occasione vsi, Rempublicam aut Principatum pro arbitrio, vti commodum erat, effinxerunt.

§. IV.

§. IV.

Occasione imperandi semotâ, non ideo virtutem extingui, et in ipso Moyse apparet.

III. FAlsum est, quod *occcasione se motâ eorum*, quos laudat, ac Moysis præcipuè, *animi virtus extincta iacuisset. Non* enim *magnanimus* vt docet Aristoteles 4. Ethic. c. 3. *ad honorem afficitur, quasi ad summum bonum, neque ad potentatum & diuitias, quæ honoris causâ expetuntur, ideoq; qui his pollent, honorari ob ista volunt. Cui ergo honor paruum quid est, ei cætera quoque parua sunt.* Habet igitur etiam priuata virtus materiam, in quâ se exerceat, & vnde luceat tanto securius, quanto secretius, solo Deo arbitro. Cui sine Fide, Spe, Charitate nulla virtus placet; illa autem tria, summa animi nostri bona, Imperijs & honoribus non indigent. Quod illustri exemplo ipse Moyses docuit, cum adoptatus licet à filiâ Pharaonis, in locum filij Exodi 2. v. 10. *fide negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem; eâdem fide reliquit Ægyptum, non veritus animositatem.*

Honor non est summum bonum.

Illustre Moysis exemplum.

tem regis; inuisibilem enim Deum, tanquam videns sustinuit, teste Apostolo Hebr. 11. v. 24. 25. Neque quadraginta illis annis, quibus in terrâ Màdian fugitiuus aduena hæsit, virtus illius extincta iacuit, quæ tantâ in Deum fide, spe ac charitate eluxit.

§. V.

Populum Dei, Moysis causâ in Ægypto captiuum non fuisse, sed Moysen illius liberandi causâ à Deo missum.

IV. Falsum est: *Necessarium fuisse, Israelitarum, populum Mosi captiuũ in Ægypto teneri, ab ipsisq; Ægyptiis opprimi, vt duro seruitio si leuari voluissent, ad illum sequendum iam essent animo affecti,* quod idẽ repetit, c. 26. Neq; enim scriptura dicit populum Israel *captiuum* fuisse in Ægypto, sed *peregrinum & accolam in terrâ alienâ, seruitutiq; subiectum, & malè tractatum annis quadringentis,* Genes. 15. v. 13. & Act. 7. v. 6. Neque hæc ideo filijs Israel contigerunt, vt Moyses occasionem haberet Principatum capessendi, sed contrà Deus illum Principem & redemptorem misit, *cum manu Angeli,* qui apparuit illi in rubo, Act. 7. v. 35, vt seruitute oppres-

Israel in Ægypto captiuus non fuit.

oppressos liberaret, & educeret illos faciens prodigia & signa, &c. Ibid. v. 36. Neque tandē Moyses reperit filios Israel, etsi malè in Ægypto habitos, adsequendum iam animo affectos: sed opus fuit pluribus signis, ab illis fidem diuinæ voluntatis extorquere. Exod. 4. Cui nunquā constanter morem gesserunt, sed identidem *rebelles, repulerunt, & auersi sunt cordibus suis in Ægyptum.* Act. 7. v. 39.

§. VI.

Potuisse à Moysè & aliis, licet inermibus leges stabiliri, si Deo placuisset.

V. FAlsum est Moysen, Cyrum, Theseum, Romulum *nunquam inermes sua constituta, tamdiu seruanda curare potuisse.* Nam præterquam quod Moyses non sua, sed diuina constituta filijs Israel seruanda proposuit, potuit tum illi, tum alijs Deus absque vllis armis & armatis, animos populorum conciliare: & constanter obsequentes præstare, in cuius manu non minus sunt corda subditorum, quam Regum & Principum. Quâ ratione Christus *domuit orbem non ferro, sed ligno*, vt ait S. Aug. ad Psal. 54. v. 1. & subiecit sibi gentes non legionibus militum, sed

sed doctrina piscatorum, quæ vsque ad consummationem seculi vigebit & perseuerabit. Accedit Moysen arma non tractâsse, quantum quidem sacræ literæ memorant: & delinquentibus non tam pœnas irrogasse, quàm ignouisse, vltimumq; scelerati populi excidium sæpius deprecatum esse, vti legimus Exod. 32. Num. 11. 14. 16. 21.

Moses arma non tractauit.

Atque ex his apparet, quanta perfidiâ, falsitate, imperitiâ hic Pseudopoliticus, Moysis gesta, & sacras Scripturas in partes suas trahat; Lectoremque eò ducat, vt sanctissimum Prophetam, non minus quàm Cyrum, Theseum, Romulum, profanum fuisse credat. Quod ij faciunt, qui nummis adulterinis fallunt, aut vitiosis mercibus: vt vno alteróue aureo nummo, aliquâ item probâ merce ostensâ, in cautos illiciant: hoc egit Macchiauellus, cum à Moyse exemplũ aduocauit, vt nõ absimili ratione, vnius Sanctitate aliorum scelera, suumque venenum isthoc melle illineret, & occultaret.

§. VII.

Calumniam esse, cum Macchiauellus dicit, subditos à Pontificibus negligi.

CAP. XI. Pontifices calumniatur, asserens: *Hos vnos omnium, dominatum habere.*

habere, nec illum defendere. Habere & qui subijciuntur populos, quorum regendi curâ nullâ tangantur. Eorum prouincias, indefensæ cum sint, qui ab eis auferat, neminem esse. Populos item sub eorum administratione, cum se neglectos sentiant, nihil morari. Vt autem ab eis sese subtrahant, aut explicent, tantùm abesse vt cogitent, vt ne possint quidem.

Quæ tam falsa sunt, vt ea refellere opus non sit. Non negligi à Pontificibus subditos, clamant magistratus, gubernatores, legati per quos gubernantur & in officio continentur; idem demonstrant bella pro defensione status Ecclesiastici legitimè suscepta. Sed Macchiauellus secum ipse pugnat. Si enim Pontifices nullâ curâ regendi subditos tanguntur: nulla est ratio, cur non indefensi in aliorum prædam cedant, aut ipsi se eorum dominio subtrahant; quod hominibus omni Principum curâ solutis, non potest non esse facillimum. Tanta ergo, summos Religionis antistites calumniandi libido, & de illis loquendi licentia contemptu plena, quæ passim in scriptis eius apparet, animum arguit Religionis contemptorem.

Macchiauellus secũ pugnat.

CAP. II.

Vitia declinari, & virtutum præcepta à Principibus obseruari posse; & aliquod illis constitutum esse tribunal.

§. I.

Ex Macchianelli sententiâ, nec vitia omnia declinari, nec virtutes seruari posse, aduersante humana vita conditione.

CAP. XV. Principis, pestilens Pseudopolitiæ Principium, & veræ Religioni aduersum statuit hisce verbis: *Posthabitis quæ de Principe dumtaxat animo sunt efficta, deq; ijs quæ vera sunt, differens, dico omnes homines, cum de his est sermo, Principes præsertim, quod editiori in loco positi sunt, harum rerum aliquâ notari solere. Vt alius liberalis, restrictus & tenax alius dicatur: quidam munificus, raptor alius: nonnulli crudeles, alij clementes: aliqui fœdifragi, religiosi alij: partim effæminati & molles, contrà alij viri fortes & feroces: multi humani, superbiâ tumidi alij: complures libidinosi, castitate præditi nonnulli: in non paucis vitæ integritas, fraus nocentissima in multis cernitur: moribus asperi sint quàm plurimi, facilitate & lenitate quidam ornati: nonnulli graues & seueri, ex contrario, qui leues sint & dis-*

& dissoluti: pietatem colant multi, contra sunt, qui plurimùm aduersantur, & his similia. Nemo non fatebitur scio, fore rem summis laudibus celebrandam, si omnibus his Princeps esset ornatus, quæ ex iam dictis bona existimantur. Verùm cum nec haberi, nec aduersante humanæ vitæ conditione seruari possint, necessarium est vti eâ prudentiâ, quâ eorum vitiorum infamiam fugiat, quibus illi Imperium adimi posset.

§. II.

Macchiauellum cum hæreticis, Dei præcepta seruari non posse asserentibus, à Concilio Tridentino damnatum meritò censeri; absolutè enim illum loqui, & contra aliorum ordinem.

IN verâ religione omnia vitia & peccata prohiberi, virtutésque ad eà vitanda necessarias præcipi nemini dubium est. Hinc Christianæ vitæ ac justitiæ summa in sacrà Catechesi hæc omnibus à puero proponitur: *Declina à malo, & fac bonum*, Psal. 36. v. 27. quam Christus expressit, cum dixit: *Si autem vis ad vitam ingredi, serua mandata*, Matth. 19. v. 17. Non enim aliter mandata seruantur, quàm declinando à vitijs omnibus, & contrarias virtutum actiones exercendo.

Christianæ vitæ summa.

Contra quam veriſſimæ fidei doctrinã, quia Macchiauellus temerariâ, & *à Patribus ſub anathemate prohibitâ voce*, vt loquitur Concil. Trid. ſeſs. 6. cap. 11. virtutes, quarum bene longum Catalogum hic texit, quaſque ſeruandis diuinis præceptis, & fugiendis vitijs contrarijs neceſſarias eſſe manifeſtum eſt, nec haberi, nec aduerſante humanæ vitæ conditione ſeruari poſſe aſſeruit: ideo ab eodem Concilio, communi cum noſtri temporis hæreticis, anathemate perculſus cenſeri debet, l. c. Can. 18. his verbis: *Si quis dixerit, Dei præcepta homini etiam iuſtificato, & ſub gratiâ conſtituto, eſſe ad obſeruandum impoſſibilia, anathema ſit.*

Macchiauellus abſolutè loquitur.

Neque enim dicas Macchiauellum non abſolutè loqui, ſed ſub conditione; ſi quis Princeps Principatum quouis modo ſaluum eſſe, & tueri velit. Nam vt ſupra dixi, profitetur nouam & alienam ab aliorum ordine diſputationem. Non poſſe autem eum, qui decreuit eſſe malus, poſitâ eiuſmodi voluntate, virtutes habere aut ſeruare, nec vitia omnia fugere: nihil nouum eſt, nec à veritate, aut aliorum ordine alienum. Categoricè igitur & abſolutè loquitur, ideoque reiectâ aliorum doctri-

doctrina veluti animo efficta, veram scilicet, ipse pollicetur, non sine graui veræ Religionis iniuriâ. Nam si communis ante Macchiauellum Politica, quia virtutes seruari iussit, vitiísque nullius licentiam, quocunque Imperij prætextu concessit, fictitia putanda est: necesse est Religionem Christianam non esse veriorem, cum ex illâ, velut primâ recte viuendi regulâ, præcepta iustitiæ ac probitatis Politica deriuet, vti supra demonstrauimus.

§. III.

Verba quoque Macchiauelli clara esse, cum negat aduersante humana vita conditione id fieri posse; licet Sanctißimorum Principum exemplis refellatur.

ACcedit alterum clarum ex Macchiauelli verbis de mente illius argumentum. Dicit enim virtutes, à se enumeratas, *aduersante humana vita conditione nec haberi, nec seruari posse*, non igitur solam prauæ voluntatis hypothesin, obstare iudicat: sed humanæ vitæ conditionem, cui repugnare non est hominis, quantumuis bonus esse velit. *Non ex hypothesi loquitur Macchiauellus.*

Sed tam falsò quam impiè istud dici, eorum Principum exempla demonstrant, qui Sanctitate illustres, vel nullo grauiori

vitio admisso, vel noxis, si quas contraxerunt, seriò seuereque expiatis: virtutes implendis Dei præceptis necessarias, haberi seruarique posse, etiam in Imperio verbis & factis demonstrârunt. Hoc de seipso testatur, magnus Rex, & *vir secundùm cor Dei*, qui Psa. 118. sæpius sibi magnâ cum fiduciâ spondet ac tribuit mandatorum Dei obseruationē. Id Regi Ieroboam, qui ex *cogitato consilio* Pseudopolitico, *peccare fecit Israel*, exprobratur, 3. Reg. 14. v. 8. *Non fuisti sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens quod placitum esset in conspectu meo.*

David mādatorum Dei obseruans.

Item Iosias.

Simili præconio celebratur Rex Iosias 4. Reg. 23. v. 25. *Similis illi non fuit ante eum Rex, qui reuerteretur ad Dominum in toto corde suo, & in totâ animâ suâ & in vniuersa virtute suâ, iuxta omnem legem Moysi.* Iosiæ adiungo, quem Scioppius quoque adiunxit S. Ludouicum Regem Galliæ, qui (vt habetur apud Surium in eius vita 25. Augusti) ad eam virtutis perfectionem euasit, vt vitam ab omni mortiferi peccati contagione purissimam exegisse diceretur; ex sanctissimæ nimirum matris voto, & adhortatione. Hæc

Et S. Ludouicus.

enim

enim non raro illi fertur dixisse: *Equidem malim charißime fili, te extinctum cernere, quam letali alicui peccato obnoxium.*

Idem monitum S. Ludouicus, Philippo filio primogenito, testamento reliquit, hisce verbis: *Deum liberâ mente amato, quo sine nemo saluus est. Nullo illum crimine offendito. Tolerabilior tibi mors esto, quàm Peccatum.*

§. IV.

Posse ac debere à Principibus omnia peccata mortalia vitari, & SS. exempla illis imitanda proponi

NOn ergo aduersatur conditio vitæ humanæ, obseruationi diuinorum præceptorum, quæ virtutum actibus vitiorumq; fugâ continetur. Testis est humanæ vitæ arbiter Deus, qui Principibus quoque leges dedit, nemini eas daturus, si seruari non possent. Dauidi potius, Iosiæ, & S. Ludouico credat sapiens Princeps, quam Macchiauello, posse nimirum à Principibus, peccata omnia vitari, quæ diuinam amicitiam tollunt, & ab æternâ morte, cuius reos nos constituunt, mortalia dicuntur. Leuibus solùm, quæ venialia appellamus, obnoxia est humana

Venialibus peccatis obnoxia humana infirmitas.

mana infirmitas, vt omnibus cauendis non sufficiat; propter quæ bonorum Principum, & omnium *iustorum illa vox est & humilis, & verax: Dimitte nobis debita nostra*, vt ait Concil. Trid. sess. 6. cap. 11. De his autem non loqui Macchiauellum, tam apertum est ex sceleribus, quæ locis allegatis & allegandis laudat, & necessaria putat, vt si quis id non aduertat, eius oscitantia veniam non mereatur.

§. V.

Macchiauellum, non ex concupiscentia vti Lutherum, sed inde errorem suum fabricasse videri, quod putaret non posse nos vehementibus cupiditatibus obluctari, quin eis obsequamur.

ETsi verò Macchiauellus communem cum hæreticis doctrinam habeat, non ex Lutheri tamen aut Caluini principijs, quæ eius ætate ignota fuerunt, illam hausit, sed ex proprijs fabricauit. Illi enim concupiscentiam, siue legem membrorum, eiusque motus licet rationem præuenientes, peccata esse & quidem mortalia falsò arbitrati: cum sine concupiscentia, eiusque motibus nemo viuat, legem diuinam à nemine seruari posse conclusere-runt.

runt. Macchiauellus autem ex alio duplici errore in eundem errorem incidit.

Nam primùm putâsse videtur, non posse hominem vehementioribus affectibus obluctari, quin ijs obsequatur, eaque faciat, ad quæ impellunt, quantumuis iniqua & improba sint. Hâc certè ratione Principis Valentini res gestas, perfidiâ, fraudibus & sæuitiâ plenas, c. 7. excusat, cum dicit *se non videre, quâ in re eum reprehendat, imò omnibus potius imitandum proponi, qui ad Imperia fortunâ duce, & alienis armis sunt prouecti. Aliter enim* ait, *cum magnos & elatos animos gereret, illum animi propositis ad altiora impellentibus, rem suam administrare non poterat*. quàm scilicet per fraudes, cædes, aliàque scelera. Quæ vtique minus audacter Macchiauellus excusâsset, si eiusmodi *animi propositis*, ad quæuis etiam iniqua impellentibus, resisti posse credidisset.

Macchiauellus censuit affectibus resisti non posse.

Sed hâc in re Fidei & Scripturæ grauiter repugnat; quod enim Genes. 4. v. 7. Deus dixit inuido Caino, idem dicere putandus est superbo Valentino, & cuiuis post concupiscentias suas eunti: *Nonne si bene egeris recipies? Sin autem malè, statim in foribus peccatum aderit*, frustra eas clau-

Repugnat Fidei & Scripturæ.

dente malo ianitore Macchiauello. *Sed ſub te erit appetitus eius*, inuidiæ, ambitionis, ſuperbiæ, *& tu dominaberis illius.* Quo dominio niſi homines vti poſſe ac debere credamus, quæuis ſcelera vehementiâ affectuum excuſari poterunt, & debebunt.

§. VI.

Veriorem cauſſam illam eſſe, quod Imperium aliaq́; bona externa, proprium præcipuumq́; Politicæ finem eſſe ſtatueret.

Prauus Politicæ finis.

VErum altera erroris huius cauſſa, multo certior eſt, imò omnibus Macchiauelli principijs ac fundamentis conſideratis, liquido explorata. Statuit nimirum, vti antè demonſtratum eſt, proprium præcipuumque finem Politicæ, eſſe Bona externa, ſiue Imperij incolumitatem, gloriam, opulentiam, potentiam: hæc autem cum ob hominum improbitatem, fraudes ac perfidiam, quorum *ratio viuendi, ab eâ, quâ æquum eſſet, vt viuerent, nimiùm quantùm abeſt*, ſolis bonis artibus retineri & conſeruari, non ſolere aduerteret, nec poſſe putaret: humanæ vitæ conditionem ſolis meriſque virtutibus aduerſari, ideoque *vitia ſine quibus dominatum non*

non facilè, Princeps tueri posset, accedentibus præsertim *animi propositis ad altiora impellentibus*, non reformidanda esse conclusit.

§. VII.

Principatus, in quibus nihil peccetur, nullos & fictitios esse; neque talem imperandi rationem Principibus præscribi.

ADuersus quam Macchiauelli impiam doctrinam, hucusque disseruimus, pro rectæ rationis, diuinarum humanarúmque legum jure, quod neque Bona fortunæ supremo loco, siue in supremi præcipuique finis sede collocari, nec propter illa, bona animi violari patitur. Neque idcirco, sicuti Macchiauellus criminatur, *Respublicas & Principatus quosdam animo effingimus, qui nunquam sub aspectum venerunt, aut nunquam reuera extiterunt.*

Eos enim Principatus veræ Politicæ consentaneos esse contendimus, qui in Politiæ formâ, siue legibus suis nihil vitij continent, & nullam peccandi licentiam permittunt. Quales Respublicas, seu Principatus nunquam sub aspectum venisse falsum est; multas enim eiusmodi *Principatus legitimi multi.*

Politias

Politias sine vllo legum vitio constitutas, & olim, inter Catholicos præsertim, extitisse, & etiamnum extare, certissimum est.

Leges nunquam integrè & perpetuò, ab omnibus seruantur.

Si de legum obseruatione agatur, fatemur eas in nullâ Republicâ integrè & perpetuò ab omnibus obseruatas vnquam fuisse, aut hodie obseruari; vbique enim optimis permixti sunt pessimi, & bonis mali. Quos omnes à ciuili Societate excludi posse aut debere, aut etiam bonos non aliquando cespitare qui putat: is profectò talem Rempublicam aut Principatum animo effingit, qualis nunquam sub aspectum venit, nec reuera extitit.

Quid Principibus & Imperantibus incumbat.

Hoc autem neque negotium nostrum, neque consilium est, quod eò solùm spectat, vt Principes, alijque imperantes, studium & curam ad virtutem probitatemq; præcipuè referant; & si quæ ipsi peccant, ipsi emendent; quæ subditi delinquunt, legitimis pœnis coerceant; nec sibi autem peccandi, legesque violandi licentiam vsurpent. nec subditis concedant; ex quibus quo plures bonos effecerint, aut retinuerint, tanto melior Politia judicabitur. Hanc imperandi rationem, vti legitimam bonisque Principibus ac Rebuspublicis com-

communem & necessariam esse nemo negare potest: ita *solo animo effictam, nunquam sub aspectum venisse, vel reuera extitisse*, nemo cum Macchiauello criminari debet. Cuius hæreticum errorem, vt in apertum ex suis latebris educeremus, necesse fuit ea dicere, quæ non à multis animaduersa videri possunt.

§. VIII.

Si Macchiauellus seriò tribunal iudicis viuorum & mortuorum credidisset, Principibus suasurum non fuisse: vt tribunalis securi, & solâ honesti specie contenti, quibusuis rationibus Imperium tuerentur.

CAP. XVIII. Principis, *In hominum autem ait, præsertim Principum actionibus, vbi nullum habetur constitutum, ad quod vocentur iudicium, rerum euentum plerique obseruantes expectant. Vitam igitur Princeps tueatur, curetq; Imperium conseruare; quibus autem id fiat rationibus, ea modo honesti speciem præ se ferant, nunquam non honore digna, laudibusque existimabuntur. Ducitur namque captiuum perpetuò vulgus specie recti, & rerum euentu; & planè nihil, quàm vulgus toto in orbe versatur.*

Videri

Videri posset Macchiauellus nihil hic aduersus veram fidem loqui, cum negat *haberi constitutum, ad quod Principes vocentur iudicium.* Etenim si de supremis Principibus & Rebuspublicis loquamur, quæ superiorem non agnoscunt, verum est in hac vitâ nullum extare tribunal, quò ad caussam dicendam vocari, & vbi accusari vel damnari possint. Illud quoque verissimum est, Principes improbos hâc supremâ potestate, ad criminum licentiam, subditorúmque iniurias, frequenter abuti.

Supremi Principes in hâc vitâ tribunal nō habent.

Verum non intra hos limites loqui Macchiauellum, sed illud quoque tribunal, *ante* quod *omnes nos*, seu Principes, seu subditos, *stare & manifestari oportet*, teste Apostolo Rom. 14. v. 10. & 1. Cor. 5. v. 10. inficiari, non vana suspicio est. Nam alibi ità loquitur, vt animam quoque humanam mortalem & caducam credere videatur, adeoque non magis hominibus quàm brutis, aliquod post mortem judicium superesse.

Conclusio deinde, seu monitum, quod ex Principum supremâ potestate nulli judicio aut judici subiectâ elicit: hominem tot impietatis præjudicijs jam antè labo-

ran-

rantem, multò vehementiùs suspectum reddit. Si enim credidit venturum esse aliquando *iudicem viuorum atque mortuorum*, malè Principibus supremis consulit, vt *quibusuis rationibus vitam & Imperium tueantur, & solâ honesti specie contenti* laudis existimationisque securi sint. *Ducitur* quidem *vulgus specie recti*, sed non Deus, *qui interrogabit opera Principum, & cogitationes scrutabitur*, Sap. 6. v. 4.

Macchiauellus Principibus non bene consulit.

Contrarium ergo inferre & monere debuit Macchiauellus, si veræ pietati ac Religioni Principum saluti contrarius non esset. Nullum equidem in hâc vitâ constitutum habetis iudicium Principes, sed *statutum est* vobis, sicut alijs *hominibus semel mori, post hoc autem iudicium*, Heb. 9. v. 27. quod declinare nemo Regum potest. Vitam igitur & Imperium conseruate ijs rationibus, quæ non solum specie recti homines capiant, sed Deo quoque placeant. Si enim, vt Sapientiæ vocibus vos adhorter; *cum sitis ministri regni illius, non rectè iudicatis, nec custoditis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulatis: horrendè & citò apparebit vobis, quoniam iudicium durissimum his, qui præsunt, fiet. Exiguo enim conceditur mi-*

Adhortatio ad Principes.

seri-

fericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim ſubtrahet perſonam cuiuſquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiuſquam: quoniam puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter cura illi eſt de omnibus. Fortioribus autem fortior inſtat cruciatio. Ad vos ergo reges & Principes ſunt hi ſermones mei, vt diſcatis ſapientiam, & non excidatis. Qui enim cuſtodierint iuſta iuſtè, iuſtificabuntur: & qui didicerint iſta, inuenient quid reſpondeant in tremendo iudicio. Vbi obmuteſcent Principes amplexi præcepta Macchiauelli, qui homines quidem non metuere, illoſq; honeſti ſpecie fallere, Deum autem offendere, docet, & contemnere, imò & negare. Huc prolabi neceſſe eſt eos, qui alienum cenſent à Politicâ, principia Chriſtianæ fidei præ oculis habere, aut fidem illis adhibere.

CAP. III.

CAP. III.

Doctrinâ Macchiauelli de Fato & Fortunâ, à Dei prouidentiâ & virtute animos abduci, ac liberum arbitrium peruerti.

§. I.

Macchiauelli de fortunâ ac fato, & liberi arbitrii aduersus illud viribus doctrina.

CAP. XXV. De fortunâ non sine graui iniuriâ & contumeliâ diuinæ prouidentiæ disputat, vt ex hisce verbis perspici potest: *Ne arbitrium nostrum extinguatur, eam opinionem sequor, vt alteram nostrarum rerum partem, fortunæ arbitratu iudicem procurari, alteram, vel paulò minus nobis administrandam relinqui. Fortunam enim montano flumini omnia prosternenti comparare soleo, &c. Nihilominus, cum tali feratur ingenio, nihil impedit, quo minus homines pacatioribus temporibus poßint obicibus, aggeribusq; prospicere, vt iterum exundans canalibus defluat; aut impetu represso, tam effusè pernicioséque non feratur. Idem accidit de fortunâ, quæ vim suam exerit, vbi nulla adest ad resistendum instructa virtus; eò suos impetus conuertit, vbi nullos aggeres, nulla impedimenta, quibus si-* *Macchiauellus distributor fortunæ & liberi arbitrii.*

bi obuiam iri poßit, nouit esse extructa, &c.

Tempora modo agendi congrua, felices faciunt.

Illum etiam felicem existimo, cuius in administrando consilia, temporum conditioni respondent: vicißimq; infelicem illum puto, à cuius rerum gerendarum procuratione tempora discrepare videntur. Constat enim homines in ijs rebus, quibus ad finem deducuntur (quem finem ob oculos propositum habent, nempe gloriam & opes) non vnâ ratione deliberare. Nonnulli circumspectè quodammodo, alij impetu, complures vi arte multi, sunt qui patienti animo, effrænato quam plurimi, & vnus quisque his modis inter se repugnantibus, eò peruenire potest. Alterum præterea è duobus videmus, cui in agendo obseruatio est, quò destinauit, peruenisse, alterum nequaquam. Vicißim ex duobus alteris, videmus vtrumq; contrarijs studijs æquè felices fieri. Quæ res aliunde non manat, quàm à temporum conditione, quæ cum eorum agendi modus, vel consentit vel repugnat, &c.

Stet itaque sententia, si cum fortunæ vicißitudine pulchrè consentit, hominum obstinata in procurandis rebus, ratio illa & modus, felices dicentur. Contra si cum illâ dissidet, miseri sunt. Satius tamen iudico ferocem esse, quàm circumspectione duci. Fortuna

tuna namq; femina est, & vt quis eam subijciat, necesse est, vt fuste eam subagitet, atq; instiget. Nemo non videt eam libentius ab ijs, qui ardentiores, quã ab illis, qui in agendo frigidi sunt, pati se vinci. Proinde quà femina est, eà iuuenum amicitiam amplectitur. Minus enim rerum rationem habent, & ad omnia sunt ferociores: sic, vt & in ipsam etiam fidentiori animo Imperium exerceant.

Fortuna Macchiauello fœmina est.

Adiungo, quæ ad eandem rem pertinentia, ex eâdem farinâ pinsit, lib. II. discursuum, cap. XXIX. de Fato seu Fortunâ. Pro eodem enim hæc duo illum habere, apparet vel ex titulo, cui, licet Fatum frequentius nominet, solius Fortunæ nomen inscripsit hisce verbis: *Fortuna hominum animis tenebras offundit, ne vim suam ingruentem refringant;* quâ de re capitis decursu ita disserit.

Si rerum vicißitudinem contemplemur, comperiemus multa accidere ex Fato ità vrgente, vt ijs obuiam ire nemo poßit, quamuis in promptu remedia fuerint. Et si P.R. talia quædam acciderunt, in quo omnis generis virtutes enitebant, & religionis inprimis, ac rei militaris studium vigebat: cui mirum videri debet, si alijs Rebuspublicis

prouincijsq́; etiam eueniant, in quibus nulla harum virtutum tantopere elucent? Inprimis igitur habenda ratio est earum rerum, quæ fato ipso, seu astrorum influxu euenire videntur: & quibus vt resistamus, fortuna non permittit.

Fato & astris, non semper resisti posse putat.

Quarum exemplum luculentissimum est id, quod P.R. clade Gallicâ accepit, &c. Quod si quis igitur animo comprehendat, res à P.R. prius, tam præclarè longo annorum numero gestas: ijsque has conferat, quas aduersus Gallos gesserunt, tam diuersas esse comperiet, vt non ab vno eodemque, sed diuersis populis gesta esse videantur. Vsq́; adeò scilicet occæcat fortuna animos hominum, ait Liuius, *cum vim suam ingruentem refringi non vult.*

Doctrina peruersa.

Quo fit, vt qui in perpetuis periculis versantur, minùs vituperari debeant: & minùs laudari, qui continuâ felicitate fruuntur, cum & illos & hos fata eò trahere videantur: neque consilium illorum ad resistendum malis, neque horum virtus ad comparandam felicitatem multùm facere queant. Solent equidem fata suis vti medijs. Nam ad res magnas patrandas, non nisi viris egregijs vtuntur, qui oblatas fortunæ occasiones arripere queant: & si quæ magna

moles

moles impendeat malorum, prius quàm eueniant, solet eos viros, qui consilio ijs obuiam ire possent, aut abolere, aut certè ità affligere, ne resistere vllo modo possint, &c.

Hoc vnum pronuntiabo de fortunæ viribus, & fati necessitate, quod historias omnis generis percurrenti facilè apparebit, homines fati necessitatem euitare non posse: sed faciliorem euentum ijs, quæ ab eo impendent, efficere, eumq́ promouere: adeòq́ Parcarum telas texere, non retexere, aut rumpere. Quod etsi ità se habeat, non deest tamen, vt animum abyciamus, nosq́ planè committamus fato, sed quàcunque fortunâ aspirante, bene speremus, diligenter prudenterq́ rebus nostris prouideamus: quod fatorum viæ, & rationes producendorum effectuum, obscuriores sint, quàm vt à nobis intelligi queant.

Parcarum telas texi posse, non retexi, aut rumpi.

Atque hic est Macchiauelli sensus de Fortunâ & Fato, ex quorum arbitrio & decretis Pseudopoliticam felicitatem totam ferè suspendit: non sine multis grauibusque erroribus, quos præterire nobis non licet, cum improbitatem mali scriptoris, & Pseudopoliticæ fallaciam, clarius ob oculos ponant.

§. II.

Fatum in ſiderum influxu, à Macchiauello collocari; eius tamen vim à nobis refringi, & fortunam feminæ inſtar fuſte ſubagitari poſſe; hocq; ludibrio fatum & fortunam à Dei voluntate alienari; neq; Macchiauellum ſatis in errore ſibi conſtare.

FAtum in ſiderum influxu Macchiauellus collocat, cui tribuit quoque *certum vitæ ſpatium, quo omnia in hoc vniuerſo contenta terminari* affirmat l. 3. diſcurs. c. 1. Non igitur aliter fatum accipit, quàm quod teſte S. Aug. l. 5. de ciuit. c. 1. *homines vſitatâ loquendi conſuetudine intelligunt, vim nimirum poſitionis ſiderum, eam præcipuè, quæ eſt, quando quis naſcitur, ſeu concipitur. Quod aliqui alienant à Dei voluntate* (*vocantes*, vt paulò ſupra ait, *ea fatalia, quæ præter Dei & hominum voluntatem, cuiſdam ordinis neceßitate contingunt*,) *aliqui ex illâ etiam hoc pendere confirmant*.

Fatum quid.

Sed non omnimodam neceſſitatem Macchiauellus Fortunæ & Fato tribuit. Fortunam enim, veluti fœmineæ indolis, fuſte ſubagitari, & inſtar fluminis obiectis aggeribus reprimi putat; ideóque ferociam potius ſuadet, quàm circumſpectionem.

ctionem. Quâ in re Platonem aliquâ ratione sequitur, qui in postremo de Republicâ asserit, *Necessitati ne Deos quidem resistere, quæ verò ab astris geruntur, talia interdum esse, vt euitari sapientiâ, industriâ, labore queant, in quo sita est fortuna; quæ verò certis caussis progrederentur ac permanerent fixa, id dici fatum.* Vbi apparet hæc duo à Platone distingui, etsi nec à fato quidem, velit necessitatem inferri electioni.

Macchiauellus Platonem sequitur.

Verùm Macchiauellus fortunæ vim fuste, & maiori vi obiectâ repelli & cohiberi asserens, eam sententiæ suæ ludibrio à voluntate Dei alienat. Nam si à Dei prouidentiâ decerni, & ab eiusdem potentiâ effici credit, quæ loquendi abusu fato ac fortunæ tribui solent, impiè Deo fustem intentat, & aggeres ac ferociam opponit: cuius *voluntati resistere nemo potest*, & contra quem non est consilium; cuius potentiam ac sapientiam fœmineæ imbecillitati & stultitiæ comparare, non minus stultum quam blasphemum est. Neque enim solùm Fortunæ effectus intelligit, contra quos valere potest illud Poetæ: *Tu ne cede malis; sed contra audentior ito*; ipsas *rationes producendorum effectuum, & fatorum*

Fortunam à voluntate Dei alienat.

torum vias, Macchiauellus verbis & sententijs designat, vt legenti & intelligenti planum est.

Suâ ergo vi Fortuna Macchiauelli nititur, nihil Deo debet, nec Imperium aut vires illi fert acceptas, quas si diuinas, diuinitatis contemptor crederet, à fœminei nominis contumeliâ abstineret. *Sed illi* ait S. August. l. c. *qui sine Dei voluntate decernere opinantur sidera, quid agamus, vel quid bonorum habeamus, malorúmue patiamur, ab auribus omnium repellendi sunt: non solùm eorum, qui veram religionem tenent, sed qui Deorum qualiumcunque, licet falsorum, volunt esse cultores. Hæc enim opinio quid aliud agit, nisi vt nullus omnino credatur aut rogetur Deus?* Quod ipsum profectò agit Macchiauellus, cum docet omnem felicitatem aut infelicitatem à modo agendi, ac res suas procurandi, temporũ conditioni consentaneo vel dissentaneo pendere. Sibi ergo quisq; Deus est; neque caussam habet, cur alicui supplicet, aut è cœlo spem rerum suarum suspendat, qui non aliunde, prosperitatem manare persuasum habet, quàm ab agendi modo, & animi ferociâ, si eam secundùm temporum conditionem rectè moderetur.

Ab auribus repelli debet.

Etsi

Etsi hoc in errore impostor sibi parum constat. Posteriori enim loco, quod priùs libero arbitrio concesserat, totum ferè rursus adimit, cum ait, *neque consilium ad resistendum malis, neque virtutem ad comparandam felicitatem, multum facere posse*; falsò igitur antè virtuti, aggeres cuiuscuis infelicitatis flumine validiores, adscripsit, & *obstinatâ in rebus procurandis ratione, ac modo cum temporum vicissitudine pulchrè consentiente, homines felices effici ac dici* pronuntiauit. *Macchiauellus inconstans.*

Cui illud quoque aduersatur, quod Liuij sententiam amplexus, censuit *occæcari à fortunâ animos hominum, cum vim suam ingruentem refringi non vult*. Nullos ergo aggeres virtus obijcere, nec modus agendi temporibus seruire poterit, si fortuna oculis animi glaucoma obijciat: vt neque quà aggeres obijci debeant, neque temporum conditionem cernere & intelligere valeat. Quod fortuna quidem faciet, quoties vim suam refringi nolet; semper autem nolle poterit.

Vnde sequitur nullam rerum nostrarum partem nobis administrandam relinqui, sed solius fortunæ arbitratu procurari; alteram enim partem Macchiauellus vltro *Nihil tandem libero arbitrio relinquit.*

ipsi concedit, *alteram verò, vel paulò minus*, quam virtutis aggeribus & congruo modo res gerendi circumscribit, eidem arbitrio, sui immemor relinquit? Ex fortunæ enim arbitrio pendere, hoc ipsum necesse est, an cernere nos velit, quomodo aggeres infortunijs obijcere & tempori congruere oporteat; quod si cerni à nobis nolit, ea quoque pars, quæ nobis reliqua videbatur, pro fortunæ nos occæcantis arbitrio perit. Ita *in circuitu ambulant impij*, & pugnantium errorum vertigine rotantur, postquam à veritate, infelici diuortio recesserunt.

§. III.

Macchiauellum censuisse libertatem arbitrij extingui, nisi bona externa in potestate habeat.

ENimuero Macchiauellus Liberi arbitrij naturam, cuius seruandi caussâ infelicem hanc de Fortunâ opinionem secutus est, non secundum veræ Fidei regulam intellexit. Res enim nostras, quarum partem fortunæ ereptam, nobis procurandam relinqui voluit: non constituit in bene & male agendo, seu virtutibus & vitijs, sed in gloriâ & opibus, *quem finem*

ob

ob oculos hominibus propositum esse contendit. Censet ergo libertatem arbitrij nostri extingui, si honores & opes solius fortunæ arbitratu, procurari ac dispensari dicantur; eamque ob caussam, ab hâc sententiâ, in quam aliquâ ex parte se inclinâsse fatetur, in illam opinionem venit, quam isto loco explicat. In nostro nimirum arbitrio esse, obiectis aggeribus fortunæ resistere, ne gloriam & opes, seu Imperia & dignitates eripiat, quod putat suâ ætate *Italiam cauere potuisse*, *si* ait, *quâ deceret patriâ virtute suffulta esset, vti Germaniam, Hispaniam, Galliam cernimus.*

Libertas arbitrii à Macchiauello malè explicata.

§. IV.

Deum in manu arbitrii & consilii nostri reliquisse actiones animi bonas & malas, virtutem & vitium; non item bona externa imperium, opes, honores; si Principes bona interna non negligant, Deum externa prosperaturum.

SEd liberi arbitrij defensio & explicatio, à Macchiauello suscepta, à verâ ratione & fide longè abest. In eo enim liberum arbitrium situm est, quia in nostrâ potestate est virtus, & vitium, non aurum & Imperium; quia possumus agere honesta & turpia, ac itidem non agere, seu esse boni

Liberum arbitrium in quo situm.

boni & mali, non quia possumus gloriam & opes consequi, aut non consequi.

Est hæc sacrarum literarum sententia: Ecclesiastic. 15. à v. 14. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui. Adiecit mandata & præcepta sua: si volueris mandata seruare, conseruabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere. Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi.* Imperij autem, honorum opum optionem non addidit Deus, sed suo dispensanda arbitrio reseruauit; innumeris nullus ad ista patet aditus; non igitur ideo arbitrium nostrũ extinguitur, quia hæc in nostro non sunt arbitrio.

Epicteti duplex monitum.

Quod solâ naturâ tenuem licet facem prælucente, vidit & monstrauit Epictetus, Enchiridij sui, primis duobus aureis seu monitis, seu capitibus.

1. *Rerum* ait, *alia in potestate nostrâ sunt, alia non sunt. In nostrâ potestate est, opinio, conatus, desiderium, auersatio: & vno verbo qualibet nostra actiones. In nostra verò potestate non sunt corpus, possessio, honores, imperia: & vno verbo, quacunque nostra actiones non sunt.* 2. *Ac*

2. *Ac ea quidem, quæ in nostrâ potestate sunt, naturâ libera sunt, nec prohiberi, aut impediri possunt. Quæ autem in nostrâ potestate non sunt, infirma, seruituti & impedimentis obnoxia, ac aliena sunt*; illius inquam Domini, cuius supremum in hæc dominium agnoscere & venerari Reges & Principes, magnus Rex docuit: cum offerens suas & populi Israel, inæstimabiles pro templo Domini impensas, dixit. 1. Paralip. 29. v. 11. 12. 14. 17.

Tua est Domine magnificentia, & potentia, & gloria atque victoria: & tibi laus. Cuncta enim, quæ in cœlo sunt, & in terrâ, tua sunt: tuum Domine regnum, & tu es super omnes Principes. Tuæ diuitiæ, & tua est gloria: in manu tuâ magnitudo, & Imperium omnium, &c. Quis ego, & quis populus meus, vt possimus hæc tibi vniuersa promittere? tua sunt omnia: & quæ de manu tuâ accepimus, dedimus tibi, &c. Domine Deus noster. omnis hæc copia, quam parauimus, vt ædificaretur Domus nomini sancto tuo, de manu tuâ est, & tua sunt omnia.

Dauid omnia Deo tribuit.

Non igitur ad libertatem arbitrij pertinet, ista obtinere vel retinere, sed bene illis vel malè vti, si Deus ea concesserit: & patienter acquiescere, si quæ dedit, abstulerit,

Bona externa non sunt nostri arbitrii.

lerit, aut quæ desideramus, non dederit. Conari etiam ad hæc temporalia vel adipiscenda, vel retinenda nostri est arbitrij: qui conatus si bono fine aut ex officio suscipitur, virtutis est & laudis: si finem prauum habet, aut modum excedit, vitij est & vituperij.

Virtus & vitium, bene & malè agere, tota est Liberi arbitrij optio; quam ità nostræ potestati concessit Deus, vt malè agere nostrum dumtaxat sit, bene agere & nostrum sit, & Dei, cuius gratiâ necesse est nos adiuuari. *Sufficit enim sibi oculus ad non videndum, hoc est ad tenebras; ad videndum verò lumine suo non sibi sufficit, nisi illi extrinsecus adiutorium clari luminis præbeatur*, ait S. Augustinus, cap. 3. de gestis Pelagij.

Principibus Macchiauelli fortunâ opus non est.

Hanc diuinæ gratiæ lucem, sine quâ ambulamus in tenebris, hunc eiusdem gratiæ viuidum calorem, sine quo torpemus ad benè operandum, si toto pectore recipiant, Principes: & quod arbitrij ipsorum est, in vsum salutemque suam & subditorum conuertant, impij Macchiauelli fortunâ sibi opus non esse, neque illius fata formidari debere intelligent. Quod in potestate ipsorum posuit Deus,

vt exemplo Dauidis *custodiant mandata Domini, & sequantur illum in toto corde suo, facientes, quod est placitum in conspectu illius.* Hoc faciant: & faciet Deus, quod est potestatis suæ, non illorum: vt imperia & principatus ipsis commissos stabiliat, augeat, omnique felicitate cumulet.

Sed peruertunt Pseudopolitici liberi arbitrij vsum, cum omissis animi bonis, quæ ità in nostrâ potestate sunt, vt nullâ Fortunæ aut fati injuriâ eripi possint, aut impediri, externa solùm curant: quæ dat Deus cuicunque voluerit, non negligenda quidem, sed minori, curâ quàm illa, neque aliter quàm secundum leges illius qui dedit, quærenda, retinenda, & administranda.

§. V.

Virtutem in aduersis & prosperis, contrà quàm opinatur Macchiauellus plurimùm momenti & efficaciæ habere; ac in vtrisque laudem mereri.

VNde rursus elucet, quàm præposterè Macchiauellus dixerit, eos *qui in perpetuis periculis versantur, minùs vitupe-rari debere, & minus laudari, qui continuâ felicitate fruuntur; cum & hos, & illos fata còtra-*

eò trahere videantur: neque consilium illorum ad resistendum malis, neque horum virtus ad comparandam felicitatem multum facere queant. Perpetua pericula & assiduæ huius vitæ calamitates nullam vituperationis, sed maximam laudis materiam præbent, si magno & excelso animo perferantur.

Patientia magna laus.

Multum valet patientia, *qua opus perfectum habet*, ad resistendum malis, cuius clypeo munitus S. Paulus 2. Cor. 7. v. 4. *repletus est consolatione, & superabundauit gaudio in omni tribulatione suâ.* Grauem cæcitatis *tentationem ideo permisit Deus euenire* Tobiæ, *vt posteris daretur exemplũ patientiæ eius, sicut & S. Iob.* Tobiæ 2. v. 12. *Alios verò ludibria & verbera expertos, insuper & vincula & carceres, lapidatos esse, sectos esse, tentatos esse, in occisione gladij mortuos esse, circuisse in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiatos, afflictos, quibus dignus non erat mundus,* testis est prædicator veritatis, Hebr. 11. v. 36. 37. 38. Hanc autem inter calamitates felicitatis laudem, etiam Reges & Principes mereri posse, S. Iob persuadet, cui seu regi, seu principi insultabant Reges, Tob. 2. v. 15. Neque alia exempla desunt imitari cupientibus.

Sed

Sed inter prosperitates quoque, virtuti locus & sua laus est, si animus ijs se non patiatur corrumpi, & pabula vitiorum vertat in instrumenta virtutum; quæ laus tanto maior est, quanto difficilior est laudis materia, tot vndique illecebris ad vitia prouocantibus. *Virtuti in prosperitate locus.*

Nihil igitur fata siue in prosperis, siue in aduersis virtuti obstant, nec laudes eius minuunt, quia vel nulla sunt, vel si profano nomine vti libeat, ipsa diuinæ voluntatis decreta sunt; quibus bona externa vel dantur, vel auferuntur, absque liberi arbitrij & virtutis præjudicio. Semper enim Deus integram relinquit bene agendi potestatem, quâ si vti volumus, inter quæuis pericula & aduersa securi, & felices sumus. Quod Macchiauellus non intellexit, quia felicitatem, contra rectæ rationis & veræ fidei regulam, in bonis externis, honoribus, opibus, imperio collocauit; quæ ideò *nemini conferunt veram felicitatem, quia non extinguunt insatiabilem cupiditatem*, ait S. Aug. in Psal. 115. & ideo *vera bona non sunt, quia à bonis & malis haberi possunt; & cum bona sint, bonos tamen facere non possunt*, ait idem Serm. 5. de verbis Domini in Matthæum. *Fata virtuti non obstant.* *Id Macchiauellus non intellexit.*

§. VI.

Macchiauellum fati siderei, contra doctrinam Catholicam assertorem, abducere animos à diuinâ prouidentiâ; eam Vti ad magna magnus & paruis, quos magnos facit; ex eiusdem ordine diuinam Vindictam placari posse.

EX quibus omnibus istud tandem efficitur, Macchiauellum fati siderei esse assertorem, quem errorem damnârunt Patres Concilij Bracarensis, I. c. 1. can. 8. his verbis: *Si quis animas & corpora humana, fatalibus stellis credit adstringi, sicut Pagani & Priscillianus dixerunt, anathema sit.* Vnde consequens est eius Politicam, non esse nisi flagitiosam & perniciosam, cum hæretico superstitiosoq; fundamento innixa, à verâ felicitate Deique prouidentiâ homines auertat, & excussis veræ fidei frænis, scelerum necessitatem licentiamq, persuadere laboret.

Politica Macchiauelli perniciosa.

Prorsus itaque diuinâ prouidentiâ regna constituuntur humana. Quæ si propterea quisquam fato tribuit, quia ipsam Dei voluntatem, vel potestatem fati nomine appellat, sententiam teneat, linguam corrigat, ait S. August. lib. 5. de ciu. cap. 1. *Quia cum infidelibus nec nomina debemus habere com-*

Fati nomine rectius abstinetur.

communia, ne ex consortio nominum poßit sumi erroris occasio, vt ait S. Thomas contra gentes, cap. 39. *Solùm igitur, in quantum omnia, quæ hìc aguntur, diuinæ prouidentiæ subduntur, tanquam per eam ordinata, & quasi prælocuta, fatum ponere possumus: licet hoc nomine Sancti Doctores vti recusauerint, propter eos, qui ad vim positionis siderum hoc nomen retorquebant*, vt docet idem S. Thom. 1. p. q 116. a. 1. c.

Quæ improba significatio cum hodie quoque multorum animis hæreat, satius est hoc nomine abstinere, aut certè illud non frequentare. Quin etiam fortunæ nomen S. Augustino displicuit, quo in tribus libris contra Academicos se vsum dolet, lib. 1. Retract. c. 1.

Quid de fato & fortunâ sentiendum.

Sed quamuis vtrumque expediat, modum tamen sentiendi, quam loquendi corrigere præstat; quod fiet, si Principes pariter ac subditi felicitatem suam in diuinâ voluntate implendâ, & sequendâ sitam esse intelligant; & in ijs quæ bene, vel malè agunt, nullam omnino, in bonis autem & malis externis, non aliam necessitatem & dispositionem agnoscant, præter eam, quàm Diuina prouidentia imponit & facit. *Quæ attingit à fine vsque ad finem, fortiter*

titer & disponit omnia suauiter, ad imperia & res magnas vtens non solùm magnis, vti Macchiauellus de suis fatis fabulatur, sed etiam paruis: quos facit magnos, cum ipsi placuerit, cui nihil magnum est.

Dauid ex Pastore Rex.

Sic *elegit Dauid seruum suum, & sustulit eum de gregibus ouium, de post fœtantes accepit eum.* Psa. 77. v. 70. eodẽ more ac jure suo, *quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea, quæ sunt destrueret: vt non glorietur omnis caro*, Rex, Princeps, Respublica *in conspectu eius*, 1. Cor. 1. v. 27. 28. 29. Idem enim qui illos in solio collocauit, inde detrahere potest; idem qui clauum tenere jussit, illum de manibus excutere potest, in pœnam vel eorum qui malè tenent, vel eorum qui bonis gubernatoribus digni non sunt.

Quo sensu non quidem de fato, sed justitiâ Dei, seu vindice Prouidentiâ verum est, quod Macchiauellus dixit, *si qua magna moles impendeat malorum, priusquam eueniant, solere eos viros, qui consilio ijs obuiam ire possent, aut aboleri, aut certè ita af-*

fligi,

fligi, ne resistere vllo modo poßint, in pœnam aut suam, aut aliorum.

Etsi verò Diuinæ prouidentiæ ordinem nec effugere, nec retexere, aut rumpere possimus, est tamen hic ipse illius ordo: precibus multa, aliàs neganda concedere, pœnitentibus item & deprecantibus pœnas aut indulgere, aut mitigare. Quare possunt Principes ac subditi, secundùm veræ Fidei ac Politicæ principia, faciliorem mitioremque euentum ijs, quæ à iustitiâ diuinâ impendent, precibus & pœnitentiâ efficere, multaque quæ desiderant impetrare: cum contra Pseudopolitici fatalibus fabulis, verisque sceleribus diuinam iram magis prouocent, in ruinam imperiorum, & salutis suæ æternum dispendium. *Ordo Diuinæ prouidentiæ.*

Rectius itaque similibus verbis, qualibus Macchiauellus infortunatam de fortunâ ac fato disputationem claudit, ego hanc cum eo pugnam finio. Etsi inquam diuina prouidentia ità se habeat, vt bona huius vitæ, communia bonis & malis, det & auferat tum his, tum illis pro arbitrio non decet tamen, vt animum abijciamus; sed quâcunque aurâ aspirante, seu prosperâ, seu aduersâ bene, sed magis de di- *Animus non abijciendus.*

uinâ bonitate, quam noſtrâ induſtriâ, ſperemus; diligenter prudenterque rebus noſtris prouideamus, ijs inquam modis, quos prudentia filiorum Dei, non huius ſeculi dictauerit. Quamuis enim ignotæ ſint nobis, diuinæ prouidentiæ viæ ac decreta, at illud ignotum eſſe non poteſt: nec injuſta eſſe, nec quidquid de rebus huius vitæ ſtatuant, ſaluti æternæ aduerſa, niſi ſponte perire velimus.

§. VII.

Macchiauello autore ea arma pia eſſe, in quibus ſolis ſpes vertitur; ſed aduerſari Deum, & SS. Scripturas.

CAP. XXVI. Principis affirmat *Id bellum eſſe iuſtum, quod eſt neceſſarium: & ea arma pietatem redolere, cum nullâ aliâ in re, quàm in illis ſpes omnis vertitur.* Non poſſumus Macchiauello credere, bellum neceſſarium eſſe iuſtum, vt enim neceſſariam Principi ſupra dixit, eſſe improbitatem, ſi ſe ſaluum velit: ità ob eandem cauſſam, non poteſt non dicere, eſſe neceſſarium bellum iniuſtum, ſi aliter Imperium comparari vel cōſeruari nequeat. Etſi quia finis ille, Macchiauello ſcilicet autore bonus eſt, eodem decernente belli iniuſti-

iniuſtitia, in iuſtitiam mirabili Metamorphoſi transformetur. Sed non repetimus iam diſputata.

Si neceſſitas conſeruandæ legitimæ Reipublicæ, aut iuſti Principatus, aut veræ Religionis, bellum poſtulet, illud ſanè iuſtum erit, quia neceſſarium. Verùm hæc neceſſitas à Macchiauello ignorata aut neglecta fuit, ideóque de eâ intelligi non poteſt, nec explicari tam benignè meretur, cum præſertim de belli pietate, impiam ſententiam mox ſubiungat, & quid prius de neceſſitate ſenſerit, aperiat. *Bellum quod iuſtum & neceſſarium.*

Si ea enim *arma pietatem redolent, in quibus ſolis ſpes omnis vertitur*, nulla igitur arma magis pia ſunt, quàm Tyrannorum & impiorum; hos enim bonitate cauſſæ deſtitutos, injuſtitiæ ſcelerumque conſcientia, nullam in diuino auxilio ſpem reponere ſinit; ſolâ ergo virium militumque ferociâ & fiduciâ nituntur. Quod cum etiam in bona cauſsâ pietati aduerſetur, euidens eſt eidem, in bello injuſto multo magis repugnare. *Impii armis maximè fidunt.*

Sæpius ſacræ literæ eiuſmodi fiduciam damnant, eamque inanem, & Deo exoſam eſſe oſtendunt. *Væ* ait Iſaias c. 31. v. 1. *qui deſcendunt in Ægyptum ad auxilium,*

in equis sperantes, & habentes fiduciam super quadrigis, quia multæ sunt, & super equitibus, quia prævalidi nimis: & non sunt confisi super sanctum Israel, & Dominum non requisierunt, &c. & v. 3. *Ægyptus homo, & non Deus: & equi eorum caro, & non spiritus: & Dominus inclinabit manum suam, & corruet auxiliator, & cadet, cui præstatur auxilium.* Ierem. c. 17. v. 5. *Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius.*

An igitur spes in solis armis pietatem redolere potest, cui *Væ* & *ruinam* & *consumptionem* & *maledictum* Prophetæ denuntiant? Ad alios Magistros eat Princeps, si veram seu in Deum, seu in patriam pietatem discere velit. Grandis est tantæ virtutis iniuria, eam scelerum confidentiæ adscribere. Sed hos cum Macchiauello *in curribus, & in equis* suis maledictos relinquamus; nos autẽ *in nomine Domini Dei nostri inuocabimus*, Psa. 19. v. 8. hortabimurque pios Principes, vt si victoriam aduersus hostes optant, illam non à se, sed Domino exercituum sperent: qui superbis & de suâ potentiâ præsumentibus, eam non rarò negauit.

Victoria à Deo speranda.

§. VIII.

Appendix ex Libro I. Discursuum de Republicâ.

CAP. IX. Ponit præcipuum Pseudopolitiæ fundamentum: *malefacta bono fine & euentu excusari.* De quâ doctrinâ scripturis, & veræ fidei contrariâ, iam suprà egimus.

CAP. IV.

Verum Dei timorem sub Numæ tempora, in regno Iudâ, non apud Romanos viguisse; nec caussam tanti Imperij, falsæ religioni à Macchiauello rectè adscribi.

§. I.

Macchiauello autore, cultum Religionis præclarè à Numâ institutum; & inde multis seculis nusquam gentium tantum Dei timorem extitisse, hancq; caussam tanti Imperii esse.

CAP. XI. Libro I. Discursuum de Republicâ, de falsâ Romanorum Religione, non secundum veræ Religionis regulam Macchiauellus differit. *Quamuis* ait, *à Romulo Roma primam originem traxerit, eumq; vt filia patrem meritò agnoscere debeat: nihilominus tamen viderunt Dij*

immortales, quod leges a Romulo lata & instituta: ad tantum Imperium acquirendum non sufficerent. Quamobrem eo ex hâc vitâ migrante, Senatum mouerunt, ad Numam Pompilium successorem eligendum, vt is videlicet ea suppleret, quæ à Romulo neglecta fuissent.

Stolida Macchiauelli impietas.

Cum is ergo ad Imperium peruenisset, P. R. ad belli artes institutum, ferocemq; deprehendit: quem cum ad pacem, & tranquillitatem instituere cuperet, ad religionis cultum constituendum omne studium conuertit. Quem asserit *tam præclarè institutum fuisse, vt multis seculis nusquam gentium, tantus timor Dei extiterit, quantus apud Romanos, ex Numa institutione erat.*

Postea verò concludit, *cultum Religionis à Numâ Pompilio institutum, vnam è primariis caussis extitisse, propter quas Romani in rebus gerendis tam felices fuerint.*

§. II.

Cultum falsorum Deorum præclarè institutum dici non posse.

NOn solum cum hæreticis sentit Macchiauellus, verùm etiam cum Ethnicis loquitur, *Deos immortales* reuerenter appel-

appellans, & tanquam prouidos præclaræ Religionis per Numam autores prædicans. Vbi hominis tam ſtultam temeritatem, quàm profanam impietatem mirari ſubit, quod cultum Religionis ſacrilegæ, præclarè inſtitutum affirmet: & ijs quidẽ autoribus, quos colere & venerari quia docuit Numa, in ſuperſtitionis ac idololatriæ barathrum Romanos profundiùs immerſit.

Quod an præclarè factum putet, ſi ſententiam dicere debeat S. Paulus, repetet, quod jam olim ad Romanos, 1. v. 22. 23. 25. de idolorum cultoribus ſcripſit: *euanuiſſe illos* cum Numâ *in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſſe inſipiens cor eorum: dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtultos factos eſſe, & mutauiſſe gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium*; &: *commutaſſe veritatem Dei in mendacium, & coluiſſe, & ſeruiſſe creaturæ potius, quàm Creatori, qui eſt benedictus in ſecula Amen.*

S. Paulus Macchiauello aduerſatur.

Hoc ſcilicet Macchiauello judice eſt præclarè religionis cultum inſtituere. Neque enim alios Deos quam Dæmones, & idola colere docuit Numa; neque vanus

& fa-

Falsorum Deorum timor superstitiosus.

& fanaticus falsorum Deorum timor quidquam virtutis aut laudis habet, sed plurimùm superstitionis & detestandæ impietatis. Quanti enim est Dæmones, idola, aurum, argentum, lingua & lapides timere; & Deum verum, qui fecit hæc omnia contemnere? *Cuius inuisibilia à creaturâ mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & diuinitas, ita vt sint inexcusabiles, qui illum non cognouerunt, aut cum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt*, vt ait idem Apostolus l. c. v. 20. & 21.

§. III.

Temporibus Numæ, ante item & post, sub Ezechia & Iosiâ, Dei cultum ac timorem floruisse, & refloruisse.

ILla deinde in Deum verum, eiusque legitimum cultum grandis injuria est, cum ait, *multis seculis nusquam gentium tantum timorem Dei extitisse, quantus apud Romanos ex institutione Numæ erat*. Non fuisse verum Dei timorem apud Romanos, qui *est initium sapientiæ*, inde apparet, quia veri Dei notitiâ & religione caruerunt, quæ vltimis Numæ annis, & antè

vige-

vigebat apud Iudæos, ſub Ezechiâ rege optimo & ſanctiſſimo. *Ipſe enim fecit, quod bonum erat coram Domino, iuxta omnia, quæ fecerat Dauid pater eius.* 4 Reg. 18. v. 8. Lege etiam 2. Paralip. 29. & 31.

Ezechias Rex optimus.

A cuius pietate degenerauit quidem filius Manaſſes, & *ſeduxit Iudam, & habitatores Ieruſalem*, ibid. cap. 23. v. 9. *ſed poſtquam* Aſſyrij *captum & vinctum catenis atque compedibus duxerunt in Babylonem, coanguſtatus orauit Dominum Deum, & egit pœnitentiam valde coram Deo patrum ſuorum. Deprecatuſq; eſt eum, & obſecrauit intentè, & exaudiuit orationem eius, reduxitq; eum Ieruſalem in regnum ſuum. Et cognouit Manaſſes, quod Dominus ipſe eſſet Deus.* ibid. v. 11. 12. 13. *& abſtulit Deos alienos, & ſimulacrum de domo Domini, &c.* ibid. v. 15. 16.

Manaſſes pœnitens.

Manaſſen poſt duos annos, quibus regnauit Amon filius eius, paternæ impietatis, non autem pœnitentiæ hæres, ſecutus eſt nepos Ioſias octo annos natus, ib. c. 34. v. 1. *Octauo autem anno regni ſui, cum adhuc eſſet puer, cœpit quærere Deum patris ſui Dauid. Abſtulit ergo Ioſias cunctas abominationes de vniuerſis regionibus filiorum Iſrael, & fecit omnes, qui reſidui erant*

Ioſias piiſſimus.

erant in Israel, seruire Domino Deo suo, Cunctis diebus eius non recesserunt à Domino Deo patrum suorum. v. 33.

Falsum igitur est *multis seculis nuspiam gentium, tantum timorem Dei extitisse, quãtus apud Romanos ex Numa institutione erat.* Eodem enim seculo, iisdem Numæ annis, & proximè antecedentibus ac sequentibus, vixerunt hi Reges veri Dei cultores eximij, timorisque diuini aut restauratores, aut propagatores; aut eodem timore ad scelerum pœnitentiam compulsi. Vt taceam de Saule, Dauide, Salomone, alijsque deinceps vsque ad Ezechiam regibus, quorum illi vix tribus, reliqui proximioribus seculis Numam antegressi sunt: vigente ac florente identidem, in subditis & Principibus timore Dei, per impietatis interualla sæpius quidem interpolato, sed paulò post per pœnitentiam restituto.

§. IV.

Timorem Dei apud Romanos verum non fuisse, cum à falsis Dijs, nulla publica probitatis præcepta, sed multa scelerum exempla acceperint.

HVic sanctissimo castissimoque timori, profanus impurusq; timor à Numâ

mâ inuectus, comparari non poteſt. Inſtituit ille Dæmonum cultum, Reges & filij Iſrael ac Iuda, eundem ſuſtulerunt; aras ſacrilegas, lucos, ſimulacra, ſculptilia ille erexit, iſti demoliti ſunt; ſacerdotes, & flamines, pro impijs ſacris initiauit, iſti oſſa illorum combuſſerunt; ille debitum Deo vero cultum abſtulit, iſti reddiderunt; ille nulla bene viuendi præcepta Deorum falſorum autoritate conſtituit, iſti *operati ſunt bonum & rectum, & verum coram Domino Deo ſuo,* non declinantes à ſanctiſſimis legibus, *neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram.*

Vnde apparet non potuiſſe caſtè Deos falſos à Romanis timeri, à quibus *nulla vnquam publica præcepta probitatis acceperunt*, vt demonſtrat S. Aug. cap. 4. 6. 16. 22. Nihil verò proderant *ſecreta quædam dæmonum monita, quæ pertinere videbantur ad bonos mores, cum palàm in ſacris eorum omnis nequitia diſceretur*; vt oſtendit idem cap. 26. multa de obſcœnitate ludorum, quos ipſi Dij inſtitui à Romanis iuſſerunt, diſſerens; in quibus Deorum ſcelera oculis & auribus repræſentabantur; *magis intuentibus Romanis*, vt ait cap. 17. *quid Iupiter fecerit, quàm quid docuerit*

Secreta dæmonum monita inutilia.

Plato,

Plato, vel censuerit Cato. Hinc apud Terentium flagitiosus adolescens, spectat tabulam quandam pictam in pariete, vbi inerat pictura hac: Iouem quo pacto Danae, misisse aiunt in gremium, quondam imbrem aureum. Atque ab hâc tantâ auctoritate, adhibet patrocinium turpitudini suæ, cùm in eâ se iactat imitari Deum. At quem Deum? inquit; Qui templa cœli summo sonitu concutit. Ego homuncio id non facerem? Ego verò illud feci ac lubens.

Non est timor iste diuinus, qui nullis bonis præceptis à malo auocat, & malis eorum qui timentur exemplis, ad scelera prouocat. Frustra Numæ numina incussere terrorem, quorum facta vitijs conciliarunt autoritatem. Si quæ illorum reuerentiâ aut metu Romani religiosè egerunt, aut omiserunt, superstitio fuit, vel probitas ludicra: maioribus alijs vitijs sceleribusque, & publicè & priuatim compensata, imò superata.

§. V.

Romanos non Sacrilego Deorum cultu, sed qualibuscunque bonis moribus, Imperii magnitudinem adeptos esse.

EX quibus denique consequens est, falsò itidem & improbè Macchiauellum

uellum ſenſiſſe, quod cultus Religionis à Numâ inſtitutus, vna è *primarijs cauſſis extiterit, propter quas Romani in rebus gerendis tam felices fuerint.* Negant id Tertullianus in Apologetico, c. 25. S. Cyprianus lib. de idolorum vanitate, Minutius in Octauio, S. Aug. l. 4. de ciu. c. 9. & 28. eo inter alia argumento, quod, ſi vlla falſæ Religionis in comparando, augendo, conſeruandoque Imperio vis eſſet, id beneficiũ ſi potuiſſent, Græcis potiùs quàm Romanis falſi Dij contuliſſent: cum illi ante hos, eorum cultui dediti fuerint, multaque inuenerint, quæ Romani ab illis hauſta in ſuos ritus tranſtulerunt.

Dii Graecos non iuuerunt.

Accedit ratio palmaris, quod, cum Religio Romanorum, impijs ritibus & ſacris, naturâ repugnante falſis Dijs deuota fuerit: indignum ſit credere Deum verum, ſacrilegia & diuinitatis ſuæ iniurias, terreni felicitate Imperij eſſe remuneratum. Non igitur impio Deorum cultu, ſed bonis quibuſdam moribus, antiqui Romani meruerunt, vt Deus verus, quamuis non eum colerent, eorum augeret Imperium. Quos mores deſcribit S. Aug. lib. 5. de ciu. cap. 12. & *de mercede* hâc *temporali, quam Deus reddidit bonis moribus Romanorum,*

Deus ſacrilegia non remuneratur.

disserit, cap. 15. quod breue sit, ad obstruendum os Macchiauelli, totum inserere visum est:

Romani cur tam felices.

Quibus ergo ait, *non erat Deus daturus vitam æternam, cum sanctis Angelis suis in ciuitate suâ cœlesti, ad cuius Societatem pietas vera perducit, quæ non exhibet seruitutem religionis (quam latriam Græci vocant) nisi vni vero Deo, si neque hanc eis terrenam gloriam excellentissimi Imperij concederet: non redderetur merces bonis artibus eorum, id est, virtutibus, quibus ad tantam gloriam peruenire nitebantur. De talibus enim, qui propter hoc boni aliquid facere videntur, vt glorificentur ab hominibus, etiam Dominus ait: Amen dico vobis, perceperunt mercedem suam.*

Sic & isti priuatas res suas pro re communi, hoc est Republicâ, & pro eius ærario contempserunt, auaritiæ restiterunt; consuluerunt patriæ consilio libero, neque delicto secundùm suas leges, neque libidini obnoxij. Sed his omnibus artibus, tanquam verâ viâ nisi sunt ad honores Imperium, gloriam; honorati sunt in omnibus ferè gentibus: Imperij sui leges imposuerunt multis gentibus: hodieq; literis & historiâ gloriosi sunt pene in omnibus gentibus. Non est quod de summi & veri

& veri Dei iustitiâ conquerantur; perceperunt mercedem suam. *Receperunt mercedem suam.*

Non igitur cultus Religionis falsæ, caussa primaria, sed nulla fuit felicitatis Romanæ, quam impietas superstitiosa dudum euertisset, nisi qualibuscunq; bonis moribus illorum, temporalis regni mercedem, benignitas Dei reddere decreuisset, quos à felicitate regni æterni, idololatria præcipuè exclusit. Quæ aduersùs Macchiauellum prolixiùs differenda fuerunt, vt profani hominis de religione & rebus sacris, impium sensum, clarius conuinceremus.

CAP. V.

Macchiauelli in Ecclesiam Romanam & Ecclesiasticos, iniuria & contumelia.

§. I.

Falsam religionem, propter rationem Status, fouendam non esse.

CAP. XII. Libri I. Discursuum de Republicâ, titulum Romanæ Ecclesiæ contumeliosum hunc habet. *Quantum intersit ad conseruandam Rempublicam, vt ratio diuini cultus, atque religionis habeatur: & quod in Italiâ propter Romanam*

Ecclesiam, deficiente eâdem religione, ruina Imperij secuta sit.

Tum luſciniæ cantu orſus, Principibus & Rebuſpublicis verum Religionis cultũ, ad ſui conſeruationem præ cæteris ſuadet. Sed mox coruus crocitatione ſe prodit: cum monet, *quacunque fidem fundamentis Religionis conciliant, ea foueri debere, etſi non vſq; adeò conſtiterit omnibus, quod certa veráq; fuerint.* At enim veræ Religionis fundamenta mendacijs figmentiſque niti non poſſunt, aut fulciri debent. Neque id quiſquam dixerit, niſi qui cum Macchiauello veram Religionem ludibrio habet, & mancipij inſtar Rationi ſtatus ancillari cogit: vt falſis vaniſque opinionibus conſtricti ſubditorum animi, tanto faciliùs in ſeruitute contineantur. Quam ob cauſſam iſtud ſupra inter falſa ſtatus conſeruandi media, à Macchiauello aſſignata, retulimus.

Vera religio figmentis non nititur.

Vera enim Politica, ſi deprehendat falſam Religionem pro verâ, in Republicâ aut Principatu vigere, illam repudiat, iſtam amplectitur; nec timet de temporalibus periclitari, ne detrimentum patiatur æternorum. Etſi Deus *regnum ſuum quærentibus,* illa non adimat habentibus; ſed

Vera Politica falſam religionem repudiat.

ſed non habentibus adijciat; poſſitque cuiuis Principi aut Reipublicæ, Religionem veram propter rationem ſtatus non amplectenti, meritò illud dici: *Chriſtum venire quid times? Non eripit mortalia, qui regna dat cæleſtia.*

Sed nunc Macchiauelli in Eccleſiam Romanam,& veram Religionem calumnias ac iniurias, quas in hoc capite plenis buccis, euomit, audiamus.

§. II.

Macchiauelli ſententiâ, Religionis præcepta in Romanâ Eccleſiâ adulterari atque corrumpi; eandem in cauſâ eſſe, cur Italia in partes diuiſa multis Principibus pareat, & aliorum præda ſit; niſi Viri ſancti Chriſtianam religionem ad ſua principia reuocaſſent, eam Epiſcoporum, aliorumq; Eccleſiaſticorum prauis moribus, periire & corrumpi planè potuiſſe.

POſt Romanorum itaque Religionem, ſeu verius ſacrilegam ſuperſtitionem laudatam, ità diſſerit: *Quod ſi hæc tam diligens cura diuini cultus, à Republica Chriſtiana Principibus obſeruata eſſet, ſecundùm primam inſtitutionem & præcepta eius, qui illum nobis primùm tradidit: longè maiori felicitate ac pace in Chriſtiano orbe frueremur.*

Maledicentia insignis.

mur. Nunc cum nusquam minus vel pietatis, vel religionis sit, quàm in ijs hominibus, qui Romæ viciniores habitant: eaq; Christianæ Religionis caput censeatur, facilè conijcere potes Christianum orbem magnopere periclitari.

Quod si quis etiam diligenter consideret, eum Religionis cultum, qui nostrâ ætate in vsu est, eumq; conferat cum primâ Christianæ Religionis institutione, ac veris fundamentis: is non potest vel illius interitum non metuere, vel diuinam vltionem non formidare. Et quamuis non desint, qui opinantur, omnem quam Italia habeat felicitatem, ab Ecclesiâ Romanâ dependere: tamen contrariam sententiam quis veriorem existimauerit: considerando eos, qui in Romanâ Ecclesiâ, nequaquam secundùm Christianæ Religionis præcepta viuunt, sed ea adulterant atque corrumpunt.

Religionis interitum Macchiauellus formidat.

Quibus hoc etiam accedit, quod eadem hæc Romana Ecclesia in caussâ est, cur Italia in partes diuisa diuersis Principibus pareat: cum tamẽ nulla regio verè felix sit, nisi sub vnius siue Reipub. siue Principis Imperio pareat, vt nostrâ memoriâ Galliæ, Hispaniæq; accidit. Cuius rei ratio est, quod cum non modò in res sacras, sed etiam in res humanas

Calumnia Pseudopolitica.

Impe-

Imperium sibi vendicauerit Romana Ecclesia: non habuit illa quidem tantas vires, vt vniuersam Italiam occupare potuerit, sed neque interim tam debilis fuit, quin euocare posset ad se aliquem præpotentem Principem, aduersus eos, quorum potentia illi in Italiâ formidolosa videretur.

Id multis exemplis patet, cum vetustis, tum recentibus. Nam & Caroli Magni auxilio Longobardos expulit, qui propemodum toti Italiæ imperabant: & patrum nostrorum memoriâ, Gallorum auxilio Venetorum potentiam fregit: eosdemq́ Gallos postmodum Heluetiorum copijs ex Italiâ eiecit. Ecclesia Romana, igitur, cum neque tantas vires habuerit, quibus ipsa potuerit vniuersam Italiam occupare; neque etiam alteri, vt eam occuparet, permiserit, caussa fuit, ne sub vnius Imperium redigeretur, sed in varias partes diuisa, multis Principibus parere cogeretur. Ex eo accidit, vt ob discordias Principum debilitata, non modo potentum atque Barbarorum, sed cæterorum quorumcunq;, qui illam inuadere ausi sunt, libidini in prædam cesserit; quod quidem nos Itali soli Romani Ecclesiæ debemus. **Exempla falsa.**

Quod si quis hæc omnia, quæ de Romana Curia deprauatione narraui, certo experi- **Experientia fallax.**

mento cognoſcere vellet, eum tam potentem eſſe oporteret, vt illam ad Heluetios, qui ſoli noſtri tempore, veterem Religionis cultum & diſciplinam militarem conſeruare videntur, ad habitandum cogere poſſet: conceſſâ illi videlicet iſthic eâdem potentiâ, quam in Italiâ habet. Nam certum eſt, ſi id fieret, breui temporis ſpatio, illorum quoque hominum mores, huius Curiæ prauitate, tantopere corruptum iri, quantopere id illis, ex vllâ aliâ cauſſâ contingere vnquam queat.

Hiſtoria Macchiauello repugnat.

De Italiâ ſimilem querelam habet cap. 12. Principis. *Animo* ait, *comprehenſum velim, quod vbi primũ Romanum Imperiũ ex Italiâ aliò tranſlatũ fuit, ac Pontifex in ijs, quæ profana erant, maiorẽ in dies autoritatem ſibi aſſumeret, tota Italia in plures dynaſtias diſſecta eſt. Celebriores enim vrbiũ in ſuos primarios, quibus antea Imperatorũ fauore oppreſſæ parebant, arma ſumpſerunt: ad quod etiã Pontificij, vt inde exiſtimationẽ in ijs, quæ ſacra non erant, compararent, opem ferebant. Ex his etiam nonnullæ in ditionẽ & dominatũ ſuorum ciuium ceſſerunt. Ex quo cum Italiæ rerum procuratio, in manus ac poteſtatẽ Pontificiorũ, & nonnullarum Rerumpublicarum deueniſſet; cum huius generis homines, hiq; ciues omnino rei*

bellicæ expertes & ignari essent, cœptum est ab ipsis stipendia militibus persolui.

De prauis Ecclesiasticorum moribus, malè itidem loquitur lib. 3. discurs. cap. 1. *Ad conseruandas* ait, *etiam sectas necesse est, adhibere idem remedium, vt illæ quasi renouentur, ac ad principia reuocentur, & emendentur. Quod nisi aliqui viri sancti, in Christianâ nostrâ Religione præstitissent, præsertim D. Dominicus, & Franciscus, dudum periysset vniuersus illius cultus. Ij enim in paupertate viuentes atque humilitate, Christianæ vitæ exemplũ hominibus proposuerũt: quo tantum certè effecerunt, vt quæ Religio Episcoporũ, cæterorumque nostrorum Ecclesiasticorum prauitate vitæ, corrumpi planè potuisset, ea etiamnum subsistat, cum videamus homines religioso quodam metu, illis etiamnum delicta sua confiteri, in honore eos vitia ipsorum non damnare, sed Dei arbitrio commendare.* Ità de Religione eiusque Præsidibus Macchiauellus.

Religio Christiana perire non potest.

Cuius iniuriæ & criminationes generatim triplices sunt. Quædã enim Ecclesiæ & aulæ Romanæ, aliorumq; Ecclesiasticorũ mores; aliquæ Religionis doctrinam & interitũ; aliæ demũ Statum Italiæ concernunt. Singulà paucis refellenda sunt.

§. III.

De moribus dudum respondisse Christum; quæcunque dixerint vobis seruate & facite &c. Habere hoc omnem aulam, vt mores corrumpat.

DE moribus dudum respondit Christus, Matth. 23. v. 2. & 3. *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo, quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundùm opera verò eorum nolite facere: dicunt enim & non faciunt.* Addo interpretem S. August. qui lib. 4. de doctr. Christ. cap. 27. ità ait:

Audiuntur vtiliter, qui vtiliter non agunt.

Quoniam boni fideles non quemlibet hominum, sed ipsum Deum obedienter audiunt, qui ait: Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite, dicunt enim & non faciunt: ideo audiuntur vtiliter, qui etiam vtiliter non agunt. Sua enim quærere student, sed sua docere non audent, de loco scilicet superiore sedis Ecclesiasticæ, quam sana doctrina constituit. Propter quod ipse Dominus, priusquam de talibus, quod commemoraui, diceret, præmisit: super cathedram Moysi sederunt. Illa ergo Cathedra non eorum, sed Moysi, cogebat eos bona dicere, etiam non bona facientes.

Agunt sua, non docent sua.

Agebant ergo sua in vitâ suâ: docere autem

tem sua, cathedra illos non permittebat aliena. Multis itaque prosunt dicendo, quæ non faciunt: sed longè pluribus prodessent faciendo, quæ dicunt. Abundant enim qui malæ vitæ suæ defensionem, ex ipsis suis præpositis & doctoribus quærunt: respondentes corde suo, aut etiamsi ad hoc erumpunt, ore suo, atque dicentes: quod mihi præcipis, cur ipse non facis? Ita fit, vt cum non obedienter audiant, qui se ipse non audit, & Dei verbum, quod eis prædicatur, simul cum ipso prædicatore contemnant.

Quod facere etiam Macchiauellus non dubitauit, suo se ore violatæ Religionis condemnans. Nam istam etiamnum subsistere inde colligit, quod videamus, *homines religioso quodam metu* Ecclesiasticis *etiamnum delicta sua confiteri, in honore eos habere, vitia ipsorum non damnare, sed Dei arbitrio commendare.* Ipse autem honorem Romanæ Ecclesiæ statusque Ecclesiastici grauibus contumelijs violat, vitia vero damnat, non Dei arbitrio cõmendat; est ergo à religioso illo metu, quo vera Religio in animis hominum subsistit, quàm maximè alienus.

Iam illud, quod de Heluetiorum corruptione si Romana Curia ad eos transfer-

ferretur, certo securura attexit; *felle amaritudinis & obligatione iniquitatis* act. 8. v. 23. refertum est. Habet hoc ferè aula, vt mores incautorum corrumpat; ob ministrorum, hominumq; omnis generis seu multitudinem, seu colluuiem, rerum item affluentiam, & vitæ otiosam atque honoratam licentiam.

Aula malis Principes non semper mederi possunt.

Neque pijssimi licet Principes, hisce malis, semper mederi possunt; aulici, enim alijque qui aulam frequentant, ingentia plerumque vitia, & peruersa studia secum afferunt, eáque Principibus ignota, quæ aut difficulter, aut non nisi serò deprehenduntur. Adhæc, cum alienis oculis auribus, & manibus pleraque credere & gerere eos oporteat, (neque enim omnibus interesse possunt, aut debent) contingit ipsos frequenter falli, dum virtutib⁹ simulatis vera vitia improbi tegunt; aut facta mentiuntur, quæ infecta sunt; aut facturos se spondent, quæ Princeps mandauit, cum mandatis contraria in animo habeant; aut malos excusant, bonos incusant; aut alijs denique modis virtuti ac probitati ianuam claudunt, improbitati aperiunt.

Quare non solius Curiæ Romanæ, sed com-

communis ferè aularum infelicitas est, quod inuitis licet bonis legibus ac Principibus, aliquam morum corruptelam secum trahant apud eos, qui propter delicias, vel gloriæ & opulentiæ aucupium, in ijs versantur. Nam propter pias caussas *etiam conuenit religiosis adire Regum Palatia, ad eos arguendos, vel dirigendos, sicut Ioh. Baptista arguebat Herodem, vt dicitur Matth. 14.* ait S. Thomas 22. q. 137. a. 2. ad 3.

§. IV.

Minorem esse corruptelam in Curiâ Romanâ, quàm passim in aliis aulis, teste oculato Æneâ Syluio.

CORruptelam autem minorem esse in Curiâ Pontificiâ, quam passim in aulis, æquus rerum æstimator facilè sibi persuaderi patietur. *Fatemur* ait, Æneas Syluius tum Cardinalis, postea Pontifex Pius II. in epist. de moribus Germaniæ, *in Romanâ Curiâ, quam regunt homines, non omnia esse nitida, & plurima fieri digna correctione. Nec ambigimus ipsos primæ vrbis antistites, cum Christi Dei nostri Vicariatum assumunt, homines remanere, ac propterea falli, errare, labi, ac decipi posse. Sedent*

Pontifices homines sunt.

dent pij Patres in thalamo suo; veniunt ad eos nunc Cardinales, nunc Episcopi, nunc sortis alterius homines: & modò hunc, modò illum laudibus cumulant, dignumq́ grandi regimini adscribunt, adstruunt. Credit Apostolica pietas, hisq́ beneficia mandat, quos commendatos accipit. Atque ità fit, vt aliquando virtus pecuniæ cedat; non quia Pontifex probitati præferat aurum, sed quoniam internuntij, siue vt aiunt, mediatores argento aut amicitiâ victi, indignum digno præponunt.

Decipiuntur interdum.

Decipitur interdum Romanus Antistes; quis dubitat? homo est, & inter homines viuat, necesse est. Sunt in Romanâ Curiâ & auari, & seductores: quis nescit? Et paulò post: *Pauci sancti & digni, quos optimus amet Deus: quos auaritia non agant stimuli. Sed maxima pars hominum ficta, fucatáq́ est; plures videri boni, quàm esse volunt, sub ouinâ pelle, sæpe lupinum offendes animum. Nil igitur mirum est, si Romani Pontificis aliquando prouidentia fallitur, & Beneficia pecunijs extorquentur.*

Sordes in omni palatio.

Et paulo post. *Nec Curia est à crimine munda; sordes in omni palatio reperias. Lustrauimus & nos ætate nostrâ multorum Principum aulas consideráuimus regum mores.*

res. *Nulla regio est, quam non Harpyiæ fœdârunt; omnis prouincia suos habet Phineas; omne atrium suis deformatur inquinamentis. Nihil est inter homines ex omni parte perfectum; sed maiora illic inuenies crimina, vbi maiora geruntur negotia.*

At si velis simul conferre omnia; & minores sedes pro suis portionibus comparare maioribus, nullam ostendes Curiam, in quâ minus hoc morbi grassetur, & in quâ magis ex ordine, rectoq; instituto, quàm in hâc Romanâ res gerantur. Nec vsquam terrarum tantam doctrinam, tantam rerum experientiam, tot bonarum artium studia, tot viros Sanctimoniâ vitæ præclaros, quot in Romanâ reperies Curiâ: vt rectè hic esse domicilium literarum, & officinam virtutum quis affirmauerit. Quod si turpitudo illis est admista, humanitati adscribendum est, quæ nusquam candida reperitur,

Romana Curia aliis magis innoxia.

Et infra. *Sed quid obsecro est, quod in Romano Præsule videamus indignum? An forsitan, sicut plerosque Prælatorum & Principum, videmus ire venatum, aut aucupatum. Equosne Pontifex Romanus, aut canes, aut aues ad delicias pascit? Quis eum aliquando in spectaculis, aut ludis vidit? Saltationes, & choreas, & cantus mulierum inspi-*

inspicit? Quando ille conuiuia lasciuiæ, aut ebrietatem spectauit? aut aleâ lusit, aut schacco? Aliena sunt hæc ab Apostolico Palatio.

Studia & occupationes Pontificis. *Studia Pontificis Maximi, & occupationes sunt, diuinis interesse mysterijs, & sacram rem facere diebus celebrioribus. Audire legationes Principum, populorumq; signare supplicationes, consolari miseros, peccatores coercere, prouidere viduatis Ecclesijs, dicere suas horas. Vix illi superest tempus, in quo cibum sumat, & corpori, quantum necesse est, somnum tribuat. Adhæc semper querelas audit & lamenta; cum spoliatis & afflictis loquitur. Nemo ad eum venit, vt consoletur eum, aut iucunditatis aliquid afferat. Aut queruntur, qui eiecti sunt Episcopi, vel alij: aut cupidi plura petentes veniunt. Hic Status Papæ, hæc voluptas.*

Ita vir Curiæ Romanæ & aularum peritissimus, magnoq; vsu pollens, ad *Martinum Meir Archiepiscopi Moguntini Cancellarium*, qui prius in quâdam Epistolâ multas contra Romam & Romanos querelas effuderat, simili fere, quo Macchiauellus oestro percitus.

Sed ipsi quoque Heluetij, quos longis

jam

jam annis Summi Pontifices, ob perſpectam fidem & animi fortitudinem, ad corporis cuſtodiam adhibuerunt, non inuiti pro Sede & Curiâ Apoſtolicâ, aduerſus has calumnias teſtimonium ferent. Qui cum gen;is ſuæ laudes ac mores, ibi integros ſeruent, parum periculi veris virtutibus ab eâ Curiâ imminere: minoreſque ſi inter Heluetios, aut ipſis ſimiles conſiſterei, eius corruptelas fore, ipſo experimento ſpem, aut fidem faciunt. Graui igitur iniuriâ Macchiauellus Eccleſiam & Curiam Romanam affecit, & vipereum animum ac dentem exeruit, cum Matris ſuæ honorem, quem tueri debebat, immeritò lacerauit.

§. V.

Corruptelam morum impiè à Macchiauello, ad doctrinam transferri; Religionis præcepta in Eccleſiâ Romanâ adulterata nunquam eſſe; neque eam deficere, aut perire poſſe.

GRauius verò alterum eſt, quod corruptelam morum ad doctrinæ deprauationem transfert, & Religionis interitum inde metuit. Cenſet, *eum Religionis cultum*, qui ipſius ætate in vſu erat, *non conuenire cum primâ Chriſtianæ Religionis*

 gionis

gionis institutione, ac veris fundamentis. Idem Lutherus & Caluinus paulò post censuerunt; & apparet tam improbum fuisse Macchiauellum, vt sine his magistris illorum insaniam ex se disceret. Addit ab ijs, qui *in Romanâ Ecclesiâ, nequaquam secundùm Christianæ Religionis præcepta viuunt, ea adulterari atque corrumpi.* Eadem funesta criminatio hæreticorum est, qui non cogitant, tam hodie in cathedrâ Christi, quam olim in cathedrâ Moysi sedentes, diuinitus dirigi: vt bona ac vera doceant, etiam non bene facientes.

Macchiauelli idem sensus, qui Lutheri & Caluini.

Sancti verò Dominicus & Franciscus, qui frequenter in ore & corde habuerunt, illud Psal. 15. v. 2. *Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges,* nunquam existimârunt, vllâ morum prauitate Religionem corrumpi planè potuisse, si ipsi non obstitissent. Etsi enim diuina prouidentia, Sanctissimorum virorum operâ vsa fuerit, ad suffulciendam domum, seu Ecclesiam suam, non deerant tamen aliæ rationes; & potuit inter quasuis morum corruptelas, incorruptam fidei veritatem, diuina veritas custodire.

Sanæ igitur doctrinæ denuò aduersatur

tur Macchiauellus cum arbitratur Ecclesiam deficere & interire posse, vel potuisse. Reclamant apertæ Christi promissiones, Matth. 19. v. 18. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi nõ præualebunt aduersus eam*, & c. 28. v. 20. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsq; ad consummationem seculi*; & quod Apostolicam S. Petri cathedram, eiusque successores clariùs attingit, Lucæ 22. v. 31. *Simon ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret, sicut triticum, ego autem rogaui pro te, vt non deficiat Fides tua.* Quibus tot calculis, quot verbis, sacrilega & hæretica Macchiauelli temeritas, damnata meritò, censeri debet.

Ecclesia deficere non potest.

§. VI.

Romani Imperii in Italiâ ruinam, Pseudopoliticorum consiliis & ambitione, non Ecclesiæ Romanæ culpâ contigisse.

QVod denique Italiam culpâ Romanæ Ecclesiæ, *in plures dynastias dissectam, Principum dissidijs debilitatam, in prædam libidini potentum atque barbarorum cessisse* ait, homini de pluribus fraudibus ac mendacijs iam ante conuicto, & sinistris hæreticisq; affectibus in transuersum acto, nemo

sapiens credet. Neque opus est præteritorum seculorum historias operosè retexere, cui rei nec tempus iam vacat nec animus; sed ex his ipsis, quæ homo emotæ mentis falsa, & inter se pugnantia effutijt, calumniæ corruent.

Falsum primò est, in Italiâ *propter Romanam Ecclesiam, deficiente eadem Religione, ruinam Imperij secutam esse.* Collapsum enim est Imperium Romanum in Occidente, cuius Italia sedes erat, A. C. 476. cum Odoacer Rex Erulorum, Augustulo vltimo Imperatore deuicto & exauctorato, sibi Italiam subiecit. Quem id maximè appetentem, aduersus Augustulum euocârant, qui partes Nepotis, (ab Oreste Augustuli parente, Imperio deiecti) sequebantur, vti narrat Baronius A. C. 475. Vnde apparet, Imperij Romani in Italiâ ruinam, ex Pseudopoliticorum consilijs & ambitione secutam esse: nullâ Romanæ Ecclesiæ culpâ, cui tum præerat Sanctissimus Pontifex Simplicius.

Imperium in Occidente quando collapsum.

Post Odoacrem Gothi regnum Italiæ tenuerunt, vsque ad A. C. 553. quo Narses Eunuchus Totilâ primum, & Theia deinde, vltimo Gothorum in Italiâ Rege, cæsis atque occisis, eandem Italiam Iusti-niano

Narses Italiam recuperauit.

niano Imperatore, Romano Imperio rursus adiecit, eique titulo Ducis aliquot annis præfuit. Sed paulò post A. C. 567. idem Narses, ab inuidis apud Iustinum Imperatorem accusatus, & successore sibi misso Longino, ac Sophiæ Augustæ ad Gynæcæi lanas ipsum reuocantis, conuitio irritatus: Longobardos ex Panoniâ ad Italiam inuadendam inuitauit, teste Paulo Diacono de gestis Longobardorum l. 1. c. 5. *Eandem Longobardu prodidit.*

Quam proximo anno Alboinus eorum Rex, cum ingentibus copijs ingressus, tenuit annis tribus & mensibus sex. Ei arte coniugis sublato, subrogatus est Clephis. Quem cum post annum vnum, & menses quinq; seruus interemisset: interregnum fuit annis decem, vt Paulus Diaconus ait, l. 2. c. 17. Interea triginta sex militum Duces, partiti quas cepissent in Italiâ ciuitates, in Ecclesias, monasteria, sacerdotes, aliosque Christi fideles tantâ crudelitate sæuierunt: vt S. Gregorius eam Longobardorum grassationem, inter sæuissimas Ecclesiæ persecutiones numeret, cuius multa exempla & miracula passim narrat. l. 4. ep. 43. & l. 1. Dial. c. 4. l. 2.

 c. 17.

c. 17. l. 3. c. 11. 26. 27. 28. 29. l. 4. c. 21. 22. 23.

Ex quibus Macchiauelli mendax in Ecclesiam Romanam calumnia, rursus eliditur. Manifestum enim est, hanc alteram quoque Italiæ ruinam à Longobardis illatam, Narseti & ipsis Orientis Imperatoribus, non autem Pontificibus & Ecclesiæ Romanæ adscribi debere; eamque primùm à Longobardorum ducibus in diuersas dynastias dissectam, omnia crudelitatis exempla, ab illis barbaris pertulisse. Quorum seruitute demum, non aliâ quàm Romanæ Ecclesiæ operâ, liberata fuit.

Romana Ecclesia Italiam à Longobardis liberauit.

Cum enim Reges Longobardorum, post decennale interregnum, vsq; ad Desiderium, continuâ serie Italiam tenerent, eamque & præcipuè Ecclesiam Romanam sæpius dirè affligerent, Pontifices ab Imperatoribus Orientalibus, & Francorum Regibus auxilium postulârunt; quod An. C. 774. Hadrianus Papa à Carolo Magno efficax impetrauit. Is enim autore Baronio, Desiderium Papiæ captum, cum coniuge in Franciam abduxit; & Ecclesiæ Romanæ redditâ libertate, eiusque finibus munificè dilatatis, vniuerso Longobardorum

rum regno potitus est, quod deinde ad posteros, ipsorumque successores transmisit.

Malam gratiam Ecclesiæ Romanæ refert Macchiauellus, pro Italiâ à Barbaris ope Caroli Magni liberatâ. Cui id propositum fuit, iura sua & Religionis tueri, non Italiam in frusta & dynastias secare; ideóque potentissimum Principem in subsidium vocauit, qui regno Barbaris erepto, meliori mitiorique iure imperaret. Falsum igitur est Ecclesiam Romanam non permisisse, vt Italia sub vnius Imperium redigeretur, cum ipsa Carolum Magnum eò vocârit, vt pro Barbaris imperaret; quod seu Imperium, seu regnum ipse eiusque posteri, & alij deinde Cæsares, seu Franci, seu Germani gesserunt. *Ei malam gratiam refert Macchiauellus.*

Quæ verò ad Ecclesiam, priorũ Cæsarum, & aliorum, ipsiúsque adeò Caroli Magni munificentiâ peruenerunt, vel alij bono compertóque iure in Italiâ obtinebant, nemo sibi vendicare absque iniuriâ potuit; neque vlli bono Principi in mentem venit, ita totius sibi Italiæ Imperium asserere, vt partes suas alijs eriperet. Quas si Pontifices Romani, aliique aduersus iniustos inuasores tueri studuerunt, vocatis etiam in auxilium, cum necessitas vr-

gebat, exteris Principibus aut populis: iure suo vsi sunt, seu Macchiauelli, seu alijs temporibus id egerint. Neque iniquitatis notam effugerent, si Romanæ Ecclesiæ patrimonium, in prædam ijs offerrent aut relinquerent, qui limites Imperiorum metiuntur libidine dominandi.

CAP. VI.

Alia quædam, quæ contra S. Scripturam, & sanam doctrinam Macchiauellus asseruit.

§. I.

Si Principi bellicoso & feroci, alius moribus dissimilis, & huic non iterum aliquis, primo similis succedat, Macchiauelli opinione Imperium necessario ruere; ideoq; Roboamum regnum Salomonis integrum non retinuisse.

CAP. XIX. Libri I. discursuum de Republicâ, *Obseruandum esse ait, si præpotenti, ferociq; Principi alius succedat, qui non sit tantâ virtute, vt antecessor erat: posse eum tamen, vel sui prædecessoris virtute Imperium conseruare. Sed si vel ipse diuturnioris vitæ fuerit, aut post illum alius succedat, qui non insistat vestigijs primi, eiusq; virtutem imitetur, necesse erit eius Imperium ruere.*

ruere. Quod si verò è contra bini excellenti virtute se mutuò consequantur; quàm plurima præclarè præstare possunt, vt eorum nominis gloria latissimè extendatur.

David procul dubio vir fuit cum doctrinâ, tum rei militaris, peritiâ & prudentiâ insignis: tantaq; fuit eius virtus, vt deuictis omnibus suis vicinis, Regnum Salomoni filio pacificum, quietumq; tradiderit: qui id pacis, non belli artibus conseruauit, ob paternæ virtutis memoriam, quâ fruitus est. Non potuit tamen id regnum Roboamo filio tale relinquere, quale ipse à Patre acceperat: nam cum is neq; eiusdem cum auo virtutis esset, neque eâdem vteretur felicitate, quâ pater Salomon vsus erat, vix sextam eius regni partem possidere potuit.

§. II.

Scripturam Macchiauello clare aduersari; peccata Salomonis caussam fuisse, cur decem tribus ab eius filio defecerint.

CONtra sacram Scripturam asserit: *Non potuisse Salomonem regnum Roboamo filio tale relinquere, quale ipse à Patre acceperat.* Reliquit enim illud moriens nullâ parte imminutum, quod integrum accipere & retinere poterat Roboa- *Roboamus regnum integrum retinere potuit.*

 mus,

mus, cum in *Sichem congregatus erat omnis Israel ad constituendum eum regem.* 3. Reg. 12. v. 1. & 2. Paral. 10. v. 1. nisi *respondisset populo dura, derelicto consilio seniorum, quod ei dederant, & locutus esset eis secundum consilium iuuenum, dicens: Pater meus aggrauauit iugum vestrum, ego autem addam iugo vestro; pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cedam vos scorpionibus*, ibid. 6. v. 15. & 14. *Videns itaque populus, quod noluisset eos audire Rex, respondit ei dicens: quæ nobis pars in Dauid, vel quæ hereditas in Isai? Vade in tabernacula tua Israel, nunc vide Domum tuam Dauid.* ibid. 6. v. 16. *Factum est autem cum audisset omnis Israel, quod reuersus esset Ieroboam, miserunt, & vocauerunt eum congregato cætu: & constituerunt eum regem super omnem Israel, nec secutus est quisquam Dauid præter tribum Iuda solam.* v. 20.

Beniamin tribum Iudæ secutus. Cui accessit Benjamim non tam voluntate fortè suâ, quàm quod tribum Iudâ (habitabat enim inter filios Iuda & Ioseph, & vrbs Ierusalem ad eam pertinebat, Iudic. 28. v. 11. & 28.) sequi cogeretur vel inuita. Idque significat Scriptura, cum ait, *tribum Iuda solam, secutam esse Dauid,* sponteneâ nimirum promptaq; animi inductio-

ductione. Nam tribum quoque Benjamin, quâcunque demum ratione adhæsisse domui Dauid, inde liquet, quod *Roboam veniens in Ierusalem, congregauit vniuersam domum Iuda, & tribum Beniamin*, ib. v. 21. & Ahias nomine Dei, Ieroboamo solùm promisit decem tribus, ibid. c. 11. v. 31. 35.

5 Huius autem defectionis, caussa non fuit, quod nisi Principi belli artibus claro, cui successit alter ab ijs artibus alienus, denuo succedat tertius aliquis bellicâ virtute excellens, necesse sit eius Imperium ruere. Sed quoniam *auersatus fuerat* Roboamũ *Dominus, vt suscitaret verbum suum, quod locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ, ad Ieroboam filiũ Nabat*, ibid. cap. 12. v. 15. Cum *apprehendens Ahias pallium suum nouum, quo coopertus erat, scidit in duodecim partes. Et ait ad Ieroboam: Tolle tibi decem scissuras; hæc enim dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus. Porro vna tribus remanebit ei, propter seruum meum Dauid, & Ierusalem ciuitatem, quam elegi ex omnibus tribubus Israel: eò quod dereliquerit me, & adorauerit Astarthen Deam Sidoniorum, & Chamos Deum Moab, & Moloch Deum filiorum*

Peccata Salomonis caussa defectionis à Roboamo.

liorum Ammon: & non ambulauerit in vijs meis, vt faceret iustitiam coram me, & præcepta, & iudicia, sicut Dauid pater eius. Nec auferam omne regnum de manu eius, sed ducem ponam eum cunctis diebus vitæ suæ, propter Dauid seruum meum, quem elegi, qui custodiuit mandata mea, & præcepta mea. Auferam autem regnum de manu filij eius, & dabo tibi decem tribus: filio autem eius dabo tribum vnam, vt remaneat lucerna Dauid seruo meo, cunctis diebus coram me in Ierusalem ciuitate, quam elegi, vt esset nomen meum ibi. ibid. cap. 11. v. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36.

Macchiauellus exempla S. Scripturæ peruertit.

Nequiter igitur Macchiauellus exempla ex sacris literis affert, & caussas ibi assignatas, in alias transmutat; vt timorem Dei, peccatorumque odium Principibus eripiat. Astarthe, & Chamos, & Moloch à Salomone per mulieres deprauato adorati, scelera eius & insanæ libidines, conculcata Dei præcepta, decem tribus Israel filio eius abstulerunt: cuius cor justo judicio, in pænam paternæ impietatis, Deus infatuauit, vt spreto consilio seniorum, juuenes in suam perniciem, regnique fere totius jacturam seque- retur.

§. III.

§. III.

Rationem Maschiauelli inanem esse; posse regna sub Principibus non bellicosis æquè à Deo conseruari; Roboamum, licet bellicosissimus fuisset, diuinis decretis obsistere non potuisse.

NOn eo inficias, si plures Principes bellicarum rerum expertes se mutuò consequantur, tum ipsos, tum subditos imbelles reddi, & imperio tuendo minus aptos, si vis aliqua maior ingruat. Sed nisi peccata principum ac populorum gladios hostiles, diuinæ justitiæ ministros acuerent, stringerentq;, cerneremus passim omnes *sedere in pulchritudine pacis, & requie opulentâ*, & bellis ingruentibus, non deesse, pacificis licet Principibus militares animos, aut opportunis aliunde auxilijs eos adiuuari.

Illud verò Fide, & diuinarum literarum autoritate, certum est, si Deus Regna & Imperia multis seculis conseruare velit, nihil obfuturos, Principes nullis bellis exercitatos: etsi longâ annorum serie plures eiusmodi sibi succedant, vt in vastissimo Sinarum Imperio, quod sub plurium Regum tranquillâ administratione, incolume perseuerat. Si contrà Princi-

Successio Principum licet imbellium, diuinis decretis non obstat.

pem aut Principatum, seu Rempublicam, improbitatis mensurâ impletâ, Deus punire & euertere decreuerit, frequenter quidem imbellibus & insipientibus Imperia vindictæ matura concedit; sed neque bellicosissimi licet ferocissimique Principes, diuinæ resistere potestati, & decretam sibi pœnam, alijs quam pœnitentis animi, emendatiorisque vitæ armis auertere possunt, aut mitigare. Non addo exempla, quibus sacræ literæ, & omnes historiæ, in profani Macchiauelli ignominiam redundant.

Humanæ artes diuinis iungendæ.

Sed non eò hæc spectant, vt Princeps belli artibus se, & Principatum tueri negligat, è cœli auxilijs & decretis solùm suspensus; præsertim, cum longâ pace ipsius, & subditorum vires ac animi emarcuerunt. Id solùm caueat, ne dum humanis consilijs artibusque incumbit, diuina præcepta ac decreta negligat, & iustitiæ probitatisque vel seruandæ, vel reuocandæ solicitam curam abijciat. In his enim Imperiorum solida felicitas & incolumitas, velut in cardine vertitur; ad quem ne respiciant Principes, nebulas Macchiauello duce, Pseudopolitici offundunt.

§. IV.

§. IV.

Crudele & inhumanum Macchiauelio videri, prouinciâ aliquâ occupatâ, veteribus dirutis nouas vrbes ædificare, & incolis pulsis omnia omnibus eripere.

CAP. XXVI. eiusdem libri 1. Principi nouo vrbem aut Rempublicam aliquam occupanti, Reipublicæ formam planè nouam instituendam esse, ita suadet.

Qui vrbis aut religionis alicuius Principatum occupat, quanto se viribus infirmiorem esse intelligit, ad Imperium conseruandum, siue legitimè regnando, siue liberam Rempublicam instituendo: tanto magis in id vnicè incumbat oportet, vt sicuti ipse nouus Princeps est, ità in suo Principatu omnia innouet. Nouos Magistratus nouis nominibus insignitos creet, ad eosq; eligat nouos homines, bona opulentorum hominum pauperibus distribuat, eosq; ditet; & vt de Dauide rege fertur, sic de illo dici queat: Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Eidem huic noua vrbes condenda, antiqua diruenda, habitatores transferendi de loco vno in alium: adeoq; ita omnia erunt innouanda. vt neq; opes, neque honores quisquam in eâ prouinciâ possideat, qui non co- De Christo, non Dauide hoc dictum est.

gatur

gatur confiteri, se illa ab ipso Principe obtinere &c.

Fucata pietas. *Crudelis est hæc dominandi ratio, & non modò Christianæ, sed humanæ quoque vitæ aduersa: quamobrem ab omnibus fugienda, ac longè magis præferenda vita priuata, quàm vt cum tanto hominum dispendio, atque calamitate regnare velis.*

§. V.

Fallacem esse hanc Macchiauelli pietatem, & S. Scripturæ aduersam; Dei mandato filios Israël seueriùs egisse cum Chananæis; iustis ex caussis Deum id imperâsse, ac etiam sine tali Imperio fieri posse.

FVcata est hæc Macchiauelli sententia, quâ crudelitatem dissuadet: Quinimò, dum Christianæ vitæ rationem habere se fingit, insigniter in Deum & sacras literas injurius est: ea enim, quæ ipse Christianæ & humanæ vitæ aduersa dicit, Deus veteri olim populo præcepit. Num. 33. v. 51. *Quando transieritis Iordanem, intrantes terram Chanaan, disperdite cunctos habitatores terræ illius*, & v. 55. *Si autem nolueritis interficere habitatores terræ, qui remanserint: erunt vobis, quasi claui in oculis, & lanceæ in lateribus, & aduersabuntur vobis in terrâ habitationis vestræ: &*

Quæ Deus præcepit, Macchiauellus damnat.

quidquid

quidquid illis cogitaueram facere, vobis faciam. Deuteron. c. 7. v. 1. & 2. *Cum introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, quam possessurus ingrederis, & deleuerit gentes multas coram te, Hethaum & Gergezaum, & Amorrhaum, Chananaum, & Pherezaum, & Heuaum & Iebusaum, septem gentes multo maioris numeri, quam tu es, & robustiores te, tradideritq́ eas Dominus Deus tibi, percuties eas vsque ad internecionem. Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum.*

Quod Dei mandatum ſedulò impleuit Ioſue, teſtante eâdem Scripturâ, Ioſue, cap. 11. à v. 16. *Cepit itaque Iosue omnem terram montanam, & meridianam, terramque Gosen, & planitiem, & occidentalem plagam, montemq́ Israel & campestria eius; & partem montis, qua ascendit Seir vsque Baalgad, per planitiem Libani super montem Hermon: omnes reges eorum cepit, percussit, & occidit. Multo tempore pugnauit Iosue contra reges istos. Non fuit ciuitas, qua se traderet filijs Israel, prater Heuaum, qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit. Domini enim sententia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Israel, & caderent, & non*

Iosue gentes Chananaorum deleuit.

Ee mere-

mererentur vllam clementiam, ac perirent, sicut præceperat Dominus Moysi. In illo tempore venit Iosue, & interfecit Enaeim de montanis Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni monte Iuda, & Israel, vrbesq́; eorum deleuit. Non reliquit vllum de stirpe Enaeim in terrâ filiorum Israel. Qui post mortem Iosue delere noluerunt, reliquias earundem gentium, vt refertur, Iudic. 1. ideóque iram Domini meruerunt, ibid. cap. 2. v. 3.

Non est id crudele secundum se.

Non ergo crudelis secundùm se, nec iniqua est hæc bellandi dominandiq́; ratio, neque vniuersim damnari potest: nisi eò impietatis processerit Macchiauellus, vt *Patrem misericordiarum, & Deum totius consolationis*, cuius etsi dura, iusta sunt iudicia, crudelitatis & iniquitatis damnare ausus sit; quod pro reliquis ipsius in diuinitatem, & veram Religionem iniurijs ac blasphemijs, incredibile non est. Idque inde conijci potest, quia tam notæ sunt filiorum Israel in terrâ promissionis victoriæ, earumque gentium ex diuino præcepto excidia, vt Macchiauellum latere non potuerint; sed in sacrarum literarum & veri Dei contumeliam, ista criminari voluisse credendus sit, quod dudum impij

Ma-

Manichæi, egerunt, vt ex S. Aug. sermone 105. de tempore apparet, vbi diuinæ sententiæ æquitatem ità tuetur:

Tradunt maiores nostri, quod quando filij Noe omnem terram inter se inuicem diuiserunt, terra ista, quæ dicitur Chananæorum, in diuisione orbis seniori filio Noe, id est Sem, in possessionem obuenerit, & eam tempore non paruo possederit. Postea verò increscentes populi Chananæi, de illo vtiq; filio, qui à patre fuerat maledictus, venerunt ad loca illa, & per violentiam expulsis fratribus suis, id est filijs Sem, terram eorum more Barbarico possederunt. Et quia Beatus Abraham de genere Sem legitur fuisse, filij eius, id est populi Israelitæ non alienam terram tradente Domino peruaserunt, sed suam propriam, quam per violentiam patres eorum perdiderunt, receperunt.

Chananæi iniusti terra sua possessores.

Et quia Chananæi excepto illo peccato, quod possessionem alienam inuaserant, multa nefanda & inaudita crimina committebant, intantum, vt quando Dominus Sodomam & Gomorrham subuertebat, dixisse legatur: Necdum enim completa sunt iniquitates Amorrhæorum: & expectabat Dominus, vt aut conuerterentur, & agerent pænitentiam, aut certè si conuerti nollent,

Multa alia scelera patrârunt.

crimina criminibus cumulantes, & peccandi mensuram implentes, iustissimam Dei sententiam sustinerent. Quia ergo eos dupliciter inuenit reos diuina censura, pro eo quod & terras alienas inuaserant, & postea scelera & crimina inaudita commiserant, iusto iudicio puniuntur, & Israelitico populo antiquorum patrum possessio reformatur.

Non igitur crudele est, ex iustis caussis, habitatores alicuius terræ ad internecionem delere, ciuitates destruere, fœdus cum illis non inire, neque eorum misereri. Quod non solùm Deo iubente, cuius non minus præcepta, quàm opera sunt bona valde, bene & laudabiliter fit: sed etiam sine peculiari eiusmodi mandato, diuinis humanisq; legibus saluis, rectè fieri potest; cum vel iustæ defensionis necessitas, vel iniuriarum scelerumque atrocitas, eiusmodi non sæuitiam, sed seueritatem postulant.

Vindicandi & dominandi libido cauenda.

Etsi, quia facile est, vindicandi libidine, aut dominandi cupiditate, extra iustitiæ humanitatísque metas abripi, consultum sit, nisi euidens necessitas aut ratio vrgeat, in mitiorem partem declinare, & clementiâ potius quàm crudelitate peccare. Quam ob caussam similes planè bellandi

domi-

dominandique modos, à Macchiauello in Principe præscriptos, inter ea supra retulimus, quæ inhumaniter & lubricè præcepit; quæque ex fine ab ipso proposito crudelia, & iniqua meritò iudicari debent, licet secundum se talia non sint.

§. VI.

Macchiauellum eò inclinâsse, vt crederet aërem spiritibus plenum esse, qui ex beneuolentiâ hominibus futuros motus, per signa prænuntient.

CAP. LVI. eiusdem Libri I. ostendit magnos motus, qui vrbibus & prouincijs eueniunt, signis quibusdam, aut hominum præsagijs denuntiari solere. *Huiusmodi rerum caussas* ait, *ab ijs explicari posse credo, qui rerum naturalium, ac supranaturalium cognitione insignes sunt, à quâ me alienum esse fateor. Nisi fortè cum Philosophis quibusdam pronuntiandum censeamus, aerem plenum spiritibus & intelligentiis esse, quæ res futuras prauidentes, & humanis casibus condolentes, eas hominibus per huiusmodi signa prænuntient, vt se aduersus eas tempestiniùs, preparare & communire queant.*

§. VII.

Errorem hunc esse Platonicorum, Catholicæ doctrinæ non consentaneum.

MAcchiauellum rerum naturalium & supernaturalium, non cognitione, sed ignorantiâ & contemptu insignem esse, ea quæ contra veræ fidei & rectæ rationis regulam disseruit, abundè fidem faciunt. Si ignorantiam, quam verbis fatetur, serio animo sibi tribuisset, calamum & audaciam temperasset, quæ illum hoc loco in Platonicorum errorem abduxit. Isti enim teste S. Aug. l. 8. de ciu. c. 14. *Omnium inquiunt, animalium, in quibus est anima rationalis, tripertita diuisio est: in Deos, homines, Dæmones. Dij excelsissimum locum tenent, homines infimum, Dæmones medium. Nam Deorum sedes in cælo est, hominum in terrâ, in aere dæmonū. Sicut eis diuersa dignitas est locorum, ita etiam naturarum. Proinde dij sunt hominibus, dæmonibusq; potiores: homines verò infra Deos & homines constituti sunt, vt elementorum ordine, sic differentiâ meritorum.*

Platonici animalia diuidunt in Deos, homines, dæmones.

Quorum munus ipse Plato in Symposio his verbis explicat: *Omne dæmonium medium*

medium est inter Deum & hominem, interpretans & dubia proponens Dijs, quæ sunt ab hominibus, & hominibus, quæ sunt à Dijs; illis per deprecationes & sacrificia, his per imperia & remunerationes sacrificiorum; in medio vtraq; complens, vt omnia hæc istis colligentur. Ex quo & diuinatoria omnis procedit, & sacrorum scientia eorum, quæ sunt & de sacrificijs, & mysterijs, & incantationibus, & diuinatione vniuersâ, & præstigijs.

Dæmonum munus ex Platone.

A dæmonibus igitur futura mala quibusdam signis prænuntiari, ex beneuolentiâ erga homines, cum Platone sentit Macchiauellus. Sed deceptus est Plato, similitudine SS. Angelorum, quos Dæmones esse credit. At verò SS. Angeli in aere non habitant, sed in cælo, & cum *in ministerium eorum, qui hæreditatem capiunt salutis*, 1. Hebr. v. 24. descendunt in terras, non cessant *videre faciem patris* nostri, *qui in cælis est*; cui preces & sacrificia nostra offerunt, & diuina vicissim nobis auxilia ac beneficia afferunt.

Dæmones autem bonos in aere, aut spiritus hominum amantes, nostrisq; casibus condolentes præter SS. Angelos, nullos agnoscit Catholica doctrina. Sed

Illos repudiat vera fides.

partem Dæmonum, qui omnes mali nobisque inimici sunt, (*neque enim vllum bonum dæmonem, nostra dicunt Scripturæ*, ait Euseb. lib. 4. de præpar. Euang. cap. 3.) in aere ad nostram exercitationem, & pœnam ipsorum pertinere credimus. Atque ideo S. Paulus Ephes. 1. v. 2. *Diabolum Principem appellat potestatis aeris huius*. & c. 6. v. 12. monet nobis *non esse colluctationem aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus Principatus & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in cœlestibus*. De quâ re pluribus. S. Thom. 1. p. q. 65. a. 4.

§. VIII.

Dæmones cum futura prænuntiant, fallaces esse, nec fide dignos; à Deo futura mala significari, ad cautelam & emendationem.

ETsi verò Dæmones tum perspicaciâ, tum celeritate, tum experientiâ adiuti, occulta frequenter aperiant, & futura prænuntient, ea præcipuè, quæ ipsi facere constituerunt, *longè tamen absunt ab altitudine illius Prophetiæ, quam Deus per SS. Angelos suos & Prophetas operatur. Nam si quid de illâ Dei dispositione prænuntiant, audiunt*

audiunt vt praenuntient; & cum ea praedicunt, quae inde audiunt, non fallunt, neque falluntur, veracißima enim sunt Angelica & Prophetica oracula, ait S. Aug. lib. de diuinatione Dæmonum, cap. 6.

In alijs autem, quæ vel coniectant, vel ipsi facere proponunt, sæpe fallunt ac falluntur, impedimento aliquo diuinitus, vel aliunde, vnde non putabant, interiecto. Quare ob fallaciam fidem non merentur; ob odium autem, quo nos prosequuntur indigni sunt, à quibus veritatem exquiramus: quam si aliquando eloquuntur, non nisi ad indebitam sibi autoritatem conciliandam, animosq́; hominum à diuinâ veritate auertendos id referunt. *Dæmones fallunt & falluntur.*

Deus autem per stellas aliáque signa, imminentes calamitates prænuntiare solet, vt peccata, verissimas malorum nostrorum caussas, emendando expiandoq́; diuinam iram auertere studeamus aut mitigare. Sic paulo antequam Antiochus Ierosolymam caperet, & in Iudæos atrocissimè sæuiret, *contigit per vniuersam Ierosolymorum ciuitatem, videri diebus quadraginta per aera equites discurrentes, auratas stolas habentes, & hastis quasi cohortes armatos, & cursus equorum per ordines digestos:* *Deus signis calamitates prænuntiat.*

gestos: & congressiones fieri cominus, & scutorum motus, & galeatorum multitudinem gladijs districtis, & telorum iactus, & aureorum armorum splendorem, omnisque generis loricarum. Quapropter omnes rogabant in bonum monstra conuerti. 2. Machab. cap. 5. v. 2.

CAP. VII.

Fortitudinem Christianam, Reipublicæ gerendæ & defendendæ maximè accommodatam, & Fortitudine Ethnicorum longè excellentiorem esse, aduersùs Macchiauelli blasphemias demonstratur.

§. I.

Macchiauello impio iudice, Ethnicos fortiores fuisse Christianis, ob religionis diuersitatem; nos à veritate duci ad contemptum mundi & honorum; sacra nostra mollia & delicata esse; à nobis beatiores putari humiles, de iniuriis condonandis magis cogitari, quam vindicandis; hanc esse caussam imbellis animi, & amissæ ac neglectæ libertatis; etsi magnitudo Imperii Romani, non parum etiam ad id fecerit.

CAP. II. Libro secundo Discursuum de Republicâ, de libertate differit, cuius amor difficilem fecit Populo Romano

no victoriam de vicinis, & alijs quibusdam populis. Addit libertatis laudes, eiúsque iam neglectæ, & imbellis animi caussam Religioni Christianæ adscribit. Adnumero impias & blasphemas voces, Libertati & fortitudini Christianæ nimis quàm contumeliosas:

Sed non immeritò possit quispiam hoc loco admirari caussam, cur antiqui illi longè magis laborâsse videantur pro libertate publicâ, quàm id ætate nostrâ fieri videamus. Ego verò ob eandem caussam id fieri puto, propter quam ijdem illi etiam fortiores viri erant, quàm nostri: atque illam maiori ex parte pendere, ex ipsâ educatione, & religionis illorum nostraq́ diuersitate. Nam cum ex Religione nostrâ VERITATEM *rerum intueamur: discimus ex illâ statim honores & pompam huius mundi contemnere. Sed Ethnici hæc omnia magni faciebant, & in ijs summum bonum esse putabant. Quapropter promptiores fortioresq́ erant, huiusmodi rerum defensores.*

Veritas Christianos imbelles facit, Macchiauello Iudice.

Id ex multis eorum institutis apparet. Nam si vel eorum sacrificia cum nostris conferas: in illis magnificentiam quandam horrendam, in nostris delicatam quandam mollitiem cernes. In illis pompa & magnificentia,

Eidem sacra nostra mollia.

tia, cædes multorum animalium adiungebantur, qui terribilis aspectus homines etiam feroces reddebat; nostra his omnibus caret.

Ethnicorum Religio non reddebat homines beatos aliis rebus, quàm gloriâ & laude virtutis, pro rebus bene feliciterq́; in pace, aut bello gestis. Ex nostræ Religionis institutione, beatiores putantur humiles, & qui rerum diuinarum contemplationi dediti sunt, quàm qui res magnas gesserunt. Summum præterea bonum statuit in humilitate, & contemptu rerum huius mundi. Ethnici omnia contrario modo se habere credebant: nam summum bonum existimabant in magnitudine, animi positum esse, & corporis viribus, cæterisq; omnibus, quæ à fortißimis viris fieri solent.

Blasphema in humilitatem Christianam iniuria.

Hæc vitæ institutio Christianum orbem imbellem fecisse videtur, vt sceleratis ac perfidis principibus certa præda esse soleat. Nam plerique mortalium spe vitæ beatæ, cogitant potius de tolerandis iniuriis, quàm de iisdem vindicandis: tanquam si oporteret cælum sine armis vllis, solo otio comparare. Sed non caret errore ista Religionis nostræ explicatio, & qui illam ità sunt interpretati, abiecti homines fuere, quibus otium potius, quam virtus cordi fuit.

Nihil

Nihil enim Religioni Christianæ aduersatur Patriæ defensio, Imperijq́ eius per legitimum modum auctio. Permittitur omnibus patriam amare, in honore habere, & ad illius defensionem se præparare. Sed inepta illa educationis ratio efficit, vt si per vniuersum orbem ætate nostrâ percurras, neutiquam tot populos liberos, tot liberas Respublicas, vt olim erant, inuenire queas, nec homines libertatis amatores, eiusdemq́ acres defensores.

Verum fallaci mente dicit impostor.

Equidem Romani Imperij magnitudo, non parum etiam ad id fecit, cum per vniuersum orbem liberas Respublicas sub suum iugum subiecerit. Sed neque destructo Imperio Romano, tamen potuere pristinam libertatem recuperare, nisi per pauca quædam. Quo tempore augebatur Romanum Imperium, inueniebantur in omnibus regionibus multi liberi populi, multa libera Respublica præclarè instituta, & libertatis defensores acerrimi. Nec proinde à P. R. absq́ singulari virtute vinci. ac superari potuerunt.

§. II.

§. II.

A Macchiauello inaudita inter Christianos, Religioni Christianæ iniuriam inferri; ficuti Temperantia moderatur delectationem, ita fortitudine reprimi honorem, ne obstet Virtuti.

RELigionem Christianam virtutum omnium & matrem esse, & Magistrã nemo ambigit, qui credit *sine fide impossibile esse placere Deo:* & eam fidem veram non esse, quæ aliquam veram virtutem excludit. Quare Macchiauellus nouam & inauditam inter Christianos, Religioni Christianæ contumeliam intulit, cùm sacrilegâ audaciâ, quod nulli vnquam hæretici fecerunt, Fortitudinem ipsi eripere, & eius institutionem veluti imbellem, ac Rebuspublicis noxiam infamare tentauit. Cuius virtutis naturam qui intelligit, vel nuspiam, vel non alibi, quam apud Christianos solidam & integram reperiri fatebitur, vt ex ijs quæ hic subiungimus, perspicuum erit.

Duo Virtutis impedimenta, Voluptas & dolor.

Duo generatim sunt impedimenta, quibus homines retinentur, ne in vitâ priuatâ ac ciuili, rectæ rationis Imperio se ducî sinant. Vnum est voluptas seu delectatio de bono aliquo inferiori, cuius desiderio

rio à rectæ rationis tramite, ad fæda ac vetita deflectunt. Alterum dolor & tristitia de malo itidem minori, cuius incurrendi timore, aut superandi desperatione, vel nimiâ audaciâ rationem sequi cessant, aut quæ illa fieri vel tolerari jubet, nō faciunt, nec tolerant. Impedimentum voluptatis remouet Temperantia. Iis quæ dolorem & timorem incutiunt, obluctatur Fortitudo animi, sicuti fortitudine & robore corporis, ea quæ membrorum nostrorum motui aut actionibus obsistunt, repellimus, vt explicat S. Tho. 22. q. 123. a. 1. *Illud remouet Volu-ptas, istud fortitudo.*

Est igitur fortitudo virtus, firmiter retinens voluntatem, ne ab eo bono, quod recta ratio præscribit, metu minoris boni amittendi deficiat. Voco autem minus bonum, quidquid infra virtutem & honestatem est, quam mensuram rectæ rationis meritò appelles. Talia sunt bona corporis & fortunæ, vita, sanitas, membrorū integritas, diuitiæ, honor, gloria, dominatus, Imperium; quæ honestati posthabenda esse, nemo honesti amans vnquam negauit.

Qui igitur ea, quæ oportet, cuiusq; causâ, & quemadmodum, ac quando oportet, perfert & extimescit, itidemq; audet, is fortis est. *Fortis quis.*

est. Prout enim rei dignitas & ratio postulat, vir fortis patitur & agit, ait Aristoteles 3. Ethic. cap. 7. Et paulò post Fortitudinem definit esse, *mediocritatem in ijs, quæ audere & timere solemus, eaq; eligere & tolerare; quia honestum est, aut contrarium turpe.* Semper autem honestum est, eligere potius iacturam boni minoris quàm maioris, & subire malum minus quàm maius; turpe contra est, metu mali minoris incurrere maius, aut vllam iacturam præferre honestati. Quo primo veræ fortitudinis iacto fundamento, alia quædam; ad eam penitius intelligendam monet Aristoteles, naturâ duce animaduersa; vt nefas sit, post eandem naturam diuinæ fidei radijs illustratam, tam claræ veritati repugnare.

Fortitudo quid.

§. III.

Fortem impauidum esse ad pericula mortis; præsertim in bello, siue communi, siue particulari; fortitudinem magis elucere in sustinendo, quàm aggrediendo; actiones illius non esse iucundas, nisi quatenus finis adiungitur.

I. PRæcipuè *fortis dicitur, qui impauidus est ad mortem honestam, & eam, quæ ipsam afferunt, ac repentè eueniunt*, ait Aristo-

Fortis impauidus ad mortem.

Aristoteles eod. lib. 3. Ethic. cap 6. Cuius ratio ex fortitudinis naturâ desumitur. Cum enim eius officium sit voluntatem roborare aduersus mala, quorum metu à regulâ rationis abstrahi posset; maximè eam confirmat aduersus maxima mala. *Quia qui stat firmus contra maiora, consequens est quod stet firmus contra minora, sed non conuertitur*, ait S. Thomas q. 123. a. 4. Maximè autem terribilis est mors; cuius metu qui frangitur, etsi mala minora fortiter toleret, solùm secundùm quid fortis est. In morte igitur eiusq; periculis contemnendis, & fortiter subeundis, præcipuè elucet Fortitudo; tantóque magis, quò minus fuerint præuisa. *Nam fortioris esse videtur in repentinis potius terroribus impauidum ac interritum esse, quàm in præuisis. Magis enim ex habitu id procedit, minusq; ex animi præparatione; nam præuisa consilio quis & ratione eligere potest, repentina non nisi ex habitu*, ait Aristoteles 3. Ethic. cap. 8.

Repentina potius, quàm præuisa fortem ostendunt.

Non verò quoduis mortis genus viri fortis esse videtur, vt si in mari, vel morbis pereat. In quibus igitur elucet? an non in pulcherrimis? talia verò sunt, quæ in bello eueniunt, in maximo nimirum, honestissimoq; periculo.

Præcipuè in bello iusto.

Ff lo.

lo. Argumento sunt honores, qui in ciuitatibus & à regibus decernuntur, ait Aristoteles, ibid. cap. 6. Esse autem mortem in bello, Fortitudinis propriam, hinc patet. Cum enim virtus sit, spectat quod honestum est; atqui defendere Rempublicam in bello iusto, per se honestum est; non item in mari, vel morbis perire, nisi bonus finis aliunde accedat. Mors igitur, quam belli pericula secum afferunt, fortitudinis per se propria est; quæ mortem quoque naturalem ex morbo, aut fortuitam ex naufragio, incendio, casu, cum virtutis causâ tolerat, suam & honestam facit.

Bellum iustū duplex. *Potest autem* ait, S. Thom. q. c. 123. a. 5. *aliquod esse iustum bellum dupliciter. Vno modo generale, sicut cum aliqui decertant in acie. Alio modo particulare: puta cum aliquis iudex, vel etiam priuata persona, non recedit à iusto iudicio, timore gladij imminentis, vel cuiuscunque periculi, etiamsi sit mortiferum. Pertinet autem ad fortitudinem, firmitatem animi præbere contra pericula mortis; non solum quæ imminent in bello communi, sed etiam quæ imminent in particulari impugnatione, quæ communi nomine bellum dici potest.*

III. *Cum fortitudo circa audacias & timores*

mora versetur; non tamē aqualiter in vtrisque, sed magis in terribilibus conspicua est. Nam qui in his intrepidus est, quiq; ita affectus, vti oportet; magis fortis censeri debet eo, qui rectè se habet in rebus audendis. Acerba enim *perferendo, vt dictum est, fortis nomen suum obtinet*, ait Aristoteles, l. 6. c. 9.

Fortitudo in terribilibus pracipuè elucet.

Difficilius enim est timorem reprimere, quàm audaciam moderari, eò quod ipsum periculum, quod est obiectum audacia & timoris, de se confert aliquid ad repreßionem audacia, sed operatur ad augmentum timoris. Aggredi autem pertinet ad fortitudinē, secundùm quod moderatur audacias: sed sustinere sequitur repreßionem timoris. Et ideò principalior actus fortitudinis est sustinere, id est immobiliter sistere in periculis, quàm aggredi, ait S. Thom. 9. 123 a. 6. c. Et ad 1. quod sustinere sit difficilius, quàm aggredi, triplici clarissimâque ratione probat.

Primò quidem, quia sustinere videtur aliquis ab aliquo fortiori inuadente: qui autem aggreditur, inuadit per modum fortioris. Secundò, quia ille qui sustinet, iam sentit pericula imminentia: ille autem, qui aggreditur, habet ea vt futura: difficilius autem

Difficilius est sustinere, quam aggredi.

tem est non moueri à præsentibus, quam à futuris. Tertio, quia sustinere importat diuturnitatem temporis: sed aggredi potest aliquis ex subito motu: difficilius autem est diu manere immobilem, quàm subito motu moueri ad aliquid arduum.

Vnde obseruat Aristoteles c. 7. *audaces*, qui Fortitudinis modum excedunt, *præcipites esse, & promptos ante pericula, in ipsis autem desistere: fortes contrà in operibus strenuos, ante quietos.* Non autem fortis, cum sustinet, nihil agit: sed corpore patiente, exercet actus præstantissimos *animæ fortissimè inhærentis bono*, vt ait S. Thomas, & se consideratione amoreque honestatis confirmat.

Finis fortitudinis ob ea, quæ circumstant, parum iucundus.

IV. *Sed finis fortitudinis iucundus videri potest, etsi propter ea, quæ circa illum sunt, minus appareat; vt in ludis Gymnicis. Nam pugilibus quidem finis iucundus est, propter quem certant, vt corona & honores: cædi autem, cum carnei sint, acerbum est, & omnis labor molestus. Quæ quoniam multa sunt, finis autem exiguum quid, nihil is iucundi habere videtur. Si itaque idem circa fortitudinem euenit; mors quidem & vulnera, acerba forti etiam nolenti erunt. At tamen ea sustinebit, quia honestum; aut quia*

quia non sustinere turpe est, ait Aristoteles c. 9.

Non igitur omnium virtutum actiones iucundæ sunt: nisi quatenus finis adiungitur, vt paulò post concludit. Decus enim virtutis & amor honestatis, quam pro fine habet fortitudo, delectationem aliquam afferunt animo forti: quâ captus, actiones fortitudinis ob corporis dolores & vitæ iacturam, admodùm arduas & parum iucundas, constanter exequitur. Quia verò ea delectatio dolorum acerbitate & vitæ dulcedine, vehementer obscurari, & minui solet, vt illam vix tenuiter ratio ac voluntas, sensus autem & appetitus nequaquam percipiant: ideo rectè censuit Aristoteles, fortitudinis actiones non esse iucundas, eumq; *qui grauia perferens gaudet, aut non tristatur, fortem esse, qui verò tristatur, ignauum*, vt ait lib. 2. Ethicor. cap. 3.

Cum enim paucorum sit tanta virtus, quæ inter magna & acerba mala exultet, eos quoque fortibus meritò accensuit, qui rigidum rectæ rationis Imperium secuti, non tam gaudent de malis, quæ perferunt, quam non tristantur. At qui deliberatâ voluntate dolent, sibi dolendum *Fortes sunt, qui de malis saltem non tristantur.*

 esse,

esse, aut de vitâ periclitandum, nec virtutem, nec laudem fortitudinis habent: nemo enim inuitus bonus est, aut bonum facit.

§. IV.

Vitia, aut quasdam non veras virtutes Fortitudinis nomen inuadere; Politicam nimirum, Experientiam, Iram, Fiduciam, Ignorantiam.

HÆc itaq; est vera Fortitudo, ad quam *lumen vultus* diuini, quod *signatum est super nos*, ducit omnes, qui tenebris vitiorum, naturalem vim intelligendi obscuratam non habent. Intellexit eam Aristoteles & egregiè explicauit; sed vidit simul vitia in confinio sita, aut certè virtutes non veras, quæ fortitudinis nomen & famam passim inuadunt, eiusque obtentu orbi illudunt. Earum quinque hæc genera tradit, 3. Ethic. cap. 8.

Fortitudo Politica quæ. I. Primam vocat *Politicam*, quâ ciues propter *pœnas legibus statutas & probra ac honores*, quæuis pericula subeunt. Eandem tribuit subditis, *quibus ab imperantibus vis infertur*, vt ardua suscipiant, veluti cum in primâ acie, aut ante fossas & valla, aut in illis pugnare compelluntur. Præfert verò priorem, tanquam veræ Fortitudini

dini magis similem: ducitur enim *rei hone-sta desiderio, honoris inquam, ac fugâ pro-bri, seu pudore,* non necessitate ac metu, vti posterior.

Vocat autem Fortitudinem *Politicam*, non quod eam doceat vera Politica, cui vera virtus, non falsa est proposita; sed quia ad eam à verâ Fortitudine plerique declinant, qui Politicam vitam sectari, & Politici esse videntur. Quâ ratione 1. Ethic. c. 5. dicit eos, qui res gerunt, *hono-rem spectare, & vita Politica hunc ferè finẽ præfigere,* quos tum ibi, tum passim in Ethicis, ac Politicis refellit. *Cur eam ità appellat Aristoteles.*

II. *Experientia quoque in rebus singu-lis, aliquam fortitudinis speciem habet.* Ob hanc alij in alijs rebus, in bellicis milites fortes putantur; cum enim armorum ex-ercitatione, & decertandi peritiâ valeant, inexercitatis ac inermibus fortes appa-rent. Quos timidos & frequenter igna-uos esse pericula demonstrant, quibus in-ualescentibus fugiunt, *mortem magis, quã dedecus pertimescentes. Fortis verò non est eiusmodi,* ait Aristoteles. *Experientia fortitu-dinis spe-ciem habet.*

III. *Iram itidem ad Fortitudinem refe-runt; fortes enim etiam ij videntur qui ex-ardescunt, vt feræ in vulnerantes, &c. Ad-* *Nec Ira, nec Cupiditas fortitudo est.*

alteri quoque ob libidinem multa audacter perpetrant. Sed non sunt fortia, quæ dolore, aut irâ, aut voluptate impellente, cum periculo suscipiuntur; non enim, qui talia agunt, honesti studio, neque ratione, sed perturbatione ducuntur. Consentis cum Aristotele & veritate Cicero lib. 1. de Offic. *Ea*, inquit, *animi elatio, quæ cernitur in periculis & laboribus, si iustitiâ vacat, pugnatq; non pro salute communi, sed pro suis commodis, in vitio est. Itaque probe definitur à Stoicis fortitudo, cum eam virtutem esse dicunt, propugnantem pro æquitate.* Et paulò post. *Præclarum igitur Platonis illud: Non solum inquit, scientia, quæ est remota à iustitiâ, calliditas potius quam sapientia est appellanda: verum etiam animus paratus ad periculum, si suâ cupiditate, non vtilitate communi impellitur, audacia potius nomen habet, quàm fortitudinis.*

Fiducia temeraria est. IV. Fiducia præterea, seu bona spes, ex pluribus varijsq; prosperis successibus concepta, quia audaces ad quæuis aggrediendà reddit, Fortitudinis similitudinem gerit. *Sed tale quid & ebrij faciunt, bene enim sperare solent: at cum non eueniunt sperata, terga vertunt,* ait Aristoteles. Sic isti

isti cum spe suâ falluntur, animo mox concidunt, & se non fortes, sed temerarios & audaces esse ostendunt.

V. Denique fortes etiam ij putantur, qui ardua & periculosa aggrediuntur, quæ talia esse ignorant, & leuia ac tuta putant. Bene sperantibus similes, nisi quod temeritate illos vincunt. *Quare aliquantulum persistunt, decepti vero vbi vident rem aliter habere, atq; suspicati erant, fugiunt, quales præcipuè sunt* iuuenes, rerum & periculorum inexperti. Atque hi omnes Fortitudinis nomen & præconium, immeritò accipiunt, vel vsurpant. *Vti & ignorantia.*

§. V.

Christianam fortitudinem esse maximam ob immensum gloriæ pondus, finis & præmii loca propositum, præcepta item, & exempla fortissima.

COmprehensâ fortitudinis naturâ, & temeritate atque audaciâ ab eius nomine & laude exclusis, statim elucescit, eam Christianæ Religioni non solùm congruere, sed maximè propriam, & sine illa imbellem esse. Cum enim Finis & præmium, sit fortitudinis neruus, quò se animus aduersus quæuis mala immotum te-

net, constet autem veræ Religionis finem esse veram æternamque beatitudinem, quam ipsam pro præmio fortiter certantibus Deus proposuit: sequitur Christianæ fortitudinis finem felicissimum & præmium maximum certissimumque esse, vt adeò profanæ fortitudini Ethnicorum sine comparatione antecellat.

Finis & præmium Christianorum æterna Beatitudo.

Nam illi de alterâ post mortem vitâ, aut nihil aut fabulas credebant, nec æternam beatitudinem sperare poterant: cuius spem falsi Dij aut non faciebant, aut eius potiundæ auxilia nulla præbebant. Honestatis autem vis naturalis, difficultatibus & acerbitatibus circumsepta, apud paucos tam valida fuit, vt sola animum in officio retineret. Immoderata gloriæ, imperij, & vindictæ cupiditas, ferox virium fiducia & inconsulta temeritas, illos irritabant, vt in periculis rebusque arduis audaces, pertinaces, & feroces essent, fortes autem haberentur, non essent.

Ethnicis ignota.

At verò Christiana Religio *æternum gloriæ pondus* habet, quo *leues & momentaneas tribulationes* compenset, 1. Cor. 4. v. 17. ostendit *non esse condignas passiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur*

Aeternum gloriæ pondus.

labitur in nobis. Rom. 8. v. 18. Hunc finem, hoc præmium, etsi denso agmine circumstent *tribulatio, angustia, fames, nuditas, periculum, persecutio, gladius*, mille supplicia & mortes innumeræ: anhelat tamen ad bonum suum in his malis Christianus animus, & nihil durum vel nimis arduum putat, quod perducit ad coronam, quam imponit Deus diligentibus se.

Cui si comparari non possunt Ethnicorum coronæ, laureæ, triumphi, ouationes, plausus, laudes, & totus inanis gloriæ apparatus: necesse est fortitudine illorũ, tanto esse potiorem fortitudinem Christianorum, quanto solida inanibus, æterna breuibus, diuina humanis, cælestia terrenis, modica immensis antistant.

Ethnici non habent, quod illi comparent.

Sed fortia quoque & dura sunt Christianorum præcepta: *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*, Matth. 11. v. 12. Nihil in totâ Christianâ disciplinâ molle est, nihil effæminatum; dura sunt illius imperia, quibus implendis robusto animo opus est. Nemo fortitudini duriores leges sanxit, quam Christus; eorum igitur summa fortitudo est, quorum facta, si legibus suis congruant, sunt fortissima.

Proœ-

Accedunt exempla.

Præmijs & præceptis Christianæ fortitudinis, exempla accedunt, quibus nec numero, nec dignitate ea, quæ de Ethnicis celebrantur, sunt paria. Paucis personis scena profanæ fortitudinis peragitur, post Brutum, Camillum, Regulum, Mutium, Scæuolam, Fabritium, Fabios, Scipiones, Catones aliosque quosdam, si non habent Romani, quos magnopere producant. Quot illi, alijque gentiles viros fortes guttatim numerant, tot fortium Christianorum myriades & Chyliades, ex omni sexu, ætate, conditione agminatim adnumerabimus. Nulli fasti nostros capiunt Martyres, qui pro verâ fide mortem fortissimè obierunt. Neque magnus Metonis annus sufficeret, si singulis singuli dies sacri essent. Vt illos taceam, itidem innumeros, qui siccâ licet morte defuncti, fortissimis tamen factis, & perpetuo inuicti animi tenore, cælum meruerunt.

§. VI.

Christianâ Fortitudine non solum cælum & salutem, sed Imperia quoque obtineri, ac stabiliri: bellicâ Fortitudine Ethnicos à Christianis superari, neque esse his aptiores Reipublicæ defensores & moderatores, si legem Christi seruent.

Sed

SEd aiunt Pseudopolitici hâc quidem Fortitudine cælum & salutem, non autem Principatus & Respublicas obtineri & stabiliri; in his fortiores videri Ethnicos, quam Christianos. Atqui hoc ipsum est, quod hactenus operosè demonstrauimus, non certius neque fortius Imperia stabiliri, quam verâ religione; & cum ad eum finem tota gubernandi ratio refertur, qui vltimus & supremus esse debet omnium Christianorum, in vitâ seu priuatâ, seu publicâ. Contra non esse felices eos Principatus, qui primam imperandi regulam, ex Dei præceptis & virtute non desumunt; ruinam enim & Dei vindictam illis citiùs, vel seriùs imminere.

Certè S. Paulus, Hebr. 11. multos bellicâ fortitudine insignes, & cuiuis Ethnicorum pares, imò superiores, enumerat, Iosue, Gedeon Barac, Sampson, Iephte Dauid. Neque minus in nouâ quàm veteri lege, vera Religio felicium fortissimorumque Principum ferax fuit. Constantinus Magnus, Theodosius Magnus, Heraclius, Iustinianus, Carolus Magnus, Henricus Sanctus, alijque tum superiorum, seculorum, tum nostræ etiam ætatis Principes,

Im-

Imperij & victoriarum gloriâ, Ethnicorum exempla superant.

Romani exercitus olim referti Christianis.

Quin adeò Christiana fortitudo bellis non aduersatur, vt Romanos exercitus sub Ethnicis Imperatoribus refertos fuisse Christianis militibus affirmet Tertullianus, Apologetici, cap. 37. & iuramentum ab eis præstari solitum, recitet Vegetius lib. 2. de re militari. *Iurant* ait, *per Deum, Christum & Spiritum S. & per maiestatem Imperatoris, quæ secundùm Deum, generi humano diligenda est & colenda.* Et paulò post: *iurant autem milites omnia strenuè se facturos, quæ præceperit Imperator, nunquam deserturos militiam, nec mortem recusaturos pro Romanâ Republicâ.*

Quæ militia Christianis legibus repugnet.

Potest pugnari pro terrâ, vt non amittatur cœlum; in quo præcipuum stipendium milites verè Christiani, se accepturos & olim sperârunt, & iam sperant. Ea militia Christianis legibus repugnat, cuius iniusta caussa Deum hostem habet, aut facit; & tum faciendum non est, quod præcipit Imperator, quando iubet ea, quæ vetat Deus. Obseruârunt id olim Sancti milites, Sebastianus, Mauritius, Victor, Achatius, aliíque innumeri, quorum integras legiones & multas myriades veneramur,

ramur. Cum ad Deorum cultum & Christianam fidem deserendam inuitabantur, ipsi vitam deserère, quàm religionem maluerunt.

Non sunt aptiores nec fortiores Reipublicæ legitimæ defensores, quam Christiani, si nomen suum impleant. Animos fortes efficit repositum in cælo stipendiũ, quod cum intuentur oculis non conniuentibus, terrenæ mercedis & gloriæ appendicem, contemnere possunt. Etsi vel hinc apparet, quanto maior sit fortitudo Christianorum, quam Ethnicorum, quia quidquid in terris isti sperabant, & illi sperant, feliciusq; obtinent; Christianis insuper cœlum patet, Ethnicis clausum, quod cessantibus licet humanis solatijs, quæuis mala, spe immensi boni reddit tolerabilia.

Christiani milites fortissimi.

Fidem deinde, sanctius colere, nulla Religio docet, quàm Christiana. Non habet Princeps, cur proditionem & rebellionem metuat à Christianis subditis & militibus, si Christo fidem seruent, & legibus illius viuant. Disciplina Christiana quâuis militari seuerior est, & maximè incorrupta; hæc si in castris vigeret, pro veteri conuitio, in militum laudes diceremus: *verasi-*

dæ pietasque viris, qui castra sequuntur.

Precibus vim cœlo faciunt.

Habent denique Christiani preces, quibus vim cœlo faciant, & hostes sternant, licet viribus superiores. Egit hoc Legio Melitina, è Christianis conflata, qui Imperatori M. Aurelio aduersus Germanos & Sarmatas pugnanti, cum exercitus siti confectus esset, Romanis pluuias in potum, hostibus fulmina in vindictam, flexis genibus à Deo exorârunt; vnde *Legio fulminatrix* dicta est, teste Eusebio lib. 5. cap. 5.

Maxima ergo ex Religionis Christianæ instituto, est Christianorum fortitudo, cui prœmium propositum est immensæ beatitudinis, & humanæ prӕterea mercedis auctarium. Cuius fides est sanctissima, disciplina seuerissima, & vt vires desint, illas impetrare potest oratio. Vt adeò verissimè dixerit S. Aug. ep. 5. aduersus Ethnicos Religionem Christianam, veluti Imperio & Reipublicæ noxiam calumniantes:

Doctrina Christi salus Reipublicæ.

Qui doctrinam Christi aduersam dicunt esse Respublicæ, dent exercitũ talem, quales doctrina Christi esse milites iussit, dent tales filios, tales dominos, tales seruos, tales reges, tales iudices, tales denique debitorum redditores, & exactores ipsius fisci, quales esse pra-

precepit doctrina Christiana, & audeant eam dicere aduersam esse Reipublicæ; imò verò non dubitent eam confiteri magnam, si obtemperetur, salutem esse Reipublicæ.

§. VII.

Mundi & honorum contemptu verè magnanimos effici; à Christianis non contemni Rempublicam & Imperia, sed illecebras adiunctas; neque deseri ab iis, qui in his Deo vocante, opera pretium facere possunt; æstimari terrena, sed non supra suum pretium.

VErum ea, quæ Macchiauellus inimicus crucis Christi, pro Ethnicis affert, refellamus.

I. Vt ostendat se pro falsitate pugnare, veritatē Religioni Christianæ obijcit, quæ contemnere honores, & pompam huius mundi docet. Sed contemptus hic magnanimos facit & ostendit, quos Aristoteles 4. Ethic. cap. 3. asserit *contemptores videri*, quia honor, & bona fortunæ, quæ honoris caussâ maximè appetuntur, illis paruum quid sunt. Quod de Christianis verissimè dicitur, his enim cum summum & infinitum in cœlo bonum sit propositum, quidquid terra offert & confert, non nisi paruum & minimum videri potest. Ita

Magnanimi, honores contemptores.

vt ſapienti fortíque animo neceſſarium ſit, minima præ & pro maximis, non autem ſub illis, ſuo ordine locata, contemnere.

Illud præcipitur Chriſtianis omnibus, ne vniuerſi etiam mundi lucrum, cum animæ detrimento quærant, & vt malint debiles, cœci, claudi, inopes, exules, & priuati *ad vitam ingredi*, quàm ſani & valentes, opulenti & honorati, potentes & dominantes *mitti in ignem æternum*. Hoc verò non præcipitur, vt honores, imperia, magiſtratus, legitimâ autoritate ſibi commiſſos, contemnant aut negligant, aut terras ſubditoſq; ſuos, hoſtium libidini indefenſos exponant.

Cur aliqui honores & imperia abdicent.

Qui ex Republicâ aut Imperio, ad religioſos ordines & clauſtra conuolant, non ex præcepto, ſed conſilio id faciunt. Neque ex contemptu poteſtatis, & gubernationis, quæ cum non ſit niſi à Deo, contemni non poteſt: ſed illecebrarum, quæ dignitatibus adiunctæ humanos animos facilè faſcinant; & ſaluti periculum creant. Quod periculum vbi non ſubeſt, & publica neceſſitas vel vtilitas, operam imperantis poſtulat, qui eam præſtare poteſt, ſubtrahere non debet: ſed honores retinere ac tueri, ad honorem illius, qui Princip-

cipi-

cipibus & magistratibus honorem & obsequium deferri præcepit.

Magni faciunt Christiani ista, sed non maioris, quam ea, quæ sunt maxima. Sciunt hæc ordinatæ à Deo potestatis esse vel solatia, ne laboribus succumbat: vel præsidia, ne ingloria & inops, contemnatur aut excutiatur ab improbis, in quorũ vindictam præcipuè constituta est. Dona Dei sunt, & pietatis probitatisque sæpe præmia, Imperij gloria potentia, victoria de hostibus, aliaque similia, vt sacræ literæ & historiæ docent. *Christiani ista suo pretio æstimant.*

§. VIII.

Delicatam mollitiem à Macchiauello, Christianis sacris sceleratè obiici; contineri iis omnes fortitudinis stimulos, & vim impetrandi fœlices successus.

11. QVod sacris Christianis *delicatam mollitiem*, blasphemo conuitio exprobrat, contrà verò *Ethnicorum sacrificiys horrendam magnificentiam & ob multorum animalium cædes, terribilem aspectum hominibus efferandis idoneum* tribuit, stolidæ impietatis argumentum est. Si enim animalium laniena fortitudinem acuit, laniones in macellis & carnifices in *Stolida Macchiauelli impietas.*

 reo-

reorum supplicijs fortissimi erunt, quos vtrosque inter abiectissimæ sortis homines numeramus. Belluæ efferantur sanguine; humani animi generositas virtutis honestate, gloriâ, præmijs ad ardua incitatur; neque tam sanguinem alienum sitit, quàm suum prodigit.

Sacrificij Christiani dignitas. Sed quid delicatum aut molle est in Sacrificio Christianorum? Decentissima cerimoniarum, vestium, vasorum, ministrorum dignitas, & solennium sacrorum Maiestas, venerationem inducit, non mollitiem. Recitantur ex sacris Euangelijs, Apostolorum epistolis, veterisque Testamenti libris, fortissima seuerissimáque virtutis & religionis præcepta. *Sursum corda habere* inuitamur, vt à voluptatum mollibus blandimentis auulsa, eò aspirent, quo Christus fuso sanguine viam præmonstrauit, & aditum patefecit.

Eius summa. Neque alia est sanctissimi sacrificij summa, quàm repræsentatio diuinæ illius caritatis & fortitudinis, quâ in cruce inter acerbissimos dolores, filius Dei se pro nobis Patri victimam obtulit, & non minus tum exemplo, quàm antea verbo fortes esse docuit.

Dies festi. Accedunt martyrum festi dies, in quorum

rum memoriam toties rubent altaria, & fortitudinis Christianæ nos admonent, vt *imitari non pigeat, quod celebrare delectat.* Suos quoque stimulos habent illorum exempla, quorum incruenta quidem, sed vitiorum victorijs & virtutum triumphis inclyta memoria, in sacris itidem proponitur. Compendio dicam, omnes fortitudinis stimulos habet Missæ sacrificium, exempla Sanctorum, præcepta virtutum, fortis animi pretium ac præmium, Christum inquam eiusque sanguinem: quo *passo in carne, & nos eâdem cogitatione armari* jubet S. Petrus 1. ep. 4. v. 1. vt fortia faciamus & patiamur, pro salute æternâ, & terreni quoque Imperij incolumitate, quoad jura diuina ac humana id postulant, & permittunt.

Addo peculiarem diuinæ huius victimæ in victorijs impetrandis, & Imperijs principibusque prosperandis efficaciam, non paucis historijs & communi Christianorum sensu contestatam. Vt adeo Macchiauellus à Christianis oculis & auribus remoueri debeat, qui hoc sacrificium, quod *honorificentiã populi Christiani & gloriam fortitudinis nostræ* meritò esse credimus,

Diuina victima efficax ad victoriam.

calumniari, & sacrilegis Ethnicorum lanienis postponere ausus est.

§. IX.

Pulchrè inter se conuenire humilitati, & magnanimitati; superbos à Deo prosterni; felicitatem Principum Christianorum in humili, iusto, misericordi, pro Imperio sitam esse; einsmodi Principes quibusuis praeferri; eorum praemium in caelo esse maximum; humilitatem summum bonum falsò dici.

III. OBijcit, ex *nostra religionis institutione beatiores putari humiles, & qui rerum diuinarum contemplationi dediti sunt, quam qui res magnas gesserunt. Summum praeterea bonum statui in humilitate, & contemptu rerum huius mundi. Ethnicos omnia se contrario modo habere, credidisse.* Quæ verba arguunt humilitatis Christianæ hostem impium, cuius pestilentes nebulæ, veritatis luce dispelli debent.

Non aduersantur res magnæ humilitati, quæ sine illâ in oculis Dei & verè sapientum, magnæ esse non possunt. Non enim solidè magnum est, quod inflatum est: inflatum autem est, quidquid superbiâ distenditur, nec in humilitate fundatur. *Humilitas reprimit appetitum, ne tendat in magna*

magna præter rationem rectam. Magnanimitas autem animum ad magna impellit, secundum rationem rectam. Vnde patet, quod magnanimitas non opponitur humilitati, sed conueniunt in hoc, quod vtraque est secundum rationem rectam, ait S. Thomas q. 161. a. 1. ad 3.

Non ergo beatiores putamus esse humiles quàm eos, qui res magnas gesserunt, sed eosdem. Neque credimus res magnas seu priuatim, seu publicè gestas esse nisi ab humilibus, aut certè non à superbis, quos ipsi quoque Ethnici contemnebant & oderant. Quas Macchiauellus res magnas arbitratur, imperia, regna, bella, victoriæ, populorum, vrbium expugnationes, aliáque huius generis, magna scelera & latrocinia sunt, nisi animo moderato, secundum regulam virtutis & iustitiæ suscipiantur. Virtus mensura est magnanimitatis; *ac propterea difficile est esse verè magnanimũ, neq; enim id sine insigni probitate contingere potest*, ait Aristoteles 4. Ethic. cap. 3.

Humiles res magnas gerunt.

Quam autem humilitati bene conueniat cum magnanimitate patet, ex vtriusque officio in rebus magnis gerendis. Illa enim refrænat animum, ne immoderatè ten-

Humilitatis & magnanimitati bene conuenit.

dat in excelsa, ista firmat contra desperationem, & impellit ipsum ad prosecutionem magnorum, secundum rationem rectam, vt explicat S. Thom. l. c. a. 1. c. Humilitas ostendit Imperium, gloriam, vires esse à Deo, illudque S. Pauli Principi insusurrat: *Quid autem habes, quod non accepisti. Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* 1. Cor. 4. v. 7.

Principes superbos Deus destruit.

A superbiâ deinde reuocat. *Sedes enim ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis. Radices gentium superbarum arefecit Deus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus. Terras gentium euertit Dominus, & perdidit eas vsque ad fundamentum; arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, & cessare fecit memoriam eorum à terrâ. Memoriam superborum perdidit Deus, & reliquit memoriam humilium sensu.* Ecclesiastici 10. v. 17. 18. 19. 20. 21. Concinit in Cantico suo Regina cælorum: *Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles.* Luc. 1. v. 51. & 52. Ecce destruxit Deus sedes superborum Ethnicorum, arefecit radices tumidæ fortitudinis, & plantauit humilitatem Christianam ex illis. Hanc amplectantur

Princi-

Principes & Magistratus, si exaltari sine periculo volunt, & deponi de sede nolunt.

Non igitur Ethnicorum religio reddebat homines beatos gloria & laude virtutis, qui & virtute vera carebant, & multis vitijs gloriam suam contaminabant. Neque de rebus bene feliciterque in bello, aut pace gestis, solidè laudari possunt, quorum virtutes superbia & iactantia corrupit: felicitas verò intra breuis vitæ fugacia bona stetit, verè infelix, quia diuinam vindictam grauibus peccatis promeruit.

Ethnici solidè laudari non possunt.

Nostrum S. August. l. 5. de ciu. c. 24. Principes & Magistratus Christianos felices dicimus, *si iustè imperant: si inter linguas sublimiter honorantium, & obsequia nimis humiliter salutantium non extolluntur, sed se homines esse meminerunt: si suam potestatem ad Dei cultum maximè dilatandum, maiestati eius famulam faciunt: si Deum timent, diligunt, colunt: si plus amant illud regnum, vbi non timent habere consortem, si tardius vindicant facilè ignoscunt: si eandem vindictam pro necessitate regendæ tuendæq; Reipublicæ, non pro saturandis inimicitiarum odijs exerunt: si eandem*

Qui Principes verè felices.

 dem

dem veniam non ad impunitatem iniquitatis, sed ad spem correctionis indulgent: si quod asperè coguntur plerumque decernere, misericordia lenitate, & beneficiorum largitate compensant: si luxuria tanto est eis castigatior, quanto posset esse liberior: si malunt cupiditatibus prauis, quàm quibuslibet gentibus imperare. Et si hæc omnia faciunt non propter ardorem inanis gloriæ, sed propter caritatem felicitatis æternæ: si pro suis peccatis, humilitatis, & miserationis, & orationis sacrificium, Deo suo vero immolare non negligunt. Tales Christianos Imperatores, Principes, Magistratus *dicimus esse felices: interim spe, postea re ipsâ futuros, cum id, quod expectamus, aduenerit.*

Eiusmodi Principes religiosis præferendi. Tales quibusuis, qui inter claustra sibi, & Deo, sacræque contemplationi vacant, aut alijs etiam iuuandis piam operam nauant, non solùm comparamus, verum etiam præponimus: quia virtus illorum maior, & fructus vberior, & merces in cœlo est copiosior. Vt enim *iudicium durissimum his, qui* malè *præsunt fiet, & potentes* potentiâ abusi, *potenter tormenta patientur*, ita *qui bene præsunt duplici honore* apud homines, & multiplici apud Deum præmio digni iudicantur. Ideoque non

in con-

incongruè prœmium Regum & Principum; tenere supremum gradum in beatitudine cœlesti, probat autor opusculi de Regimine Principum, lib. 2. cap. 9.

Ex quibus palàm est, nihil gloriæ & felicitatis in Christianâ Religione Principibus detrahi, sed vtramque in hâc vitâ effici auctiorem, quam Ethnicorum erat: in alterâ autem immensum æternæ gloriæ, & felicitatis pondus addi; quarum illa nullum dedecus, ista nullum infortunium metuit, & neutra Ethnicis contigit.

Humilitas nō est summum bonū Christianorum.

Sed is quoque Macchiauelli error dissimulari non debet, quod à Religione Christianâ; summum bonum in humilitate, & contemptu rerum huius mundi constitui fabulatur. Siue enim de huius, siue de alterius vitæ felicitate sermo sit, prior in Fide, Spe, Caritate, posterior in ipso Deo, eiusq; beatâ visione ac fruitione consistit. Humilitas fundamentum est virtutum Christianarum, quibus Caritas, seu dilectio Dei & proximi tectum imponit. *Finis enim precepti est caritas*, 1. Timoth. 5. v. 5. & *plenitudo legis est dilectio*. Rom. 13. v. 10. Non est ergo humilitas summum bonum, in hâc vitâ, quia non est summa virtus. Nec in alterâ; quia ibi bonum nostrum summum,

mum, & vnicum Deus est, ad quem ducit humilitas.

§. X.

Praecepta de tolerandis iniuriis non aduersari Reipublicae; pertinere magis ad praeparationem animi; Vindictam legitimam non prohiberi, sed odium & maleuolentiam.

IV. AIt ex institutione Religionis Christianae *plerosque mortalium spe vitae beatae, cogitare potius de tolerandis iniurijs, quàm de ijsdem vindicandis.* Optandum esset verè hoc Macchiauellum pronuntiasse; contrarium in moribus nostris cernitur; atrociùs & frequentiùs Christiani in vindicandis injurijs insanirent, quàm Ethnici fecisse legantur. Sed vt nostri se mores habeant, idem quod Macchiauellus, jam olim Ethnici Christianis praeceptis obiecerunt, teste & vindice S. Aug. ep 5. ad Marcellinum.

Eadem Ethnicorum & Macchiauelli argumenta.

Adiecisti enim ait, *eos dicere, quod Christi praedicatio atq; doctrina, Reipublicae nullà ex parte conueniat, cuius hoc constet esse praeceptum,* vt nulli malum pro malo reddere *debeamus, &* percutienti aliam praebere maxillam, & pallium dare ei, qui tunicam auferre

auferre perstiterit, & cum eo qui nos angariare voluerit, ire debere spatio itineris duplicato. *Quæ omnia Reipublicæ moribus asseruntur esse contraria. Nam quis inquiunt, tolli sibi ab hoste aliquid patiatur, vel Romanæ prouinciæ depradatoribus, non mala velit belli iure reponere?*

Hæc atque huiusmodi verba obtrectantium, siue non obtrectando, sed quærendo talia loquentium, operosius fortasse refellerem, nisi hæ disceptationes haberentur cum viris liberaliter institutis. Vnde quid opus est, vt diutius laboremus, ac non ipsos potius percontemur, quomodo poterant gubernare atque augere Rempublicam, quam ex paruâ & inopi magnam opulentamq; fecerunt, *qui acceptâ iniuriâ ignoscere, quàm persequi malebant? Quomodo Cæsari administratori vtique Reipublicæ Cicero dicebat: quod* nihil obliuisci soleret, nisi iniurias? *Dicebat enim hoc tam magnus laudator, aut tam magnus adulator. Sed si laudator, talem Cæsarem nouerat; si autem adulator, talem esse debere ostendebat Principem ciuitatis, qualem illum fallaciter prædicabat. Quid est autem non reddere malum pro malo, nisi abhorrere ab vlciscendi libidine? Quid est ac-*

Romani ignoscere, quàm persequi malebant.

ceptâ

ceptâ iniuriâ, ignoscere malle quam persequi, & nihil nisi iniurias obliuisci?

Hæc cum in eorum leguntur autoribus, exclamatur & plauditur: describi atque prædicari mores videntur, quibus dignum esset exurgere ciuitatem, quæ tot gentibus imperaret, quod acceptâ iniuriâ ignosci, quàm persequi malebat. Cum verò legitur præcipiente autoritate diuinâ, non reddendum malum pro malo, cum hæc tam salubris admonitio congregationibus populorum, tanquam publicis vtriusq; sexus, atque omnium ætatum & dignitatum scholis, de superiori loco personat: accusatur religio, tanquam inimica Reipublicæ. Quæ si vt dignum est audiretur, longè melius Romulo, Numâ, Bruto, cæterisq; illis Romanæ gentis præclaris viris, constitueret, conseruaret, firmaret, augeretq; Rempublicam, &c.

Cur id vituperetur in Christianis?

Alioquin si verba attenderimus, eorumq; proprietati seruiendum putauerimus: non est præbenda maxilla dextera, si sinistra fuerit percussa: Quoniam, si quis te *inquit* percusserit in maxillam dexteram, præbe illi & sinistram, (Matth. 5. v. 39.) *magis autem sinistra percutitur, quod ad dexteram ferientis facilior ictus est. Sed sic intelligi solet, ac si dictum esset: si quis in te meliora fuerit*

Quo sensu maxilla dextera præbenda percutienti sinistram?

rit persecutus, & inferiora ei prabe, ne vindicta potius quàm patientia studens, contemnas aterna pro temporalibus: cum potius temporalia pro aternis contemnenda sint, tanquam sinistra pro dextris. Hac semper fuit Sanctorum martyrum intentio.

Vindicta enim vltima iustè poscitur, quando nullus iam restat correctionis locus, extremo scilicet summoq; iudicio. Nunc verò cauendum est, ne vindicandi cupiditate amittatur, vt nihil aliud dicam, ipsa patientia, qua pluris est habenda, quàm omne, quod potest etiam inuito, inimicus auferre. Namq; alius Euangelista (Lucas 6. v. 29.) in eàdem sententià nullam fecit dextera mentionem, sed tantum maxillam alteram nominauit: vt aliquanto distinctius intelligeretur in altero. ipsum alterum simpliciter eandem patientiam commendare. Paratus itaque debet esse homo iustus & pius. patienter eorum malitiam sustinere, quos bonos fieri quarit: vt numerus potius crescat bonorum, non vt pari malitià se quoque numero addat malorum. *Vindicandi cupiditas cohibenda.*

Deniq; ista pracepta, magis ad praeparationem cordis, qua intus est, pertinere, quàm ad opus quod in aperto fit: vt teneatur in secreto animi patientia, cum beneuolentià, in manife- *Hac pracepta magis ad praeparationem animi spectant.*

manifesto autem id fiat, quod eis videtur prodesse posse, quibus bene velle debemus: hinc liquidò ostenditur, quod ipse Dominus IESVS exemplum singulare patientiæ, cum percuteretur in faciem, respondit: Si malè dixi, exprobra de malo, si autem bene, quid me cædis? *Nequaquam igitur præceptum suum, si verba intueamur, impleuit. Neque enim præbuit percutienti alteram partem, sed potius prohibuit, ne qui fecerat iniuriam, augeret: & tamen paratus venerat, non solùm in faciem percuti, verùm pro his quoque, à quibus hæc patiebatur, crucifixus occidi; pro quibus ait in cruce pendens:* Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. *Nec Paulus Apostolus præceptum Domini & Magistri sui, videtur impleße, vbi etiam ipse percussus in faciem, dixit principi sacerdotum,* Percutiet te Deus paries dealbate. Et tu sedens judicas me secundùm legem, & contra legem jubes me percuti? Actor. 23. v. 3.

Exemplum Christi & S. Pauli.

Sunt ergo ista præcepta patientiæ semper in cordis præparatione retinenda: ipsaque beneuolentia, ne reddatur malum pro malo, semper in voluntate complenda est. Agenda sunt autem multa etiam cum inuitis, benignâ quâdam seueritate plectendis, quorum potius

Beneuolentia retinenda etiam in puniendo.

potius vtilitati consulendum est, quàm voluntati, quod in principe ciuitatis luculentißimè illorum literæ laudauerunt.

Nam in corripiendo filio, quamlibet asperè, nunquam profectò amor paternus amittitur; fit tamen, quod nolit & doleat, qui etiam inuitus videtur dolore sanandus. Ac per hoc, si terrena ista Respublica præcepta Christiana custodiat: & ipsa bella sine beneuolentiâ non gerentur, vt ad pietatis iustitiæq; pacatam Societatem victus facilius consulatur; nam cui licentia iniquitatis eripitur, vtiliter vincitur.

Quibus verbis & argumentis magnificè S. Augustinus demonstrat, Christianæ mansuetudinis præcepta, non aduersari tuendæ conseruandæq; Reipublicæ, cum iniuriarum obliuionem & veniam ipsi etiam Romani laudauerint, eaq; ad concordiam, quâ Reipublicę salus continetur, plurimùm conferant. Neq; aliud à nobis exigitur, quàm vt vindicandi libidine patientiam, & æterna pro temporalibus non amittamus; sed patientiā in animi præparatione semper retentâ, ipsam quoq; vindictam non ad eius, qui nos læsit, malum, sed correctionem, aut aliud bonum referamus.

Præcepta Christiana non aduersantur Reipublicæ.

§. XI.

Libertatem à Christianâ religione non esse populis ademptam, cum liberos non inuenerit; à multis Christianis retineri; non esse laudabilem, nisi legitimam.

V. EDucationi deniq; Christianæ Macchiauellus adscribit, *vt si per vniuersum orbem ætate nostrâ percurras, nenti quam tot populos liberos, tot liberas Respublicas, vt olim erant, inuenire queas: nec homines libertatis amatores, atque eiusdem acres defensores.*

Quâ in re manifestè, impij hominis in Religionem Christianam animus, felle & veneno ebulliens elucet. Cum enim verissimam huius rei caussam postea subiungat, *Romani Imperij magnitudinem, quod per vniuersum orbem liberas Respublicas sub suum iugum subiecit*: falsò & nequiter hanc calumniam, fortissimæ sanctissimæq; Religioni imponit. Romani pluribus ante Christum seculis, libertatem liberis per Europam populis eripuerunt, eósque postea quoque tum Ethnici, tum Christiani Cæsares, dominationi suæ subiectos retinuerunt. Non igitur Religio Christiana, seruos aut subditos fecit, quos liberos non inuenit; neque illa Rebuspublicis liberis,

Religio Christiana populos liberos non inuenit.

beris aduersatur, quæ nulli Politiæ, nisi vitiosæ repugnat.

Argumento sunt liberi populi, & vrbes, quæ hodieque cum Christianâ fide libertatem retinent, acresque sunt illius defensores; quam sine veræ Religionis iniuriâ sibi pepererunt, aut recuperârunt, vt Heluetij, sæpiùs, nec immeritò laudati à Macchiauello. Omitto atrocia bella pro libertate inter Christianos, ipsosque adeo Italos gesta, quæ ciuis Florentinus ignorare non potuit.

Sed & illud addo: Libertatem, nisi iustam & legitimam, nec laudandam, nec optandam esse. Qui legitimo Principi parent, eius Imperium excutere sine injuriâ & perduellionis crimine non possunt. Sed Machiauellus more suo, impietatis & iniquitatis classicum canit, libertatem quasi fortitudinis propriam extollendo: cum fortes viri in omni Politiâ reperiant, quod fortiter agant; neque minus Regna & Aristocratiæ, quàm Respublicæ suum fortitudini theatrum aperiant, fortiaq; exempla edant, & commemorent.

Libertas non optanda, nisi iusta.

§. XII.

Orbem Christianum non Christianæ Religionis obseruantiâ, sed neglectu & violatione imbellem fieri; iniusta bella & imperia esse supplicia peccatorum.

REpulsis igitur vanis Macchiauelli telis, eiusque impijs argumentis elisis, concludo, hâc Religionis Christianæ institutione, explicatione, educatione, orbem Christianum imbellem factum non esse; sed si eam obseruet, inexpugnabilem aduersus quosuis hostes & Tyrannos inuictum fore, fuisseq; antehac, quatenus eam obseruauit. Si imbellis aliquâ parte est, aut fuit, institutio & educatio Christi præceptis contraria talem facit, aut fecit. Non libet & vacat, excurrere ad corruptelas disciplinæ Christianæ explicandas. Sunt expositę oculis sapientum & piorum, qui calidis lacrymis illas deplorant, & frequentibus suspirijs remedium è cœlo postulant.

Christiana disciplina neglectus, nos imbelles facit.

Luxus, libido, otium, mollities, crapula, vitiorum licentia, bonarum literarum neglectus, diuini cultus incuria, hominum sacrorum & Ecclesiasticæ potestatis contemptus, pauperum oppressio, auri sacra fames, iustitia venalis, superbia denique

Deo

Deo & hominibus odibilis. Hæc inquam Christianos animos eneruant, & nos imbelles faciunt, vt ſceleratis ac perfidis hominibus, & hoſtibus quibuſuis certa præda eſſe ſoleamus, quia hoſtem habemus Deum.

Aduerſus cuius ſanctiſſima præcepta, quia hæc quæ dixi aliáque innumera, indulgent liberis parentes, diſcipulis præceptores, ciuibus magiſtratus, ſubditis Principes, & religionis antiſtites; quia à puero iſta diſcimus exemplis domeſticis, & roboramus externis; & nullâ, aut languidâ morum cenſurâ, à vitijs tum publicè, tum priuatim coercemur, inde mollis animus in ſcelera defluit, & diffluit.

Non latebat hęc viuendi ratio Christianæ diſciplinæ tam aduerſa, Macchiauellum, qui ex peruerſis hominum, vtique Chriſtianorum, inter quos vixit & ſcripſit, moribus, peruerſa Pſeudopolitiæ fundamenta deſumpſit, vti ſuprà oſtenſum eſt. Ideóque tanto ſceleratior haberi debet, quod in tam immenſo vitiorum ſcelerumque cumulo, calamitates publicas, Tyrannides, bella, vaſtitates, innocentiſſimæ religionis inſtitutioni aſſignat, nõ cauſſis veris, quæ tales Dominos ac hoſtes merẽtur.

Macchiauellus veris cauſſis mala non adſcribit.

§. XIII.

Esse hanc veram Christianæ Religionis interpretationem, quam ex veritatis intuitu nos discere, ipse affirmat Macchiauellus.

HÆc cum Macchiauellus in contumeliam Christiani nominis natus, non ignoraret à veris pijsque Christianis credi & prædicari; non ausus est sine aliquo nequitiæ seu pallio, seu tectorio Religionem nostram, tanquam Reipublicæ aduersam apertè criminari. Sed culpam in interpretes aliquos coniecit, *homines nimirum abiectos, quibus otium potius, quã virtus cordi fuit; quosq; religionem ità interpretatos esse significat, tanquam si oporteat cælum sine armis vllis, solo otio comparare; & Religioni Christianæ aduersetur patriæ defensio, imperijq; per legitimum modum auctio; nec permissum sit patriam amare, in honore habere, & ad illius defensionem se præparare.* Verum hæc offuciæ & fraudes sunt meræ, Pseudopoliticæ improbitati colorandæ excogitatæ.

Fraudes meræ.

Ex honorum & rerum huius mundi contemptu, humilitate & iniuriarũ tolerantiâ, quam *nos discere* ait, *quod ex Religione nostrâ* VERITATEM *rerum intueamur, diuersitatem Religionis nostræ & Ethnicæ*

nicorum æſtimat; atque hinc *maiori ex parte cauſſam pendere* putat, *ob quam ijdem illi Ethnici fortiores viri erant, quàm noſtri.*

Veritas à Macchiauello culpatur.

Veritas ergo, eiuſq; intuitus à Macchiauello culpatur. Non poſſumus falsâ interpretatione decipi, quos veritas docet honores & mundi pompam contemnere, humiles eſſe, injurias tolerare. Falsò in interpretes culpam conijcit, qui doctrinæ huius magiſtram facit veritatem; cui grauiſſimam iniuriam Macchiauellus intulit, cum ea, quæ ex illius intuitu nos diſcere fatetur, Reipublicæ & Fortitudini aduerſari ſtatuit.

Non eſt Reipublicæ contraria.

Non eſt veritas virtuti, neque veris Reipublicæ commodis contraria. Quæ cælum, rerum cæleſtium æternitatem, terrenarum breuitatem, juſtitiæ & Religionis præcepta, ſupremi judicis formidabile tribunal oſtendens: principum & ſubditorum animos, ab immoderato Imperij & vitæ amore, vitiorumque diuerticulis, ad virtutis ſemitam reducit, & per eam deducit ad ſalutem; tantoque meliores & fortiores efficit Reipublicæ terrenæ adminiſtros & defenſores, quanto minus patitur, ne terram cælo anteponant.

§. XIV.

Bella, iudicia, magistratus, non nisi ex hæreticorum sententiâ, Christianis prohibita esse; Macchiauellum prætextu interpretum, ipsi Religioni iniurium, & blasphemum in eam fuisse.

SEd ad interpretes abiectos redeo, quibus ineptam educationem falsamque Religionis interpretationem Macchiauellus tribuit. Ego verò in Ecclesiâ Catholicâ tales interpretes & magistros, qui Religionis institutione & explicatione imbellem orbem Christianum fecerint, nullos esse, aut vnquam fuisse pronuntio.

Hæreticorũ doctrina est, quam vera Religioni Macchiauellus imponit.

Waldenses & Anabaptistæ, negant Christianis licere leges condere, iudicia exercere, punire improbos, bellum gerere; quod postremum iam olim docuerunt Manichæi, teste S. Aug. lib. 22. contra Faustũ, cap. 47. & seqq. Hi infames hæretici, & ab Ecclesiâ damnati, neque eâ autoritate, neque ijs viribus unquam fuerunt, vt stolidam doctrinam suam magnopere propagare, aut stabilire potuerint; & quidquid tandem docuerint aut effecerint, non est veræ Religioni imputandum, quod eius inimici delinquunt.

Catholici Scriptores aut Magistri, nulli pro-

li produci possunt, qui contra Fortitudinem Christianam à nobis explicatam senserint; & patriæ defensione atque amore, bello item, Imperiíque legitimâ amplificatione Christianis interdixerint.

Non igitur interpretes læsit Macchiauellus, sed ipsa Religionis præcepta & sacrosanctum sacrificium, quod ex interpretatione non pendet. Interpretes autem inuidiæ obiecit, vt per eorum latus Christianam disciplinam tanto nequiùs; quanto fallaciùs criminari, & in odium apud Politicos contemptumq; posset adducere. *Non interpretes læsit, sed Religionem.*

Quod vtrumque ex ijs, quæ de maiori Ethnicorum quàm Christianorum fortitudine disseruit, sequi necesse est. Non enim amare possunt Politici præcepta Reipublicæ aduersa, neque æstimare illa, quæ fortitudinis neruos incidunt, eamq; imbellem faciunt, quam robustissimam fuisse apud Ethnicos, Macchiauellus fabulatur seu veriùs blasphemat.

§. XV.

Appendix ex alijs Macchiauelli locis.

I. *De Fato & Fortunâ.*

Cap. xxix. Libri 2. Discursuum, de fato & fortunâ non minùs impiè,

quam supra cap. 25. Principis disputat.; quo loco cum abundè eius errores demonstrauerimus, nihil hic addendum est.

II. *Macchiauellum videri animam mortalem facere.*

Libro 3. Discursuum de Republicâ, capite 1. *Quæ* ait, *in hoc vniuerso continentur, ea omnia certo vitæ spatio terminantur: idq́ singulis ex peculiari quodam siderum influxu contingit.*

Hæc verba duplicem errorem, Fidei Christianæ aduersum continent, vnum apertè, alterum non obscurè. Fatum enim sidereum, quod non nisi fatui credunt, apertè adstruit, de quo iam supra egimus. Animam deinde humanam mortalem esse non obscurè fatetur, cum *quæ in hoc vniuerso continentur, ea* OMNIA *certo vitæ spatio terminari*, affirmat.

Animam enim humanam in hoc vniuerso contineri, manifestum est, ergo eam quoque certo vitæ spatio terminari Macchiauellus sensit, quia OMNIBVS quæ in hoc vniuerso continentur, hunc terminum præfixum esse, vniuersim pronuntiauit. Hæc impietas ab illis non abhorret, quæ de fato, vitiorum necessitate, & ex bono fine bonitate, Principum ab omni

tribu-

tribunali immunitate docuit: & ijs maximè, quæ pro Ethnicis aduersùs Christianhm Religionem, vnicam aut præcipuam immortalis Animæ Magistram, disseruit.

III. *Reipublicæ caussâ, nullam iusti iniustiue notam refugiendam.*

CAP. XLI. eiusdem libri, statuit perniciosum illud Pseudopolitiæ Principium. *Cum agitur de conseruandâ patriæ libertate, nihil esse debere, quod animos nostros in aliam sententiam pertrahere queat. Neque ab hoc scopo auertere quenquam debere iusti, iniusti, crudelitatis aut misericordiæ, non denique laudis, aut ignominiæ notam.* Cui Principio suprà quoque refutato, si illud alterum adiungas: *malefacta bono fine excusari*, habes duo præcipua Pseudopolitiæ fundamenta. Quibus ea non minus innititur, quam omnes scientiæ duobus illis principijs Metaphysicis: *Quodlibet est, vel non est; Impoßibile est idem simul esse & non esse.*

Duo Pseudopolitiæ principia.

Ac prius quidem Finem vltimum facit, Reipublicæ salutem; ideoque omnia eo referri, ipsique adeò virtuti & justitiæ, vim inferri jubet. Alterum scelerum omnium licentiam concedit, eáque inter virtutes repo-

reponit, si statui conducere videantur. Huic duplici basi, sceleratum ædificium Macchiauellus inædificauit: quod pro viribus diruere hucusque contendimus, Scioppio nequicquam humeros & fulcra supponente.

§. XVI.

Macchiauellum Ethnicis scriptoribus esse deteriorem; ex eius doctrinâ, sublato Dei timore & vero cultu, ipsomet teste sequi ruinam Imperiorum; multa alia præterea ad Censuram vocari posse.

ATque ex his quidem, quæ Religioni diuinæque autoritati aduersantia in fasciculos gehennæ flammis dignos alligauimus, apparet Macchiauellum solo nomine Christianum, animo hæreticum, & minimo minus Ethnicum fuisse. Præcipua enim Religionis nostræ capita Dei prouidentiam, arbitrij libertatem, animæ immortalitatem, Scripturæ & Ecclesiæ, Ecclesiasticorumque autoritatem, Sacrificij Christiani sanctitatem, & tandem prima virtutis probitatisque principia, aut tollit, aut peruertit, aut contemnit, aut in contemptum adducit.

Ethnici scriptores

Quâ in re Ethnicis scriptoribus longè deterior est; nam illos falsam Religionem tenuiſ-

tenuisse in aperto est, nec quisquam mouetur, etsi Deos immortales nominent, aut superstitionis suæ deliria commemorent. Certè Aristoteles in Politicis princeps, generatim de Religionis, quæ non nisi inter Christianos vera est, curâ & cultu optimè differit: nec speciatim vllis erroribus, aut certè vix vllis, Christianæ legi & fidei aduersatur. Macchiauellus verò & generatim, & speciatim vti vidimus, Religionis fundamenta conuellit, etsi alicubi bonitate naturæ, aut veritatis euidentiâ victus, meliùs de eâ sentire videatur.

minus nocent, quam Macchiauellus.

Quare ex ipso contra ipsum, eiúsque seu patronos seu discipulos ita concludo. *Sublatâ Religione corruere Rempublicam oportet: quoniam sublato Dei timore sequitur impietas, ex eâq; ruina Imperiorum,* vt ait Macchiauellus l. 1. discurs. c. 11. & *quicunque Principes atq; Republicæ semetipsos conseruare cupiunt, in id vnum præ cæteris incumbere debent, vt verum religionis cultum rectè instituant & venerentur,* vt ait idem 16. cap. 12. Sed Macchiauelli principia ac præcepta tollunt veram Religionem, Deiq; timorem, & vero illius cultui repugnant, vt proximè ex impijs eius verbis & sententijs demonstrauimus; ergo

Eius doctrina Rempublicam euertit, quia Religionem tollit.

ergo Macchiauello Magiſtro, *corruere Rempublicam oportet, & ſequitur impietas, ex eâq; ruinâ Imperiorum. Quare, quicunque Principes atque Reſpublicæ ſemetipſos conſeruare cupiunt*, ab eiuſmodi præceptis quàm maximè alieni eſſe debent.

Superſunt alia in Macchiauelli ſcriptis, quæ magno numero ad Cenſuram præterea vocari poſſent. Veluti plures pugnantes diuerſis locis ſententiæ; opiniones melioribus, pluribuſq; hodie Politicis improbatæ, vt de tormentorum bellicorum & munitionum, nullo vel exiguo vſu, aliiſque ſimilibus; præcepta nimis generalia, ex vno aut altero facto deſumpta, quæ facilè fallunt, & contrarijs exemplis refelluntur. Hæc & quæ eiuſdem ſunt generis, magno volumini ſuffectura, ſtudio omittimus, quia inſtituto noſtro neceſſaria non ſunt: quod eò præcipuè ſpectat, vt Macchiauellum alioſq; Pſeudopoliticos, nec à Scioppio, nec à quoquã alio defendi poſſe, vel debere demonſtraremus.

CAP. VIII.

Cap. VIII.

Macchiauelli, eiusq; Caussidici inexcusabilis improbitas, & criminum Scioppianorum Anacephalaeosis.

§. I.

Svppetiae. Politicum, si modos vitiosa Reipublica conseruanda, hypothetice, & bona intentione tractauit, & alicubi aperte vituperauit, culpari non posse.

IAm vt Politicum Prudentiæ methodum neglexisse vincas, necesse habes demonstrare, nihil eum cauisse, ne lectoris judicium de rectè secúsue factis deprauetur. Hoc autem vt præstes, eum cum vitiosi Principatus conseruandi modos tradit, Categoricè, simpliciter, & quemadmodum vulgo loquuntur, assertiuè, non hypotheticè, aut cum adiunctione seu conditione loqui, nec vllam excusandi sui rationem suppeditare planum facies: neq; si ea excutias, quæ ille alibi de vitiosi Principatus, aut etiam caussarum eius & effectorum Adiunctis tradidit: neq; si vel generalem eius, aut specialem intentionem, scribendiue consilium, eo quo suprà ostendi, modo expendas. *Excusationes vana.*

Si enim appareat id, quod toto libro habuit propositum, laudem mereri, neq; vtilitatibus humani generis disconducere, idq; quod de vitiosi Principatus conseruandi modis præcipit, aut impediendi, aut emendandi eiusdé Principatus vim habere; non magis eum, quã aut Aristotelem, aut D. Thomam, imprudentiæ accu-

sare

ſare poſſis, quando eum iſtorum tum præceptis tum exemplo, congruenter de Republicâ diſputare, cumulatiſſimè demonſtrauimus.

§. II.

VINDICIAE. Macchiauellum Religionem Chriſtianam violâſſe; vera Politices fundamenta, Categoricè & aſſertiuè peruertiſſe; ſcelera nuſquam ſeriò vituperaſſe; neque Principes minus malos, ſed peßimos efficere; ideoq́ ab Eccleſiâ iure damnatum eſſe.

Finem loquendi facit Scioppius, etſi adfinem, quem ſibi propoſuerat, non peruenerit. Neque enim quod volebat, Macchiauelli aliorumque Pſeudopoliticorum cauſſam ità egit, vt abſolui poſſint, vel damnari non debeant, ipſomet iudice. Cuius methodum Cenſuræ ſecuti, oſtendimus Macchiauellum contra Methodum artis tam grauiter deliquiſſe, vt veniam neque ipſe mereatur: neque bonæ mentis ſit, pro tam ſcelerato reo iudicum clementiam implorare.

Macchiauellus legitimam Politiam euertit.

Peruertit enim & euertit, omnia legitimæ iuſtæque Politiæ fundamenta; eaque præcepta & conſilia dedit, quibus obſeruatis, *ſi verum quærimus, nullo iuſti iniuſtique diſcrimine res geri, religionem, fidem, iuſtitiam proprio emolumento poſteriora duci, or-*

ci, orbem Christianum dißidijs, turbis, ac bellis infestari, non dubium denique exitium regnis ac prouincijs comparari, initio pædiæ suæ lamentatur Scioppius; ideòque sine controuersiâ ingentem esse Macchiauelli, quem eiusmodi præcepta & consilia dedisse euicimus, improbitatem & impietatem, quisquis vindicias nostras æquo animo legerit, pronuntiabit.

Neque iuuat Prudentiæ methodus, quàm ex postremo suppetiarum agmine, rursus euocat Scioppius, cum collectis veluti viribus, trisulco telo nos repellere nititur, asserens *si Politicus vitiosi Principatus conseruandi modos non Categoricè & assertiuè, sed hypotheticè & cum conditione tradiderit, si alibi de vitiosi Pricipatus adiunctis rectè disseruerit, si generalis aut specialis eius intentio proba & vtilis fuerit, non magis eum, quàm aut Aristotelem, aut D. Thomam imprudentiæ accusari & condemnari posse.* Irrita inquam sunt ista, & in Scioppij caput redeunt. Nemini bono in mentem venit accusare Aristotelem, aut S. Thomam; nihil illi deliquerunt, qui de vitiosis Politijs egerunt, secundum artis & Prudentiæ regulas, quas impiè violàuit Macchiauellus.

Artis & prudentia regulas violauit.

Non potest methodus prudentiæ obseruari ab eo, qui datâ operâ methodum artis violat & peruertit; quod cum egisse Macchiauellum compertum sit, nec potuit, nec voluit veræ prudentiæ regulas sequi. *Prudentiam carnis*, quæ *mors est* teste S. Paulo Rom. 8. v. 6 *filius* iste *huius seculi* docuit, sine vllis cautelis: quas frustra quæras apud illum, cui propositum est vitia non cauere, sed docere ac defendere.

Categoricè & assertiuè Pseudo-politiam docuit.

Categoricè & assertiuè, sine conditione & hypothesi, Pseudopolitiæ modos ac vias profitetur, qui contrariam probis Politicis & alienam viam ingressus, vitia necessaria, & ex bono fine bona esse docet; qui vitiosos Principatus & Principes laudat; veram religionem vt imbellem, & fortitudini aduersam calumniatur; qui deniq; finis & mediorum ratione vniuersim deprauatâ, nullam Politiam nisi vitiosam & sceleratam, incolumem consistere posse, arbitratur.

Neq; illam, neq; scelera serio vituperat.

Sed nec inde excusatur, quod alicubi Tyrannidem & scelera vituperare videtur. Non enim seriò ista vituperat, qui ex bono fine, & necessitate seruandi Imperij, paratam quibusuis vitijs, & sceleribus laudem

dem & excusationem habet. Qui primas licet fores, & anticam ianuam improbitati quandóque claudere puteiur, per posticum vitia & scelera quæuis admittit: decumanam boni finis portam latissimè reserans, & generalibus principijs corrumpens, quidquid speciatim rectè tradidisse visus est.

Nec generalis denique aut specialis intentio vllum patrociniũ præbet, tum quia sicut *non facienda*, ita nec docenda sunt mala, *vt veniant bona*, siue vt bonus finis obtineatur; tum quia prauum finem propositum fuisse Macchiauello clarè apparet. Mens illi fuit, contra communem veramque doctrinam, vitiorum necessitatem & licentiam in Politicam inuehere; Ethnicorum religionem fortiorem esse quàm Christianorum, magisq; Reipublicæ idoneam, persuadere; animos hominum à Dei prouidentiâ & præceptis auocatos, partim fati & fortunæ decretis, oblatisque occasionibus alligare, partim solius humanæ prudentiæ industriæq; fiduciâ fascinare. *Macchiauelli propositum.*

Hæc pessimo scriptori proposita fuisse, ex ipsius scriptis tam perspicuum est, vt Deum timenti sapientiq; Lectori, alijs ar-

gumentis opus non ſit, quàm lectione animíque attentione. Eam vt faciliorem efficeremus, has Vindicias noſtras elaborauimus, & Scioppij vanis Suppetijs obiecimus.

Princip et minus malos ex peßimis non facit.

Qui illud quoque falsò iactare ſolitus eſt, Macchiauelli ſcopum fuiſſe: *ex peßimis aut malis Principibus, minus malos efficere.* Nullos enim vitioſi Principatus impediendi, aut emendandi modos, ſeriò & conſtanter tradit. Sed illa quibus ſcelera impediri poſſunt ac ſolent, remouet, Dei inquam timorem, & vitiorum turpitudinem; illum quippe veram Religionem ſubruendo eneruat, iſtam boni finis prætextu, excuſat & cohoneſtat. Vnde conſequens eſt ſecundum Macchiauelli præcepta, nemini mediocriter malo eſſe licere: cum nulla emendandæ aut impediendæ improbitatis, impietatiſq; conſilia, ſeriò ſuſcipi, nec plus virtuti probitatiq; tribui patiatur, quam Status ſeu dominatus ratio permittit.

Iure ab Ecclesia damnatus.

Quibus omnibus hucuſq; clarè demonſtratis, Rectâ ratione, verâ Religione, ſacris literis, & ſummis tum diuinæ, tum naturalis veritatis Magiſtris conſentientibus: Macchiauellum ſcriptorem impium,

natu-

naturalis & diuinæ veritatis aduersariū, virtutis, veræq; Politicæ euersorem esse, iure quam optimo pronuntiamus. Et in eo, inter scriptores prohibitos referendo, Summorum Pontificum & Sanctæ Ecclesiæ saluberrimam censuram ac iudicium veneramur, & amplectimur: conspirantibus nobiscum omnibus, quibus Religio, veritas, virtus, & Reipublicæ salus cordi est.

§. III.

Scioppium quoque infelicem Caussidicum, Ecclesiæ autoritatem violasse; Macchiauelli omniumq; Pseudopoliticorum errores suos fecisse; S. Thomæ & Aristoteli, aliisq; scientiis vim & iniuriam intulisse; Christianam denique Politicam, Pseudopoliticis suppetiis, penitus sustulisse.

GAspar Scioppius autem, rei tam seuero iudicio damnati, infelix patronus seu caussidicus, multis se criminibus & pænis obnoxium fecit. Nam Summorum Pontificum, & Ecclesiæ in primis autoritate spretâ, autorem inter libros prohibitos, & ipsos hæresiarchas relatum, velut *optimum & perfectissimum artis Politicæ Doctorem* defendendum sibi sumpsit: pari ferè audaciâ, ac si quis Lutherum, aut *Scioppius Ecclesiæ autoritatem læsit.*

Caluinum, tanquam optimos perfectissimosque Religionis Doctores defendendos susciperet. Verum, cum eiusmodi librorum lectionem, grauibus pœnis coerceri voluerint Pontifices, quid Scioppius hâc defensione meruerit, ipse auguretur.

Macchiauelli errores suos fecit. Macchiauelli deinde aliorumque Pseudopoliticorum errores, fraudes, mendacia, & tum impia, tum sacrilega principia ac præcepta, sua fecit. Facti enim crimen habet, qui scelera facere cogitat, aut facta defendit: *Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte, non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus* Rom. 1. v. 32. Consentiunt autem vel maximè malefactis, qui ea defendunt. Quem consensum nisi Macchiauello præstitisset Scioppius, non *optimum & perfectissimũ*, sed deterrimum vitiosissimumque artis *Politicæ Doctorem*, appellare debuisset.

In S. Thom. & Aristot. iniurius. Adhæc grauissimam S. Thomæ & Aristoteli iniuriam intulit, non solùm eorum autoritate & exemplo falso & fallaciter abutendo, vti ostendimus: verum etiam eos Macchiauello comparando, quasi non sanctiùs, nec innocentiùs, quam ille, Politicam tractauerint: & vel tam hunc quàm illos absoluere oporteat, vel tam istos

istos, quam illum inter autores damnatos referre, cum paria imò eadem scilicet, cum Macchiauello, de vitiosis Politiæ formis docuerint. Quo ipso Scioppius Summorum Pontificum in Macchiauello damnando judicium, acerbissimè & iniquissimè perstrinxit.

Alijs præterea scientijs vim intulit, vt Macchiauelli Pseudopoliticam tueretur. Ostendimus grauissimos & pudendos aduersus Metaphysicam, Ethicam, Logicam, imò & Grammaticam errores, à Scioppio commissos: vt non tam Macchiauellum defendisse, quam inscitiam suam, paucis pagellis, veluti compendio patefecisse videatur. *Inscitiam suam compendio patefecit.*

Quod grauissimum denique est, Christianam Politicam profanauit, imo penitus sustulit. Sine Christo enim Politica Christiana nec esse, nec dici potest; & vnde Christiana religio, inde & Christus excluditur. Atqui Scioppius totis Suppetijs hoc præcipuè egit, vt Christianæ religionis, & omnis virtutis doctrinam, à Politica alienam esse, eiusque rationes & præcepta, non sine vitioso *transitu de genere in genus*, à Politicis vsurpari demonstraret. Politicam igitur Christianam, *Politicam Christianā sustulit.*

ablatâ religione & virtute, adeoque & Christo, vtriusque supremo magistro exclufo,non solùm profanauit: verùm etiam nullam reliquit, nisi impiam & sceleratam, vt necessarijs sequelis & argumentis ostendimus.

Quam injuriam Christianis Principibus, omnibusque Reipublicæ & veræ Politicæ operam nauantibus, à Scioppio illatam, pro viribus vindicare: Christumq; in Christianis aulis & curijs retinere, consilium & negotium nostrum præcipuè fuit. Si aliquid profecimus, id totum diuinæ gloriæ, pro quâ pugnamus, acceptum ferimus, eique in solidum consecramus.

Omnia ad maiorem Dei gloriam.

JNDEX CAPITVM ET CONtentorum.

LIBER PRIMVS.

Religionis & Virtusis Præcepta ac principia, à verâ Politicâ aliena non esse.

Cap. I.

Suppetiarum, & Vindiciarum ingressus, primusq; congressus.

Cap. II.

Secundum Aristotelis, & vera Logicæ doctrinam, de vitioso transitu à genere in genus: Religionis & virtutis præcepta, à Politicâ non excludi.

Ii 5 §. IV.

CAP. IV.

De vera Politices fine, obiecto, officio, instrumentis.

CAP. IV.

Vitiosas Reipublicæ formas, in Politicâ explicari debere, tanquam errores & vitia artis.

CAP. V.

Quæ ad Ethicam, seu Philosophiam moralem pertinent, à Politicâ aliena non esse.

§. XIV.

LIBER SECVNDVS.

Pseudopoliticorum & Macchiauelli inprimis præcepta, à verâ Politicâ aliena esse, eiq; aduersa.

CAP. I.

De Aristotelis & S. Thomæ, in vitiosis Reipublicæ formis tractandis innocentiâ, Pseudopoliticis nequaquam patrocinante.

§. III.

CAP. II

Quâ ratione de virtute & pietate, Politicos tractare oporteat.

§. VII.

CAP. III.

Religione & virtute Imperia certiùs prosperari, quàm vllis Pseudopoliticorum præceptis & consilijs

CAP. IV.

Secundùm Praecepta vera Religionis & virtutis, quae in Theologiâ & Catechismo explicantur, in Politicâ & Republicâ res decerni & geri debere.

§. VI.

CAP. V.

Falsâ doctrinâ de Fine & Medijs Politica, à Pseudopoliticorum Principe Macchiauello, veram Politicam euerti.

CAP. VI.

Scelerata rationes Imperium comparandi & conseruandi, quas Macchiauellus speciatim tradidit.

§. I. Ex PRINCIPE.

§. II.

§. II. EX LIBRO I. DISCVRSVVM DE REPVBLICA.

§. III. EX LIBRO II. DISCVRSVVM DE REPVBLICA.

§. IV. EX LIBRO III. DISCVRSVVM DE REPVBLICA.

 III. Ci-

CAP. VII.

Vitia à Pseudopoliticis laudari, virtutes veras Politiæ noxias aut inutiles censeri, solâ earum opinione, nec integrâ quidem relictâ.

CAP. VIII.

Principatum vitiosum non ex naturâ rei, sed hominum vitio, communem esse.

 istis-

LIBER TERTIVS.

Macchiauelli doctrinam Christianæ Religioni plurimùm aduersari.

CAP. I.

Moysis in gubernando populo Dei, exemplo & autoritate, Macchiauellum improbè abusum esse.

CAP. II.

Vitia declinari, & virtutum præcepta à Principibus obseruari posse; & aliquod illis constitutum esse tribunal.

CAP. III.

Doctrinâ Macchiauelli de Fato & fortunâ, à Dei prouidentiâ & virtute animos abduci, & liberum arbitrium peruerti.

CAP. IV.

Verum Dei timorem sub Numa tempora in regno Iudâ, non apud Romanos viguisse; nec caussam tanti Imperij falsæ religioni à Macchiauello rectè adscribi.

§. I. Mac-

CAP. V.

Macchiauelli in Ecclesiam Romanam & Ecclesiasticos, iniuria & contumelia.

§. V. *Cor-*

CAP. VI.

Alia quedam, quae contra S. Scripturam, & sanam doctrinam Macchiauellus asseruit.

§. VII. Et-

CAP. VII.

Fortitudinem Christianam, Reipublicæ gerendæ & defendendæ maximè accommodatam, & fortitudine Ethnicorum longè excellentiorem esse, aduersus Macchiauelli blasphemias demonstratur.

§. XV. *Ap-*

CAP. VIII.

Macchiauelli, eiusq; Caußidici inexcusabilis improbitas, & criminum Scioppianorum Anacephalaosis.

FINIS.

Errata ſic corrige.

Pædiæ fol. 4. ꝟ. 23. *lege hìc & alibi*, pædiæ. *reprahenſionem f.* 25 ꝟ. 15. *l. hic & alibi* reprehenſionem. *Analyticæ. f.* 26. ꝟ. 10. *l. hìc & alibi* Analyticæ. *Gazâ f.* 42. ꝟ. 28. *l.* Gaza. *illos. f.* 44. ꝟ. 30. *l.* illo. §. *VI. f.* 49. *l.* XI. παραγματείας *f.* 49. ꝟ. 23. *l.* πραγματείας, & ꝟ. 28. *l.* πράττειν. & *f.* 50. ꝟ. 2. πρακτικήν. *Pariuntur. f.* 50. ꝟ. 9. *l.* patiuntur. *figuramq; f.* 63. ꝟ. 7. *l.* figurarumq;. *Pſeudologicus fol.* 66. ꝟ. 25. *l.* Pſeudologicas. *Veramf.* 77. ꝟ. 21. *l.* verum. *Pſeudolitiam f.* 93. ꝟ. 8. *l.* Pſeudopolitiam. *mercatur f.* 102. ꝟ. 5. *l.* mereatur. *diſputanonem f.* 114. ꝟ. 9. *l.* diſputationum. *praferentia. ib.* ꝟ. 22 *l.* præferentia. *Epitectus. ib.* ꝟ. 28. *l.* Epictetus. *faciendum. f.* 115 ꝟ. 9. *l.* faciendorum. *Pareneticam. f.* 123. ꝟ. 5. *l* Paræneticam. *habere. f.* 158. ꝟ. 28. *l.* haberi. *trectare. f.* 191. ꝟ. 9. *l.* tractare. *Reſpublica. f.* 213. *l.* Reſpublicæ. *Iudeos f.* 223. ꝟ. 22. *l.* Iudæos. *licentiarum f.* 250. ꝟ. 8. *l.* ſcientiarum. *conuinctum fol.* 269. ꝟ. 13. *l.* coniunctum *Rom.* 3. ꝟ. *f.* 272. ꝟ. 16. *l.* Rom. 3. v. 8. *iniuſta ib.* ꝟ. 13. *l.* inuictæ. *f.* 278. ꝟ. 23. *dele* cap. *confadcrantes. f.* 298. ꝟ. 6. *l.* confæderatos. *obtineantur. f.* 311. ꝟ. 1. *l.* obtineatur. *hereciſq; f.* 419. ꝟ 26. *l.* hæreticiſq;. *Gynacæi f.* 421. ꝟ. 7 *l.* Gynæcei. 1. *Epheſ.* 2 *f.* 440. ꝟ. 4. *l.* Epheſ. 2. *ceruantibus. f.* 458. ꝟ. 3. *l.* certantibus.

Alia talia, vel leuiora, quæ occurrent, benignus Lector facilè aduertet, & feſtinationi condonabit.

